

ကျောင်းပညာရေးနှင့်ပဋိပက္ခ
မြန်မာနိုင်ငံ၏တိုင်းရင်းသားပညာရေး
နှင့်
မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး
အခြေအနေ

အက်ရှ်လေဆောက်သ် နှင့် မာရီလော
ဧပြီလ - ၂၀၁၆

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation

ကျောင်းပညာရေးနှင့် ပဋိပက္ခ
မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေးနှင့်
မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး အခြေအနေ

အက်ရှ်လေဆောက်သ် နှင့် မာရီလော

ဖေဖော်ဝါရီ ၂၀၁၆

ကျေးဇူးတင်လွှာ

မွန်၊ ကရင်၊ ကချင်ပြည်နယ်များ၊ ရန်ကုန်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံဒေသအသီးသီး၊ ထိုင်း နှင့် တရုတ်နိုင်ငံ စသည်တို့မှ ပါဝင်ဖြေကြားပေးသူများကို ကျေးဇူးတင်ကြောင်းဖော်ပြလိုပါသည်။ အထူးသဖြင့် မွန်အမျိုးသားပညာရေးကော်မတီမှ မိဆာဒါ၊ မိကွန်ချမ်းနွန်၊ ကချင်ပညာရေး ဖောင်ဒေးရှင်း၊ မြစ်ကြီးနားမှ သူငယ်ချင်းများ အထူးသဖြင့် ဆရာမ လှအောင်နှင့် မိုက်ကယ် မွန်းအောင် တို့၏ တရင်းတနှီး ဖေးမမှုများအတွက် ကျေးဇူးတင်ပါသည်။ ဆွမ်လွတ် ဂွန်မော်၊ မိုင်ဂျာယန် ကောလိပ်၊ နိုင်ဟံသာ၊ ပဒိုသာဒိုမူး၊ Alan Smith၊ Matt Desmond၊ Professor Joe Lo Bianco နှင့် Professor Chayan Vaddhanaphuti တို့ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ကြောင်းဖော်ပြလိုပါသည်။ စာမူတည်းဖြတ်ပေးသည့် Michael Woods နှင့် Pharawee Koletschka ကိုလည်း ကျေးဇူးတင်ပါသည်။

စာတမ်းရှင်များ

Dr. **Ashley South** သည် အလွတ်တန်းအကြံပေး၊ သုံးသပ်အကဲဖြတ်မှုများ ဆောင်ရွက်သူဖြစ်ပါသည်။ Australian National University မှ ဒေါက်တာဘွဲ့နှင့် School of Oriental and African Studies (SOAS, University of London) မှ မဟာဘွဲ့များ ရရှိထားသူဖြစ်သည်။ ချင်းမိုင်တက္ကသိုလ်ရှိ Centre for Ethnic Studies and Development မှ သုတေသီတစ်ဦးလည်းဖြစ်သည်။ အဓိကထားလေ့လာသည့် သုတေသနနယ်ပယ်များမှာ မြန်မာ/ဗမာ နှင့် မင်ဒနာအို မှတိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေး (လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း၊ နိုင်ငံရေးသဘောဆောင်သည့်ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်းမူဝါဒနှင့် လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်မှု)၊ လူသားချင်းစာနာမှု အကာအကွယ်ပေးခြင်း၊ အဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းစေခြင်း (စစ်ပြေး ဒုက္ခသည်၊ ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာထွက်ပြေးသူများ) ကိစ္စရပ်များတွင်ဖြစ်သည်။ Dr. South ပြုစု ထားသည့် သုတေသန စာတမ်းများကို www.ashleysouth.co.uk တွင်လေ့လာနိုင်ပါသည်။

Professor **Marie Lall**, FRSA သည် တောင်အာရှရေးရာ (အိန္ဒိယ၊ ပါကစ္စတန်၊ ဗမာ/မြန်မာ) ကျွမ်းကျင်သူဖြစ်ပြီး နိုင်ငံရေးနှင့် ပညာရေးကိစ္စရပ်များ အထူးပြုသည်။ ဒေသတွင်းအတွေ့အကြုံ နှစ်ပေါင်း ၂၀ ကျော်ရှိပြီး ကွင်းဆင်းလုပ်ငန်းများကို ဆက်တိုက်ဆောင်ရွက်နေသူ ဖြစ်သည်။ အိန္ဒိယနှင့် ပါကစ္စတန် နှစ်နိုင်ငံတွင်နေထိုင်သည်။ နိုင်ငံရေး၊ ပညာရေးကိစ္စများနှင့် ပတ်သက်ပြီး ကျယ်ပြန့်စွာရေးသားမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး စာအုပ် ၅ အုပ် နှင့် အထူးပြုစာတမ်းတစ်စောင်ကို ရေးသားသူ/တည်းဖြတ်သူ အဖြစ်ထုတ်ဝေခဲ့သည်။ Prof. Lall သည် ဂျာမနီနိုင်ငံ ဖွံ့ဖြိုးရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ဂျပန်နိုင်ငံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန၊ တရုတ်၊ ကနေဒါ၊ ပြင်သစ် နှင့် နော်ဝေနိုင်ငံမှ ဝန်ကြီးဌာနများနှင့် သံရုံးဝန်ထမ်းများကို အကြံပေးသူအဖြစ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဗြိတိသျှ နိုင်ငံခြားရေးနှင့် နေဿဟာရရုံး တောင်အာရှဌာနအား လေ့ကျင့်သင်တန်းပေးသည့် အဖွဲ့တွင်လည်း အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်သည်။ ယူကေနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးခိုလှုံခွင့်နှင့် ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်ခြင်းဆိုင်ရာ တရားရုံးက ကျွမ်းကျင်သူအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားသူဖြစ်သည်။ ၂၀၁၄ မတိုင်မှီထိ AUSAID ၏ ပြဿနာများသည့် ပြည်နယ်များ (မြန်မာ) စီမံချက်အတွက် အကြီးတန်း ပညာရေးအကြံပေး အဖြစ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ The Citizens Foundation (TCF)၊ Pakistan နှင့် Myanmar Egress တို့တွင်လည်း အကြံပေးအဖြစ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ UCL Institute of Education မှ Education and South Asian Studies ပါမောက္ခအဖြစ်ဆောင်ရွက်နေသူလည်းဖြစ်သည်။ ဂျပန်၊ ဩစတေးလျ၊ ဂျာမနီ၊ အိန္ဒိယ နှင့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံများမှ ကမ္ဘာ့အသိအမှတ်ပြု တက္ကသိုလ်များတွင် ဧည့်ပါမောက္ခ၊ ဂုဏ်ထူးဆောင် ပါမောက္ခအဖြစ်လည်း နေရာပေးခံရသူဖြစ်သည်။ ကိန်းဘရစ်ချ် တက္ကသိုလ်မှ MPhil ဘွဲ့ကို ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ရရှိခဲ့ပြီး ဒေါက်တာဘွဲ့ကို ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် London School of Economics မှ ရယူခဲ့သည်။

အမှာ

ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားမူဝါဒများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပဋိပက္ခများတွင် အရေးပါသောအပိုင်းများဖြစ်သည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံအနေဖြင့် ဗမာဘာသာစကားတစ်ခုတည်းကိုသာ အသုံးပြုသည့် ဗဟိုချုပ်ကိုင်ပညာရေးစနစ်ကို ဆယ်စုနှစ်များစွာ တစိုက်မတ်မတ် အသုံးချခဲ့ခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသား အများစုမှာ ၎င်းတို့ ဘာသာစကားများ အသုံးချရန်နေရာမရှိ၊ ရှင်သန်ကြီးထွားရန်နေရာမရှိ၊ တိုင်းရင်းသား ဖြစ်တည်မှု လက္ခဏာများ နှင့် ယဉ်ကျေးမှုများမှာ ခြိမ်းခြောက်ခြင်းခံနေရသည်ဟု ယူဆခဲ့သည်။ လွန်ခဲ့သည့်နှစ်အနည်းငယ်အတွင်း ပေါ်ပေါက်လာသည့် အစိုးရ၏ ဒီမိုကရေစီကူးပြောင်းရေးကြောင့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ကြားရေးစနစ်ကိစ္စရပ်များကို ပို၍ပွင့်လင်းစွာဆွေးနွေး ဆောင်ရွက်လာကြသည်။ ဗဟိုနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများကြား အာဏာခွဲဝေမှုများ တိုးတက်လာသဖြင့် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြု ပညာရေးကို လက်ရှိပညာရေးစနစ်သို့ ပေါင်းစပ်ရန် စဉ်းစားမှုများ ဖြစ်ထွန်းပေါ်ထွက်လာစေခဲ့သည်။

ခိုင်မြဲသည့် ငြိမ်းချမ်းရေးပေါ်ပေါက်လာရေးအတွက် ကြိုးပမ်းမှုများတွင် အဓိကကျသည့် ကိစ္စဖြစ်သည့်တိုင် အားလုံးပါဝင်ရေးကို ဦးတည်သည့် ပညာရေးနှင့်ဘာသာစကားမူဝါဒဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံအဖို့ အသစ်အဆန်း ကိစ္စအဖြစ်ရှိနေဆဲ ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံတော် လက်လှမ်းမီအုပ်ချုပ်သည့် နေရာဒေသများနှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ ထိန်းချုပ်သည့်နေရာမှ ပညာရေးစနစ်များ မတူညီကြပေ။ ထို့ကြောင့် ထိုစနစ်များနှင့် နိုင်ငံတော်စံသတ်မှတ်ချက်များ၏ ပေါင်းစပ်နိုင်ချေ၊ ၎င်းတို့၏ အားနည်းချက်၊ အားသာချက်တို့ကို သိရှိနိုင်ရန်အတွက် ယင်းပညာရေးစနစ်များကို နားလည်ထားရန်မှာ အရေးကြီးသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်မှုများပေါ်ပေါက်နေသည့် ဒေသများ အထူးသဖြင့် ကချင်၊ မွန် နှင့် ကရင် တို့ရှိ မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုပညာရေး၏ အခြေအနေကိုတင်ပြထားသည့် သုတေသန အစီရင်ခံစာကို ထုတ်ဝေနိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် များစွာ အားရမိပါသည်။ စာတမ်းရှင် Ashley South နှင့် Marie Lall တို့သည် ယခုခေါင်းစဉ်ကို အထူးပြုလေ့လာခဲ့သည်မှာ ကာလကြာခဲ့ပြီဖြစ်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသားပညာရေးနှင့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေးသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပိုမိုအလေးထားဆွေးနွေးသည့် ကိစ္စဖြစ်လာသည့်အလျောက် ယင်းကိစ္စများအတွက် မူဝါဒရေးဆွဲခြင်း၊ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိကျောင်းသားများနှင့် ပဋိပက္ခဒဏ်ခံဒေသများမှ ကလေးငယ်များပေါ် ဘဝအပြောင်းအလဲပင်ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်သည့် သက်ရောက်မှုများရှိမည်ကို မမေ့ရန်လည်း အရေးကြီးသည်။

ယခုစာတမ်းအပါအဝင် အာရှဖောင်ဒေးရှင်း၏ သုတေသနလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်းမှ ဆွေးနွေးမှုများ တွင် ပါဝင်နေသည့် အဓိကပုဂ္ဂိုလ်များနှင့် ပြည်သူများပေါ် အထောက်အကူဖြစ်စေမည်ဟု မျှော်လင့်ထားပါသည်။ ယခုစာတမ်း ရေးသားထုတ်ဝေသည့် အဓိကရန်ပုံငွေကို အမေရိကန်နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးရေးဌာန (USAID) မှတစ်ဆင့် အမေရိကန်ပြည်သူများက ထောက်ပံ့ခဲ့ပြီး DAI မှတာဝန်ယူစီမံခန့်ခွဲခဲ့ပါသည်။ ထို့ပြင်ဗြိတိန်နိုင်ငံနိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးရေးဌာန (DFID) နှင့် အာရှဖောင်ဒေးရှင်း တို့မှလည်း ထပ်လောင်းထည့်ဝင်မှုများ ပေးခဲ့ပါသည်။ အစီရင်ခံစာတွင်ဖော်ပြထားသည့် အာဘော်များသည် စာတမ်းရှင်များနှင့်သာ သက်ဆိုင်ပြီး အလှူရှင်များနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိပါ။

ဒေါက်တာ ကင်(မ်)နှင့်

မြန်မာနိုင်ငံဌာနေကိုယ်စားလှယ်

အာရှဖောင်ဒေးရှင်း

မာတိကာ

အတိုကောက်စာလုံးများ	5
အနစ်ချုပ်	i
အခန်း တစ် - စာတမ်းပြုစုခြင်းရည်ရွယ်ချက်	1
၁.၁. စာတမ်းပြုစုပုံ (Methodology)	1
အခန်း နှစ် - နောက်ခံအခင်းအကျဉ်း	3
၂.၁ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး နှင့် တိုင်းရင်းသား ပညာရေး	3
၂.၁.၁ မွန်	4
၂.၁.၂ ကရင်	5
၂.၁.၃ ကချင်	6
၂.၂ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ် နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ	8
၂.၃ နိုင်ငံပညာရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ	11
၂.၄ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲ	12
အခန်း သုံး - အဓိကခေါင်းစဉ်များနှင့် ပြဿနာများ	14
၃.၁ ဘာသာစကားအခွင့်အရေး	14
၃.၂ ပညာရေးနှင့် ပဋိပက္ခကြားမှ ဆက်နွယ်မှု	15
၃.၃ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု စနစ်များ၏ ပုံစံများ	17
၃.၃.၁ ကချင်	19
၃.၃.၂ မွန်	20
၃.၄ မူဝါဒဆိုင်ရာ ပြဿနာများ	22
၃.၄.၁ မွန်	22
၃.၄.၂ ကချင်	24
၃.၄.၃ ကရင်	25
၃.၅ ပေါင်းစပ်ခြင်း	25
၃.၅.၁ မွန်	26
၃.၅.၂ ကချင်	27
၃.၅.၃ ကရင်	27
၃.၆ လိုအပ်ချက်များ နှင့် စိန်ခေါ်မှုများ	28
၃.၆.၁ IDP စခန်းများမှ ကျောင်းများ	28
၃.၆.၂ အသိအမှတ်ပြုမှု (Accreditation)	29
၃.၇ နိုင်ငံရေးနှင့် ပညာရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ	29
၃.၇.၁ ကချင်	30
၃.၇.၂ မွန်	30
၃.၈ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် အချိတ်အဆက်	32
အခန်း လေး - တွေ့ရှိချက်များနှင့် မူဝါဒလမ်းစဉ်များ	35
၄.၁ အဓိက တွေ့ရှိချက်များ	35
၄.၂ မူဝါဒလမ်းစဉ်များ/အကြံပေးတိုက်တွန်းချက်များ	41
ကျမ်းကိုးများ	45

အတိုကောက်စာလုံးများ

AMDP	မွန်ဒေသလုံးဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီပါတီ
BMWEC	မြန်မာရွှေ့ပြောင်းလုပ်သား ပညာရေးကော်မတီ
BGF	နယ်ခြားစောင့်တပ်
CBO	ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့အစည်း
CEC	ဗဟိုအလုပ်အမှုဆောင်ကော်မတီ
CSO	အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း
DFID	နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးရေးဌာန (Department for International Development – UK)
DKBA	ဒီမိုကရေစီအကျိုးပြု ကရင်တပ်မတော်
DP	ဖွံ့ဖြိုးရေးမိတ်ဖက် အဖွဲ့အစည်းများ
EAGs	တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ
EFA	အားလုံးအတွက်ပညာရေး
EPIC	ပညာရည်မြှင့်တင်မှုအကောင်အထည်ဖော်ရေးကော်မတီ
GoM	မြန်မာအစိုးရ
IDP	ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာတိမ်းရှောင်သူ
KDA	ကချင်ကာကွယ်ရေးတပ်မတော်
KED	ကရင်ပညာရေးဌာန
KIA	ကချင်လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်
KIC	ကချင်လွတ်လပ်ရေးကောင်စီ
KIO	ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့
KNLA	ကရင်အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်မတော်
KNPP	ကရင်နီအမျိုးသားတိုးတက်ရေးပါတီ
KNU	ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး
KTCS	ကချင်ဓမ္မကောလိပ်
KRC	ကရင်ဒုက္ခသည်ကော်မတီ
KRCEE	ကရင်ဒုက္ခသည်ကော်မတီပညာရေးဌာန
MoE	ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန
MLCC	မွန်စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ
MNEC	မွန်အမျိုးသားပညာရေးကော်မတီ
MNS	မွန်အမျိုးသားကျောင်းများ
MTB	မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု
MT	မိခင်ဘာသာစကား
MSLBC	နွေရာသီ မွန်စာပေနှင့် ဗုဒ္ဓဝင်ယဉ်ကျေးမှု
NBF	လူမျိုးစုညီအစ်ကိုများဖက်ဒရေးရှင်း
NCA	တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူစာချုပ်
NDAK	ဒီမိုကရေစီသစ်တပ်မတော် - ကချင်
NGO	အစိုးရမဟုတ်သည့်အဖွဲ့အစည်း
NLD	အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်
NMSP	မွန်ပြည်သစ်ပါတီ
PEPC	လွှတ်တော်ပညာရေးမြှင့်တင်မှုကော်မတီ
SLORC	နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေးအဖွဲ့ (နဝတ)
UNICEF	ကုလသမဂ္ဂအပြည်ပြည်ဆိုင်ရာကလေးများရန်ပုံငွေအဖွဲ့
USAID	နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးရေးဌာန (United State Agency for International Development)
USDP	ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ

အနစ်ချပ်

ဤစာတမ်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများက ဖွင့်လှစ်ထားသောကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေး (MTB teaching) နှင့် အစိုးရကျောင်းမဟုတ်သော ကျောင်းများအကြောင်းနှင့် အစိုးရ၏ စီမံခန့်ခွဲမှုအောက်မှ ကျောင်းများနှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်များ စီမံခန့်ခွဲနေသည့် ကျောင်းများအကြား ဆက်စပ်နေမှုများ အကြောင်းကို အဓိကလေ့လာထားပါသည်။ 'တိုင်းရင်းသားပညာရေး' (ethnic education) ဟုဆိုရာတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုး အကျိုးသက်ဆိုင်သူများဖြစ်သော အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့အစည်းနှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ (EAGs) မှ အကောင်အထည်ဖော်သည့် သင်ကြားရေးကို ဆိုလိုခြင်းဖြစ်ပါသည်။ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေးဆိုသည်မှာ ကလေးငယ်၏ ပထမဘာသာစကား (L1) ဖြင့်သင်ကြားပြီး တစ်စနှင့် ဒုတိယဘာသာစကား (L2) သို့မဟုတ် နိုင်ငံခြားဘာသာစကားဖြင့် ကူးပြောင်းသင်ကြားခြင်းဖြစ်သည်။ မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုသင်ကြားခြင်းဖြင့် ကျောင်းသားများအနေဖြင့် အခြေခံအယူအဆများကို မိမိရင်းနှီးကျွမ်းဝင်သည့် ဘာသာစကား (L1) ဖြင့် သင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်ပြီး နောက်ပိုင်းတွင်မှ ယင်းအယူအဆနှင့်ဆိုင်သည့် ဝေါဟာရများကို ဘာသာစကားအသစ် (L2) ဖြင့်သင်ယူရမည် ဖြစ်သည်။ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု ပညာရေးသည် သက်ငယ်အစောပိုင်းကာလ သင်ကြားရေး - မူကြိုနှင့် မူလတန်း အဆင့်များအတွက် အထူးအကျိုးများသည်။

ယခုအစီရင်ခံစာတွင် ကချင်ပြည်နယ်နှင့် မွန်ပြည်နယ်မှ အခြေအနေများကို အဓိကအခြေပြုဖော်ပြထားသည်။ အနီးနားမှ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများ၊ ကရင်ဒေသများနှင့် အခြားအရပ်အသီးသီးမှ အခြေအနေအချို့ကိုလည်းတင်ပြထားသည်။ သုတေသနပြုစဉ် အချိန်နှင့် ငွေရရှိမှုအပေါ် ဆောင်ရွက်ခြင်းကြောင့်အကန့်အသတ်နှင့်သာ လေ့လာနိုင်ခဲ့သည်။ အရပ်ဒေသတစ်ခုချင်းစီနှင့် ပတ်သက်ပြီးအသေးစိတ် လေ့လာမှုများပြုလုပ်ရန်လိုအပ်နေသေးသည်ကိုလည်း ယခုလေ့လာမှုက ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ကချင်နှင့် မွန်ကို အဓိကထားလေ့လာခြင်းဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုပြုလုပ်ခဲ့သည့် အဖွဲ့များ၏ အခင်းအကျင်းနှစ်ရပ်ကို လေ့လာမှုများပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ အဓိက တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များဖြစ်သော ကချင်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ (KIO) သည် ၁၉၉၄ ခုနှစ်၊ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (NMSP) သည် ၁၉၉၅ ခုနှစ် မြန်မာအစိုးရ (စစ်အစိုးရခေတ်) တွင် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် KIO နှင့် သဘောတူညီထားချက် ပျက်ပြယ်သွားပြီး လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီပေါ် နိုင်ငံရေးဖိအား အများအပြားရှိနေသည့်တိုင် သဘောတူညီချက်ကတော့ တည်တံ့နေဆဲဖြစ်သည်။ စာတမ်းအဓိက လေ့လာသည့်အပိုင်းပေါ်မူတည်ကာ မတူညီသည့် အခြေအနေ ၂ ရပ်တွင် ထိန်းချုပ်နှိုင်းယှဉ်ခြင်း (controlled comparison) ကိုဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။

ယခုအစီရင်ခံစာသည် မြန်မာနိုင်ငံမှ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး၊ တိုင်းရင်းသားပညာရေး နှင့် ပတ်သက်ပြီး သိကျွမ်းလိုသည့် အလှူရှင်များနှင့် အကူအညီပေးရေးအဖွဲ့အစည်းများ အပါအဝင် နိုင်ငံတကာအကျိုးသက်ဆိုင်သူများအတွက်လည်း ရည်ရွယ်သည်။ နိုင်ငံတွင်းရှိ အမျိုးမျိုးသော တိုင်းရင်းသားရပ်ရွာများမှ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များ၊ ကဏ္ဍအမျိုးမျိုးတွင် ပါဝင်နေသူများ၊ ယခုခေါင်းစဉ်နှင့် ပတ်သက်ပြီး ဖြစ်စဉ်အခြေပြုမူဝါဒများ (evidence-based policies) ပြုစုရန် ပြင်ဆင်နေသူများ (ဥပမာ - ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ ထွက်ပေါ်လာသည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲ သို့မဟုတ် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးအခင်းအကျင်း အတွက်) အတွက် အခြေပြုစာတမ်း တစ်ခုအဖြစ် အသုံးကျန်ရှိရန်လည်း ရည်ရွယ်ပါသည်။

ဤစာတမ်းသည် လှုပ်ရှားလုပ်ကိုင်နေသည့် အဖွဲ့အစည်း/သက်ဆိုင်သူများကို ရေးဆွဲလေ့လာသည့် စာတမ်းမဟုတ်ပါ။ အန္တရာယ်များသည့် သို့မဟုတ် မရေရာသည့် အခြေအနေများတွင် လုပ်ကိုင်နေရခြင်းဖြစ်သောကြောင့် အကျိုးသက်ဆိုင်သူအချို့သည် ၎င်းတို့ ပုဂ္ဂလိကလုံခြုံရေး အတွက်သော်လည်းကောင်း၊ ၎င်းတို့ လုပ်ငန်းများ လုံခြုံရေးအတွက်သော်လည်းကောင်း အမည်ဖော်ပြခြင်းမပြုလုပ်ရန်တောင်းဆိုခဲ့ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤအစီရင်ခံစာတွင် အဓိကပြဿနာများကို ဖော်ထုတ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ ကလေးငယ်အားလုံး သာတူညီမျှရှိသည့်ပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ကြားရေး (MTB teaching) အတွက် ဖြစ်နိုင်ချေရှိသည့် ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်အချို့ကိုသာဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ အစီရင်ခံစာ အဓိက သုတေသနပြုသည့်နယ်ပယ်မှာ အခြေခံပညာရေးအပိုင်း (သင်ကြားမှုအစောပိုင်းကာလ (pre-tertiary schooling) ကိုဖြစ်ပါသည်။ အဆင့်မြင့်ပညာရေး သို့မဟုတ် ဆရာအတတ်သင် ကိစ္စများကို နက်နက်နဲနဲလေ့လာ ဖြေရှင်းထားပေးခြင်းမရှိပါ။ ပါဝင်ခြင်းမရှိသည့် နောက်ထပ်ကိစ္စတစ်ခုမှာ ထိုင်း သို့မဟုတ် အခြားအိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများသို့ မြန်မာနိုင်ငံမှ ရွှေ့ပြောင်းသွားလာသူများ၏ ပညာရေး အခြေအနေ ဖြစ်ပါသည်။

¹ နိုင်ငံကို ရည်ညွှန်းသည့်အခါတွင် မြန်မာ (၁၉၈၈ ခုနှစ်မတိုင်မှီ စစ်အစိုးရသည် နိုင်ငံအမည်ကို ဗမာ မှ မြန်မာ သို့ပြောင်းလဲခဲ့သည်။) ဟုသုံးနှုန်းပါသည်။ ဗမာ သည် လူများစု ဗမာလူမျိုး နှင့် ဗမာစကားကို ရည်ညွှန်းသည့်အခါတွင် အသုံးပြုပါသည်။

စာတမ်းပြုစုပုံ

အင်တာဗျူးများ၊ ဦးတည်အုပ်စုများကို ပုံစံတဝက်တည်ဆောက်ထားသည့် မေးခွန်းများ semi-structured questionnaire ဖြင့် စာတမ်းတည်ဆောက်ထားပါသည်။ အင်တာဗျူးတစ်ခုချင်းစီတိုင်းကို သုတေသနမေးခွန်းအစုံပေါ်တွင် အခြေခံ မေးမြန်းခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများ၏ အမည်ကိုဖော်ထုတ်ခြင်း မပြုပါဟု ကြိုတင်ရေးသားထားသည့် မိတ်ဆက်လွှာကိုလည်း မေးခွန်းရှေ့တွင်ထည့်သွင်း ထားပေးသည်။

KIO၊ NDA-K၊ NMSP၊ KNU၊ DKBA တို့၏ ပညာရေးဌာနအရာရှိများအပါအဝင် အခြားအဆင့် ကိုယ်စားလှယ်များ၊ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းမှ ပုဂ္ဂိုလ်များ၊ ဆရာ၊ ကျောင်းသား၊ မိဘများနှင့် အင်တာဗျူးများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ တရုတ် - မြန်မာ၊ ထိုင်း - မြန်မာ နယ်စပ်များတွင် မေးမြန်းခဲ့ခြင်း များပါဝင်သည်။ လူပေါင်း ၁၀၈ ကျော်နှင့်တွေ့ဆုံခဲ့ပြီး ဦးတည်အုပ်စု ၂၅ အုပ်စု နှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း၊ အစည်းအဝေးပွဲကြီးများလည်းပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ဒေသတွင် အမှန်တကယ်ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အခြေအနေများကို ထင်ဟပ်တင်ပြနိုင်ရန်အတွက် ၂၀၁၅ အောက်တိုဘာ နှင့် ဒီဇင်ဘာလများအတွင်း မြစ်ကြီးနားနှင့် မော်လမြိုင်မြို့များတွင် သုတေသနတွေ့ရှိချက်များ ဆွေးနွေးခြင်း၊ မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ လမ်းစဉ်များကို ဒေသခံ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့် ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အစီရင်ခံစာနှင့် အကြံပေးချက်များသည် ဒေသခံ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများမှ ရရှိလာသည့် သတင်းအချက်အလက်များအပေါ် စာတမ်းရှင်များ၏သုံးသပ်မှုများသာ ဖြစ်သည်။

အဓိကတွေ့ရှိချက်များ

မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး၏ အရေးပါမှု

မြန်မာကဲ့သို့ လူမျိုးစုစုံသည့် နိုင်ငံမျိုးတွင် တိုင်းရင်းသားမိခင်ဘာသာစကားဖြင့် စာသင်ကြားခွင့်သည် နိုင်ငံရေးအရ သော်လည်းကောင်း၊ ပညာရေးအရသော်လည်းကောင်း အလေးပေးသင့်သည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ အင်တာဗျူးဖြေဆိုသူအများစုက တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများ အသုံးပြုခြင်း နှင့် တိုင်းရင်းသား ဖြစ်တည်မှုထိန်းသိမ်းခြင်းတို့သည် နက်နက်နဲနဲ ဆက်နွယ်မှုရှိသည်ဟု ဖြေဆိုသည်။ မြန်မာ စစ်တပ်နှင့် နိုင်ငံတော်သို့ အဓမ္မ သွတ်သွင်းသည့် မူဝါဒများနှင့်ပတ်သက်၍လည်း တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများက ထုတ်ဖော်ပြောခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသား အကျိုးသက်ဆိုင်သူ အများစုအနေဖြင့် အစိုးရကို စစ်တပ် အဖြစ်လက်ခံ ထားကြဆဲဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော စိုးရွံ့မှုအယုံအကြည် ကင်းမဲ့မှုများကုစားရန် မျိုးဆက်ပေါင်းများစွာ အချိန်ယူရအုံးမည်ဖြစ်သည်။

ပညာရေးကဏ္ဍတိုးတက်ပြုပြင်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးအရ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ အနေဖြင့် အစိုးရ ကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားမှုများ စတင်ခဲ့သည်။ အချို့သော ဒေသများ (ဥပမာ မွန်ပြည်နယ်ဒေသအချို့) တွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို ကျောင်းချိန်အတွင်းသင်ကြားမှုများလည်း အစီအစဉ်တွင်ပါဝင်လာခဲ့သည်။ ယင်းကိစ္စသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ၏ အဓိက တောင်းဆိုချက်များတွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ အများအပြားအတွက် ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်မှုများ သည် လမ်းကြောင်းမှန်ပေါ်ရောက်စေအဆင့်သာဖြစ်သည်ဟု ယူဆစရာဖြစ်သော်လည်း အပြုသဘောဆောင်သည့် တိုးတက်မှုတစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သည်။ သို့သော်လည်း အစိုးရကျောင်းများတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများဖြင့် ဘာသာရပ်များ သင်ကြားသည့် အဆင့်သို့ တိုးတက်ဖော်ဆောင် နေမှုများတွေ့မြင်ရခြင်းမရှိသေးပါ။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုး ကျောင်းနေကလေးများအနေဖြင့် ဗမာစကားသင်ကြားသင့်ကြောင်း၊ အင်္ဂလိပ်စာကို ဘုံဘာသာစကား အနေဖြင့် သင်ကြားနိုင်ကြောင်းကိုအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ အများစုက သဘောတူသည်။ သင်ကြားမှုများ ထိရောက်စေရန် အခြားဘာသာ ရပ်များကိုလည်း မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားသင့်သည်။ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် မူလတန်းအဆင့်တွင် ပြဌာန်းထားသည့် ဘာသာရပ်သင်ခန်းစာများကို မိခင်ဘာသာစကား (L1) ဖြင့်သင်ကြားသင့်သည်။ အစိုးရကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားခြင်းနှင့် ပတ်သက်ပြီး အမြင်အမျိုးမျိုးရှိကြသည်။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူ အများစုအနေဖြင့် မူလတန်းအဆင့်တွင် မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားခြင်းကို မြင်တွေ့လိုကြသည်။ ဗမာစာကိုလည်း မူလတန်းအဆင့်တွင် အနည်းအကျဉ်းသင်ကြားပြီး အလယ်တန်းအဆင့်တွင် တစတစ တိုး၍ထည့်သွင်းသင်ကြားသွားရန်၊ တချိန်တည်းတွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ဘာသာစကား၊ ရိုးရာဓလေ့ နှင့် သမိုင်းသင်ခန်းစာများကို အထက်တန်းပြီးသည့်အဆင့်ထိ သင်ကြားနိုင်ရန် ပြင်ဆင်ထားလိုကြသည်။ ဗမာစကားနှင့် သင်ကြားခြင်း၊ သင်ယူခြင်းကို လုံးဝပယ်ဖျက်ပြီး ဗမာစာကို အင်္ဂလိပ်စာနှင့် အစားထိုးလိုသည့် ဆန္ဒရှိကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသူများလည်းရှိသည်။ (ဥပမာ - ကချင်)

ကျောင်းများတွင်မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားရေးကို စောင်းပေးပြောဆိုသည့်အခါများတွင် ဆရာများ စရိတ်၊ သင်ထောက်ကူပစ္စည်းများ အတွက်ကုန်ကျငွေကိုမည်သူပေးမည်နည်း၊ အရည်အချင်း အတွေ့အကြုံပြည့်ဝသည့် ဆရာများ မည်သို့ရှာဖွေမည်နည်းဟူသော မေးခွန်းများ ပေါ်ထွက်လာသည်။ ကျောင်းများတွင် လက်ရှိအသုံးပြုနေသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု သင်ရိုးများနှင့်ပတ်သက်ပြီး ထောက်ပြသည့် အကျိုးသက်ဆိုင်သူအများအပြားရှိသည်။ အချို့သောစာအုပ်များမှာ ဗမာဘာသာ

ဖြင့်ရေးသားထားသည့် စာအုပ်များမှ တိုက်ရိုက်ဘာသာပြန်ယူခြင်းဖြစ်ပြီး လူနည်းစုများ၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် သမိုင်းများကို ထင်ဟပ်နိုင်ခြင်းမရှိပဲဖြစ်နေသည်။

ဘာသာစကားမှဝါဒ နှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ပုံနှင့် ပဋိပက္ခများ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပဋိပက္ခများသည် ဘာသာစကား၊ ပညာရေးမူဝါဒ၊ လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ပုံများတွင် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း အမြစ်တွယ်လျက်ရှိသည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ် စစ်တပ်အုပ်ချုပ်ရေး အစပြုသည့် အချိန်မှစပြီး နိုင်ငံတော်သည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများကို ဗမာလူမျိုးစု၏ ယဉ်ကျေးမှုဓလေ့၊ အစဉ်အလာများအောက်သို့ အဓမ္မ သိမ်းသွင်းရန် စီမံကိန်းချဆောင်ရွက်သည်ဟု တွေ့ကြုံထင်မှတ်ခဲ့ရသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ထိပ်ပိုင်းအစုအဖွဲ့များ (EAGs နှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ) ကလည်း 'ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်း' (Burmanisation) ကို လက်နက်ကိုင်၍သော်လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားများကို ထိန်းသိမ်းရန်၊ အခွန်ရှည်စေရန်အတွက် ပညာရေးအစီအစဉ်များကို အလွန်ခက်ခဲသည့် အခြေအနေများကြားမှ အကောင်အထည် ဖော်ခြင်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း မဟာဗျူဟာအမျိုးမျိုးဖြင့် ခုခံခဲ့ကြသည်။ ဇယား ၁ တွင်ဖော်ပြထား သည်နှင့်အညီ မြန်မာနိုင်ငံ တွင် အစိုးရမဟုတ်သည့် တိုင်းရင်းသားပညာရေးဌာန အများအပြားရှိနေသည်။ ဒေသခံများ ထူထောင်ထားသည့် ပညာရေး၊ အစိုးရအစီအစဉ် ဖြင့်ရောက်လာသည့် ပညာရေး၊ EAGs များ၏ ပညာရေးများကြား ဆက်နွှယ်မှုများမှာ ကိစ္စရပ်များအလိုက် အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေကြသည်။ အစိုးရထိန်းချုပ်နယ်မြေမဟုတ်သည့် ဒေသများတွင် နိုင်ငံရေးထိပ်သီးများ၏ ဦးဆောင်မှုကဲ့သို့ပင် အစိုးရနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ပညာရေးဌာနများသည်လည်း လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်း အရေးပါသည့် အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သည်ကို လက်ခံထားရမည်။

ဇယား ၁။ ။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားပညာရေး ပုံစံအမျိုးမျိုး (အစိုးရစနစ်နှင့် နီးစပ်မှု ပေါ်မူတည်ကာ နေရာချထားပါသည်။)

အမျိုးအစား	လက္ခဏာများ	ဥပမာများ
၁ - တိုင်းရင်းသားများထည့်ဝင်မှု ရှိသည့် အစိုးရကျောင်းများ	အစိုးရစရိတ်ဖြင့်လည်ပတ်သည့်ကျောင်းတွင် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့ အစည်းက ပံ့ပိုးသည်။	အစိုးရစရိတ်ဖြင့်ဖွင့်သည့် ကျောင်း ဖြစ်သည်။ ဆရာအချို့ (နှင့် အချို့သင်ရိုးများ) ကို ဒေသခံရပ်ရွာ သို့မဟုတ် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းမှ ပံ့ပိုးသည်။
၂ - ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ (Mixed schools)	EAGs ထိန်းချုပ်နေရာ၊ အစိုးရနှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည့် နေရာများတွင် ဖွင့်ထားသည့် အစိုးရကျောင်းများဖြစ်သည်။ အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် EAGs များ ပံ့ပိုးအချို့ရှိသည်။	လုပ်အားပေး ဆရာများ လက်ခံသော ဝေးလံသည့် ဒေသမှကျောင်းများလည်း ပါဝင်သည်။
၃ - အသွင်စုံပေါင်းထားသည့် ကျောင်းများ (Hybrid schools)	အစိုးရတစ်ပိုင်း၊ EAG တစ်ပိုင်း ရံဖန်ရံခါ အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းက ပံ့ပိုးမှုများ ပြုလုပ်သည်။	- ကချင်အပစ်အခတ်ရပ်ဒေသမှ NDAK ကျောင်းများ - ကချင်ဒေသမှ IDPs များ အတွက်ကျောင်းများ - ယခင်က EAG ပညာရေးဌာနများ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိသော်လည်း အစိုးရ၏ ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာနက သိမ်းလိုက်သည့် သို့မဟုတ် ပုံပြောင်း သွားသည့် ကျောင်းများ
၄ - EAG (အစိုးရသင်ရိုး အသုံးပြုသည့်) ကျောင်းများ	EAG လက်အောက်တွင် စီမံသည့် ကျောင်း များ။ အစိုးရဆရာများ မရှိသော်လည်း အစိုးရ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုသည်။ (ရံဖန်ရံခါ ဘာသာပြန်ကာ အသုံးပြုသည်။) အချို့သော အခြေအနေများတွင် ယင်းကျောင်းများမှ စာမေးပွဲအောင်မြင်ပါက နိုင်ငံတော်၏ပညာရေး စနစ်သို့ ပေါင်းကူး တက်ရောက်နိုင်သည်။ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု အခြေအနေနှင့် လိုက်ဖက်အောင် ထပ်မံ ထည့်သွင်းထားသည်များရှိသည်။ အထူးသဖြင့် သမိုင်း နှင့် လူမှုရေး ဘာသာရပ်များဖြစ်သည်။ အခြားဘာသာရပ်များ ထည့်သွင်းခြင်းများလည်း ရံဖန်ရံခါရှိသည်။	- NMSP/MNEC တို့၏ မွန်အမျိုးသား ကျောင်းများ - KIO ကျောင်းများ (အစိုးရ သင်ရိုးကို ကချင်ဘာသာဖြင့်သင်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဗမာ ဘာသာဖြင့် ပြောင်းလဲ သင်ကြားပေးသည်။) - ကရင်ကျောင်း အချို့။ အတိအကျ ဆိုရလျှင် KNU/KED မှ အကန့်အသတ် ပံ့ပိုးထားသည့် ကျောင်းများ။

၅ - EAG ကျောင်းများ	EAGs သို့မဟုတ် ၎င်းတို့နှင့်ဆက်နွယ်မှု ရှိသည့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကတည်ဆောက် ဖွင့်လှစ်သည့် ကျောင်းများဖြစ်သည်။ မိခင် ဘာသာစကား အသုံးပြုပြီး သီးခြားသင်ရိုး ညွှန်းတမ်း အသုံးပြုသည်။ ကျောင်းသားများ အနေနှင့် ပေါင်းကူး တက်ရောက်နိုင်ရန် အသိအမှတ်ပြု ခံရခြင်းမရှိ၊ သတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိ၊ ဖြစ်နိုင်ချေ လည်းမရှိ။	- KED ကျောင်းများ၊ KNU ဩဇာ သို့မဟုတ် အာဏာ သက်ရောက်သည့် ဒေသများမှ ရပ်ရွာကျောင်းများ။ - စစ်ပြေး ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ကျောင်းများ
၆ - အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့ အစည်းမှ ဖွင့်သည့်ကျောင်းများ	မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုသည့် သီးခြား သင်ရိုးညွှန်းတမ်း၊ သီးခြားသင်ကြားပုံနည်းလမ်း ကို အသုံးပြုသည်။ ကျောင်းသားများအနေဖြင့် ပေါင်းကူး တက်ရောက်နိုင်ရန် အသိအမှတ်ပြု ခံရခြင်းမရှိ၊ ဖြစ်နိုင်ချေလည်းမရှိ။	- ရှမ်းမြောက်နှင့် ကချင်တို့မှ ရပ်ရွာ၏ အစီအစဉ်ဖြင့်ဖွင့်သည့် ကျောင်းများ - KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေမှ ကျောင်းအချို့ (ရန်ကုန်ရံခါ ဘုရားကျောင်းများမှ စီမံမှု၊ ရန်ပုံငွေမတည်မှု ပြုလုပ်သည်။)
၇ - နိုင်ငံခြားသင်ရိုး ညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုသည့် ကျောင်းများ	အခြားနိုင်ငံတွင် ပြုစုသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း အသုံးပြုသည်။ ထိုနိုင်ငံများသို့ ကျောင်းသား (အချို့) ပြောင်းရွှေ့တက်ရောက်နိုင်သည်။	- ကချင်မှ အိန္ဒိယသင်ရိုးညွှန်းတမ်း ကို အသုံးပြုသည့် ကျောင်းများ။ - ကရင်မှ သာသနာပြု ကျောင်းအချို့။
၈ - နွေရာသီကျောင်းများ (Supplementary schools)	တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေးကို အဓိကထား သင်ကြားသည့် ကျောင်းများဖြစ်သည်။ အစိုးရကျောင်းချိန်အပြီး နွေရာသီကျောင်း သို့မဟုတ် မနက်ပိုင်း/ ညနေပိုင်း ကျောင်းများ။	အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှ အများစု ပံ့ပိုးသည့် ကျောင်းများ၊ သံဃာများ၊ ဘုရားကျောင်းများ နှင့် ချိတ်ဆက်သည်။

ပဋိပက္ခနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး အခြေအနေများသည် တိုင်းရင်းသားဒေသများ၏ ပညာရေးမူဝါဒနှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်မှုများ ပေါ်တွင် အဓိကလွှမ်းမိုးသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပညာရေးသည်လည်း အဓိကဖြစ်သည်။ မိမိတို့ရင်ဆွဲနေသမျှများကို သင်ကြားပေးသည့် ဘာသာစကား၊ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းပေါ် ထားရှိသည့် သဘောထား နှင့် ပဋိပက္ခသည် တိုက်ရိုက်ဆက်နွယ်နေသည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ ကြောင့် ရပ်ရွာများနှင့် မိဘများသည် အစိုးရကျောင်းများ၊ ဗမာဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားရေးကို လက်ခံလိုသည့်ဆန္ဒနည်းသွားစေသည်။ ပဋိပက္ခကြောင့် သီးခြားစနစ်များ(သို့မဟုတ် စင်ပိုင်စနစ်) ထူထောင်ရန် ဖြစ်လာရသည်။ ပဋိပက္ခများပြင်းထန်သည့်အခြေအနေမျိုးတွင် တိုင်းရင်းသားပညာရေး စနစ်များသည် ပို၍သီးခြားဆန်သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအခြေအနေတွင်တော့ သီးခြားဆန်မှု လျော့နည်းသွားသည်။ (ပူးပေါင်းလိုသည့် သဘော၊ အစိုးရစနစ်များနှင့် ပေါင်းစပ်လိုသည့် သဘောရှိလာသည်) တိုင်းရင်းသား ပညာရေးစနစ်၏ သီးခြားဆန်မှု သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု လိုလားသည့် သဘောထားများသည် ကလေးငယ်များ၏ နားလည်မှုများ၊ သဘောထားများပေါ်တွင် သက်ရောက်မှု ရှိသည်။

ကချင်အနေအထားကို လေ့လာမည်ဆိုလျှင် ၂၀၁၁ ခုနှစ် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန်ဖြစ်လာပြီးနောက်တွင် ကချင်လူမျိုးများ၏ စုစည်းမှုကို ပို၍အားကောင်းစေခဲ့သည်။ ဘာသာစကားတစ်ခုပေါ်တွင် စုစည်းမှုပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ဂျင်းဖောဖြစ်တည်မှုကို ဖော်ထုတ်လာခဲ့သည်။ (တွေ့ရှိချက်ကို ၂၀၁၅ ဧပြီ - မေ၊ အောက်တိုဘာလများအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့်အင်တာဗျူးများ၊ ဦးတည် အုပ်စုများ နှင့် ဆွေးနွေးမှုများတွင် အတည်ပြုသည်။) ဂျင်းဖောမဟုတ်သည့် အသိုင်းအဝိုင်းများတွင် ဂျင်းဖောစကားကို ကချင်တို့၏ ဘုံစကား အဖြစ် အသုံးပြုသူများလည်း အထင်အရှားရှိသည်။ ဂျင်းဖောတို့လွှမ်းမိုးလာမှုကို ပြဿနာအဖြစ်ရှုမြင်သည့် အချို့သော မျိုးနွယ်စုများ လည်းရှိသည်။ ဆိုးဝါးသည့် လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများ အကြီးအကျယ်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် တကျော့ပြန်စစ်ပွဲကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်ရန်ဆန္ဒရှိသည့် ကချင်မျိုးနွယ်စုများကို တသီးတခြားခွဲထုတ်လိုက်သည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန်ဖြစ်လာသည့် အချိန်မှစပြီး KIO လက်အောက်ခံကျောင်းများမှာ ဗမာဘာသာ သင်ကြားမှုလျော့ပြီး ကချင်နှင့် အင်္ဂလိပ်ကို ပို၍အလေးပေး လာတော့သည်။ အစိုးရပညာရေးနှင့် သီးခြားရပ်တည်နေမည့် အစီအစဉ်ဖြစ်ပြီး ကချင်ကျောင်းစနစ်များ တသီးတသန့် ပေါ်ထွက်လာရေးအတွက် ခြေလှမ်းဖြစ်သည်။

၂၀၁၂ ဇန်နဝါရီတွင် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU)သည် အစိုးရနှင့် ပဏာမ အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးပြုလုပ်ခဲ့ပြီး နှစ်ခြောက်ဆယ်ကျော်ကြာသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကို အဆုံးသတ်နိုင်ရန် ခြေလှမ်းခဲ့သည်။ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာကပင် KNU လက်အောက်ခံ ကရင်ပညာရေးဌာန Karen Education Department (KED)သည် ကရင်အသိုင်းအဝိုင်းများ၊ နိုင်ငံတကာအလှူရှင်များ နှင့် NGOs (အိမ်နီးချင်း ထိုင်းနိုင်ငံမှ စစ်ပြေးဒုက္ခသည်များကို ကူညီသည့်အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင်) တို့အားထုတ်မှု အပေါ်အားယူပြီး စံချိန်မီ ပညာရေးစနစ်တစ်ခုကို တည်ထောင်ထားနိုင်ခဲ့သည်။ ဒေသလိုအပ်ချက်နှင့်ကိုက်ညီ၊ လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်မှုပိုင်းတွင်လည်း အားကောင်းသည့် ယင်းစနစ်သည် အစိုးရပညာရေးစနစ်ထက် သိသိသာသာ

ခြားနားသည်။ ကရင် (စကော) စကားအသုံးပြုမှုကို တိုးတက် စေသည်။ ဗမာစာအနည်းအကျဉ်းသာသင်ကြားသည်။ အသိအမှတ်ပြု အထောက်အထားများမရှိသဖြင့် KED ကျောင်းဆင်းများအဖို့ အစိုးရပညာရေးစနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတွင်း၊ နိုင်ငံခြား အခြားအခွင့်အလမ်းများ နှင့်ချိတ်ဆက်ရန် ခက်ခဲလျက်ရှိသည်။ KNU အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ပေါ်ပေါက်လာသည့်အခါတွင် ရွှေ့ပြောင်းသွားသည့် ရပ်ရွာများနေရပ်ပြန်ခြင်း၊ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းခြင်းများ ပါဝင်လာမည် ဖြစ်သောကြောင့် ကရင်ပညာရေးတာဝန်ရှိသူများအနေဖြင့် KED ၏ အနာဂတ်၊ အစိုးရနှင့် ဆက်ဆံရေးကို သုံးသပ်စဉ်းစားလျက် ရှိနေသည်။

အထက်ပါအခြေအနေများနှင့်ကွဲပြားလျက် NMSP သည် ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ဆယ်စုနှစ်နှစ်ခုခန့် တင်းမာမှုများ မပြတ်ရှိခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအခြေအနေမျိုးတွင် NMSP ၏ မွန်အမျိုးသားပညာရေးကော်မတီ (Mon National Education Committee (MNEC) သည် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေးစနစ်ကို အကောင် အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ မူလတန်းအဆင့်တွင် မွန်ဘာသာဖြင့် သင်ကြားပြီး အလယ်တန်း အဆင့်တွင် ဗမာဘာသာဖြင့် သင်ကြားခြင်းသို့ ကူးပြောင်းသည့်စနစ်ဖြစ်သည်။ အစိုးရ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အနည်းနှင့် အများ အသုံးပြုသည်။ MNEC ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများမှ ကျောင်းဆင်းများသည် မွန်ဘာသာစကား ကျွမ်းကျင်သကဲ့သို့ ဗမာဘာသာဖြင့်မေးမြန်းသည့် အစိုးရတက္ကသိုလ်ဝင်တန်းစာမေးပွဲများ တွင်လည်း ဝင်ရောက် ဖြေဆိုခွင့်ရှိကြသည်။

အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး၊ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး (အောက်ခြေမှစသည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ)

ရှေ့တွင်ထုတ်ဝေခဲ့သည့် သုတေသန (Lall and South 2013) တွင် NMSP အပစ်အခတ်ရပ်စဲခြင်းကြောင့် အစိုးရထိန်းချုပ်နေရာများသို့ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားသည့် ပညာရေးစနစ်တိုးချဲ့နိုင်မှုကိုဖော်ပြ၊ သုံးသပ်မှုများ ပြုလုပ်ထားသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများသည် အစိုးရစနစ်နှင့် အစိုးရမဟုတ်သောစနစ်များ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးကို ဖြစ်ထွန်းစေသည်။ သို့တိုင်အောင် အစိုးရကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေးမှာ မရှိသလောက်ဖြစ်နေသောကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အကျိုးသက်ဆိုင်သူများမှာ စိုးရိမ်နေကြဆဲဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အစိုးရသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို အသုံးပြုပြီး ၎င်းအနေဖြင့်ယခင်က ဝင်ရောက်နိုင်ခြင်း မရှိသည့်နေရာများ၊ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည့် ဒေသများတွင် ကျောင်းဆောက်ခြင်း၊ ဝေးလံခေါင်ဖျားသည့် အရပ်များတွင် ဆရာများခန့်ထားပေးခြင်းနည်းလမ်းအပါအဝင် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ၎င်း၏ အာဏာချဲ့ထွင်နေမှုကိုလည်း စိုးရိမ်မှုများ ရှိနေကြဆဲဖြစ်သည်။

(၁၉၉၄၊ ၁၉၉၅ ခုနှစ်များတွင်အသီးသီး) ရေးထိုးခဲ့သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကြောင့် KIO နှင့် NMSP တို့သည် ၎င်းတို့ ပညာရေးစနစ်များကို အလွန်ခက်ခဲသည့်အခြေအနေ၊ အလွန်ချို့တဲ့သည့် ဘဏ္ဍာရေး အခြေအနေများကြားမှ ချဲ့ထွင်ခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေး ဖြစ်စဉ်ပေါ် ရှူမြင်သည့်အမြင်အမျိုးမျိုးရှိနေသည့်တိုင် အစိုးရပညာရေးစနစ်နှင့် မွန်ပညာရေးစနစ်များပူးပေါင်းမှုမှာ တိုးတက်လာလျက်ရှိသည်။ MNEC ၏ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းမှာ အစိုးရကျောင်းများတွင်အသုံးပြုသည့် သင်ရိုးများနှင့် ထပ်တူနီးပါးဖြစ်ပြီး မွန် သမိုင်းနှင့် ဘာသာစကားကို သာထပ်တိုး ထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ ကရင်နှင့် အထူးသဖြင့် ကချင်တွင် ဒေသခံများဦးဆောင်သည့် ပညာရေး၊ စနစ်ချဖော်ဆောင်သည့် ပညာရေး နှင့် အစိုးရ ပညာရေးကြား ခြားနားချက်များမှာ အလွန်ကြီးမားသည်။

ဗဟိုအဆင့် နိုင်ငံရေးစွက်ဖက်မှုများမှ ကင်းလွတ်လျက် ဒေသခံအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ ကိုယ်ပိုင်ပညာရေးစီမံမှုကို ဖွဲ့စည်းလည်ပတ်သည့် တိုင်းရင်းသားပညာရေးစနစ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို အောက်မှအထက်သို့ ဆန့်တက် တည်ဆောက်ခြင်း နမူနာဖြစ်သည်ဟု ကောက်ချက်ချလိုပါသည်။ ငွေရေးကြေးရေး၊ လူစွမ်းအားအရင်းအမြစ် အခက်အခဲများ ရှိသည့်တိုင် KIO ၊ NMSP ၊ KNU စာသင်ကျောင်းစနစ်များရှိ ဒေသခံများဦးစီးပို့ချပြီး မိခင်ဘာသာ စကားဖြင့်သင်ကြားခြင်းသည် အထူးသဖြင့် မူလတန်းအဆင့် သင်ကြားရေးကို အထောက်အကူပြုသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဆက်စပ်ဖြစ်ပေါ်လာမည့် အဆင့်မြင့်နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးပွဲများ အစပြုခါစ၊ အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် အချိန်ကာလတခု ယူရဦးမည့်အခြေအနေမျိုးတွင် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်း မရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၏ ဥပမာကောင်းများဖြစ်လာသည်။ အနာဂတ် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံရေး၊ စီမံရေးပိုင်း မည်သည့်ပုံစံဖြင့်ပေါ်ပေါက်လာမည်၊ မည်သည့်ပုံစံ သွားမည်နှင့်ပတ်သက်လာလျှင် တိုင်းရင်းသား ပညာရေးစနစ်များ သည် ဥပမာကောင်းများ၊ လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ပြနေသည့် ကိစ္စရပ်များဖြစ်သောကြောင့် ပညာရေးဆောင်ရွက်မှုများ (တိုင်းရင်းသားများ တောင်းဆိုသည့် အဓိကကိစ္စရပ်များအနက်တခုအပါအဝင်) ကို အောက်ခြေမှဆန်သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ အဖြစ်သတ်မှတ်ရမည် ဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု နှင့် နိုင်ငံတော်ကြား ဆယ်စုနှစ်ချီပဋိပက္ခများကို ဖက်ဒရယ်နည်းဖြင့် ဖြေရှင်းမည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများတွင် ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးမူဝါဒများကို အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် သီးသန့်ဖြေရှင်းရန်လိုသည်။ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို နိုင်ငံရေးသိပ္ပံတွင် လည်းကောင်း၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင်လည်းကောင်း အသုံးပြုသည်မှာ သမိုင်းအစဉ်အဆက် ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ် အသီးသီး၏ ဖွဲ့စည်းပုံများနှင့် ပတ်သက်သည့် ဖော်ပြထားချက်များအပါအဝင် စာအုပ်စာတမ်းများမှာလည်း အများအပြားပင်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ပညာရေးစနစ်များကို အကောင်အထည်

ဖော်စဉ်တွင် ထိုကဲ့သို့သော အစီအစဉ်များကို တွေးမိခြင်းမရှိသည့်တိုင် ယင်းတို့သည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်၏ အင်အားကောင်းသည့် အနှစ်သာရဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်း ဆယ်စုနှစ်ချီ ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပဋိပက္ခတွင်း တိုင်းရင်းသားများ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်များနှင့် အားထုတ်မှုများကို ဖော်ပြသည့် ကိစ္စရပ် များဖြစ်သည်။ ဘာသာစကားမူဝါဒ (ကျောင်းများနှင့် အခြား စီမံအုပ်ချုပ်မှုပိုင်း) နှင့်ပတ်သက်ပြီး အကျိုးသက်ဆိုင်သူ အမျိုးမျိုး၏ ရပ်တည်ချက်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဆက်စပ်သည့် ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် ၎င်းတို့၏ရပ်တည်ချက် မတူညီကြောင်း ကို အထင်ရှားဆုံးပြသနိုင်သည့် အညွှန်းဖြစ်သည်။ (အောက်တွင် ရှုပါ)

မြန်မာနိုင်ငံမှ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် တိုင်းရင်းသားပညာရေးနှင့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ကြားရေးပေါ်တွင် အကောင်းနှင့် အဆိုးပါ သက်ရောက်မှုရှိသည်။ ခြုံငုံပြောရလျှင် ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ နိုင်ငံရေးကိစ္စများကြား ချိတ်ဆက်မှုကင်းမဲ့နေသည်။ ထိုထက်ပိုပြောရလျှင် ယခင်က ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်သမ္မတများ၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ နေထိုင်ရာဒေသများသို့ ပညာရေးထောက်ပံ့ခြင်း၊ ကျောင်းဆောက်ခြင်းအပါအဝင် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုး သုံးပြီး အစိုးရအာဏာဖြန့်ကျက်လာမည်ကို ဒေသခံများက အကြီးအကျယ်ဆန့်ကျင်လျက်ရှိသည်။ ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားရာဒေသများတွင် ဆောင်ရွက်နေဆဲ လုပ်ငန်းများ၊ ဝန်ဆောင်မှုများ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခ အခြေအနေများပေါ်တွင် ထောက်ပံ့ခြင်းမရှိပဲ အစိုးရ အာဏာဖြန့်ကျက်ရန်လုပ်ဆောင်နေမှုများ၊ မဟာဗျူဟာများကို နိုင်ငံတကာအကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အလှူရှင်များက အားပေးမိလျက်သားဖြစ်သွားမည်ကို တိုင်းရင်းသား အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက စိုးရိမ်သည်။

KNU ပါဝင်ပြီး KIO နှင့် NMSP တို့ ပါဝင်ခြင်းမရှိသေးသည့် တစ်နိုင်ငံလုံး ဆိုင်ရာပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် (Nationwide Ceasefire Agreement (NCA) (အောက်တွင်ကြည့်ပါ) အခန်း ၆ တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ထိုးသည့် EAGs များ၏ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ သဘာဝသယံဇာတ စီမံရေး၊ လုံခြုံရေး ဆောင်ရွက်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ထိုကဏ္ဍများတွင် နိုင်ငံတကာ အကူအညီများပံ့ပိုးရန် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်း၊ မိတ်ဖက်ပြု ဆောင်ရွက်ရမည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ NCA လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် အဖွဲ့များ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း၊ ဝန်ဆောင်မှုပိုင်းကို အစိုးရအနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုထားသော်လည်း ယခုအခါတွင် သောင်းကျန်းသူအဖွဲ့အစည်း မဟုတ်တော့သည့်အတွက် ပြန်လည်ပြုပြင်ဖွဲ့စည်းရာတွင် အခက်အခဲစိန်ခေါ်မှုများရှိလာသည်။ NCA တွင်ပါဝင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည့် EAGs များကို မတရားအသင်းစာရင်း (၁၇/၁) မှ ပယ်ဖျက်ပေးခဲ့သဖြင့် နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့များနှင့် ချိတ်ဆက်ရာတွင် များစွာ လွယ်ကူသွားစေခဲ့သည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေး နှင့်သက်ဆိုင်သည့် အဓိကကိစ္စရပ်များကို နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ကဏ္ဍစုံအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်လျက် ပုံစံချဆွေးနွေးရန် လိုအပ်သည်။ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ ထုတ်နုတ်ပြီး (NCA တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း) သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပြုပြင် ပြောင်းလဲ မှုများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့်အပြိုင် ဆွေးနွေးအခြေရာရန်လိုသည်။ ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှုများ ပံ့ပိုးနေသည့် EAG နှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို ထောက်ခံအားပေးရန် အရေးတကြီး လိုအပ်နေသည်။ NCA (နှင့် ပြည်နယ်အဆင့် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးများ) နှင့် ပြီးပြည့်စုံသည့် နိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက်မရသေးမှီ အချိန်ကာလအားဖြင့်လည်း ရှည်ကြာနိုင် ပြိုင်ဆိုင်မှုလည်း ပြင်းထန်နိုင်သည့် ကြားကာလအတွင်း ၎င်းတို့ကို ပံ့ပိုးမှုများပြုလုပ်ရန် အရေးတကြီးလိုအပ်နေသည်။ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများထက်ပို၍ နိုင်ငံရေးဆန့်၊ ပို၍သိမ်မွေ့သော်လည်း ပညာရေး၊ ဘာသာစကားမူဝါဒနှင့်ဆိုင်ရာ အခက်အခဲများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် အလွယ်တကူဖြေရှင်းနိုင်သည့် ကိစ္စအဖြစ်သတ်မှတ်ထားနိုင်သည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသည့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းသို့ (ငြိမ်းချမ်းရေး အသီးအပွင့်များ) လက်ဆုတ်လက်ကိုင် ပြနိုင်သည့် ကောင်းကျိုးများအဖြစ် NCA အလွန်ကာလများတွင် အထူးအမြန် ဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စအဖြစ်သတ်မှတ်ဖြေရှင်းနိုင်သည်။ ကံအကြောင်းမလှစွာပင် ပြီးခဲ့သည့် ရွေးကောက်ပွဲစည်းရုံးမှုများတွင် အစိုးရ၏ ပညာရေးဥပဒေသစ်ပေါ်တွင် ချုပ်ကိုင်ထားမှုအပေါ် ဝေဖန်သည်မှတစ်ပါး ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးမှုများ မရှိ သလောက်ဖြစ်နေသည်။

ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများ - ပိုမိုကျယ်ပြန့်သည့်နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်များ၏ ပြောင်းတမ်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားပညာရေးဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများသည် ၎င်းတို့နှင့် နိုင်ငံရေးချဉ်းကပ်ပုံတူ၊ ခံယူချက်တူသည့် အဖွဲ့များနှင့်သာဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ပညာရေးနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် တစ်ဖက်ပိတ်၊ အငြင်းပွားဖွယ်၊ နိုင်ငံရေးအရ ကွဲပြားလျက်ရှိသည့် ချဉ်းကပ်ပုံများ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ၎င်းသည် ပိုမိုကျယ်ပြန့်မြန်မာနိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှုကိုလည်း ထင်ဟပ်နေသည်။

ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာမူဝါဒနှင့် ပတ်သက်သည့် ရပ်တည်ချက်များသည် အမျိုးမျိုးသော အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ ဖြစ်တည်မှု၊ ဖြစ်လိုမှုများကို ညွှန်ပြလျက် သို့မဟုတ် ထင်ဟပ်လျက်ရှိသည်။ ၎င်းတို့ဖြစ်စေချင်သည့် မြန်မာနိုင်ငံ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်များနှင့် ပတ်သက်သည်များကို ယင်းရပ်တည်ချက်များတွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။ တိုင်းရင်းသား ပညာရေးအခြေအနေ၊

အနာဂတ်နှင့်ပတ်သက်သည့် ဆွေးနွေးမှုများသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရများနှင့် နိုင်ငံတော်တို့၏ ရပ်တည်ချက်များကို ဖော်ပြနေသည်။ အောက်ဖော်ပြပါဇယားတွင် ရပ်တည်ချက်များကို ပုံဖော်ထားသည်။ နမူနာပုံစံများဖြစ်ပြီး အမှန်တကယ်ရပ်တည်ချက်မှာ ကိစ္စရပ်အလိုက် ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၂။ ဘာသာစကား၊ သင်ကြားရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ရပ်တည်ချက်များ၊ နိုင်ငံရေး တောင်းဆိုမှုများ

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာတောင်းဆိုမှု	ကျောင်းများ	အုပ်ချုပ်စီမံမှုတွင် အသုံးပြုမည့် ဘာသာစကား
တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များအတွက် လွတ်လပ်ရေး (ခွဲထွက်ရေး၊ ခွဲထွက်ရေး ဝါဒ)	- လွတ်လပ်စွာဖွင့်လှစ်၊ စီမံ၊ ငွေကြေး ထောက်ပံ့ သည့်ကျောင်းများ (EAG လက်အောက်ခံဖြစ်နိုင်) - တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားကို အဓိက ထား (နှင့်တရုတ်၊ အင်္ဂလိပ်?) ဗမာစာ အနည်းငယ် သင်ကြားသည်။ - အစိုးရ၏ သင်ရိုးနှင့် သိသိသာသာ ကွဲပြား သည်။	- အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများ အသုံးပြုရန် (တရားရေး စနစ် စသည်ဖြင့်) - ဗမာစာကို အကန့်အသတ်ဖြင့် အသုံးပြုမည်။ တရုတ် နှင့် အင်္ဂလိပ် ဘာသာ?
'အားကောင်းသည့်ဖက်ဒရယ်ဝါဒ' (ပိုမိုအစွန်းကျသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်)	- ကျောင်းများကို လွတ်လပ်စွာစီမံကာ ငွေကြေးချပေးသည်။ (ပြည်ထောင်စု အစိုးရမှထောက်ပံ့ငွေ ရယူကောင်းယူမည်) - တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား (အင်္ဂလိပ်) နှင့် ဗမာစာ အဓိက ထားသည်။ - ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသည်။ သို့သော် ဒေသအနေ အထားနှင့် ကိုက်ညီအောင် အများအပြား ပြုပြင်ထား ရှိသည်။	ဗမာစကား(ဘုံစကား၊ ပြည်ထောင်စုသုံးစကား) နှင့် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို အစိုးရ အုပ်ချုပ်ရေး (တရားရေး စနစ် စသည်ဖြင့်) တွင် အသုံးပြုသည်။
'အားပျော့သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ' (ဗဟိုဦးစီးမှု လျော့ချခြင်း) - 'ပြည်ထောင်စု တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ'	- ကျောင်းများကို အစိုးရသော်လည်းကောင်း (တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပညာရေးပြုပြင် ပြောင်းလဲမှု) ဒေသအဆင့်ကသော် လည်းကောင်း ဖွင့်နိုင်သည်။ နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု အစိုးရက ငွေကြေး ထောက်ပံ့မှု ပြုသည်။ - ဗမာဘာသာနှင့် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများ (အင်္ဂလိပ် ဘာသာ?) တို့ကို သင်ကြားမှုတွင် အသုံးပြုမည့် အစား ဘာသာရပ် အဖြစ်သင်သည်။ - ပြည်ထောင်စုအစိုးရ ပြဌာန်းသည့် သင်ရိုးပေါ်တွင်ဒေသ အခြေအနေနှင့် လိုက်ရန် အနည်းအကျဉ်း ပြုပြင် အသုံးပြု သည်။	ဗမာစကားကို အခြေခံနိုင်ငံသုံး ဘာသာစကား အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးတွင် တိုင်းရင်း သားဘာသာစကား အချို့ထည့်သွင်း အသုံးပြု သည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ (EAG၊ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း၊ ရပ်ရွာဦးဆောင် အကောင်အထည်ဖော်သည့်) ၏ ပညာရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် အတွက် အားထုတ်မှုများကို ကိုယ်စားပြုသည်။ 'ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်း'နှင့် ဗဟိုဦးစီးစနစ်ကို တုန့်ပြန်ရာတွင် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားနိုင်သည်။ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ ထောက်ခံမှုအနည်းငယ်သာရှိသည့် ပြည်ထောင်စုမှ လွတ်လပ်ရေး တောင်းဆိုခြင်း (ခွဲထွက်ခြင်း သို့မဟုတ် ခွဲထွက်ရေး) မှသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၊ အာဏာခွဲဝေမှု ပုံစံအမျိုးမျိုး (ဖက်ဒရယ်ပုံစံအမျိုးမျိုး) ထိကွဲပြားသည်။ ပြည်ထောင်စုလိုလားကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောသည့် ပြည်ထောင်စုကရင် (Thawngmung 2008, South 2008) နှင့် အခြားသော တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့များလည်းရှိသေးသည်။ ပညာရေးနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် ကျောင်းများတွင် ဗမာစကားလုံးဝမသင်၊ သို့မဟုတ် အနည်းငယ်သာသင်ပြီး၊ အစိုးရနှင့်လုံးဝကွဲပြားသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကိုအသုံးပြုခြင်း၊ ဒေသဘာသာစကား ဖြင့်သာသင်ကြားခြင်းများသည် ခွဲထွက်ရေးလိုလားမှုကို ကိုယ်စားပြုပြီး၊ ဖက်ဒရယ်စနစ် လိုလားမှုကို ကျောင်းများတွင် MTB ကိုဦးစားပေးသော်လည်း

ဗမာစာကိုလည်း သင်ကြားခြင်း၊ အစိုးရ သင်ရိုး ညွှန်းတမ်းကို အများစုအသုံးပြုခြင်း (ဒေသ အခြေအနေ အခင်းအကျင်းနှင့် ကိုက်ညီရန် ပြင်ဆင်ခြင်းများရှိ) ဖြင့်ကိုယ်စားပြုသည်။ ကျောင်းစီမံရေး၊ ဦးစီးပိုင်ခွင့်ရှိနေရေးနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် ခွဲထွက်ရေး ရပ်တည်ချက်ကိုင်စွဲသူများသည် ဒေသမှပိုင်ဆိုင်ဦးစီးပြီး တိုင်းရင်းသား နိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်များ (EAGs သို့မဟုတ် အခြား) ခန့်ခွဲသည့် ကျောင်းများတောင်းဆိုသည်။ ဖက်ဒရယ်လိုလားသူများက အစိုးရနှင့်မသက်ဆိုင်သည့် ကျောင်းများဖြစ်သော်လည်း သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် စီမံကို အစိုးရစနစ်နှင့် ချိတ်ဆက်သည့် သို့မဟုတ် အစိုးရ စနစ်၏ အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော်လည်း (ဒေသယဉ်ကျေးမှု၊ သမိုင်းနှင့်ကိုက်ညီသည့် သင်ကြားမှုများပါဝင်သည့်) MTB သင်ကြားရေးပေါ်တွင် ပို၍အားစိုက်ဆောင်ရွက်သည်။ ရပ်တည်ချက်များအပြင် လက်တွေ့အရေးပါသည့် ကိစ္စများလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုသည်။ ဥပမာ အသိအမှတ်ပြုခြင်း နှင့် ရန်ပုံငွေကိစ္စများ။

ပညာရေးနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် ရပ်တည်ချက်များက မတူညီသည့်အစုအဖွဲ့များ၏ နိုင်ငံတော်နှင့် ဖြစ်ပွားနေသည့် ပြဿနာများ၊ ဗဟိုအစိုးရ နှင့် တိုင်းရင်းသား နိုင်ငံရေး အစုအဖွဲ့များကြား အာဏာနှင့်ရင်းမြစ်ခွဲဝေမှု ကိစ္စများနှင့်ဆိုင်သည့်အမြင်များကို လှစ်ပြသည့်နေရာ အဖြစ် မှတ်ယူနိုင်သည်။ ထိုသဘောတရားအရဆိုလျှင် NMSF (MNEC) ပုံစံပညာရေးသည် ပြည်ထောင်စု (အနာဂတ်တွင် ဖက်ဒရယ်ပေါ်လာရန် မျှော်မှန်းလျက်) နှင့် စနစ်တကျ ချိတ်ဆက်ထားနိုင်သကဲ့သို့၊ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် အတော်မြင့်မြင့်မားမား ရရှိထားသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ ယခင်က KIO စနစ်သည်လည်း မွန်ကဲ့သို့ပင်ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခများပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာသောကြောင့် သမိုင်းအစဉ်အဆက် KNU အသုံးပြုခွင့်ပုံစံကဲ့သို့ (ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကြီးများ လုပ်ဆောင်နေသည့်) ခွဲထွက်ရေးပုံစံသို့ ဦးတည်သွားခြင်းဖြစ်သည်။ ကျောင်းများ၏ ဘာသာစကားအသုံးပြုမှုနှင့် မူဝါဒ၊ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးများတွင်လည်း ယင်းပုံစံနည်းကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ အကျိုး သက်ရောက်သူ အများစုမှာ ကလေးငယ်များအတွက် ဘုံစကား/ပြည်ထောင်စုစကား သို့မဟုတ် နိုင်ငံသုံးစကား (အချို့က နိုင်ငံတကာ စံမီရန်အတွက် အင်္ဂလိပ်စကားနှင့်တွဲရန်) အဖြစ် ဗမာစကား သင်ကြားရန် လိုအပ်သည် (သို့မဟုတ် ဆန္ဒရှိသည်) ကို လက်ခံကြသည်။ နယ်ဘက် အုပ်ချုပ်ရေး၊ အစိုးရ လုပ်ငန်းစဉ် တရားရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဗမာ နှင့်/သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား အသုံးပြုမှု အဆင့် သို့မဟုတ် ပုံစံများသည်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများဆောင်ရွက်နေသည့် ဗဟို (ဗမာ) နှင့် တိုင်းရင်းသားဒေသ အာဏာခွဲဝေခြင်းအပေါ် မတူညီသည့် အစုအဖွဲ့များ၏ အမြင်များကို ဖော်ပြနေသည့်ကိစ္စများဖြစ်သည်။ ယင်းရပ်တည်ချက်များကို ထောက်ရှုပြီး အခြားကဏ္ဍများ၏ ရပ်တည်ချက်များကိုလည်း မှန်းဆမှုများပြုလုပ်နိုင်သည်။ ဥပမာ ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များကြား သဘာဝ သယံဇာတစီမံရေး၊ ဘဏ္ဍာငွေခွဲဝေပေးရေး၊ ဖြန့်ဖြူးခြင်းကိစ္စများ။ ဥပမာအားဖြင့် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများကို တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များ၏ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံရေးရာကိစ္စများတွင် အခြေခံဘာသာစကားအဖြစ်အသုံးပြုလိုသူများသည် သဘာဝသယံဇာတ နှင့် အခြားသော ဘဏ္ဍာရေး၊ နိုင်ငံရေးကိစ္စများကို ဒေသအဆင့်/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ထိန်းသိမ်းလို နှင့်/သို့မဟုတ် ရယူလိုသည့် သဘောရှိကြသည်။ အတင်းမာဆုံးအနေဖြင့် ပြည်ထောင်စုအတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့ကို အပြည့်အဝ ခွဲထုတ်လိုသည်အထိ ရှိနိုင်သည်။ သဘောထား ပျော့ပြောင်းသူများ ကတော့ ဖက်ဒရယ် ပုံစံအမျိုးမျိုးအပါအဝင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် သို့မဟုတ် ဗဟိုဦးစီးမှု လျော့ချသည့် အတိုင်းအတာကို လိုက်ပြီး တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများကို ဗမာဘာသာနှင့် တွဲလျက်အသုံးပြုမည် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ထပ်တိုးအသုံးပြုနိုင်ချေရှိသည်။ တိုင်းရင်းသား ပညာရေးဦးဆောင်များ သို့မဟုတ် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများကြား ထိုကဲ့သို့သော ယူဆချက်များကို ထုတ်ဖော်ပြောခြင်းမှာ ရှားပါးလှသော်လည်း ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးပေါ်ထားရှိသည့် ရပ်တည်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံသားများ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် နှင့် နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး နိုင်ငံပေါ်ထားရှိသည့် ဆန္ဒ၊ မျှော်လင့်ချက်များ (နှင့် စိုးရိမ်မှုများ) ကိုသိရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ယခုဆွေးနွေးချက်များအရ တိုင်းရင်းသားလူထုထဲမှ အမျိုးလက္ခဏာ ကွဲပြားသည့် လူနည်းစုထဲမှ လူနည်းစု (ဘာသာစကား အသုံးပြုမှုကွဲပြားလေ့ရှိ) ပေါ် ဒေသခံအင်အားကြီး လူနည်းစု (ဥပမာ ကချင်မျိုးနွယ်စုများ၊ ကရင် ဘာသာစကားမျိုးကွဲ ရပ်ရွာများ) ၏ သဘောထားကိုလည်း သိရှိရန်လိုအပ်သည်။ ဒေသတွင်းလွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် တိုင်းရင်းသား/အမျိုးသားလက္ခဏာများ စုစည်းလိုက်သည့် အနေအထားတွင် ၎င်းတို့တွင်ကြုံတွေ့ လာနိုင်သည့် နစ်နာမှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုအပ်သည်။

ပညာရေးဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် (ပေါင်းစပ်ခြင်း)

ဒေသခံများဦးစီးသည့် ပညာရေးစနစ် တည်ရှိနေမှု (သို့မဟုတ် ဖွံ့ဖြိုးရန်ပုံစံပေးခြင်း) ကို အလိုမရှိသည့် အစိုးရ၏သဘောထားများမှာ ပြောင်းလဲလာပြီဖြစ်သည်။ ဦးသိန်းစိန်းအစိုးရသည် ဗဟိုဦးစီးမှုလျော့ချခြင်းအပါအဝင် ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ အကြီးအကျယ် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပညာရေးမူဝါဒ နှင့် ဗဟိုဦးစီးမှုလျော့ချရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ဆွေးနွေးမှုများ၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများသည် တိုင်းရင်းသားပညာရေးဦးဆောင်များ တောင်းဆိုသည့်အဆင့်သို့ မရောက်ရှိသည့်တိုင် အစိုးရကျောင်း များတွင် MTB ပညာရေး နေရာရလာစေရန် ဖြစ်စေခဲ့သည်။ အစိုးရကျောင်းများတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများကို သင်ကြားရန်ဖြစ်နိုင်ချေမှာ မြင့်တက်လာသော်လည်း ဘာသာရပ်များကို မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်လက်တွေ့သင်ကြားမှုမှာ အလွန်နည်းနေသေးသည်။

ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများမှ အစိုးရ နှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် ပညာရေးစနစ်များ၏ ဆက်ဆံရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ဆက်နွှယ်နေပုံတို့သည် တစ်ကြိမ်တစ်ခါမျှ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုရသေးသည့်ကိစ္စဖြစ်သည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း NCA အခန်း ၆ တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် EAG များ၏ ပညာရေးအပါအဝင် ကဏ္ဍအသီးသီးတွင် ဆောင်ရွက်နေမှုများကို အသိအမှတ် ပြုထားသည်။ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများစတင်သည့်အခါတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ရလဒ်အရသော်လည်းကောင်း သို့မဟုတ် လွှတ်တော်နိုင်ငံရေးအသွားအလာကြောင့်သော်လည်းကောင်း ပညာရေးကိစ္စများသည် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် အဓိက အကြောင်းအရာများ ဖြစ်မည်ဟု မျှော်လင့်ထားသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ်ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့် အဓိက ကိစ္စကြီးတစ်ခုမှာ EAGs များ၏ အုပ်ချုပ်စီမံမှု နှင့် ဝန်ဆောင်မှု ပေးသည့်စနစ်များ၏ အခြေအနေနှင့် အနာဂတ်ဖြစ်သည်။ လက်ရှိအချိန်တွင်တော့ နီးစပ်ရာ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း အစုအဖွဲ့များနှင့် ပူးတွဲအကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည်။ EAGs များ လက်အောက်ခံပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှု ပေးအပ်သည့် စနစ်များသည် အစိုးရစနစ်ကြောင့် ကွယ်ပျောက်သွားမည်လား။ အစိုးရစနစ်နှင့် အပြိုင်ဆက်သွားမည်လား သို့မဟုတ် ပူးပေါင်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်မည်လား ဆိုသည့်မေးခွန်းများ ပေါ်ထွက်လာသည်။ လက်နက်ကိုင်များနှင့် နိုင်ငံအသိုင်းအဝိုင်းကြား ဖြစ်ပွားခဲ့သည့်ပဋိပက္ခများ ဖြေရှင်းရန်အတွက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများ (NCA) နှင့် နောက်ဆုံးအဆင့် နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှုအခြေမရခင် စပ်ကြား ကြားကာအစီအစဉ်များတွင် ယင်းကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးမှုများ မရှိသေးပါ။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားမှုများတွင် ပါဝင်သူများသည် ပညာရေး နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ရေးကို သီးခြားကိစ္စများအဖြစ် သတ်မှတ်ဖြေရှင်းနေကြသည်။ ထို့အတူပင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သည့် နိုင်ငံတော်၊ နိုင်ငံတကာ (အလှူရှင်)၊ အခြားအစုအဖွဲ့များသည်လည်း ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေး ပြဿနာကို အများအားဖြင့် လျစ်လျူရှုထားသည်။ ၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့ကကျင်းပခဲ့သည့် ရွေးကောက်ပွဲသည် အမျိုးသားနိုင်ငံရေးစင်မြင့်တွင် ယင်းကိစ္စများ ဆွေးနွေးနိုင်ရန် လမ်းစဉ်ပေးခဲ့သည်။ လာမည့်အစိုးရ ဖြေရှင်းရမည့်ကိစ္စများစာရင်း (ပြည့်လျက်ရှိသော၊ အပြိုင် အဆိုင် ဖြစ်သော) သို့ရောက်ရှိစေခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများ အနေနှင့် ယင်းကိစ္စတွင် နေရာတစ်ခု ယူဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း (ရခိုင်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များမှတစ်ပါး) တိုင်းရင်းသား ပါတီများသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အခြေမလှဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ထို့ကြောင့် တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး ကိစ္စများသည်လည်း ရွေးကောက်ပွဲလွန်ကာလ မူဝါဒဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးပွဲများတွင် ယနေ့တိုင် ပါဝင်ခြင်းမရှိပဲဖြစ်နေသည်။

လိုအပ်ချက်များ

သုတေသနပြုစဉ်တလျောက် မေးမြန်းခဲ့သည့် ဆရာ/ဆရာမများနှင့် အခြားအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ဖြေကြားချက်အရ အဓိကလိုအပ်ချက် များတွင် ပုံမှန်လစာ၊ အရည်အသွေးကောင်းသည့် ဆရာအတတ်သင် သင်တန်း၊ ကျောင်းအဆောက်အအုံ နှင့် ပရိဘောဂများ၊ ပို၍သင့်တော် ကိုက်ညီမှုရှိသည့် သင်ထောက်ကူပစ္စည်းများ ပါဝင်သည်။ အစိုးရစနစ်မှ ကွဲပြားသည့်သင်ရိုးနှင့် ဘာသာစကားမူဝါဒများ ကျင့်သုံးသည့် ကျောင်းများ (ဥပမာ - KNU/KED ကျောင်းများ၊ ကချင်ကျောင်းများ) အတွက် အသိအမှတ်ပြုမှုမှာ အဓိကလိုအပ်ချက် တစ်ခုဖြစ်သည်။

အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများမှ ဒုက္ခသည် IDPs များအပါအဝင် ရပ်ရွာစွန့်ခွာပြီးရသည့် လူထုအတွက် လိုအပ်ချက်များမှာပို၍ ကြီးမားသည်။ အစိုးရတပ်ဖွဲ့များနှင့် KIO အကြား ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့တောင်ပိုင်းတွင် - ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ ဖြစ်ခဲ့သည့်နည်းတူ - ကလေးငယ်ပေါင်းများစွာ၏ ပညာရေးပေါ်တွင် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိသည်။ အဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း အနေအထား အရ ပေါ်ပေါက်လာသည့် ပုံစံသဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုးကြောင့် ဒုက္ခသည်နှင့် IDPs ကျောင်းများ ၊ ကလေးငယ်များသည် နိုင်ငံတကာဒုက္ခသည် ဥပဒေ (၁၉၅၂ - ၁၉၆၇) ၁၉၉၉ ခုနှစ် ကုလသမဂ္ဂ၏ ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်းမှုအတွက် အခြေခံလမ်းညွှန်ချက်များ (UN Guiding Principles on Internal Displacement) တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အထူးထောက်ပံ့မှု၊ အကာကွယ်ပေးမှုများ လိုအပ်နေသည်။

မူဝါဒလမ်းစဉ်များ/အကြံပေးတိုက်တွန်းချက်များ

- ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားမူဝါဒများတွင် သိသာထင်ရှားသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများမရှိပဲနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကာလကြာရှည် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် နိုင်ငံတော်အသိုင်းအဝိုင်း နှင့် လူမျိုးစုကြားမှ ပဋိပက္ခကို ပြေလည်စေမည့် နည်းလမ်းရရှိရန်မှာခက်ခဲမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များအနေနှင့် အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် ပညာရေးစနစ်ကြား ဆက်ဆံရေးကိုညှိနှိုင်းသင့်သည်။ ဖြစ်နိုင်ပါက ဗဟိုအစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များကြားမှ ဖက်ဒရယ်သဘောဆက်ဆံရေးကို ဦးတည်စေမည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်နေသော အစိုးရစနစ်အတွင်း တစ်စတစ်စ ပေါင်းစပ်မှုများကို စောင့်ကြည့်သင့်သည်။ နောက်ထပ် လိုအပ်ချက်တစ်ခုမှာ ကျောင်းများ အထူးသဖြင့် အစိုးရကျောင်းများတွင် MTB ပညာရေးကိုထည့်သွင်းရန်ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ဗမာစကားပြောဆိုခြင်းမရှိသည့် ကလေးငယ်များအဖို့ အနည်းဆုံး မူလတန်းအဆင့်တွင် ဘာသာရပ်အများစုကို ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် ဘာသာစကားများ (L1) ဖြင့် သင်ကြားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

- EAG ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုအောက်ရှိ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ ဒေသများ အစိုးရကျောင်းများမှ ကွဲပြားသည့် သင်ရိုးများ အသုံးပြုပြီး ဗမာဘာသာကို ဘာသာရပ်တခုအနေနှင့်သာ ထည့်သွင်းသင်ကြားလေ့ရှိသော သီးခြားပညာရေးစနစ်များကို နားလည်လက်ခံပေးနိုင်စရာ သမိုင်းဝင် အကြောင်းပြချက်များရှိသည်။ MTB ပညာရေးပုံစံပေးရန် အတွက် ရည်ရွယ်သကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်မှုမျိုးသည် ခက်ခဲသည့်အခြေအနေများကြားမှ လူထုနှင့် အခြား အကျိုးသက်ဆိုင်သူ၏ ပညာရေးပုံစံလိုသည့် ဆန္ဒများကို ဖော်ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းကဲ့သို့ သီးခြားစနစ်များတွင် ကြီးမားသည့် အားနည်းချက်များ ရှိတတ်သည်။ ဗမာစကားမပြောတတ်ပါက ကျောင်းဆင်းများအဖို့ ရွေးချယ်ရန်နည်းသည်။ အရည်အသွေးအသိအမှတ် ပြုထားခြင်းမရှိ (မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပညာသင်ရန် သို့မဟုတ် အလုပ်လုပ်ရန်ခက်ခဲသည်)၊ ယင်းကျောင်းဆင်းများအဖို့ ဗမာ နှင့် ပေါင်းစပ်ရန် အခက်အခဲများရှိသည်။ ပြည်ထောင်စုသားများဖြစ်သည်ဟု ခံယူရန် အခက်အခဲရှိသည်။ သာတူညီမျှမှုပိုင်းတွင်လည်း ပြဿနာရှိသည်။ သီးခြားစနစ်များသည် ဆင်းရဲပြီး အလွယ်တကူနှင့် ဒုက္ခတွေ့နိုင်သည့် လူထုကိုထိပါပြီး အစွန်းသို့ပို့သည်။ အစိုးရ ကျောင်းတက်လိုသူများအတွက် ဗမာဘာသာစကား သင်တန်းစီစဉ်ပေးခြင်း ပါဝင်လျက် အသိအမှတ်ပြုရေး နှင့် ကျောင်းပြောင်း တက်နိုင်ရေးအတွက် စနစ်တခုကို ညှိနှိုင်းရန်လိုအပ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့ အပြောင်းအရွှေ့ (သို့မဟုတ် ပေါင်းကူး) အစီအစဉ် ဆောင်ရွက်မှုသည် တတ်နိုင်သမျှ ရိုးရှင်းရန် လိုအပ်သည်။ သင့်တော်သည့် ပုံစံများမရှိပဲနှင့် ဘာသာစကားချို့တဲ့မှုကို ပေါင်းကူးနိုင်ရန် အစိုးရဆရာများ အနေနှင့်လည်း ပေါင်းကူးနိုင်ရန် မျှော်လင့်မထားသင့်ပါ။

“တိုင်းရင်းသားကျောင်းများ၊ IDP ကျောင်းများ၊ ဘုန်းတော်ကြီး နှင့် အခြားကျောင်းများ ကို အစိုးရ အသိအမှတ်ပြုဖို့ လိုပါတယ်။ သို့မှသာ ကျောင်းသားများဟာ ဘာသာရပ်အထူး မွမ်းမံသင်တန်းတက်ရောက်ပြီး တူညီတဲ့အတန်းသို့ ကူးပြောင်းတက်ရောက်နိုင်မှာဖြစ်ပါတယ်။အစိုးရအနေနဲ့ စည်းမျဉ်းသတ်မှတ်ထားဖို့ လိုပါတယ် ဒါမှတစ်နိုင်ငံလုံးမှာ တန်းတူ ဖြစ်သွားမှာဖြစ်ပါတယ်။”²

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ MTB ပညာရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် အယူအဆ အမျိုးမျိုးကို အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့် အများပိုင်းတူညီသည့် သင်ရိုးကိုအသုံးပြုမည်၊ တိုင်းရင်းသား သမိုင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို အပိုသင်ခန်းစာ အနေနှင့် ထည့်သွင်းမည်၊ မူလတန်းအဆင့်တွင် ဒေသဘာသာစကားဖြင့် အများစုသင်ကြားပြီးအလယ်တန်းအဆင့်တွင် တစ်စတစ်စ ဗမာဘာသာဖြင့်သင်ကြားမှုတိုးမြှင့်လာပြီး အထက်တန်းအဆင့်တွင် ဗမာဘာသာဖြင့်အများစု (မိခင်ဘာသာစကားကို ဘာသာရပ်တခုအဖြစ် ထည့်သွင်း) သင်ကြားသွားမည် MNEC ၏ မွန်ပုံစံမျိုးကိုအများစုမှ လိုလားကြသည်။

အဓိကအားသာချက်အနေဖြင့် ကျောင်းဆင်းများသည် အစိုးရကျောင်းနှင့် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်း မရှိသည့် ကျောင်းများတွင် ပြောင်းလဲတက်ရောက်နိုင်သည်။ (အထူးသဖြင့် ၅ တန်း နှင့် ၉ တန်း) မိခင်ဘာသာစကားနှင့် ဗမာစကား နှစ်မျိုးလုံး ကျင်လည်စွာ အသုံးပြုနိုင်ပြီး အသိအမှတ်ပြုနိုင်ဖွယ် အရည်အသွေးများလည်းရှိလာကြသည်။

- KIO ကျောင်းများသည် အစိုးရသင်ခန်းစာများကို အသုံးပြုသင်ကြားနေခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားလာခဲ့၍ ကျောင်းရွှေ့ပြောင်းမှု လက်ခံခြင်းကို ပြည်နယ်အစိုးရက ပယ်ဖျက်လိုက်သည်။ KIO ကျောင်းများမှ ကျောင်းသားများ အစိုးရကျောင်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့ခြင်း၊ KIO အထက်တန်းကျောင်းဆင်းများကို အစိုးရ အဆင့်မြင့် ပညာရေးအင်စတီကျူးရှင်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့နိုင်မှုကို သီးသန့်ပိတ်ပင်ခဲ့သည့် လုပ်ရပ်ဖြစ်သည်။
- ဒေသခံများဦးစီးသည့် ကျောင်းများသည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးနိုင်မှု၏ ထင်ရှားသည့် ဥပမာများဖြစ်သည်။ (အထက်သို့ဆန်သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ) အစိုးရအနေနှင့် နိုင်ငံသားအားလုံးအတွက် ရည်ရွယ်သည့်ပညာရေးဆောင်ရွက်ချက် အစိတ်အပိုင်းအနေနှင့် ယင်းကျောင်းများကို အသိအမှတ်ပြုရန်လိုသည်။³ ထိုကဲ့သို့ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိပါက အစိုးရသည် ယင်းဒေသများအတွက် ပညာရေးကိုအခြားသောနည်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။ ယင်းကိစ္စသည် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိခိုက်စေခြင်းမရှိပဲ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခက်ခဲသည့်ကိစ္စဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသပညာရေးအတွက် ရန်ပုံငွေ လိုအပ်မှုကို သိသိသာသာတိုးမြှင့်စေမည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အနှစ်သာရအနေဖြင့် လွတ်လပ်သော တိုင်းရင်းသားကျောင်းများ၏ အနေအထားများကို ညှိနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ရန် လိုသည်။ ၎င်းတို့သည် ပုဂ္ဂလိကကျောင်း အမျိုးအစားတွင် အလွယ်တကူ အကျိုးဝင်နိုင်ခြင်း မရှိ၍ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတော်နှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြား ဆက်နွှယ်မှုများ၏ အနာဂတ်နှင့် ပတ်သက်သည့်ဆောင်ရွက်ဆဲ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများ။

² စာတမ်းပြုစုပုံ ဖော်ပြထားသည့် အခန်းတွင် တင်ပြချက်အတိုင်းပင် တွေ့ရှိချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များ နှင့် ပတ်သက်ပြီး တုန့်ပြန်မှုများရယူရန်၊ အမြင်အမျိုးမျိုးမှ သုံးသပ်နိုင်ရန် အတွက် အောက်တိုဘာ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် မော်လမြိုင်နှင့် မြစ်ကြီးနားတွင် တွေ့ရှိချက်များတင်ပြသည့် စည်းဝေးပွဲများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ မူဝါဒလမ်းစဉ်များတွင် ဖော်ပြထားသည့် ကိုးကားစကားများသည် ယင်းစည်းဝေးပွဲ ၂ ခုတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများ၏ ပြောစကားများဖြစ်သည်။

³<http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Myanmar/Myanmar%20EFA%20Implementation%20and%20Tentative%20Follow%20up%20workplan.pdf>

ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချရေး လုပ်ငန်းစဉ်များသည် အစိုးရနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ကျောင်းများမှ ဆရာများလစာ၊ ထိန်းသိမ်းစရိတ်များ ပံ့ပိုးနိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို ဖော်ထုတ်သင့်သည်။

“ ကမ္ဘာ့ရွာခေတ်ဖြစ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ကလေးတွေကို မွန်စကားပြောတတ်စေချင်ပါတယ်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပဲ သူတို့အနေနဲ့ ဗမာဘာသာစကား တတ်ကျွမ်းဖို့လိုလို့ပါတယ်။ အစိုးရရဲ့ ဘာသာစကား ဖြစ်နေတာကြောင့်ဖြစ်ပါတယ်။ အနာဂတ်မှာ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်တဲ့ အခွင့်အရေးတွေအတွက် သူတို့ကိုအင်္ဂလိပ်စာသင်ပေးဖို့လိုအပ်ပါတယ်။ မွန်ကိုချည်းပဲ အသားပေးလို့မရပါဘူး။ မူလတန်းအဆင့်မှာ ဘာသာစကား ၃ ခုလုံးပါဖို့လိုအပ်ပါတယ်”

နိုင်ငံ၏ ပညာရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို စတင်နေပြီဖြစ်ပြီး နောင်တွင်လည်း ဆက်လက် အကောင်အထည်ဖော် သွားနိုင်ချေရှိသည်။ ပြည်နယ်အများ (ဥပမာ မွန်) တွင် ဒေသဘာသာစကားများကို အစိုးရမူလတန်းကျောင်းများတွင် ဘာသာရပ်အနေနှင့် သင်ကြားနေပြီ ဖြစ်သည်။ MTB ပညာရေး (ဘာသာရပ်များကို တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများ ဖြင့်သင်ကြားခြင်း၊ စာသင်ကြားသည့်အခါ မိခင်ဘာသာစကားအသုံးပြုခြင်း) ကို ဦးတည်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်ရန် လိုသည်။ ပညာရေးကို ဒေသခံများ ဦးစီးနိုင်သည့် စီမံထိန်းချုပ်နိုင်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ ဖြစ်ရန်လိုသည်။ (ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်း) ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများဟုဆိုရာတွင် EAG ကျောင်းများနှင့် အချိတ်အဆက်ရှိသည့် ဆရာများကို အစိုးရကျောင်းစနစ်အတွင်းသို့ သိမ်းသွင်းခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ သင်တန်းပေးခြင်း၊ နေရာခန့်ထားခြင်းတို့ ပြုလုပ်ရမည်။

“အစိုးရအနေနဲ့ အမှန်တကယ်ပဲ ငြိမ်းချမ်းရေးကို လိုလားတယ်ဆိုရင် သူတို့အနေနဲ့ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို လက်ခံဖို့လိုပါတယ်။ ပညာရေးအပါအဝင်ပေါ့။ အမျိုးသားအဆင့်သင်ရိုးတွေဟာ တိုင်းရင်းသား ပညာရေးစနစ်များနဲ့ ချိတ်ဆက်ထားနိုင်မယ်ဆိုရင် အားလုံးအသုံးပြုနိုင်တဲ့ စံသတ်မှတ်ချက်တွေ၊ အရည်အသွေးထိန်းချုပ်မှုတွေ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်တဲ့ အခြေအနေရှိပါတယ်”

- ယင်းပြဿနာများကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု၏ အစိတ်အပိုင်းအနေနှင့် လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် ကဏ္ဍစုံမှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်သည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုတွင် ပုံစံချ၊ မူဝါဒ ရေးဆွဲဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆွေးနွေးမှုများတွင် လိုအပ်သည့် လူသား အရင်းအမြစ်၊ ဘဏ္ဍာရေး အရင်းအမြစ်များ ထောက်ပံ့ခြင်း (နှင့် နိုင်ငံရေးဆန္ဒ) ကိစ္စရပ်များကိုလည်း ဖြေရှင်း ဆွေးနွေးရန် လိုသည်။

“ကျောင်းတွေမှာ မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုခွင့်ရတယ်ဆိုရင် ဒါဟာ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို လက်တွေ့ ကျင့်သုံးနေခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ဟာ အပြောင်းအလဲတွေကို လိုလားလုပ်ဆောင်နေတယ်ဆိုတာ အလှူရှင်များအနေနဲ့ သိသင့်ပါတယ်။ ပညာရေးနဲ့ဆိုင်ပြီး အစိုးရမဟုတ်တဲ့ အဖွဲ့တွေရဲ့ ဆောင်ရွက်မှု တွေကိုလည်း ပံ့ပိုးသင့်ပါတယ်။”

“ကျွန်တော်တို့လူထုဟာ အစိုးရပညာရေးပေါ် အယုံအကြည်မရှိပါဘူး။ ယနေ့ ကျွန်တော်တို့ လိုလားတဲ့ပညာရေးဟာ ခွဲထွက်ရေးကို ဦးတည်နေပါတယ်။ ဖက်ဒရယ်ဝါဒ မဟုတ်ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့ ကျောင်းတွေမှာ သူတို့သင်စေချင်တဲ့ သင်ရိုးတွေကိုသင်သွားမှာ ဖြစ်ပါတယ်”

နိုင်ငံ၏ ပညာရေးစနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများ နှင့် နိုင်ငံရေးအားထုတ်မှုများပြုနေစဉ် ကြားကာလအတွင်း အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များကို ဆက်လက်ပံ့ပိုးရန်၊ တိုးတက်အောင်ဆောင်ရွက်ရန်မှာ အရေးပါသည်။ အစိုးရ အနေဖြင့် အသိမှတ်ပြု ပံ့ပိုးမှုများ ပြုလုပ်သင့်သည်။ သို့မဟုတ် အဖျင်းဆုံးအနေဖြင့် အလှူရှင်များကို ဒေသခံ များဦးစီးသည့် ပညာရေး စနစ်များကို သဘောတူသတ်မှတ် ထားသည့် အနိမ့်ဆုံးပညာရေး စံသတ်မှတ်ချက်များ ပြည့်မီအောင် ထောက်ပံ့ရန် တိုက်တွန်းသင့်သည်။

“ တိုင်းရင်းသားတွေရဲ့စနစ်များဟာ အလုပ်ဖြစ်နေတယ်ဆိုရင် သူတို့ဘာကြောင့် ကောင်းကောင်းမွန်မွန် ထောက်ပံ့တာမျိုးမရှိတာလဲ ဆိုတာကို အလှူရှင်များကို မေးရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဟိုနည်းနည်း ဒီနည်းနည်း ခွဲခြားလှူဒါန်းတာမျိုးမဟုတ်ပဲ။ တိုင်းရင်းသား ကျောင်းစနစ်များကို တိုက်ရိုက်လှူဒါန်းသင့်ပါတယ်။ အလှူရှင်များအနေနဲ့ အစိုးရကိုပေးမဲ့ ပမာဏ၊ ပြည်နယ်အဆင့်နဲ့ တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့တွေရဲ့ ပညာရေးစနစ်များကိုပေးမယ့် ပမာဏများကို တင်ပြသင့်ပါတယ်။ ဒါတွေကို ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိစွာခွဲခြားပြီး၊ လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်တာ လုပ်သင့်ပါတယ်။ အစိုးရဟာ အကူအညီတွေကို သူတို့ရဲ့အကျိုးအတွက် အသုံးပြုနေပါတယ်။ ဒါကို လုံးဝလက်မခံနိုင်ပါဘူး။”

- သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်၏ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်စီမံခြင်း၊ တရားရေး နှင့် ကျောင်းများတွင် အသုံးပြုသည့် တရားဝင်ဘာသာစကားများအဖြစ် အဓိက တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုကြီး၏ ဘာသာစကားကို သတ်မှတ်သင့်သည်။ သင်ရိုးများပြုစုခြင်း၊ ယင်းဘာသာစကားများ ကျွမ်းကျင်လာစေရန် ပျိုးထောင်ခြင်းတို့အတွက် ရင်းမြစ်များ ပြင်ဆင်ချထား ပေးရမည်။
- လူမျိုးစုံလင်လှသော မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်း။ လူနည်းစုတွင်းမှလူနည်းစုများအတွက် ပညာရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများ၊ ၎င်းတို့အခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်ပြီး သုတေသနများ ဆွေးနွေးမှုများ ဆက်လက်ပြုလုပ်သွားရန်လိုသည်။
 “ကျနော်တို့အနေနဲ့ ဗမာတွေကို မုန်းတီးတာမျိုးမဖြစ်သင့်ပါဘူး။ ပြည်ထောင်စု အတွက် ဗမာစကား ပြောရမယ်။ ဒါပေမဲ့ မွန် ဘာသာစကားဟာ တရားဝင် ဘာသာစကားတစ်ခု ဖြစ်ဖို့ ကျနော်တို့လိုလားပါတယ်”
 “မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းက တက္ကသိုလ်တိုင်းမှာ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားဌာနတစ်ခု ရှိသင့်ပါတယ်။ သုတေသနတွေ မလုပ်ဘူးဆိုရင် ဘာသာစကားတစ်ခုဟာ ရေရှည် ရပ်တည်နိုင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး”

အခန်း တစ် - စာတမ်းပြုစုခြင်းရည်ရွယ်ချက်

မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ပတ်သက်သော ပညာရပ်ဆိုင်ရာ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ စာတမ်းများသည် ဘာသာစကား၊ ပညာရေး၊ နိုင်ငံတော် - အဖွဲ့အစည်းနှင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများကြားမှ ဆက်ဆံရေးများ၊ ၎င်းတို့၏ ဖြေရှင်းပုံများကို ကျော်သွားကြသည်။ ယခုစာတမ်း နှင့် စီမံကိန်းသည် ယင်းကဲ့သို့ ကျော်သွားသည့် ကိစ္စရပ်များကိုဖြေရှင်းရန်အတွက်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရာစုဝက်ကြာ လက်နက်ကိုင်တိုင်းရင်းသား ပဋိပက္ခကို ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကား ကိစ္စရပ်များက ပုံဖော်နေပုံ၊ လက်ရှိ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထိုကိစ္စရပ်များကို မည်ကဲ့သို့ ပုံဖော်ဖြေရှင်းနေသည်၊ အရေးကြီး ပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ ရပ်တည်ချက်များ ဖော်ထုတ်ခြင်းသည် လက်ရှိငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်၏ အဆုတ်အတက်ကို နားလည်စေရန် အထောက်အကူပြုပုံ၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်နေသည့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဘာသာစကားသင်ယူခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်း အခြေအနေများကို တင်ပြထားသည်။

သုတေသနနှင့် ပညာပေး စီမံချက်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ

- မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပဋိပက္ခနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ဘာသာစကားနှင့် တိုင်းရင်းသား ယဉ်ကျေးမှုများ၏ သက်ဆိုင်ပါဝင်နေမှုကို ပိုမိုနားလည်စေရန်၊
- ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်အောင်မြင်ရန်အတွက်သော်လည်းကောင်း၊ လူနည်းစု အသိုင်းအဝိုင်းမှ ကလေးငယ်များ၏ သင်ယူမှု ရလဒ်များ တိုးတက်လာစေရန် အတွက်သော်လည်းကောင်း မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုပညာရေး၏ အရေးပါမှုကို ပို၍သဘောပေါက်လာစေရန် ဖြစ်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှု၊ ပဋိပက္ခအခြေအနေကြားမှ ပညာရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များ၊ ဘာသာစကားနှင့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး၏ နိုင်ငံရေးသဘောများကို ချိတ်ဆက်ပြထားသည့် သုတေသနစာတမ်းဖြစ်ပါသည်။ သုတေသနတွေ့ရှိချက်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အဓိကကျသည့်နေရာတွင် ပြည်သူများ၏ ပါဝင်မှုမြှင့်တင်ရန်၊ မြန်မာနိုင်ငံသားများ ကောင်းကျိုးအတွက် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု ပညာရေးကို အားပေးသည့် ဆွေးနွေးမှုများ ပေါ်ပေါက် လာစေရန် အတွက်ရည်ရွယ်ပါသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူနည်းစုအသိုင်းအဝိုင်းမှ ဒေသခံများဦးစီးသည့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု ပညာရေးစနစ်များကို ရေရှည်ထောက်ပံ့နိုင်မည့် နည်းလမ်းများကိုလည်း ယခု စီမံချက်၊ အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ ယင်းကိစ္စများကို လက်ရှိနှင့် ဆိုင်းငံ့ထားသည့် ပညာရေးဥပဒေနှင့် မူဝါဒများတွင် မည်သို့ထည့်သွင်းထားသည်ကိုလည်း တင်ပြထားပါသည်။ သုတေသန စာတမ်းသည် အဖွဲ့အစည်းများဆက်စပ်တည်ရှိနေပုံကို လေ့လာခြင်း မဟုတ်သဖြင့် မည်သည့် အလှူရှင်က မည်သည့်ကိစ္စများ၊ မည်သည့် နေရာတွင်၊ မည်သို့ ငွေကြေးပံ့ပိုးနေသည် စသည်ဖြင့် ထည့်သွင်းထားခြင်းမရှိပါ။

၁.၁. စာတမ်းပြုစုပုံ (Methodology)

စာတမ်းပြုစုဆောင်ရွက်နိုင်ရန်အတွက် စာတမ်းရှင်များသည် ကချင်နှင့် မွန်မှ ပညာရေးအရာရှိများ၊ နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များနှင့် ဆွေးနွေးမှုအကြိမ်ကြိမ်ပြုလုပ်ခဲ့ရသည်။ ကချင်၊ မွန်တို့မှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအပြင် ကရင်နှင့် အခြား တိုင်းရင်းသားအုပ်စုမှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့်လည်း အကြံတွေ့ဆုံမှုများ ဆက်တိုက်ပြုလုပ်ခဲ့ရသည်။

ကချင်ဒေသတွင် သုတေသနပြုလုပ်စဉ်နှင့် ရေးသားစဉ်ကာလအတွင်း ပြင်းထန်သည့် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်နေပြီး ဖြေဆိုသူများနှင့် ၎င်းတို့စီမံကိန်းများ၏ လုံခြုံဘေးကင်းရေးကို ခြိမ်းခြောက်နိုင်သည့် အခြေအနေများအောက်တွင် ဆောင်ရွက်ရခြင်း ဖြစ်သည်။ စစ်တမ်းပါဝင်ဖြေဆိုသူများကို ကာကွယ်နိုင်ရန်အတွက် ကချင် နှင့်ပတ်သက်သည့် သတင်းအချက်အလက်အချို့ကို ထိန်းချုပ် တည်းဖြတ်ထားရန် သဘောတူညီခဲ့ကြသည်။ (အခြားအခင်းအကျင်းများနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင်) အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် အတိုင်း ယခုစာတမ်းသည် အဖွဲ့အစည်းများတည်ရှိဆက်စပ်နေပုံကို တင်ပြရန်ရည်ရွယ်ခြင်းမဟုတ်ပဲ ရှေ့ဆက်သွားမည့် ဖြစ်နိုင်ဖွယ်လမ်းစဉ်များကို ဖော်ထုတ်ရန်၊ အဓိကပြဿနာများ ရှာဖွေ၊ ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်သွားရန် ရည်ရွယ်သည်။ ထို့ကြောင့် လက်တွေ့ကွင်းဆင်းဆောင်ရွက်ခြင်းနှင့် ပတ်သက်သည်များကို အသေးစိတ် ဖော်ပြနိုင်မှုမရှိခြင်းကြောင့် (အထူးသဖြင့် ကချင်) အဓိက အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုမရှိဟု သတ်မှတ်ခြင်းမပြုရန် တင်ပြလိုပါသည်။

ပုံစံတဝက်တည်ဆောက်ထားသည့် မေးခွန်းအစုံလိုက်ဖြင့် အင်တာဗျူးများ မေးမြန်းခြင်းဖြစ်သည်။ ဖြေဆိုသူ၏ အမည်ကို လျှို့ဝှက်ထားရန် အာမခံသည့် မိတ်ဆက်စာကိုလည်း မေးခွန်းရှေ့တွင်ဖော်ပြပေးထားပါသည်။ British Education Research Association ၏ ကျင့်ဝတ်နှင့် အညီ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်းများ၊ ဦးတည်အုပ်စုများဖြင့် သုတေသနစာတမ်းတည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ပုံစံတည်ဆောက်ထားသည့် မေးခွန်းလွှာများကို အသုံးပြုမေးမြန်းခြင်းဖြစ်သည်။ KIO၊ NDA-K၊ NMS၊ KNU နှင့် DKBA တို့မှ ပညာရေးဌာနအရာရှိများ အပါအဝင်ကိုယ်စားလှယ်များ နှင့်မေးမြန်းခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသား အသိုင်းအဝိုင်းမှ အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့အစည်းလှုပ်ရှားသူများ၊

ဆရာများ၊ မိဘများ၊ ကျောင်းသားများကိုလည်း ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့ခြင်းများလည်းပြုလုပ်ခဲ့သည်။⁴ မေးမြန်းမှုများပြုလုပ်ရန် ထိုင်း - မြန်မာ နယ်စပ်၊ တရုတ် - မြန်မာ နယ်စပ်များသို့ ကွင်းဆင်းခဲ့သည်။ အားလုံးဖြုတ်လှည့် လူပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ကို မေးမြန်းခဲ့ပြီး ဦးတည်အုပ်စု ၂၅ စု နှင့်ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ တွေ့ဆုံပွဲကြီးများ ပြုလုပ်ပြီးလည်း မေးမြန်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ အောက်တိုဘာတွင် မြစ်ကြီးနားနှင့် မော်လမြိုင်တွင် တွေ့ရှိချက်များတင်ပြသည့် စည်းဝေးပွဲများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထိုနောက် KIO နှင့် NMSP ထိန်းချုပ်ဒေသများတွင် ဆက်လက်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အစီရင်ခံစာသည် ဒေသတွင် အမှန်တကယ်ဖြစ်ပေါ်နေသည့် အခြေအနေများကို ဖော်ပြနိုင်ရန်အတွက် သုတေသနတွေ့ရှိချက်များ၊ မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ လမ်းကြောင်းအသေးစိတ်ကို ဒေသခံ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများနှင့် ဆွေးနွေးခဲ့သည်။⁵ ထို့ကြောင့်အစီရင်ခံစာနှင့် အကြံပြုချက်များသည် ဒေသခံ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ အကြံပေးချက်များနှင့်အညီ စာတမ်းရှင်များ၏ သုံးသပ်အကဲဖြတ်မှုသာဖြစ်သည်။

⁴ သုတေသန၏ သိမ်မွေ့နက်နဲသော သဘောသဘာဝအရသော်လည်းကောင်း၊ ပါဝင်ဆွေးနွေးသူများ၏ တောင်းဆိုချက်များအရသော်လည်းကောင်း အဖွဲ့အစည်း အမည်များနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်အမည်များကို ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပါ။

⁵ ဒေသခံအကျိုးသက်ဆိုင်သူများသည် သီးသန့်တွေ့ ဆုံသည့်အခါတွင်လည်းကောင်း၊ အဖွဲ့ဝယ်ခွဲ၍ တွေ့ဆုံသည့်အခါတွင် လည်းကောင်း ဦးတည်အုပ်စုကြီးနှင့် ဆွေးနွေးစဉ်၊ မြန်မာနိုင်ငံပြုများ ပြုလုပ်စဉ်ကထက် ပို၍ပွင့်လင်းစွာပြောဆိုကြသည်။ သီးသန့်ဆွေးနွေးပွဲများတွင် တိုင်းရင်းသား ပညာရေးဆောင်ရွက်သူများသည် အစိုးရ၊ နိုင်ငံတော် ပညာရေးစနစ်နှင့် ဆက်ဆံရေး တည်ဆောက်နိုင်မည့် ပုံစံအမျိုးမျိုးကို ထုတ်ဖော်ပြောလိုသည်များ ရှိနေရုံမျှတတ်သည်။ အဖွဲ့ကြီးများဖြင့် ဆွေးနွေးသည့်အခါတွင် အများစု လက်ခံထားသည့် သဘောထားများပေါ်ထွက်လာခြင်းကြောင့် ပါဝင်သူများအနေနှင့် နိုင်ငံတော် စနစ်နှင့် ပူးပေါင်းလိုသည့်ဆန္ဒများ ထုတ်ဖော်ရန် မရွံ့မရှဲဖြစ်သွားတတ်ကြသည်။ အဖွဲ့ ကြီးများဖွဲ့လျက် ဆွေးနွေးသည့်အခါများတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်စားပြုတိုင်းရင်းသားများ ကိုယ်စားပြောရေးဆိုခွင့်ရယူသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များပေါ်ထွက်လာတတ်ပြီး အကျယ်တဝင့် ဆွေးနွေးမှုများ ဖြစ်ထွန်းနိုင်ချေကို လျော့နည်းသွားစေတတ်သည်။

အခန်း နှစ် - နောက်ခံအခင်းအကျဉ်း

ယခုအခန်းတွင် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုပညာရေး သင်ကြားပုံနှင့် နိုင်ငံရေးအရ အရေးပါမှုများ၊ တိုင်းရင်းသား ပညာရေးစနစ်များ၊ မြန်မာနိုင်ငံပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ၏ နောက်ခံအချက်အလက် အချို့ကိုတင်ပြထားပါသည်။ အထက်ဖော်ပြပါ အကြောင်းအရာများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခုဆက်စပ်မှုရှိသော်လည်း ပညာရပ်ဆိုင်ရာ၊ မူဝါဒဆိုင်ရာ စာတမ်းများသည် ဘာသာစကား၊ ပညာရေး၊ နိုင်ငံတော်အဝန်းအဝိုင်း နှင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ၏ ဆက်စပ်မှုများ နှင့် ဖြေရှင်းမှုပုံစံများကို အနည်းအကျဉ်းသာ ဖော်ပြသွားမည်ဖြစ်သည်။

၂.၁ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး နှင့် တိုင်းရင်းသား ပညာရေး

ပညာရေးနှင့် မိခင်ဘာသာစကားသင်ကြားမှုပေါ် ထိန်းချုပ်နိုင်ရန်အတွက် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု ပညာရေး လှုပ်ရှားသူများ၊ နိုင်ငံရေးသမားများ၊ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ် လွတ်လပ်ရေးမတိုင်မီကပင် တောင်းဆိုခဲ့၊ ဗျူဟာချ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ မွန်နှင့် အခြားဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းတော်ကြီးများသည် အလွတ်တန်း ပညာရေးတွင် ကိုလိုနီခေတ် (၄င်းခေတ် မတိုင်မှီ) ကပင် လွှမ်းမိုးထားသည်။ ခရစ်ယာန်ဘုရားကျောင်းများသည်လည်း ကချင်နှင့် ကရင်ကဲ့သို့သော တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုအသိုင်းအဝိုင်းတွင် စာပေတီထွင်ခြင်း၊ သင်ကြားခြင်းများတွင် ရှေ့တန်းမှ ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ (South 2003: ch.2)

၁၉၄၀ နှစ်များနောက်ပိုင်းမှစပြီး မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုပညာရေးသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ နာတာရှည် လက်နက်ကိုင် တိုင်းရင်းသား ပဋိပက္ခများ၊ နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်းကြားမှ ပြဿနာများ၏ အရင်းအမြစ် တစ်ခုဖြစ်လာခဲ့သည်။ အနိမ့်ဆုံးအဆင့်တောင်းဆိုမှု အနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများသည် ကျောင်းများ (အထူးသဖြင့် အစိုးရကျောင်းများ) တွင် လူနည်းစုဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားရန် တောင်းဆိုသည်။ ပြင်းထန်သည့် ရပ်တည်ချက်များအဖြစ် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကို မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားရန် တောင်းဆိုသည်။ (အနည်းဆုံးအနေဖြင့် မူလတန်းအဆင့်)

ဘာသာစကားမူဝါဒများသည် ကျောင်းများတွင် သင်ကြားခြင်း၊ ပညာပေးခြင်းများနှင့် သာသက်ဆိုင်သည် မဟုတ်ပါ။ ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ၊ အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသား အုပ်စုအမျိုးမျိုးဖြင့် စုပေါင်းဖွဲ့စည်းထားသည့် နိုင်ငံများတွင် နိုင်ငံတော်နှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြားတွင် ယင်းကိစ္စသည်(လက်နက်ကိုင်) ပဋိပက္ခအပါအဝင် ပြဿနာများ ဖြစ်စေတတ်သည်။ ထို့ကြောင့် နိုင်ငံအာဏာပိုင်များအနေဖြင့် လူနည်းစုဘာသာ စကားများ၊ တိုင်းရင်းသား ဖြစ်တည်မှုများကို မြှင့်တင်ပေးခြင်းသည် ကွဲပြားမှုများ ပိုအားကောင်းလာစေမည်ဟု စိုးရိမ်ကြသည်။ အစိုးရနှင့် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များသည် အမျိုးသား လက္ခဏာတစ်ရပ်ထူထောင်ရန် ကဲ့သို့သော ရည်ရွယ်ချက်များအတွက် ဘာသာစကားမူဝါဒကို နည်းလမ်းတစ်ခုအနေဖြင့် အသုံးပြုကြသည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် အရေအတွက်နည်းသည့် လူနည်းစုအုပ်စုများ အပါအဝင် အခြားလူမျိုးများအပေါ် ခွဲခြားမှုများဖြစ်ပေါ်စေပြီး မကျေနပ်မှု၊ ခုခံမှု နှင့် ပဋိပက္ခများ ပေါ်ပေါက်လာ စေနိုင်သည်။ ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားအသုံးချမှု များသည် ယင်းကိစ္စများတွင် တစ်ပါတည်းတွဲလျက်ရှိပြီး လူများစု နှင့် လူနည်းစု အုပ်စုများကြား ပဋိပက္ခများကိုပင် ဖြစ်ပွား စေနိုင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေကိုလေ့လာလျှင် ၁၉၆၂ မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်ထိ ရာစုဝက်ကြာ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးတွင် နိုင်ငံတော် အာဏာကို လူဦးရေ၏ ၆၀ ရာခိုင်နှုန်းဖြစ်သော (Houtman 1999) ဗမာလူမျိုးအများစု၏ လက်ဝယ်တွင်စုစည်းခဲ့သည်။ Robert Taylor (2015: 278) ၏ ရေးသားချက်အရ ဆိုရှယ်လစ်အစိုးရသည် စစ်အာဏာသိမ်းမှုအပြီး ပထမ ၂၅ နှစ်တိုင် အာဏာလွှမ်းမိုးထားသည်။ နယ်စပ်ဒေသတွင် နေထိုင်သည့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများကို ပြည်မနှင့် ပေါင်းစပ်နိုင်ရန် တီထွင်ထားသည့်မူဝါဒများ ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ကျောင်းများတွင် အမျိုးသားဘာသာစကား ဗမာစကားဖြင့် သင်ကြားရမည်ဟု သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် အစိုးရသည် လူမျိုးစုအုပ်စုများ ဖွံ့ဖြိုးရေး သင်တန်းကျောင်းကို စစ်ကိုင်းတိုင်း၊ ရွာသစ်ကြီးတွင်ဖွင့်ခဲ့သည်။ ယင်းကျောင်းဆင်းများကို ပြည်မနှင့် စုစည်းမှုများ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် နိုင်ငံအနှံ့ပို့ဆောင်နေရာချခဲ့သည်။ ထိုကာလများအတွင်း ဗမာစကားသည် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များအတွက် တစ်ခုတည်းသော ဘာသာစကား ဖြစ်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများ၏ (သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများဟုညွှန်းဆိုရန် ပို၍လိုလားသည်) ဘာသာစကားများသည် ဖိနှိပ်ခံ၊ ချောင်ထိုးခံခဲ့ကြရသည်။^၆ နိုင်ငံတော်အဖွဲ့အစည်း၏ 'ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်း'သည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုခေါင်းဆောင်ပိုင်း၏ အဓိကမကျေနပ်မှုများတွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ လူနည်းစုအသိုင်းအဝိုင်းကို စစ်အာဏာလွှမ်းမည့် ဗဟိုအစိုးရအာဏာကို ခုခံရန်အတွက် စုစည်းမှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့အကြာဆုံး လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားစေခဲ့သည်။ (Smith 1999, South 2011)

^၆ ၁၉၄၇ အခြေခံဥပဒေအရ ဗမာဘာသာစကားသည် နိုင်ငံ၏ တရားဝင် ဘာသာစကားဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်ရေးမရမှီ ကာလများကပင် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းကဲ့သို့သော နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များက ဗမာစကားကို အမျိုးသား လက္ခဏာ၊ စည်းလုံးရေးလက္ခဏာ အနေဖြင့် အသုံးပြုရန် စီစဉ်စဉ်းစားခဲ့ဖူးသည်ဟု Jaquet (2015: 21) ကဖော်ပြသည်။

ဖိနှိပ်သည့်စနစ်၏ နှိပ်ကွပ်မှုများကြားကပင် မိမိလူမျိုးကိုမိမိဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားပေးရန် ဖြစ်သကဲ့သို့ ယဉ်ကျေးမှု၊ စာပေ နှင့် ရိုးရာကို ထိန်းသိမ်းရန်လည်း ရည်ရွယ်လျက် 'မမာဇာတ်သွင်းခြင်း' မူဝါဒများ နှင့်အပြိုင် EAGs နှင့် တိုင်းရင်းသား အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် MTB ပညာရေးစနစ်များကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်ကိုကျော်လွန်လျက် ရာစုနှစ်ဝက်ကျော်ကြာရှိခဲ့သည့် EAG အုပ်ချုပ်ရေးစနစ် နှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးရေးစနစ်များ၏ အစိတ်အပိုင်းများအနေဖြင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် မွန်၊ ကရင်၊ ကချင် ပညာရေးအဖွဲ့အစည်းများ၏ စနစ်များ၊ ဖြစ်ပေါ်လာပုံများကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားပါသည်။ (Kim Jolliffe 2015 ခုနှစ်တွင် ဖော်ထုတ်ထားသည်)

၂.၁.၁ မွန်

မွန်လူဦးရေစာရင်းတွင် ထိုင်းနိုင်ငံနေထိုင်သည့် မွန်စကားပြော ၈၀,၀၀၀ (စုစုပေါင်းလူဦးရေ သန်း ၆၀ အနက်)၊ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ၇၅၀,၀၀၀ (စုစုပေါင်းလူဦးရေ ၅၂ သန်းအနက်) ရှိပြီး မိမိကိုယ်ကို မွန်ဟု ခံယူထားသည့် မွန်စကားတတ်မြောက်ခြင်း မရှိသူများအပါအဝင် တစ်သန်း နီးပါးရှိသည်။(South 2003) မွန် အများစုမှာ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များဖြစ်သည်။ မွန်သံဃာတော်များသည် ပညာရေး၊ ဒေသဘာသာစကား နှင့် ယဉ်ကျေးမှု ထိန်းသိမ်းရာတွင် ရာစုနှစ်များစွာကပင် ပါဝင်လာခဲ့ကြသည်။ ကိုလိုနီခေတ်မတိုင်မှီကပင် မွန်ဗုဒ္ဓဘာသာဘုန်းတော်ကြီးများသည် မွန်အမျိုးသားသမိုင်း၊ ဘာသာရေးသမိုင်း ဆိုင်ရာများကို ထိန်းသိမ်း၊ ရေးသား၊ ဖြန့်ချိခဲ့ကြသည်။ ဖျက်သုန်းလုဆဲဆဲ မွန်စာပေပြန့်ပွားရေးအတွက် ဆောင်ရွက်နေကြသည်ဟု လေ့လာသူများက သုံးသပ်နေကြသည်။(South, 2003:20) ဦးနု ပါလီမန်အစိုးရခေတ် ၁၉၅၀ ဝန်းကျင်တွင် အချို့ဒေသမှ ကျောင်းများတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများဖြင့် သင်ကြားနိုင်ရန် ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် အဓိက မွန် လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့ကြီး အပစ်အခတ်ရပ်စဲခဲ့သည့် ၁၉၅၈ နောက်ပိုင်းတွင်ဖြစ်သည်။ (South, 2003:7) သို့သော်လည်း ၁၉၆၂ ခုနှစ် ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်း အာဏာသိမ်းပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ကျောင်းသင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကို ဗဟိုမှ ထိန်းချုပ်လိုက်ပြီး ဘာသာရပ်အားလုံးကို မမာဘာသာဖြင့် သင်ကြားရမည်ဟု သတ်မှတ်လိုက်သည်။ အစိုးရနှင့် NMSP ကြားမှ ပဋိပက္ခသည် ၁၉၄၈ လွတ်လပ်ရေးကာလမှ စတင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လတွင် အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး နောက်ပိုင်းတွင် NMSP သည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဒေသများကို ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။ မွန် နှင့် ကရင်ပြည်နယ်များမှ မွန်လူဦးရေများသည် ဒေသများတွင် စစ်ရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာများ ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အစိုးရသစ်နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို ပြန်လည် အတည်ပြုခဲ့သည်။

၁၉၇၂ ခုနှစ်တွင် NMSP ဗဟိုပညာရေးဌာနကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ စမ်းသပ်ဆဲ ကျောင်းစနစ်ကို ၁၉၉၂ တွင် မွန်အမျိုးသားပညာရေးကော်မတီဖွဲ့စည်းခြင်း Mon National Education Committee (MNEC)⁷ ပထမဆုံး မွန်အမျိုးသား အထက်တန်းကျောင်းဖွင့်ခြင်းနှင့်အတူ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် မွန်ပြည်သစ်ပါတီနှင့် နဝတ တို့ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး ပြုလုပ်သည့်အချိန်တွင် မွန်အမျိုးသား ကျောင်းစနစ်တွင် ကျောင်းပေါင်း ၇၆ ကျောင်း (အထက်တန်းကျောင်း ၁ ကျောင်းအပါအဝင်⁸) ရှိနေပြီဖြစ် သည်။ ကျောင်းအများစုမှာ NMSP လွတ်မြောက်နယ်မြေများ (၁၉၉၅ ဇွန် နောက်ပိုင်းတွင် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး နယ်မြေများအဖြစ်ပြောင်းလဲခဲ့သည်။) နှင့် မွန်စစ်ပြေးဒုက္ခသည်စခန်းကြီး ၃ ခု တွင်ရှိသည်။ (South 2003) ၂၀၁၁ - ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် သုတေသနစစ်တမ်းအရ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကြောင့် အစိုးရထိန်းချုပ်နေရာများတွင် မွန်ပညာရေးစနစ်ကို ဖြန့်ကျက်နိုင်ခဲ့သည်။ မွန်အမျိုးသားကျောင်း ၃ ပုံ ၂ ပုံမှာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးဒေသ ပြင်ပတွင် ဖွင့်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ (Lall and South 2014)

၁၉၉၀ နှစ်လည်များမှ စတင်ပြီး ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ၏ သင်ရိုးများတွင် မွန်ဘာသာစကား ထည့်သွင်း သင်ကြားလာခဲ့သည်။ အစိုးရ စရိတ်ဖြင့်လည်ပတ်သည့်ကျောင်းများဖြစ်ပြီး MNEC က ဆရာ တစ်ဦး သို့မဟုတ် ဆရာများ (ပုံမှန်အားဖြင့် ငွေကြေးပံ့ပိုးလေ့ရှိသည်။) ပံ့ပိုးသည်။ သင်ရိုးတွင် အခြားပေါင်းစပ်မှုများ ပြုလုပ်သည့် အထူးသဖြင့် သမိုင်းသင်ခန်းစာများထည့်သွင်းသည်။ ကျေးရွာ၊ မြို့နယ်၊ ခရိုင်အလိုက် အစိုးရ နှင့် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသော ပညာရေးစနစ်များ၏ ဆက်ဆံရေးမှာ ကွဲပြားသည်။ အများအားဖြင့် ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ ကျေးရွာအဆင့်များတွင် မွန်နှင့် အစိုးရပညာရေးအာဏာပိုင်များ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုသည် ပုဂ္ဂိုလ်ရေးအရ ခင်မင်မှု ပေါ်တွင် အခြေပြုသည်။

ထို့ပြင် မွန်ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်းတိုက် အများအပြားသည်လည်း မွန်ဘာသာနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို နွေရာသီမွန်စာပေနှင့် ဗုဒ္ဓယဉ်ကျေးမှု သင်တန်းများ Mon Summer Literacy and Buddhist Culture (MSLBC) ဖွင့်လှစ်သင်ကြားသည်။

⁷ MNEC ရည်ရွယ်ချက် - နိုင်ငံသားများကို အနည်းဆုံးအနေဖြင့် အခြေခံပညာရေး ပံ့ပိုးပေးနိုင်ပြီး တိုင်းရင်းသား များအားလုံး ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်နိုင်သည့် ဖက်ဒရယ် ပြည်ထောင်စု ထူထောင်ရန်အတွက် စဉ်ဆက်မပြတ်သင်ကြားမှုပြုလုပ်ကာ အရည်အသွေးတိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်နေသည့် လူ့ဘောင်တစ်ခုဖန်တီးရန် MNEC ရည်မှန်းချက်များ - မွန်ကလေးငယ်များ အားလုံးအခြေခံပညာရေး ရရှိစေရန်၊ မတူညီမှုများရှိသော်လည်း စုစည်းမှုကို ထိန်းသိမ်းထားရန်၊ အခြား တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများနှင့် ချစ်ကြည်ရင်းနှီးမှုတည်ဆောက်ရန်၊ တိုင်းရင်းသား ယဉ်ကျေးမှု နှင့် စာပေကို မြှင့်တင်ရန်၊ ထိန်းသိမ်းရန်၊ နည်းပညာပိုင်းဆိုင်ရာ အသိအမြင်များ ပေါ်ပေါက်လာစေရန်၊ နိုင်ငံအတွက် သားကောင်း၊ သမီးကောင်းများ မွေးထုတ်ရန်၊ ထူးချွန်သည့်ကျောင်းသားများ နိုင်ငံတကာ တက္ကသိုလ်များတွင် ပညာသင်ဆုရရှိအောင် ကူညီပေးရန်။

⁸ ၁၉၉၅ တွင် ပေါင်းစပ်ကျောင်း အရေအတွက် ၂၂၇ ရှိသည်။ အခန်း ၃.၃ တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။

နှစ်ကြာသည်နှင့်အမျှ သင်တန်းပေးနိုင်သည့် ဘုန်းတော်ကြီးကျောင်း အရေအတွက်မှာလည်း တိုးတက်လာခဲ့သည်။ NMSP အပစ်အခတ်ရပ်စဲခြင်းဖြင့် တိုးတက်ရရှိလာသည့် အခြေအနေများ၏ ရလဒ်အနေဖြင့် MSLB သင်တန်းဆောင်ရွက်မှုများမှာလည်း တိုးတက်လာသည်။ မွန်လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့အစည်းများသည် ယင်းအစီအစဉ်များတွင် တိုက်ရိုက်ပါဝင်ခြင်းမရှိပါ။

၂.၁.၂ ကရင်

ကိုလိုနီခေတ်တွင် ခရစ်ယာန်သာသနာပြုများ၊ ယင်းနောက်ပိုင်းတွင် အစိုးရအရာရှိများက ပြန့်ကျဲနေသည့် ကရင်အသိုင်းအဝိုင်းတွင် အမျိုးသားလက္ခဏာတစ်ရပ် စုစည်းထူထောင်ရန် အားပေးခဲ့ကြသဖြင့် ၁၉ ရာစု နှောင်းပိုင်းတွင် ကရင်လူမှုရေးနှင့် နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားမှု များ ပေါ်ပေါက်လာသည်။(Smith, 1999) ၁၉၄၈ ခုနှစ် လွတ်လပ်ရေးရသည့်အချိန်တွင် ကရင်အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများသည် ကောင်းစွာစုစည်းမိနေပြီ ဖြစ်သည်။ အနောက်နိုင်ငံတွင် ပညာသင်ကြားလာသည့် ကရင်ခေါင်းဆောင်များက အသစ်ပေါ်ပေါက်လာ သည့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရကို နယ်မြေတောင်းဆိုခြင်း၊ နိုင်ငံရေးတောင်းဆိုခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထိုတောင်းဆိုမှုများက လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပွားစေခဲ့ပြီး ၂၀၁၂ ခုနှစ်အပစ်အခတ်ရပ်စဲသည့်အခါမှာသာ ရပ်တန့်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းမှု နောက်ပိုင်း ကရင်နှင့် အခြားလူနည်းစု ဘာသာစကားအသုံးပြုမှုများကို နှိပ်ကွပ်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း အချို့သော ဘုရားကျောင်းများနှင့် ဘုန်းတော်ကြီး ကျောင်းများသည် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို အလွတ်သဘော သင်ကြား ဖြန့်ဖြူးနေဆဲဖြစ်သည်။ (ခရစ်ယာန်များသည် စကော၊ ဗုဒ္ဓများက ပိုး ဘာသာစကား) ကရင်ပြည်နယ် အဖြစ် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသည့် နယ်နိမိတ် (၁၉၅၂ တွင် ထူထောင်သည်) တွင် နေထိုင်သူ အနည်းငယ်သာရှိသည်။ ကရင်စကားပြော လူဦးရေအများစုမှာ ရန်ကုန်၊ ဧရာဝတီ၊ တနင်္သာရီဒေသ၊ မွန် နှင့် ပဲခူးအရှေ့ပိုင်းတွင် နေထိုင်သည်။

ကရင်အများစု နေထိုင်သည့် နေရာများမှ ပညာရေးစနစ်များမှာ ထွေလာသောင်းပြောင်း စုစည်းနေသည့် အသိုင်းအဝိုင်းပေါ်လိုက်ပြီး အမျိုးမျိုးကွဲပြားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း နေထိုင်သူ ကရင်ဦးရေ ၅ သန်းမှ ၇ သန်းထိရှိသည်။(South, 2011)⁹ ကျောင်းအများစုကို ရပ်ရွာက ထူထောင်ဖွင့်လှစ်သည်။ ပြင်ပအကူအညီရရှိမှုမှာလည်း တစ်ကျောင်းနှင့်တစ်ကျောင်းကွဲပြားသည်။ အစိုးရထိန်းချုပ်သည့် မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းဒေသတွင် နိုင်ငံတစ်ဝှမ်းအခြေအနေများနည်းတူ ကလေးအများစုမှာ အစိုးရကျောင်းသို့ တက်ရောက်ခွင့်ရကြသည်။(Kyi, et al, 2000) DKBA/BGF နှင့် အခြား ကရင်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအဖွဲ့များ (ဥပမာ ကရင်ပြည်နယ် အလယ်ပိုင်းမှ KNU/KNLA Peace Council) ထိန်းချုပ်သည့်နေရာများတွင် အရပ်သားပြည်သူများအတွက် တည်ငြိမ်မှုအတိုင်းအတာ တစ်ခုအထိ ရှိသည်။ အစိုးရဆောက်လုပ်သည့် ကျောင်းအချို့ရှိပြီး ရဲဖန်ရဲခါတွင် ဆရာများ၊ အခြေခံသင်တော်ကူပစ္စည်းများ ပံ့ပိုးမှုများရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ¹⁰တွင် နယ်စပ်အခြေစိုက် ရပ်ရွာအခြေပြအဖွဲ့အစည်းများမှ ဆရာများနှင့် ပစ္စည်းများ ပံ့ပိုးသည်များလည်းရှိသည်။ ကရင် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးဒေသများမှ အစိုးရကျောင်းများသည် အစိုးရသင်ရိုးကို အသုံးပြုပြီး ဗမာစကားဖြင့်သာသင်ကြားကြသည်။ ဒေသခံ ကရင်အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးအဖွဲ့အာဏာပိုင်များသည် နွေရာသီစာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုသင်တန်းများ ပြုလုပ်ခွင့်ပေးသည်။

KNU သည် ၎င်းထိန်းချုပ်ရာဒေသများတွင် ၁၉၅၀ ကျော်များမှစပြီး ကျောင်းများ စတင်ဖွင့်ခဲ့သည်။ ၁၉၇၀ တွင် ပညာရေးဌာန တည်ထောင်ခဲ့သည်။ မဟာဗျူဟာအရ အရေးပါသည့် ဝမ်ခ ကျေးရွာ (ကော့မူးရာ) အထက်တန်းကျောင်းတွင် အခြေစိုက်ခဲ့သည်။ ထိုင်း - မြန်မာ နယ်စပ် (မဲဆောက်မြို့အနီး) အနီးတွင်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းနှစ်များတွင် KNU ပညာရေးဌာနကို ကရင်ပညာရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဌာန ဟု သုံးနှုန်းမှုများ ရှိသည်။ အနီးစပ်ဆုံးတွင် KED ကရင်ပညာရေးဌာနဟု သုံးနှုန်းလျက်ရှိသည်။

အခြား ကရင် EAGs များသည်လည်း ၎င်းတို့ဩဇာသက်ရောက်မှုရှိသည့် ဒေသများတွင် ကျောင်းများ ဖွင့်လှစ်စီမံသည်။ ဥပမာ ဗုဒ္ဓဘာသာအကျိုးပြုကရင်တပ်မတော် Democratic Karen Benevolent/ Buddhist Army (DKBA) ထိန်းချုပ်သည့် ဧရိယာတွင် ကျောင်းပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ရှိသည်။ KNU ခွဲထွက်အဖွဲ့ KNU ငြိမ်းချမ်းရေးကောင်စီလက်အောက်ခံကျောင်းပေါင်း ၃၀ ကျော်ရှိသည်။ (အထက်တန်း ကျောင်း ၂ ကျောင်းအပါအဝင်) ကျောင်းသား ၃၀၀၀ နီးပါးရှိသည်။

အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပညာရေးများအပြင် အလွတ်တန်း၊ အချိန်ပိုင်း ပညာရေးအစီအစဉ်များလည်း ရှိသေးသည်။ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကရင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားသည့် အစီအစဉ်များတွင်အစိုးရ ထိန်းချုပ်နေရာ၊ အတိုက်အခံ ဦးစားပေး နယ်စပ်ဒေသမှ နိုင်ငံတကာNGOs၊ ပြည်တွင်း NGOs များမှ ပို့ချသည့် သင်တန်းအစီအစဉ်များလည်း ပါဝင်သည်။ ယင်းကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ချက်များသည် ကရင်နှင့် မြန်မာနိုင်ငံဒေသအသီးသီးတွင် ပညာရေးကို အထူးတန်ဖိုးထားကြောင်း

⁹ ကရင် ဘာသာစကားသည် စီနို - တီဘက်တန်မှ တိဗက်တို - ဘားမင်း အုပ်စုတွင်ပါဝင်သည်။ ကရင်ဘာသာစကားမျိုးကွဲ ၁၂ ခုရှိပြီး အများစုမှာ စကော (တောင်ပေါ်ဒေသနေ၊ ခရစ်ယာန်အသိုင်းအဝိုင်း) နှင့် ပိုး (မြေပြန့်နေ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာ အသိုင်းအဝိုင်း) ကိုအသုံးပြုသည်။ ကရင်လူဦးရေ ပမာဏကို အတိအကျမသိရပါ။ ကိုလိုနီခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် မှန်ကန်သည့် စာရင်းဇယားနှင့် သန်းခေါင်စာရင်းကောက်ယူထားမှုမရှိပါ။ သုံးသပ်သူအများစုမှာ ကရင်တို့၏ ခရစ်ယာန်ဖြစ်တည်မှုကို အလေးပေးကြသည်။ သို့သော်လည်း ခရစ်ယာန်ကရင်လူဦးရေမှာ ၂၀ ရာခိုင်နှုန်းမကျော်ပါ။ ကရင်မူဆလင်များလည်း အနည်းငယ်ရှိသည်။
¹⁰ ပေါင်းစပ်ကျောင်းများဆိုသည်မှာ အစိုးရနှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့်အဖွဲ့များ ပူးပေါင်းစီမံသည့် ကျောင်းများဖြစ်သည်။ အခန်း ၃.၃ ကိုကြည့်ပါ။

ညွှန်းပြုလုပ်ရှိသည်။ နိုင်ငံရေးလှုပ်ရှားသူများ၏ စင်မြင့်ဖြစ်သည်နှင့်အညီ ပညာရေးလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များသည် လူမှုရေးရာပကတိအခြေအနေ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအဖြစ် ဒေသခံအသိုင်းအဝိုင်းနှင့် နက်နဲစွာ ချိတ်ဆက်လျက်ရှိသည်။

အထက်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ၁၉၇၀ နှစ်များမှ စတင်သည့် မြန်မာစစ်တပ်၏ ကြမ်းကြုတ်သည့် သောင်းကျန်းမှုနိမ့်နင်းရေး စစ်ဆင်ရေးများကြောင့် ကရင်နှင့် အခြားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အများအပြားမှာ နိုင်ငံကိုစွန့်ခွာထွက်ပြေးရသည်။ အများစုမှာ ထိုင်းနိုင်ငံမှ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် ဝင်ရောက်ခိုလှုံကြသည်။(TBC 2015) ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ကလေးငယ် ၃၀,၀၀၀ ခန့်သည် ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ကရင် ဒုက္ခသည်စခန်း ၇ ခု၊ ကရင်နီ ဒုက္ခသည်စခန်း ၂ ခု တို့မှ ကျောင်းပေါင်း ၈၀ တွင် ပညာသင်ကြားခဲ့သည်။ နိုင်ငံတကာ NGOs များမှ အကူအညီများရရှိခဲ့ပြီး ကရင် နှင့် ကရင်နီ ဒုက္ခသည် ကော်မတီ များက ကရင်ဒုက္ခသည် ကော်မတီ ပညာရေး ဌာန Karen Refugee Committee Education Entity (KRCEE) နှင့် ကရင်နီ ပညာရေးဌာနတို့နှင့်အတူ (KNU KNPP လက်အောက်တွင်) စီမံခန့်ခွဲခြင်းဖြစ်သည်။

၂.၁.၃ ကချင်

ကချင်ဘာသာစကားများသည် တိဘက်တို - ဘားမား (Tibeto-Burma) ဘာသာစကားအုပ်စုမှ မူကွဲများဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း နေထိုင်သည့် ကချင်စကားပြောလူဦးရေ ၆၃၀,၀၀၀၊ တရုတ်နိုင်ငံတွင် ၃၇,၀၀၀ (ရှမ်းဇော) နှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ၅,၀၀၀ မှ ၆,၀၀၀ ကြားရှိသည်။ တောင်တန်းဒေသတွင် နတ်ကိုးကွယ်သူအနည်းငယ်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ ကချင် အနည်းငယ်ရှိသော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ ကချင်အများစုမှာ ခရစ်ယာန် ဂိုဏ်းကွဲအမျိုးမျိုး၏ အသင်းသားများဖြစ်ကြသည်။ ကချင်ပြည်နယ်အတွင်း လူဦးရေစာရင်းတွင် ကချင်လူဦးရေမှာ လူနည်းစုဖြစ်နေခြင်းမှာ ထူးခြားသည်။ (ရှမ်းပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် ကချင်လူမျိုး ထောင်နှင့် သောင်းနှင့်ချီ နေထိုင်ကြသည်။ Jaquet 2015: 17-18).

အစိုးရ၊ မြန်မာစစ်တပ် နှင့် စစ်ပွဲဖြစ်ပွားလျက်ရှိနေသည့် နိုင်ငံရေးအရ စစ်ရေးအရ အင်အားအကြီးများဆုံး EAG ဖြစ်သော KIO¹¹ ကို ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ကချင်လူထုလွတ်မြောက်ရေး၊ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ရရှိရေးအတွက် ဆယ်စုနှစ်သုံးခုကျော် တိုက်ပွဲဝင်ခဲ့သည်။ ၁၉၉၄ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး အပြီး ၁၇ နှစ်တာ ကာလအတွင်း ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသည့် ရပ်ရွာများအနေနှင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းများကို ဦးဆောင်လုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ (KIOနှင့် ကချင် ရပ်ရွာအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများ အကူအညီဖြင့်) ကချင်အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း အားကောင်းတက်ကြွသည့် အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းကဏ္ဍ ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ဆယ်စုနှစ်ချီသည့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများအတွက် နိုင်ငံရေးအဖြေ တစ်စုံတစ်ရာပေါ်ထွက်လာခြင်း မရှိသည့်အတွက် ၁၉၉၄ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို အောင်မြင်မှုမရှိဟု ယူဆမှုအများအပြားရှိသည်။ ထိုအတောအတွင်း KIO သည် စစ်အစိုးရကျင်းပသည့် အမျိုးသားညီလာခံကို မျှော်လင့်တကြီးတက်ကြွစွာပါဝင်ခဲ့သည်။ မြန်မာစစ်တပ်မှ KIOကို ထိုးစစ်ဆင်မှုများကြောင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ၁၉၉၄ အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး လုံးဝပျက်ပြယ်သွားခဲ့ရသည်။

ကချင်ဒေသတွင် စစ်ပွဲဖြစ်ပွားသည့် ၄ နှစ်တာကာလအတွင်း KIO အနေဖြင့်နယ်မြေများကို လက်လွှတ်လိုက်ရသည်။ အများစုမှာ မဟာဗျူဟာအရ အလွန်အရေးပါသည့်နေရာများဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အရပ်သားများအနေဖြင့်လည်း စစ်ဘေးဒုက္ခဒဏ်ကို အကြီးအကျယ် ခံစားရပြီး ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာတိမ်းရှောင်သူ ၁၀၀,၀၀၀ ကျော်ရှိသည်။ (ပြည်တွင်းဟု သုံးရခြင်းမှာ အိမ်နီးချင်း တရုတ်နိုင်ငံအနေဖြင့် ယာယီ သဘောမျိုးမှလွဲ၍ မြန်မာနိုင်ငံမှ ဒုက္ခသည်များလက်ခံရန် ဆန္ဒမရှိသောကြောင့်ဖြစ်သည်။) ဒုက္ခသည်များသည် ၎င်းတို့ရပ်တည်ချက်ကို ကိုယ်တွေ့သက်သေပြခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။ ၈၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် မြန်မာအစိုးရ အာဏာသက်ရောက်မှု ရှိသည့်နေရာအစား KIO ထိန်းချုပ်နေရာများသို့ထွက်ပြေးခိုလှုံကြသည်။ ပြည်သူများ၏ ဒဏ်ရာဒဏ်ချက်များ၊ ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာသည့် ပဋိပက္ခများသည် အစိုးရပေါ်၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်ပေါ်ထားသည့် ကချင်တို့၏ ယုံကြည်မှု၊ ဆက်လက်ပြီး ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ ဟူသည့် အယူအဆပေါ်တွင် စိတ်ကုန်လက်လျော့သွားစေသည်။

KIO သည်၎င်းဌာနချုပ်နေရာတွင် စွမ်းရည်ပြည့်ဝ၊ လုပ်ငန်းတာဝန် ထိရောက်စွာထမ်းဆောင်နိုင်သည့် အစိုးရသဖွယ် စီမံဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ ခွဲခြားပြောရမည်ဆိုလျှင် KIO သည် နိုင်ငံရေး ဦးဆောင်ပါတီဖြစ်သည်။ ကချင်လွတ်မြောက်နယ်မြေများကို စီမံသည့် အစိုးရဖြစ်သော၊ ကချင်လွတ်လပ်ရေးကောင်စီ Kachin Independence Council (KIC) ရှိသည်။ KIO/KIC သည် ပညာရေးဌာန၊ ကျန်းမာရေး၊ စိုက်ပျိုးရေး အစရှိသည့် ဌာနများကိုစီမံသည်။ ဌာနအသီးသီးတွင် သင်တန်းကျောင်းများ၊ အထက်အောက် အုပ်ချုပ်စီမံမှုပုံစံ အသီးသီးရှိကြသည်။ မြို့ကြီး၊ ရွာကြီးများတွင် လျှပ်စစ်မီး၊ အင်တာနက်ရှိသည်။ *de facto* နိုင်ငံတစ်ခု၏ အင်္ဂါရပ်အများအပြားရှိသည်။ ဥပမာ ကားမှတ်ပုံတင်ခြင်း၊ ယဉ်ထိန်းရုံ၊ မီးသတ်ဌာန အစရှိသဖြင့် နိုင်ငံတစ်ခု၏ အင်္ဂါရပ်များရှိသည်။

¹¹ အခြားကချင်လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့များဖြစ်သော ကွန်မြူနစ်ဟောင်း ဒီမိုကရေစီသစ်တပ်မတော်ကချင် New Democratic Army-Kachin (NDA-K) နှင့် KIO ခွဲထွက်အဖွဲ့ ကချင်ကာကွယ်ရေးတပ်မတော် Kachin Defense Army (KDA), နှစ်ခုလုံးသည် ၁၉၉၀ နှစ်များတွင် အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။ (South 2003: ch.5)

ကချင်လူထု၏ အကြီးအကျယ်ထောက်ခံမှုများကြောင့် KIO အနေဖြင့် အောင်အောင်မြင်မြင်ဆောင်ရွက်နေနိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းမှ EAGs များ (ဥပမာ NMSP) နှင့် မတူသည့်အချက်မှာ ကေအိုင်အိုသည် ကျောက်စိမ်းအပါအဝင် အခြားလုပ်ငန်းများမှ ဝင်ငွေပမာဏ အများအပြား ရှိနေသည်။ ထို့ပြင် မကြာသေးမှီနှစ်များအထိ KIO နှင့် ၎င်း၏ ဆက်စပ်အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများသည် တရုတ် သို့မဟုတ် အနီးအပါးနိုင်ငံများမှ နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များ၊ NGOs များထံမှ ထောက်ပံ့မှုများပေါ် အားကိုးနိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ကိုယ်ပိုင်အရင်းအမြစ်၊ ကိုယ်ပိုင် စွမ်းရည်များ ပေါ်တွင်သာ အားထားရပ်တည်ခဲ့ ရသည်။ ၁၇ နှစ်တာ ကေအိုင်အို၏ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသည် ၎င်းအတွက် အသက်ရှူချောင်စေခဲ့ပြီး အဖွဲ့အစည်း၏ လုပ်ငန်းများကို လွတ်မြောက်နယ်မြေများတွင် ပြန်လည်တည်ဆောက်၊ တိုးချဲ့နိုင်ခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခပြန်လည်မဖြစ်မှီ ကာလများတွင် အစိုးရထိန်းချုပ်နေရာများထိ တိုးချဲ့နိုင်ခဲ့သည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် ပဋိပက္ခများကြောင့် လက်ရှိအနေအထားကို ထောက်ခံသည့် ကချင်လူမျိုး အနည်းငယ်သာရှိသည်။ ၎င်းတို့ဒေသနှင့် နိုင်ငံကို နေပြည်တော်အခြေပြု စစ်အာဏာ လွှမ်းမိုးမှုအားကောင်းဆံ့ ကြမ်းကြုတ်သည့်၊ စီးပိုင်းသည့် နယ်ခြားရပ်ခြားသားများ လွှမ်းမိုး၊ ဖိနှိပ်လျက်ရှိသည်ဟု အမြင်များရှိနေသည်မှာ ထူးဆန်းသည့်ကိစ္စမဟုတ်ပါ။ ပြင်းထန်သည့် ကချင်အမျိုးသားရေး အယူအဆများအရ ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း အာဏာအားလုံးကို တိုင်းရင်းသားပြည်နယ်များသို့ ခွဲဝေပေးရမည့် အပြည့်အဝ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကို တောင်းဆိုမှုများရှိသည်။ ကချင်အမျိုးသားရေးဝါဒီ အများစုကတော့ ထိုထက်ပိုသည်။ လွတ်လပ်သော ကချင်နိုင်ငံ ထူထောင်ရန် ဆန္ဒရှိကြောင်း (ဗမာဘာသာသင်ကြားမှုကို ကချင်ဒေသများတွင် ကန့်သတ်ရန်) ထုတ်ဖော်မှုမှာလည်း တစ်စတစ်စ တိုးတက် လာလျက်ရှိသည်။ ဒေသတွင်းပထဝီနိုင်ငံရေးအရ (ဆိုလိုသည်မှာ တရုတ်အနေဖြင့် ကချင်လွတ်လပ်ရေး ကိစ္စကို ထောက်ခံမှုမရှိ) အောင်မြင်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် ခက်ခဲမှုများရှိသော်လည်း ကချင်တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများ၏ အမျိုးသားရေးထက်သန်မှု၊ စွမ်းဆောင်ရည် တို့ကြောင့် ထိုကဲ့သို့သော ခံယူချက်များနှင့် တောင်းဆိုချက်များ အလွယ်တကူလက်လျော့သွားရန် ဖြစ်နိုင်ချေနည်းသည်။ (ပြည်နယ် သဘာဝသယံဇာတများရရှိမှုကလည်း ထိုလုပ်ငန်းများကို အထောက်အပံ့ဖြစ်လာနိုင်သည်။)¹²

အဆင့်မီပညာရေးအတွက် သမိုင်းတလျောက်တောင်းဆိုမှုများသည် MTB သင်ကြားရေးနှင့် ချိတ်ဆက်ထားခြင်းမရှိပါ။(Sadat 2013: 377-78)¹³ နှင့် ပုဂ္ဂိုလ်ရေး မေးမြန်းချက်) ကေအိုင်အို ပညာရေးဌာနကို ၁၉၇၈/၇၉ တွင်တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ၁၉၉၂တွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ၎င်းလက်အောက်ခံ ကျောင်းပေါင်း ၁၈၀ ရှိသည်။ အထက်တန်းကျောင်း ၄ ကျောင်း၊ အလယ်တန်းကျောင်း ၂၅ ကျောင်း ပါဝင်သည်။ ကျောင်းသား ၂၆,၈၇၉ ရှိပြီး ဆရာဦးရေ ၁,၅၉၁ ရှိသည်။ KIO ပညာရေးဌာနသည် ဆရာအတတ်သင်ကျောင်းကို ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် ဖွင့်ခဲ့ပြီး ၂၀၀၇ ခုနှစ်တွင် မွမ်းမံမှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ လက်ရှိအချိန် ကေအိုင်အိုကျောင်းများတွင် အစိုးရ သင်ရိုးများကို အသုံးပြုနေပြီး¹⁴ ကချင်ဘာသာနှင့်ယဉ်ကျေးမှုကို နောက်တိုးအဖြစ် ထည့်သွင်း သင်ကြားလျက်ရှိသည်။ အတန်းအမျိုးမျိုး အတွက် ကချင် (ဂျင်းဖော) ဖတ်စာများကို ကေအိုင်အို ပညာရေးဌာနက ပြုစုခဲ့သည်။ (ပြုစုနေဆဲလည်းဖြစ်သည်) ၁၉၉၃ - ၂၀၁၁ ခုနှစ်ထိ KIO အထက်တန်းကျောင်းဆင်းများသည် အစိုးရ တက္ကသိုလ်ဝင်တန်းများ တွင်ဝင်ရောက် ဖြေဆိုနိုင်သည်။သို့သော်လည်းတိုက်ပွဲများ ပြန်လည်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် နောက်ပိုင်းတွင်တော့ ယင်းအစီအစဉ်လည်း အဆုံးသတ်သွားသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားလာသည့်အချိန်မှစပြီး KIO ကျောင်းများတွင် ကချင်နှင့် အင်္ဂလိပ် ဘာသာကို ပို၍အလေးပေးလာပြီး ဗမာဘာသာသင်ကြားမှုကို လျော့ချခဲ့သည်။ အစိုးရပညာရေးစနစ်ကို စွန့်ခွာရန်၊ ကချင်ကျောင်းစနစ်များ တီထွင်ရန်အတွက် ခြေလှမ်းများဖြစ်သည်။ KIO ပညာရေးဌာနအနေဖြင့် အစိုးရ၏ အခြေခံနှင့် အထက်တန်းပညာရေးစနစ်များအတွင်း ကျောင်းသားများကို ထည့်သွင်းနိုင်သည့် စနစ်အစား နိုင်ငံရပ်ခြားတွင် ဆက်လက်လေ့လာနိုင်ရန် နိုင်ငံတကာ သင်ရိုးညွှန်းတမ်း တစ်စုံပြုစုရန် လိုလားလျက်ရှိသည်။ KIO ပညာရေးဌာနသည် ဆရာများကို လခပေးလျက်ရှိသည်။ (ပြည်တွင်း NGO များ အကူအညီဖြင့်၊ နိုင်ငံတကာ အကူအညီများလည်း လက်ခံရရှိနေသည်။)

ကေအိုင်အိုကျောင်းများ၏ သင်ရိုးများမှာ ဗမာသင်ရိုးဖြစ်သော်လည်း သင်ကြားမှုများတွင် ဒေသသုံးဘာသာစကား (အထူးသဖြင့် ဂျင်းဖော) ကို အသုံးပြုသောကြောင့် ဆရာများရော တပည့်များအတွက်ပါ အခက်အခဲတွေ့စေပြီး သင်ယူမှုဖြစ်စဉ်ကို နှောင့်နှေးစေသည်။ စာသင်ကြားသည့် အခါတွင် ဂျင်းဖော ဘာသာစကား (လိုင်ဇာပတ်ဝန်းကျင်) ကိုအသုံးပြုကြသော်လည်း ဆရာများအနေနှင့် ကျောင်းသားများကို ဗမာစာ ရေးခိုင်းသည့်အခါတွင် ကျောင်းသားအများစုမှာ ဗမာစကား နားမလည်ကြသောကြောင့် ပြဿနာပေါ်သည်။

¹² ကချင် ပဋိပက္ခနှင့် ပတ်သက်သည့် မတူညီသော အမြင်များ၊ ဖြစ်တည်မှုများ၊ အကျိုးစီးပွားများကို လေ့လာလိုလျှင် Jaquet (2015) ကိုကြည့်ပါ။
¹³ "ဒေသခံဘာသာစကားကို ဒေသတွင်း ပညာရေးစနစ်အတွင်း ထည့်သွင်းပေးရန် တောင်းဆိုမှုများ ဆက်တိုက်ဖြစ်ပေါ်နေသည့်တိုင် ကချင်ခေါင်းဆောင်ပိုင်းမှ လိုလားသည့် အရာမှာ ပညာရေးဖြစ်သည်။ ဂျင်းဖော သာသာစကားဖြင့်သာ သင်ကြားသည့် ပညာရေးမဟုတ်။" (Sadat 2013: 378).
¹⁴ ဥပမာ မွန်ဆိုင်း မူလတန်းကျောင်း ၂၀၊ ၄၊ ၂၀၁၅ တွင်းဆင်း၊ ဖွန်လွမ်းယန် IDP စခန်း၊ ၂၁၊ ၄၊ ၂၀၁၅ တွင်းဆင်း

KIO ကျောင်းဆင်းများသည် မိုင်ဂျာယန် (တရုတ် - မြန်မာနယ်စပ်မှ KIO ထိန်းချုပ်မြို့) တွင် တတိယအဆင့် (တက္ကသိုလ်) ပညာရေးကို ဆက်လက်သင်ကြားနိုင်သည်။¹⁵ သို့မဟုတ် လိုင်ဇာမှ KIO စိုက်ပျိုးရေးကျောင်း သို့မဟုတ် တရုတ်တက္ကသိုလ် ဥပစာတန်းတွင် တက်ရောက်နိုင်သည်။ အစိုးရတက္ကသိုလ်များသို့ သွားရောက်သူ (သွားရောက်လိုသူ) အနည်းငယ်သာရှိသည်။ "KIO ၏ ပညာရေးမူဝါဒသည် လွတ်လပ်မှုအပြည့်ရှိရန် အစိုးရသို့မှီခိုခြင်းမရှိရန်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း အစိုးရစနစ်အတွင်း ပြောင်းလဲမှုအစစ်အမှန် (ကချင်သင်ရိုးများ၊ စစ်မှန်သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ) များ ပေါ်ထွန်းလာပါက အကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ သို့မဟုတ် သီးခြားပညာရေးစနစ်ကိုသာ အသုံးပြုသွားရန်ဖြစ်သည်။"¹⁶ ၂၀၁၁ ခုနှစ် နှစ်လည်ပိုင်းတွင် KIO နှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှု ပျက်ပြယ်ပြီးနောက်တွင် KIO ကျောင်းများမှ ကလေးများ အစိုးရကျောင်းသို့ ပြောင်းရွှေ့လာခြင်းကို အစိုးရပညာရေး အာဏာပိုင်များက တားဆီးခဲ့သည်။¹⁷ KIO အထက်တန်းကျောင်းဆင်း အယောက် ၇၀၀ ခန့်ကိုလည်း အစိုးရတက္ကသိုလ်အဆင့် ပညာရေးဌာနများက ထုတ်ပယ်လိုက်သဖြင့် ကချင်တို့ကို နာကျည်းစေခဲ့ပြီး ကချင်တို့၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေးနှင့် ပတ်သက်လာလျှင် သီးခြားဖြစ်တည်လိုသည့်သဘောများကို ပိုမို ခိုင်မာသွားစေခဲ့သည်။¹⁸

၂.၂ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ် နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များ

တိုင်းရင်းသားများ၏ မျှော်လင့်ချက်၊ နာကျည်းမှုများကို ကိုယ်စားပြုသည့် တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်း အများအပြားသည် ဆယ်စုနှစ် နှင့်ချီကာ တိုက်ပွဲဝင်လာကြသည်။ သို့သော်လည်း အများစုမှာ လတ်တလောပေါ်ထွက်လာသည့် ပြဿနာအပြည့်ဖြစ်သော၊ အငြင်းပွားမှုဆန်သော ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်လာကြသည်။ ယခုစာတမ်းတွင် တိုင်းရင်းသား အဖွဲ့ကြီးသုံးဖွဲ့ ဖြစ်သော ကရင်၊ ကချင်၊ မွန် တို့၏ ဖြတ်သန်းမှု၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များနှင့် လူထု၏ နာကျည်းချက်၊ မျှော်လင့်ချက်များအတွက် ကိုယ်စားပြုအခြားအစုအဖွဲ့များ၊ ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးကဏ္ဍများကို အဓိကထားလေ့လာမှု ပြုထားသည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်နည်းတူ KIOနှင့် NMSP တို့သည် ၁၉၉၀ နှစ်လည်ပိုင်းများတွင် ထိုစဉ်က စစ်အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေး သဘောတူညီခဲ့ကြသည်။ နှစ်ဖွဲ့စလုံးသည် ဆယ်ငါးနှစ်နီးပါး ခက်ခဲကြပ်တည်းသည့် သဘောတူညီချက်ကို ထိန်းသိမ်းရင်း ပဋိပက္ခအကဲခံ ဒေသပြန်လည်ထူထောင်ရေး လုပ်ငန်းများကို ခက်ခက်ခဲခဲ ဆောင်ရွက်ခဲ့ရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းမှ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများကြားနှင့် မိမိလူမျိုးစုများအတွင်း အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းကွန်ယက်များ ပြန်လည်ပေါ်ထွက်လာစေရန် အားထုတ်ခဲ့ရ သည်။ လေ့လာသူအများစုအနေနှင့် ၁၉၉၀ နှစ်များတွင်ပြုလုပ်ခဲ့သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများသည် နိုင်ငံတွင်းဆယ်စုနှစ်နှင့်ချီ ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ၏ အရင်းအမြစ်ဖြစ်သော လူမှုရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများရှင်းနိုင်သည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းမရှိသောကြောင့်အကျိုးမဲ့သည်ဟု သုံးသပ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း ယခင်ကာလက ရေးထိုးခဲ့သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများကြောင့် KIO နှင့် NMSP (နှင့် အခြားသောအဖွဲ့များ) သည် ၎င်းတို့၏ ပညာရေး ကွန်ယက်များကို ဖြန့်ကျက်ပြီး ၎င်းတို့ထိန်းချုပ်သည့် (အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး နယ်မြေ) မှကျောင်းသားငယ်များကို မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားမှုများပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ အစိုးရ ထိန်းချုပ်နေရာများတွင် ပူးပေါင်းမှုများ ပြုလုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ KNU သည် အထက်ဖော်ပြပါ အဖွဲ့များနှင့် ကွဲပြားသည်။ ၁၉၉၀ နှစ်များက အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးတွင် ပါဝင်လက်မှတ်ထိုးခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ပိုင်းဒေသများတွင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေသောကြောင့် KNU ၏ ပညာရေး စနစ်သည် သီးခြားဆန်သည့်သဘော၊ သီးခြားသင်ရိုးညွှန်းတမ်းများအသုံးပြုခဲ့သည်။ KNU အထက်တန်းကျောင်းထွက်များ (ထိုင်းနိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ကျောင်းများတွင် စာသင်ကြားခဲ့ သူများ) မွေးထုတ်ခဲ့သည်။

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ အခက်အခဲများရှိသည့်တိုင် NMSP အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသည် တည်တံ့ခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီတွင် ပြန်လည် အတည်ပြုလက်မှတ်ထိုးခဲ့သည်။ လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် အခက်အခဲများရှိနေသည့်တိုင် NMSP ၏ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသည် မွန်ပညာရေးစနစ် ကြီးထွားစေရန် အားပေးနိုင်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေး ကျောင်းစနစ်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အကောင်းဆုံးဟု ယူဆထားရသည့်စနစ်တခုကို အလှူရှင်များ၏ ပံ့ပိုးမှုများမရှိသဖြင့် မွန်ပညာရေး ဦးဆောင်သူများအနေဖြင့် ဝေခွဲမရသည့် အခြေအနေတစ်ရပ်နှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်နေသည့် အစိုးရပညာရေးနှင့် ပူးပေါင်းရမည်လား သို့မဟုတ် ကချင်ကဲ့သို့ သီးခြားပညာရေးစနစ် ဖော်ထုတ်ရမည်လားဟု ရွေးချယ်ရန် ခက်ခဲနေသည်။ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ နေထိုင်သည့် ဒေသများတွင် မူလတန်းအဆင့်တွင် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေးကို ခွင့်ပြုသည့်၊ အားပေးသည့် ဥပဒေကို လတ်တလောတွင် အတည်ပြုခဲ့သည်။ ထုတ်ပြန်မှုများလည်း ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အစိုးရကျောင်းများအနေဖြင့် ယင်းကိစ္စများ ဆောင်ရွက်ရန်ပြင်ဆင်ထားခြင်းမရှိ (သင့်တော်သည့် သင်ရိုးများ။

¹⁵ ကချင်နှင့် မွန်တို့၏ အဆင့်မြင့်ပညာရေးဆောင်ရွက်မှုများတွင် မိုင်ဂျာယန်ကောလိပ်အသစ်၊ မိုင်ဂျာယန် ပညာရေး အင်စတီကျု၊ အင်္ဂလိပ်စာအထူးပြုအစီအစဉ်၊ ဖက်ဒရယ် ဥပဒေကောလိပ်၊ ကေအိုင်အို စိုက်ပျိုးရေးကောလိပ် အလယ်နှစ်တွန်း (လိုင်ဇာအနီး)၊ စံခလပူရီ (ထိုင်း) နှင့် NMSP ဌာနချုပ်တွင်ဖွင့်လှစ်ထားသည့် NMSP တည်ထောင်ခဲ့သည့် (လက်ရှိတွင်မည်သည့်လက်အောက်ခံမှ မဟုတ်သည့်) အထက်တန်းလွန်ကျောင်း

¹⁶ ကချင်ကျောင်းဆရာတစ်ဦး။

¹⁷ စာတမ်းရှင်များသို့ ပေးအပ်သည့် စာရွက်စာတမ်းအထောက်အထားများ။

¹⁸ ၂၀၁၅ ဒီဇင်ဘာတွင် မေးမြန်းချက်

အရည်အချင်း ပြည့်ဝသည့်ဆရာများ) သည့်အတွက် မွန်ပညာရေး ဦးဆောင်သူများအဖို့ ယင်းလစ်လပ်နေသည့် ကွက်လပ်တွင် ဝင်ရောက်ဖြည့်ဆည်းရန် အခွင့်အရေးတစ်ရပ်ရှိနေသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေများတွင် မွန်ပညာရေးစနစ်ကို ဒေသခံများ ဦးစီးနိုင်မှုများ အသေအချာဖြစ်ထွန်းစေရန် အတွက်နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများ လိုအပ်မည်ဖြစ်သည်။ မွန်အမျိုးသားရေး လှုပ်ရှားသူများသော်လည်းကောင်း၊ အခြားသော အတိုက်အခံတိုင်းရင်းသားများသော်လည်းကောင်း မြန်မာအစိုးရကို လက်ရှိ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၊ အဓမ္မစည်းရုံးရေးမူဝါဒများ ဆက်လက်ကျင့်သုံးခြင်း (ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်း) နှင့်ပတ်သက်လာလျှင် မယုံကြည်မှုမှာ အလွန် ကြီးမားစွာကျန်ရှိနေဆဲဖြစ်သောကြောင့် ထိုကိစ္စမှာ အလွန်အရေးကြီးသည်။

KNU ၏ ပညာရေးစနစ်သည် ကရင်အမျိုးသားများ၏ ပညာရေးပေါ်ထားရှိသည့် သဘောထား၊ ကြုံကြုံခံ စိတ်ဓာတ်များ၏ အမှတ်လက္ခဏာများဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ရေရှည်တွင် ဆက်လက်ရှင်သန်နိုင်ရန်မှာ ယင်းစနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ရန် လိုသည်။ အထူးသဖြင့် ကရင် နှင့် အစိုးရ ပညာရေးစနစ်၏ သင်ရိုးအရ စီမံမှုအပိုင်းအရ ဆက်စပ်မှုကို မဟာဗျူဟာမြောက် ပြန်လည်ဖော်ဆောင်နိုင်ရန် အရေးကြီးသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခုလုံးတွင် KNU သည် အစိုးရနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သည့်အဖွဲ့ ၂၀ နီးပါးအနက်မှ အတက်ကြွဆုံး၊ စိတ်ကူးစိတ်သန်းအကောင်းဆုံးဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့်ပြောင်းလဲနေသည့် မြန်မာနိုင်ငံ အခင်းအကျင်းတွင် ကရင်ပညာရေးဆိုင်ရာ ဦးဆောင်သူများအနေဖြင့် ယင်းအစဉ်အလာကို ၎င်းတို့စနစ်ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၊ ပြန်လည်ဆန်းသစ်ခြင်း၊ အစိုးရနှင့် ထိတွေ့မှုများ ပြုလုပ်ရာတွင် အသုံးပြုနိုင်မည်ဟု မျှော်လင့်နိုင်သည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ်အောက်တိုဘာ ၁၅ ရက်နေ့ နေပြည်တော်တွင် KNU အပါအဝင် EAGs ခေါင်းဆောင်များသည် တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ကို မြန်မာအစိုးရ၊ စစ်တပ်တို့နှင့် သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။ နှစ်နှစ်ကြာ ဖိအားပေး ဆွေးနွေးမှုများ ရံဖန်ရံခါ ရှိခဲ့သည့် သဘောတူညီချက်သည် ပြဿနာများရှိနေဆဲ၊ သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်ကို EAGs အဖွဲ့ ၁၀ ဖွဲ့၏ လက်မှတ်မထိုးရေး၊ အခမ်းအနားတက်ရောက်မှုမရှိခြင်း ဆုံးဖြတ်ချက်များက ညွှန်ပြလျက်ရှိသည်။ (KIOနှင့် NMSF လည်းတက်ရောက်ခြင်းမရှိ)

နိုင်ငံတကာ အသိုင်းအဝိုင်းနှင့် အခြားအစုအဖွဲ့များသည် စစ်တပ်အစိုးရနှင့် ဖြိုပြဲအခြေစိုက် ဒီမိုကရေစီ လိုလားသူများကြားမှ လွန်ဆွဲပွဲများကိုသာ အာရုံထားနေသောကြောင့် လွန်ခဲ့သည့်နှစ် နှစ်ဆယ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံမှ တိုင်းရင်းသားပြဿနာများသည် ချောင်ထိုး ထားခြင်းခံရသည်။ လွန်ခဲ့သည့် လေးနှစ်တာအတွင်း စိတ်ဝင်စားစရာအကောင်းဆုံး၊ အရေးအပါဆုံး တိုးတက်မှုအနေဖြင့် တိုင်းရင်းသားပြဿနာသည် တိုင်းပြည်အဆင့်နိုင်ငံရေး ဆောင်ရွက်ရန်အစီအစဉ်တွင် တိုင်းရင်းသားပြဿနာများ လွှမ်းမိုးလာခြင်း ဖြစ်သည်။ ဦးသိန်းစိန် အစိုးရလက်ထက် ၂၀၁၁ နောက်ပိုင်းတွင်စတင်ခဲ့သည့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များက ယင်းတိုးတက်မှုကို ကိုယ်စားပြုလျက် ရှိသည်။ လွတ်လပ်ရေး ရပြီးနောက်ပိုင်း ပထမဆုံးအကြိမ်အနေဖြင့် ကာလရှည်ကြာ ဖိနှိပ် (ရံဖန်ရံခါ အကြမ်းဖက်နည်းအသုံးပြု) ခံထားရသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ နှစ်နာချက်များ၊ မျှော်လင့်ချက်များကို နိုင်ငံအဆင့် နိုင်ငံရေးစင်မြင့်ပေါ်တွင် ထုတ်ဖော် ပြောခွင့်ရခြင်းဖြစ်သည်။ နိုဝင်ဘာ ရွေးကောက်ပွဲ အပြီးတွင် ကိုယ်စားပြု ဒီမိုကရေစီရေးရာဘက်သို့ အာရုံရောက်သွားပြီး တိုင်းရင်းသား ပြဿနာများကို ဘေးသို့ပို့လိုက်မည်ကိုလည်း စိုးရိမ်မှုများ ရှိနေကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နောက်တက်လာမည့် အစိုးရကို ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည့် အငြင်းပွားဖွယ်၊ ခက်ခဲလှသော ကိစ္စရပ်အများအပြားက စောင့်ကြိုလျက်ရှိသည်။ ယင်းအခြေအနေများအရ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်မှ အဓိကပြဿနာများမှာ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် နောက်နှစ် နှစ်ကျော်ပိုင်းထိ အာရုံစိုက်ခံရရန်မှာ ဖြစ်နိုင်ချေနည်းသည်။ NCA သည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများနှင့် ၎င်းတို့ခေါင်းဆောင်များ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ တိုက်ပွဲဝင်လာသည့် ကိစ္စရပ်အချို့အတွက် တိုးတက်မှုများ ဖော်ဆောင်ရန် အခွင့်အလမ်းများတစ်ခု ဖြစ်သည်။

ခေါင်းဆောင်အများစု၊ လေ့လာသူများအတွက်တော့ NCA သည်စိတ်ချရသည့် စာချုပ်တစ်ခုမဟုတ်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် နှင့်လည်း ပြဿနာများရှိနေသည်။ NCA တွင် လက်မှတ်ထိုးရန် ငြင်းဆိုသည့် EAGs အများစုသည် စစ်အင်အား အနည်းငယ်သာရှိသည့် အဖွဲ့ငယ် ၃ ဖွဲ့၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ စတင်စဉ်တွင် ပြန်လည်ထွက်ပေါ်လာသည့် EAGs သုံးဖွဲ့ အပါအဝင် အားလုံးပါဝင်ရေးကို တောင်းဆိုထားသည်။ အစိုးရဘက်မှ ဆွေးနွေးသူများ (အထူးသဖြင့် မြန်မာစစ်တပ်) သည် အင်အားခိုင်မာ တောင့်တင်းသည့် EAGs များနှင့်သာ ဆွေးနွေးရန် အတင်းအကျပ်တောင်းဆိုသည်။ ယင်းကိစ္စသည် EAGs များနှင့် ၎င်းတို့မဟာမိတ်များကြားတွင် အငြင်းအခုံအကြီးအကျယ် ဖြစ်စေသကဲ့သို့ အစိုးရနှင့် လည်း အဆင်မပြေမှုများ ဖြစ်စေခဲ့သည်။

နောက်ထပ်ပြဿနာများမှာ NCA တွင် ပါဝင်သည့်အကြောင်းအရာများ၊ ခိုင်မာမှုတို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ သတ်မှတ်ထားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်အရ NCA လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး ရက်ပေါင်း ၉၀ အကြာတွင် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများစတင်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပါဝင်ဆွေးနွေးမည့် အဓိကအကျိုးသက်ဆိုင်သူများသည် အစိုးရသစ်ဖွဲ့စည်းရေး၊ သမ္မတရွေးချယ်ခြင်း၊ လွှတ်တော်တွင် မူဝါဒရေးရာများ ဆွေးနွေးခြင်း (နိုင်ငံ၏ဘက်ဂျက် ကိစ္စအပါအဝင်) တို့ ရှိနေခြင်းကြောင့် စစ်မှန်သည့် ဆွေးနွေးပွဲများကို သတ်မှတ်ထားသည့် အချိန်တွင်း စတင်နိုင်ခြင်းရှိမရှိမှာ ယခုစာတမ်းရေးသားချိန်ထိ ရှင်းရှင်းလင်းလင်း မရှိသေးပါ။ လက်ရှိအစိုးရနှင့် လွှတ်တော်သည် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု မူဘောင်ဆိုင်ရာ ပဏာမဆွေးနွေးပွဲများတွင် ဝင်ရောက်ဆွေးနွေးရန် ဆန္ဒရှိနေကြောင်း အချို့သော

အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက ထုတ်ဖော်ခဲ့သည်။ ထိုကိစ္စကို အဓိကပါဝင်သူများ အနေဖြင့် မတင်မကျဖြစ်နေဆဲဖြစ်သည်။ ဥပမာ နိုင်ငံဘာ ၈ ရက်နေ့ ရွေးကောက်ပွဲတွင် အများစု အနိုင်ရခဲ့သည့် (၇၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော်) အမျိုးသား ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ် (NLD) အနေဖြင့် ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ရန် ဆန္ဒရှိနိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူကြိုက်အများဆုံး နိုင်ငံရေးပါတီသည် EAGs အများစုပေါ်တွင် လေးစားသမှုအကန့်အသတ်ဖြင့်သာရှိသည်။ ရွေးကောက်ခံ နိုင်ငံရေးသမားများအနေဖြင့် တရားဝင်အာဏာရရှိမှု (legitimacy) သည်လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးကြောင့်ဆိုခြင်းထက် လွှတ်တော်လုပ်ငန်းစဉ်များမှ ရရှိခြင်းဖြစ်သည်ဟု ခံယူထားသည်။ နိုင်ငံတွင်းရှိ ခိုင်မာတောင့်တင်းသည့် EAGs များသည် ၎င်းတို့ ကိုယ်စားပြုသည့် လူထု၏ တရားဝင်အာဏာအပိုင်းထားမှုကို နှစ်ပေါင်းရှည်ကြာ တိုက်ပွဲဝင်ခြင်းမှ ရရှိထားသည်ဟူသော နားလည်မှုပေါ်အခြေခံပေါ် မူတည်လျက် ဤစာတမ်းပြုစုထားခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပြည်မနိုင်ငံရေးသမားအားလုံး ထိုသို့နားလည်ထားခြင်း မရှိပါ။

ယခုစာတမ်းအရ EAGs များ၏ ဩဇာ၊ အနေအထားသည်အမြင့်ဆုံးအခြေအနေကို ကျော်လွန်သွားပြီဖြစ်သည်။ နောင်တက်လာမည့် အစိုးရအနေဖြင့် လက်ရှိအစိုးရ၏ အဟောင်းများကို ပြန်လည်တူးဖော်ရန်မှာ ဖြစ်နိုင်ချေမရှိပါ။ သို့သော်လည်း ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို အစမှပြန် ဆောင်ရွက်နိုင်ချေရှိသည်။ လာမည့်နှစ် အချိန်တစ်ခုအတွင်း နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲ သို့မဟုတ် အမျိုးသား ပြန်လည်ရင်ကြားစေရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ထိုကဲ့သို့ အစီအစဉ်များကို ရွေးကောက်ပွဲရလဒ်၊ လွှတ်တော်မူဝါဒများပေါ်တွင်သာ အခြေပြုဆောင်ရွက်ဖွယ်ရှိပြီး EAGsများကို အခြားသော အကျိုးသက်ဆိုင်သူ များနည်းတူ ဖိတ်ကြားဆောင်ရွက်သွားနိုင်သည်။ လက်ရှိအစိုးရကဲ့သို့ အဓိကပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသည့်နေရာမှ ဖိတ်ခေါ်ရန် အလားအလာနည်းသည်။ ပြဿနာရှိသည့် NCA ကို သဘောတူခြင်းသည် လာမည့်နှစ်အတွင်း အခိုင်အမာရပ်တည်ဆွေးနွေးမှုများ ပြုလုပ်ရန် EAGs များ၏ အားထုတ်မှုကို အတားအဆီး ဖြစ်စေမည်မဟုတ်ပါ။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် ရပ်တည်ချက်ကို ပင်နီမ့်ကျစေနိုင်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော စဉ်းစားချက်များရှိသည့်တိုင် ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားဆိုင်ရာ မူဝါဒများသည် တိုင်းရင်းသားလူထုနှင့် မြန်မာခေါင်းဆောင်များကြားတွင် အဓိက ဆွေးနွေးရမည့် စိုးရိမ်စရာ အချက်အနေဖြင့် ရှိနေအံ့မည်ဖြစ်သည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း NCA အခန်း ၆ တွင် EAG အာဏာပိုင်များ၏ ပညာရေး¹⁹၊ ကျန်းမာရေး၊ သဘာဝသယံဇာတ စီမံခြင်း နှင့် လုံခြုံရေးကိစ္စဆောင်ရွက်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုပြီး နိုင်ငံတကာအကူအညီများကို အစိုးရ နှင့် EAGs များပူးပေါင်းပြီးဆောင်ရွက်သွားမည်ဟု ပါရှိသည်။ NCA (ပြည်နယ်အဆင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး) နှင့် နိုင်ငံရေးအဖြေမရခင်ကြား အချိန်ကာလအားဖြင့် ကြာနိုင်၊ တင်းမာမှုများ ရှိနိုင်သည့် ကြားကာလအတွင်း EAG ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှုပေးခြင်းများကို ပံ့ပိုးမှုများပြုလုပ်ရန်လိုအပ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့ ပံ့ပိုးမှုသည် ပြည်နယ်အဆင့် အစိုးရနှင့် လက်မှတ်ထိုးထားပြီး ဖြစ်သော်လည်း NCA လက်မှတ်ထိုးခြင်းမရှိသည့် NMSP ကဲ့သို့သော EAGs များ အတွက်လည်းအကျိုးဝင်သည်။ ဤနေရာတွင် ကေအိုင်အို၏ ရပ်တည်ချက်မှာ ပို၍ရှင်းရခက်သည်။ သို့သော်လည်း အခြေခံအားဖြင့် ကချင်ဒေသမှ ပဋိပက္ခများငြိမ်းချမ်းရန်မှာ အဓိက အကျိုးသက်ဆိုင်သူများတွင် နိုင်ငံရေး ဆန္ဒရှိမှုဖြစ်နိုင်သည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ်ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့် အဓိက ကိစ္စကြီးတစ်ခုမှာ EAGs များ၏ အုပ်ချုပ်စီမံမှု နှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးသည့်စနစ်များ၏ အခြေအနေနှင့် အနာဂတ်ဖြစ်သည်။ လက်ရှိအချိန်တွင်တော့ နီးစပ်ရာ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း အစုအဖွဲ့များနှင့် ပူးတွဲအကောင်အထည်ဖော်လျက်ရှိသည်။ EAGs များလက်အောက်ခံ ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှု ပေးအပ်သည့် စနစ်များသည် အစိုးရစနစ်ကြောင့် ပယ်ပျောက်သွားမည်လား။ အစိုးရစနစ်နှင့် အပြိုင် ဆက်သွားမည်လား သို့မဟုတ် ပူးပေါင်းခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်မည်လား ဆိုသည့်မေးခွန်းများပေါ်ထွက်လာသည်။ ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားရာ ဒေသများတွင် ဆောင်ရွက်နေဆဲ လုပ်ငန်းများ၊ ဝန်ဆောင်မှုများ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခ အခြေအနေများပေါ်တွင် ထောက်ရှုခြင်းမရှိပဲ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည့် ဒေသများတွင် အစိုးရအာဏာ ဖြန့်ကျက်ရန် လုပ်ဆောင်နေသည့် မဟာဗျူဟာများကို နိုင်ငံတကာ အကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အလှူရှင်များသည် အားပေးမိလျက်သားဖြစ်သွားမည်ကို တိုင်းရင်းသား အကျိုးသက်ဆိုင်သူ များက စိုးရိမ်သည်။လက်တွေ့ဖြစ်စဉ်များ အရတော့ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ယခင်က EAG လက်အောက်ခံ ဒေသများသို့ အစိုးရစနစ် ဖြန့်ကျက်ရာတွင် အထောက်အကူ ပြုလျက်ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုအစီအစဉ်များတွင် ဒေသခံတိုင်းရင်းသားဘာသာ စကား တတ်ကျွမ်းခြင်းမရှိသည့် ဆရာများကို ခန့်ထားသည့် အစိုးရကျောင်းများပါဝင်သည်။

¹⁹ NCA တွင် ပညာရေးနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ၄ ကြိမ်ဖော်ပြထားသည်။ အပိုဒ် ၉ (က) ပြည်သူလူထု၏ စားဝတ်နေရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ စားနပ်ရိက္ခာနှင့် နေအိမ်၊ ဒေသန္တရ ဖွံ့ဖြိုးရေး တို့အတွက် လိုအပ်သော ပံ့ပိုးကူညီမှုများ ညှိနှိုင်းပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်၊ (ခ) ဥပဒေနှင့်အညီ ပညာသင်ကြားရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို နှောင့်ယှက်ပိတ်ပင်ခြင်း၊ ပညာရေးဆိုင်ရာ ပစ္စည်းများနှင့်အတူ စာသင်ကျောင်း၊ သင်တန်းကျောင်း၊ အဆောက်အအုံများကို ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ပညာရေးဝန်ထမ်းများနှင့် ပညာသင်ယူနေသူများကို နှောင့်ယှက် ဟန့်တားခြင်း မပြုလုပ်ရ။ (င) စာသင်ကျောင်း၊ ဆေးရုံ၊ ဆေးခန်းများနှင့် ဘာသာရေး အဆောက်အအုံ ပရဂျက်များအား အကြောင်းမဲ့ ဖျက်ဆီးခြင်း၊ ဖျက်ဆီးမှုဆိုးကျိုးများ ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းနှင့် စစ်ဘက်ဆိုင်ရာ တပ်စခန်းချထားခြင်းမပြုလုပ်ရ နှင့် အထက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် အပိုဒ် ၂၅(က)

၂.၃ နိုင်ငံပညာရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ

၁၉၆၂ ခုနှစ် စစ်တပ်အာဏာသိမ်းပြီးနောက်ပိုင်းမှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပညာရေးကဏ္ဍသည် အကြပ်အတည်းများနှင့် ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၅ ဧပြီတွင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့် သန်းခေါင်စာရင်းအရ တစ်နိုင်ငံလုံးမှ ကျောင်းနေအရွယ်ကလေးစုစုပေါင်း၏ သုံးပုံတစ်ပုံ (၃၅.၇၂ ရာခိုင်နှုန်း) (ကလေးငယ်ဦးရေ ၄.၅ သန်းနီးပါး) သည်ကျောင်းနေခြင်းမရှိပါ။ ၁၂ - ၁၈ နှစ်အရွယ် (အလယ်တန်း ကျောင်းသားများ) အများစု ပါဝင်သည်။^{၂၀}

ပညာရေးဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် ဦးသိန်းစိန်၏ အဓိက ဦးစားပေးကိစ္စရပ်များတွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်သော်လည်း NLD နှင့် အမျိုးသားရင်ကြားစုရေး၊ EAGs များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာစေရန် စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများနောက်တွင် ရပ်တည်နေသည်။(Lall 2016) ၂၀၁၂ ခုနှစ် နွေရာသီတွင် ဘက်စုံလွှမ်းမိုးနိုင်သော ပညာရေးကဏ္ဍလေ့လာသုံးသပ်ခြင်း (Comprehensive Education Sector Review Programme (CESR)) ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် နွေရာသီတွင် စင်းလုံးချောပညာရေး ပေါ်ထွက်လာစေရန် အဆင့် ၃ ဆင့်ပါ လုပ်ငန်းစဉ် ရလဒ်ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ CESR ပညာရေးအဖွဲ့ကို UNICEF မှ ဦးဆောင်ပြီး AUSAID နှင့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်ကဲ့သို့ အလှူရှင်များ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေး မိတ်ဖက်များက အနီးကပ်ပံ့ပိုးကြသည်။ ပါဝင်လိုသည့် ဖွံ့ဖြိုးရေးမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ အားလုံးကို ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနက ဖိတ်ကြားခဲ့ပြီး ပထမဆုံးအနေဖြင့် ဝန်ကြီးဌာနနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံရန် အခွင့်အရေးဖြစ်ခဲ့သည်။ ဝန်ကြီးဌာန၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ နိုင်ငံတွင်းရှိ ပညာရေး၊ စီမံကိန်းကဏ္ဍ အလိုက် သုံးသပ်မှုများပြုလုပ်ရန် ဖြစ်သည်။^{၂၁}

CESR ၏သုံးသပ်မှုတွင် သင်ကြားခြင်း၊ သင်ယူခြင်း ကဏ္ဍအားလုံးပါဝင်သည်။ ကလေးသူငယ် ပညာရေး မှ အဆင့်မြင့်ပညာရေးထိ၊ ပညာရေးနှင့်သက်ဆိုင်သည့် ဝန်ကြီးဌာနများ၊ ဌာနများ အားလုံးပါဝင်သည်။^{၂၂} ပထမအဆင့် လုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ပြီးသည့်နောက် CESR အနေဖြင့် သုံးသပ်စဉ်းစားမှုများပြုလုပ်နေသည့် လုပ်ငန်းတင်ပြချက်တွင် အခြေခံပညာသင်ယူမှုကလေး ၁၁ နှစ်မှ ၁၂ ထိ တိုးရန်၊ ဆရာများ၏ သက်မွေးမှုပုံစံကို ပြောင်းလဲရန်တို့ပါဝင်သည်။ ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်ရန်မှာ ခက်ခဲရှုပ်ထွေးသော်လည်း သင်ရိုးညွှန်းတမ်း ပြည့်မီအောင် သင်ကြားရန် အချိန်လုနေရသည့် ဆရာများ၏ပြဿနာကို ရှင်းပေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ဒုတိယလုပ်ငန်းစဉ်မှာ ပို၍အရေးကြီးသည်။ ရာထူးတိုးသည့်ဆရာများသည် အလယ်တန်းများ သို့ပြောင်းရွှေ့သွားသဖြင့် မူလတန်းကျောင်းများတွင် အတွေ့အကြုံနည်းသည့် ဆရာများသာ ကျန်ခဲ့သည်။ CESR သည် ဘာသာစကားမူဝါဒများ (အင်္ဂလိပ်အပါအဝင်) ကိုလည်း သုံးသပ်ခဲ့ပြီး ဖတ်စာအုပ်များကို တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများသို့ပြန်ဆိုရန် အကြံပြုခဲ့သည်။

CESR လုပ်ငန်းစဉ်မှ တွေ့ရှိချက်များသည် ဥပဒေပြုလုပ်ငန်းစဉ်နှင့်ကိုက်ညီရန် ရှည်လွန်းနေပြီး ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မှီ ပညာရေး ဥပဒေတစ်ခုကို အတည်ပြုလိုခြင်းကြောင့် သမ္မတရုံးသည် ပညာရေးမြှင့်တင်မှုအကောင်အထည်ဖော်ရေးကော်မတီ (Education Promotion Implementation Committee (EPIC)) ကိုဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၂၀၁၃ အောက်တိုဘာ ၇ ရက်နေ့ အစည်းအဝေးတွင် ဖွံ့ဖြိုးရေးမိတ်ဖက်များပါဝင်သူ ခုနစ်ဦးဖြင့် ကတိကရိုက်ဆောင်ရွက်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ပညာရေးကဏ္ဍကို လမ်းကြောင်းပြမည့် နိုင်ငံအဆင့်ညီလာခံကို လက်တွေ့အခြေအနေနှင့်ကိုက်ညီသည့် ပညာရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး ခေါင်းစဉ်နှင့်ကျင်းပရန် သမ္မတရုံးကကြေညာခဲ့သည်။^{၂၃} ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်ဝင်းအတွင်း CESR နေရာယူထားသည့် စိန်ရတုသဘင်ခန်းမနှင့် မိတာ ရာဂဏန်းမျှ ဝေးသည့် နေရာတွင် EPIC မှနေရာယူသည်။ ပညာရေးနှင့် တိုက်ရိုက်ပတ်သက်သည့် ဝန်ကြီးဌာန ၁၃ ခုမှ ဒုတိယဦးများ (နှင့် ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ်) ပါဝင်သည့် အလုပ်အဖွဲ့၊ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန အငြိမ်းစားအရာရှိများ၊ ပညာရှင်များနှင့် အခြားတတ်သိပညာရှင်များပါဝင်သည့် အကြံပေးအဖွဲ့၊ ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု အသေးစိတ် ဆောင်ရွက်နေသည့် အလုပ်အဖွဲ့ ၁၈ဖွဲ့ ဟူ၍ အစုအဖွဲ့ ၃ ခုပါဝင်လျက်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဦးဆောင်သူအဖြစ် အစိုးရဘက်မှ တစ်ဦး၊ တတ်သိပညာရှင်များအဖွဲ့မှ တစ်ဦး ဆောင်ရွက်ပြီး စုစုပေါင်း လူ ၂၀၀ ကျော်ပါဝင်သည်။ CESR အဖွဲ့များနှင့် EPIC ထိတွေ့မှုအနည်းငယ်သာရှိသည်။ ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၏ ပါဝင်မှုများမှာလည်း များစွာလျော့ချခြင်း ခံလိုက်ရသည်။ အစည်းအဝေးများ အားလုံးကို ဗမာဘာသာဖြင့်သာ ဆောင်ရွက်သည်။ ၂၀၁၄ ဇန်နဝါရီလကုန်တွင် EPIC အစီရင်ခံစာများကို တင်သွင်းခဲ့သည်။

လွှတ်တော်ဆိုင်ရာ ပညာရေးမြှင့်တင်မှုကော်မတီလည်းရှိပြီး ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုလုပ်ငန်းတွင် ပါဝင်လျက်ရှိသည်။ ပြည်ခိုင်ဖြိုးပါတီမှ ၁၀ ဦး၊ NLD မှ ၃ ဦး၊ ရှမ်းအမျိုးသားများ ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီမှ ၂ ဦး တို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ပညာရေးဆိုင်ရာ

^{၂၀} မွန်နှင့် ကရင်ပြည်နယ်များမှ ကျောင်းထွက်သည့် နှုန်းသည် နိုင်ငံတွင်း ပျမ်းမျှ အခြေအနေသာဖြစ်သည်။ ၆၄ ရာခိုင်နှုန်းရှိသည်။

^{၂၁} မြန်မာပညာရေးကဏ္ဍ သုံးသပ်မှု သတ်မှတ်ချက်များ (ဇူလိုင် ၄ ရက်၊ ၂၀၁၂)။

^{၂၂} ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ လူမှုဖူလုံရေး၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားရေး ဝန်ကြီးဌာန၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ သိပ္ပံ နည်းပညာဝန်ကြီးဌာန၊ အလုပ်သမားဝန်ကြီးဌာန၊ နယ်စပ်ရေးရာ ဝန်ကြီးဌာန၊ ကာကွယ်ရေး ဝန်ကြီးဌာန၊ ကျန်းမာရေး ဝန်ကြီးဌာန၊ စိုက်ပျိုးရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန၊ သမဝါယမ ဝန်ကြီးဌာန၊ အခွန်ဘဏ္ဍာဝန်ကြီးဌာန၊ ပြည်ထောင်စု ရေ၊နေချုပ်ရုံး။

^{၂၃} CESR ကို အစားထိုးရန် ရည်ရွယ်ခြင်းမဟုတ်သကဲ့သို့ ထပ်တူကျသည့် လုပ်ငန်းကို နှစ်ကြိမ်နှစ်ခါပြုလုပ်ရန်လည်း မဟုတ်ကြောင်း၊ EPIC နှင့် CESR တို့သည် တခုနှင့် တခု အမှီသဟ် ရှိကြောင်းကို ဖွံ့ဖြိုးရေး မိတ်ဖက်များကို အာမခံ ပြောခဲ့သည်။ အမှန်တကယ်တွင်တော့ CESR ကို ဖျက်သိမ်းခြင်းမပြုပဲ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိန်းချုပ်နိုင်ရန်၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးဆိုင်ရာ မိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်း၏ လုပ်ငန်းများ ဟုန်သွားစေရန်ဖြစ်သည်။ (သမ္မတရုံးမှ သက်ဆိုင်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်နှင့် စကားခိုင်း)။

ပြင်ပြောင်းလဲမှုမူဘောင်တွင် အသုံးပြုရန် ဘက်စုံလွှဲပြောင်းမှုရှိသည့် ပင်မ ပညာရေးဥပဒေတစ်ရပ်ပြုစုရန် ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြစ်သည်။ ၂၀၁၄ စက်တင်ဘာ တွင် အမျိုးသားပညာရေး ဥပဒေအသစ်ကို အတည်ပြုခဲ့သည်။²⁴ အမျိုးသားပညာရေးကဏ္ဍ စီမံချက် (၂၀၁၆ - ၂၀၂၁) National Education Sector Plan (2016-21) တွင် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအသစ်၊ ကျောင်းသား အရည်သွေး ဆန်းစစ်မှု ပြင်ပြောင်းလဲခြင်း၊ ပင်မ သင်ကြားရေး စနစ်အဖြစ် ကလေးဗဟိုပြုသင်ကြားရေးကို တိုးချဲ့သွားရန်တို့ပါဝင်သည်။ စာသင်ကြားမှု အဆင့်အတန်းကို ဆန်းစစ်မှုပြုလုပ်မည့် ကျောင်းအဆင့်အတန်း သတ်မှတ်မှုစနစ်သစ်ကိုလည်းထည့်သွင်းသွားမည် ဖြစ်သည်။ အထက်ပါ လုပ်ငန်းများအားလုံးသည် သင်ကြားရေး ကဏ္ဍတစ်ခုလုံးကို အကြီးအကျယ် သက်ရောက်မှုရှိစေမည်ဖြစ်သည်။

၂၀၁၄ စက်တင်ဘာတွင် ပညာရေးဆိုင်ရာ အမျိုးသား ပညာရေးဥပဒေကို အတည်ပြုခဲ့သည်။²⁵ အစိုးရအနေဖြင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများကို အလွန်အကျွံ ချုပ်ကိုင်ရန်ပြင်ဆင်သည့် ဥပဒေဟု ယုံကြည်သည့် ကျောင်းသားများက အကြီးအကျယ် ဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြကြသည်။ ထောက်ပြချက်အများစုမှာ ဗဟိုဦးစီးမှုစနစ်လျော့ချရေးနှင့် ဒေသလုပ်ပိုင်ခွင့် သတ်မှတ်ချက်များတွင် ဖြစ်သည်။ နည်းပညာအကူအညီဖြင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ ဗဟိုဦးစီးမှု လျော့ချခြင်း၊ မည်သည့်အဆင့် (ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း သို့မဟုတ် မြို့နယ်) တွင် မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များချမှတ်ဟူသော ကိစ္စရပ်များအတွက် ရှင်းရှင်းလင်းလင်းမရှိပဲ ဖြစ်နေသည်။²⁶ ပညာရေးမူဝါဒဆိုင်ရာ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပြည်နယ်အစိုးရများသို့ ချမှတ်ခွင့်ပေးရန်၊ သို့မဟုတ် ပြည်နယ်လွှတ်တော်များအနေနှင့် ဘာသာစကား၊ ရေမြေအခြေအနေ၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကိုက်ညီသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းဆိုင်ရာကို ဆွေးနွေးနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အချို့သော ဒေသများမှ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများသည် (မွန်၊ ပဲခူး၊ တနင်္သာရီ) မူလတန်းအဆင့် အစိုးရကျောင်းများတွင် လူနည်းစုဘာသာစကားများ စတင်ထည့်သွင်းနေကြပြီဖြစ်သည်။ (အခန်း ၃ ကိုကြည့်ပါ။) ပြည်ထောင်စုအဆင့် (လွှတ်တော်မှ၊ အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုပါတီများ) သို့မဟုတ်ပေးနိုင်ခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ နိုင်ငံရေးပါတီများနှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၏ တတ်ကြွလှုပ်ရှားမှုကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ပေါ်ထွက်လာခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ထိုကဲ့သို့ဆောင်ရွက်မှုများကို အရင်းအမြစ် လုံလောက်အောင် ပံ့ပိုးနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ မိခင်ဘာသာစကားပြော ဆရာများ၊ ဆရာများ၏လစာ ပံ့ပိုးနိုင်ခြင်း မရှိသကဲ့သို့ အဆင့်မီ သင်ထောက်ကူပစ္စည်းများပံ့ပိုးခြင်းမှာလည်း အနည်းငယ်သာရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အခြေအနေများကြောင့် လူနည်းစုဘာသာစကားများဖြင့် သင်ကြားရန်သတ်မှတ်ထားသည့် ကျောင်းများအနေဖြင့် EAGs နှင့် ဒေသခံများ ဦးစီးသည့်၊ စနစ်ချပညာရေးစနစ်တို့မှ ဆရာများကို သိမ်းသွင်းယူခြင်းများ ဖြစ်လာနိုင်ချေရှိသည်။ တိုင်းရင်းသားလူထု၏ နာကျည်းချက်ကြီး တစ်ခုကို ဖြေရှင်းရမည့်အစား ပဋိပက္ခကို ပိုမိုထိခိုက်လာစေနိုင်သည့်လုပ်ရပ် ဖြစ်သွားနိုင်သည်။

၂.၄ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲ

၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာ ၈ ရက်နေ့တွင် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခဲ့သည်။ ၁၉၉၀ နောက်ပိုင်းတွင် ပထမဆုံး အနေနှင့် အသင့်အတင့် မျှတ လွတ်လပ်သော ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်သည်။ မျှော်လင့်ထားသည့် အတိုင်းပင် NLD သောင်ပြိုကမ်းပြို အနိုင်ရရှိခဲ့ပြီး အမတ်နေရာ ၇၉

²⁴ ကျောင်းသားများက ဦးဆောင်ကာဆန့်ကျင်ဆန္ဒပြပွဲအများအပြားရှိခဲ့သည်။ ၂၀၁၅ မတ်လတွင် ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သော်လည်း ကျေနပ်ဖွယ်ရာအဆင့်မဟုတ်ပါ။ Lall (2016)။

²⁵ ၂၀၁၅ ဇွန်တွင် ပြန်လည်ပြင်ဆင်ထားသည့် ဥပဒေကို အတည်ပြုခဲ့သည်။

²⁶ ၂၀၁၂ နိုဝင်ဘာ၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အခြေခံမူဘောင် Framework for Social and Economic Reforms (FESR) တွင်ဖော်ပြထားချက်အရ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရသည် ဗဟိုဦးစီးမဟုတ် (ဖြန့်ကျက်ထားသည့်) ပုံစံဖြင့် ပညာရေးကို စီမံကိုင်တွယ်သွားရန် လုပ်ငန်းစဉ်များရှိသည်ဟု အဓိပ္ပာယ်ကောက်ယူနိုင်သည်။ အစိုးရ အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံ အစိုးရက ဒေသန္တရမှ ရသုံးမှုနှုန်းမြင့်တင်ရေးဆိုင်ရာပြုစုရေးကိစ္စများတွင် ပြည်သူများ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုရှိစေရေးကို အထူးအလေးပေးလျက်ရှိပါသည်။ သို့သော် ဒေသ၏ ဦးစားပေးအစီအစဉ်များ၊ လိုအပ်ချက်များကို ဘတ်ဂျက်တွင် ထင်ဟပ်စေမည်ဖြစ်ပြီး အမျိုးသားမူဝါဒ လမ်းညွှန်မှုများနှင့် အညီ ဘဏ္ဍာငွေသုံးစွဲမှုများ ဌာနဆိုင်ရာဆိုင်ရာနှင့် ဒေသန္တရ အဆင့်သို့ အာဏာ ခွဲဝေလွှဲပြောင်းပေးနိုင်မည်ဖြစ်ပါသည်။ ဤသို့ ဘဏ္ဍာသုံးစွဲငွေများဟုဆိုရာ ဌာနဆိုင်ရာအသုံးစရိတ်နှင့် ငွေလုံးငွေရင်း အသုံးစရိတ်များလည်း အပါအဝင်ဖြစ်ပါသည်။ ထို့အပြင် ဒေသဆိုင်ရာ လွှတ်တော်၏ လမ်းညွှန်မှုအောက်တွင် လုပ်ငန်းကဏ္ဍများအကြား ခွဲဝေမှုကိုလည်း ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်စေမည်ဖြစ်ပါသည်။ သို့သော်လည်း အသွင်ကူးပြောင်းဆဲကာလ ချိန်ညှိမှုလုပ်နိုင်ရန်အတွက် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရက ယခုအချိန်တိုင် ကျန်းမာရေး နှင့် ပညာရေး အသုံးစရိတ်များကို ဗဟိုမှ ချုပ်ကိုင်ထားဆဲဖြစ်သည်။ လာမည့် အနာဂတ်ကာလများ၌ ဘဏ္ဍာရေးအရ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချရေးအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရမည့် ကိစ္စ ဖြစ်လာနိုင်ပါသည်။ အပြင်ဆောင်ရွက်နေသည့် ဒေသခံဦးစီးရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေး တို့ကိုအားပြုဆောင်ရွက်နေသည့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီး အစိုးရများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်၊ တရားဝင်မှုတို့ကို အားသစ်လောင်းနိုင်စွမ်းစရန် ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှု လျော့ချခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ကနဦးမတည်မငြိမ်ဖြစ်မှုများကို ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု၊ အာဏာပေးခန့်အပ်ခြင်းတို့ကို တဖြည်းဖြည်းဆောင်ရွက်သွားခြင်းဖြင့် တည်မှတ်ဆောင်ရွက်သွားရန်ဖြစ်ပါသည်။ (စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး အခြေခံမူဘောင် ၂၀၁၂ နိုဝင်ဘာ မူကြမ်း) နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ ပုဂ္ဂလိက ပညာရေး အစီအစဉ်အမျိုးမျိုးနှင့် လူထုအခြေပြု ပညာရေးအစီအစဉ်များကို ဟန့်ချက်ညီစေရန် စည်းမျဉ်း မူဝါဒများ အားဖြည့်ဖြည်းလျက်ရှိသည်။ တပြိုင်တည်းတွင် ခွဲစည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့်အညီ ဒေသနှင့် ကိုက်ညီမှုရှိသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း ပြဌာန်းရန်၊ အခြေခံပညာရေးစနစ်တွင် ကျောင်းပြင်ပ အစီအစဉ်များ ထည့်သွင်းရန်လည်း ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးမူဝါဒနှင့် မဟာဗျူဟာများသည် အခြေခံပညာကို ၁၁ နှစ်မှ ၁၂ နှစ်ထိ တိုးမြှင့်သင်ကြားခြင်း၊ ကလေးဗဟိုပြု သင်ကြားရေးစနစ်များ အသုံးပြုခြင်း၊ ဆရာအတတ်သင်မှု အဆင့်မြှင့်ခြင်း၊ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများ ပြုပြင်ပြောင်းလဲခြင်း တို့ကို အခြေခံပညာရေး အရည်အသွေးမြှင့်တင်ရန်အတွက် လိုအပ်သည်နှင့် အညီဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ဆရာများ လစာ တိုးမြှင့်ခြင်းများကို လည်းဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။ ဘဏ္ဍာငွေထောက်ပံ့မှု၊ ပညာရေး အရည်အသွေးနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်ပေါ် အာဏာရရှိ တင်းကျပ်သည့် စနစ်များထားရှိခြင်း၊ အပြင် အခြေခံပညာ စီမံပွဲတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ တွင် မိဘများကိုယ်တိုင် တတ်ကြွစွာပါဝင်မှု သည်လည်း အရေးကြီးသည်။ ထို့ပြင် အစိုးရသည် ကျောင်းထွက်နှုန်းမြှင့်တင်ခြင်း၊ မိသားစုများတွင် ကျောင်းစရိတ်ထောင်ခြင်းများကို ဖြေရှင်းရန် ထောက်ပံ့ရေးအစီအစဉ်များတွင် အာရုံစိုက်ဆောင်ရွက်သွားမည်ဖြစ်သည်။ (စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး မူဘောင် ၂၀၁၂ နိုဝင်ဘာ မူကြမ်း)

ရာခိုင်နှုန်း အနိုင်ရခဲ့သည်။ (ပြည်ထောင်စု အဆင့်တွင် ၃၉.၀၊ လက်ရှိအစိုးရ ပြည်ခိုင်ဖြိုး ၄၂ နေရာ) တိုင်းရင်းသား နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် ၁၁ ရာခိုင်နှုန်းအနိုင်ရခဲ့သည်။ ရခိုင်၊ ရှမ်းနှင့် ကချင် (၄၉ ရာခိုင်နှုန်းအနိုင်ရ) မှလွဲ၍ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးလွှတ်တော်များတွင်လည်း NLD အများစုအနိုင်ရခဲ့သည်။ သမိုင်းဝင် မဟာအောင်ပွဲဖြစ်သည်။

တိုင်းရင်းသားပါတီများမှာ များသောအားဖြင့် ရလဒ်မကောင်းဖြစ်ခဲ့ကြသည်။ ရှမ်းပြည်နယ်တွင် စိတ်ဝင်စားစရာကောင်းသည့် ရလဒ်များကို တအာင်းနှင့် ပအိုဝ်းပါတီများတွင် တွေ့နိုင်သည်။ နေရာအချို့တွင် အနိုင်ရရှိခဲ့သည့် အခြားသော တိုင်းရင်းသားပါတီများ မှာ ၁၉၉၀ ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပါဝင်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲကို သပိတ်မှောက်သည့် ပါတီများဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲများ အပြီးတွင် ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲဝင် တိုင်းရင်းသား နိုင်ငံရေးပါတီများသည် USDP လွှမ်းမိုးနေသည့် လွှတ်တော်များတွင် အတိုက်အခံများ အဖြစ် ရပ်တည်နိုင်ခဲ့ကြသည်။ NLD အနေဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲများဝင်ရောက်ရန် ငြင်းဆိုခဲ့ခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် နိုင်ငံရေးအာဏာအနည်းအကျဉ်း တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်။ လာမည့် လေးနှစ်တာအတွင်း ၂၀၁၀ နိုင်ငံရေးပါတီများသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှတစ်ဆင့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှု မူဘောင်သတ်မှတ်ရေး ဆွေးနွေးပွဲများတွင် ပါဝင်လာတော့မည်ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်လွှတ်တော်များတွင် ပညာရေး၊ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားကို အစိုးရကျောင်းများတွင် အသုံးပြုရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် မူဝါဒချမှတ်ရေးအတွက် ၎င်းတို့၏ ဩဇာသက်ရောက်စေပြုလာသည်။ ရှမ်းလင်းသည် နိုင်ငံရေးလမ်းစဉ်များရှိလာသည်။ ၁၅ ပါတီပါဝင်သည့် လူမျိုးစုညီအစ်ကိုများ ဖက်ဒရေးရှင်း (NBF) အဖြစ် စုစည်းမှုများရှိလာသည်။²⁷

ရွေးကောက်ပွဲတွင် ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများကိုအနည်းငယ်သာဆွေးနွေးသည်။ (ဆန္ဒပြကျောင်းသားများကို နှိမ်နင်းသည့် USDP ကို ဝေဖန်သည်မှတစ်ပါး) နိုင်ငံဘာရွေးကောက်ပွဲတွင် မြန်မာနိုင်ငံသားအများစုသည် ပြောင်းလဲရေးအတွက် မဲပေးခဲ့ကြသည်။ စစ်တပ်နောက်ခံအစိုးရမှဝေးရာ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်ထံသို့ ရွေးချယ်ခဲ့ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုအဖြစ် ရပ်တည်ခဲ့သည့် (ဆိုလိုသည်မှာ ကရင်၊ မွန်၊ ချင်း ဖြစ်သည်ကို ဂုဏ်ယူသည့်) နိုင်ငံသားအများအပြားသည်လည်း စစ်တပ်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဆန့်ကျင်ဘက်ကို မဲထည့်ခဲ့ကြသည်။ လူနည်းစုလူထုကို ကိုယ်စားပြုသည့် ပါတီများ၏ ဆွဲဆောင်မှုကြောင့် တိုင်းရင်းသားမဲအချို့ လျော့ရဲ အားနည်းသွားခဲ့သည်။ နိုင်ငံတွင်းမှ မူဆလင်လူထုအများစုမှာလည်း စာရင်းသွင်းခြင်းမခံရဲရဲရှိနေခဲ့သည်။

တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများ အခြေမလှဖြစ်ခဲ့ခြင်းကို ထောက်ရှုသုံးသပ်လျှင် EAGs အဖွဲ့ကြီးများ၏ တိုင်းရင်းသားလူထု၏ နှစ်နာမျှများနှင့် မျှော်လင့်ချက်များကို အဓိကကိုယ်စားပြုသည့် ကဏ္ဍအား ထည့်သွင်းခြင်းမရှိသည်ကို သတိမူရမည်ဖြစ်သည်။ NLD အနေဖြင့် ဒီမိုကရေစီနည်းလမ်းကျ ရွေးကောက်ပွဲများမှတစ်ဆင့် နိုင်ငံရေးအာဏာရယူခြင်းအယူအဆကို စွဲမြဲစွာဆုပ်ကိုင်ထားသည့် အလျောက် ရွေးကောက်ခံ ခေါင်းဆောင်သစ်များအနေဖြင့် EAOs များကို နိုင်ငံရေးအရလက်ခံမှုပြုရန်မှာ ဖြစ်နိုင်ချေနည်းသည်။ NLD ဦးဆောင်သည့် အနာဂတ်အစိုးရအနေဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည့် ဒေသများမှ ဘဝများကို ပြောင်းလဲပေးနိုင်မည်လား သို့မဟုတ် ထိုဒေသများတွင် စစ်အင်အားတိုးချဲ့မှု၊ အကြမ်းဖက်မှုများ ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေမည်လား အစရှိသည့်မေးခွန်းများမှာ ရွေးကောက်ပွဲ အပြီးတွင် ပေါ်ထွက်လာသည့် မေးခွန်းပေါင်းများစွာများအနက်မှ တစ်ခုဖြစ်သည်။

NLD ၏ သောင်ပြုကမ်းပြု အနိုင်ရရှိမှုကြောင့် တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးပါတီများ၏ အနာဂတ်ကဏ္ဍ၊ အခြေအနေများမှာ မရှင်းမလင်း ဖြစ်နေသည်။ နိုင်ငံအဆင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ (ဥပမာ ပညာရေးကဏ္ဍ) တွင် ပါဝင်အားထုတ်ခဲ့သည့်တိုင် (ရဲဖန်ရဲခါ အသိအမှတ်ပြုမခံရ) ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အရေးမပါသည့်နေရာမှသာ ပါဝင်နေခြင်းကြောင့် စိတ်ပျက်လျက်ရှိကြောင်း သုတေသနစာတမ်းများအရ သိရသည်။ (Lall 2015)

²⁷ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ညီအစ်ကိုများ ဖီရမ် အမည်ဖြင့် NBF ကို စတင်ခဲ့သည်။

အခန်း သုံး - အဓိကခေါင်းစဉ်များနှင့် ပြဿနာများ

၃.၁ ဘာသာစကားအခွင့်အရေး

၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇွန်လ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ဩဇာရှိ ကချင်လူထုခေါင်းဆောင်နှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်သားတစ်ဦးက - “တိုင်းရင်းသား ပညာရေးသည် ပဋိပက္ခကို အရှိန်မြှင့်စေနိုင်သကဲ့သို့ နာကျည်းမှုများ ကုစားခြင်း၏ အစိတ်အပိုင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်ဟုဆိုခဲ့သည်။ ဆက်လက်ပြီး “ကျွန်မတို့ဟာ လုံခြုံမှုကို မခံစားရတဲ့အတွက် အရာရာကိုကာကွယ်ဖို့ သင်ကြားခံရတယ်။ ကျွန်မတို့ရဲ့ ဖြစ်တည်မှု လက္ခဏာတွေ အပါအဝင်ပေါ့။ နိုင်ငံတကာအနေနဲ့ နားလည်ရမှာက တိုင်းရင်းသားပြဿနာတွေကို ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိသေးသ၍ မြန်မာပြည်သည် စစ်မှန်တဲ့ငြိမ်းချမ်းရေးမှာ မဟုတ်ဘူးဆိုတာပါပဲ” ဟုဆိုသည်။ မွန်လူမျိုးတစ်ဦးကလည်း ယင်းအချက်ကို လေးလေးနက်နက်ထောက်ခံသည်။ “ဗမာခေါင်းဆောင်များအနေနဲ့ မိခင်ဘာသာစကားနဲ့ဆိုင်တဲ့ ပြဿနာတွေကို လျစ်လျူထား မယ်ဆိုရင်၊ တိုင်းရင်းသားလူထုရဲ့အသံကို ပစ်ပယ်ထားမယ်ဆိုရင် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုတွေဟာ ပြည်ထောင်စုမှာ ဆက်လက်ပါ ဝင်လိုစိတ်ရှိတော့မှာ မဟုတ်ဘူး။ အစိုးရပေါ်မှာ ယုံကြည်မှုရှိတော့မှာ မဟုတ်ဘူး” ဟု၎င်းက ဆိုသည်။

၁၉၄၀ - ၅၀ ပြည့်နှစ်များအတွင်း လွတ်လပ်စ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်သောင်းကျန်းမှုများ အကြီးအကျယ် ဖြစ်ပြီးနောက် (Smith 1999) ပြည်တွင်းစစ်သည် ကာလရှည်သဘောဆောင်မည်မှာ ပို၍ထင်ရှားလာသည်။ လက်နက်ကိုင် အဖွဲ့ကြီးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ဩဇာ သို့မဟုတ် အာဏာသက်ရောက်သည့် နေရာများမှ လူထုများကို ပညာရေးအပါအဝင် အခြားသော အခြေခံဝန်ဆောင်မှုများ ပေးရန် ပို၍အာရုံစိုက်လာကြသည်။

ဖြေဆိုမှုများပြုလုပ်ခဲ့သည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအနေဖြင့် ဗမာကြီးစိုးသည့် ပြည်နယ်အစိတ်အပိုင်းအတွင်း တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများ နှင့် ယဉ်ကျေးမှုများကို နှိပ်ကွပ်သည်ဟု ခိုင်ခိုင်မာမာ လက်ခံယုံကြည်သည်။ (အတွေ့အကြုံများလည်းရှိသည်) “ကျောင်းတွေမှာ မိမိဘာသာစကားကို သင်ကြားနိုင်ခွင့်မရှိကြဘူး။ လူများစု အဝန်းအဝိုင်းက လွှမ်းမိုးမှုတွေလုပ်လာတယ်။ မိမိကိုယ်ပိုင်ဘာသာစကား လေ့လာတာမျိုးကို အစိုးရက အလိုမရှိဘူး” (၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၇ ရက်နေ့ အင်တာဗျူး) နိုင်ငံ၏ တရားဝင်သင်ရိုးတွင် ထည့်သွင်းထားခြင်းမရှိသဖြင့် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားနှင့် ယဉ်ကျေးမှုများကို ခွဲခြားဖိနှိပ်သည်ဟု တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ ခံယူထားသည်။

၂၀၁၅ ဇူလိုင်လအတွင်း ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုတွင် မိမိတို့ကလေးငယ်များကို မွန်အမျိုးသားကျောင်းများသို့ ပို့ရခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် အကြောင်းပြချက်များကို ရွာသားများကပြောပြသည်။ “မွန် စာသင်စေချင်လို့ အင်္ဂလိပ်နဲ့ ဗမာရောပေါ့။ မိမိဘာသာစကား၊ ရပ်ရွာ နှင့် ကိုယ့်တိုင်းပြည်ကို ပံ့ပိုးနိုင်စေဖို့ပါ။ ဒါမှမဟုတ်ရင် မွန်ဆိုတာဟာ ပျောက်ကွယ်သွားမှာ။ ကျနော်တို့တွေဟာဆင်းရဲတယ် ကိုယ်ပိုင်မြေပေါ်မှာ ရပ်တည်ရမယ်။ မွန်အစိုးရနဲ့ ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်စီမံတာကို အလိုရှိတယ်။ ဘာလို့လဲဆိုတော့ တခြားကလေးတွေ လိုမျိုး ကျွန်တော်တို့ကလေးတွေကို အခွင့်အရေးရစေချင်တယ်။ အရင်ကာလတွေတုန်းက ကိုယ့်ရဲ့ဘာသာစကားသင်ဖို့ နေရာမရှိခဲ့ဘူး။ ကိုယ့်ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် တိုင်းပြည်ပြန်လည်ထူထောင်ဖို့အတွက် မွန်အမျိုးသားကျောင်းတွေ လိုအပ်တယ်” ဟု ပြောသည်။ ဒေသအများအပြားတွင် အစိုးရကျောင်းများ (အသစ်တည်ဆောက်သည်များလည်းပါသည် အောက်တွင်ကြည့်ပါ) များကို မွန်အမျိုးသားကျောင်းများအနီးတွင် ဖွင့်လှစ်ထားသည်။ အများစု၏ တူညီသည့်အမြင်မှာ “ကျွန်တော်တို့ရွာမှာ အစိုးရကျောင်းတွေရှိတာကို မလိုလားပါဘူး။ စစ်တပ် (အစိုးရ) ရဲ့ထိန်းချုပ်မှုအောက်မှာ ရှိနေတော့လည်း ရွေးစရာမရှိဘူးပေါ့။ ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ ဗမာစာကို လုံးဝကိုမသင်ချင်တာဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် စစ်အစိုးရကြောင့် မဖြစ်မနေ သင်ရတာ” ဟု၎င်းဖြစ်သည်။²⁸

၂၀၁၅ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလအတွင်းပြုလုပ်ခဲ့သည့် မေးမြန်းမှုတွင် ဖြေဆိုသူများ အပြောအရ - ကိုယ်ပိုင် ပြဌာန်းခွင့်နှင့် ဘာသာစကား အသုံးပြုမှုသည် ချိတ်ဆက်လျက်ရှိသည်။ နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင်း ဖက်ဒရယ်စနစ် ပေါ်ထွက်လာရေး အတွက် တိုက်တွန်းမှုပြုနေသည့် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုတို့၏ နိုင်ငံရေး ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့်လည်း ချိတ်ဆက်လျက်ရှိသည်။ မွန် ရွာသားတစ်ဦးက “တိုင်းပြည်ရပ်တည်ဖို့၊ အမျိုးသား လက္ခဏာကို ထိန်းသိမ်းဖို့၊ မြှင့်တင်ဖို့အတွက် MTB ပညာရေး လိုအပ်ပါတယ်။ ဒါက ကျွန်တော်တို့ရဲ့အခြေခံအခွင့်အရေး ဖြစ်ပါတယ်။ အစိုးရအနေနဲ့ ငြိမ်းချမ်းရေးလိုလားတယ်ဆိုရင် မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ ဖက်ဒရယ်နိုင်ငံရေးအဖြေရဲ့ အစိတ်အပိုင်း တစ်ခုအနေနဲ့ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားတွေကို အသိအမှတ်ပြုမှာဖြစ်ပါတယ်။ NMSP ရဲ့ မွန်အမျိုးသားကျောင်းတွေမှာဆိုရင် မွန်သမိုင်းအမှန်ကို သင်ကြားခွင့်ရတယ်။ ကျောင်းသားများအနေနဲ့ နိုင်ငံရဲ့ဖြစ်တည်မှုကို သိရှိနိုင် ထိန်းသိမ်းနိုင်ကြတယ်” ဟုဆိုသည်။ ကချင် EAG ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးကလည်း ယင်းကဲ့သို့သော အမြင်မျိုးရှိသည်။ “ကိုယ်ပိုင်အတွေးအခေါ်နဲ့ ဘာသာရပ်တွေကို သင်ယူနိုင်ဖို့အတွက် ကိုယ်ပိုင်ကျောင်း၊ ကိုယ်ပိုင်တက္ကသိုလ်တွေ ဆောက်ဖို့လိုအပ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ဘာသာစကားကိုလည်း တရားဝင်အသုံးပြုချင်ပါတယ်” ဟု ပြောသည်။

²⁸ မိမိကလေးငယ်များကို အစိုးရကျောင်းသို့ ပို့သည့် မိဘများနှင့် ဆက်သွယ်ရန် အကဲအခံများရှိသည်။

၃.၂ ပညာရေးနှင့် ပဋိပက္ခကြားမှ ဆက်နွယ်မှု²⁹

လတ်တလောပြုလုပ်ခဲ့သည့် အရေအတွက်အသားပေးသုံးသပ်မှုအရ ကမ္ဘာတဝှမ်းမှ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ၏ မူလအရင်းအမြစ်များတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားဆိုင်ရာပြဿနာလည်း တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်သည်ဟု တွေ့ရှိရသည် (Borman, Cederman, and Vogt 2015)။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်လည်း ထိုအတူပင်ဖြစ်သည်။ ပညာရေးမူဝါဒနှင့် အကောင်အထည်ဖော်မှုများကို ပဋိပက္ခနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး အခြေအနေများက ပုံဖော်လျက်ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် ဖြစ်သည်။ ပညာရေးသည် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အဓိကနေရာမှ ပါဝင်နေသည်။

ကချင်အနေအထားကို လေ့လာမည်ဆိုလျှင် ၂၀၁၁ ခုနှစ် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန်ဖြစ်လာပြီးနောက်တွင် ကချင်လူမျိုးများ၏ စုစည်းမှုကို ပို၍အားကောင်းစေခဲ့သည်။ ဂျိန်းဖောမဟုတ်သည့် အသိုင်းအဝိုင်းများတွင် ဂျင်းဖောစကားကို ကချင်တို့၏ ဘုံစကားအဖြစ် အသုံးပြုသူများလည်း အထင်အရှားရှိသည်။ ဂျင်းဖောတို့ လွှမ်းမိုးလာမှုကို ပြဿနာအဖြစ်ရရှိသည့် အချို့သောမျိုးနွယ်စုများလည်းရှိသည်။ ဘာသာစကားကွဲပြားပြောဆိုသည့် ကချင်လူထုသည် နိုင်ငံအစိုးရ လက်နက်ကိုင်တပ်ဖွဲ့များ၏ တဖက်သတ်၊ ကြမ်းကြုတ်သည့် စစ်ဆင်ရေးများကြောင့် နစ်နာမှုများရှိသကဲ့သို့ စိတ်ဆိုးဒေါသထွက်သည်များလည်းရှိသည်။ တကျော့ပြန် စစ်ပွဲနှင့်အတူ လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုကြီးများ မကြာခဏဖြစ်လေ့ရှိခြင်းကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်လိုသည့်ဆန္ဒများကို သီးခြားခွဲထုတ်လိုက်သည်။ ကချင်ပြည်နယ်သည် ဖက်ဒရယ်ပြည်ထောင်စု၏ အစိတ်အပိုင်းတွင်းရှိသင့်မရှိသင့်နှင့် ပတ်သက်ပြီး ကချင်လူထုအတွင်း ဆွေးနွေးမှုများ ရှိနေသေးသည်။ သို့သော်လည်း အများစုမှာ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် သီးခြားနေထိုင်ရန် ပို၍ဆန္ဒရှိကြသည်။ တိုက်ပွဲများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားလာမှုသည် အစိုးရပေါ်ယုံကြည်မှု ကုန်ဆုံးသွားခြင်း မဟုတ်သည့်တိုင် အကြီးအကျယ်ထိခိုက်သွားသည်။ တချိန်တည်းမှာပင် KIO အပေါ် ထောက်ခံမှုများမှာလည်း တရှိန်ထိုးမြှင့်တင်လာခဲ့သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကာလတွင် စီးပွားရေးအခွင့်အလမ်းများ ရရှိပြီး ငွေကြေးအကျိုးအမြတ်များ ခံစားကြရသည့် KIO ခေါင်းဆောင်ပိုင်းနှင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်မတိုင်မှီထိ သီးခြား နေသည့် ကချင်အမျိုးသားရေး ဆောင်ရွက်သူ အသိုင်းအဝိုင်းသည်လည်း KIOကို ထောက်ခံလာကြသည်။ လူထုအသိုင်းအဝိုင်း အတွင်းမှ အမှန်တကယ်တက်ကြွသူများဖြစ်သော အထူးသဖြင့် လူငယ်များကြားတွင်ထောက်ခံမှု ပို၍မြင့်တက်လာသည်။

လွန်ခဲ့သည့် သုံးနှစ်တာကာလတွင် ကချင်လူထု၏ အမျိုးသားရေးစိတ်ဓာတ်များ ပြန်လည်ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ မြစ်ကြီးနား (ကချင်ပြည်နယ် မြို့တော်) လိုင်ဇာ နှင့် မိုင်ဂျာယန် (တရုတ်နယ်စပ်အနီးမှ KIO ထိန်းချုပ်သည့် မြို့များ) အခြား ကချင်လူထုများ စုဝေးရာ ဒေသများတွင် အမျိုးသားရေးလက္ခဏာများ၊ မာနများ ထွက်ပေါ်လာမှုကို အထင်အရှားမြင်နိုင်သည်။ ဗဟိုအစိုးရနှင့် စစ်တပ်တို့သည် လောဘဇောတက်၊ အကြမ်းဖက်သည်ဟု အများကထင်မြင်ကြုံတွေ့သည့် အနေအထားတွင် အမျိုးသားရေး စိတ်ဓာတ်နှင့် အတူပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ သုတေသနတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုသူတချို့က ၎င်းတို့၏ ကလေးငယ်များကို ကျောင်းတွင် ဗမာစကား သင်ကြားရန်သာမက ဗမာဘာသာစကား အသုံးပြုရန်မလိုတော့ကြောင်းကို ရှင်းရှင်းလင်းလင်း ထုတ်ဖော်ပြောသည်။ တရားရေးစနစ်ကဲ့သို့သော အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာကိစ္စများ အပါအဝင် ပြည်ထောင်စုဝင် အချင်းချင်းဆက်သွယ်ရာတွင် ကြားခံအဖြစ် ဗမာအစား အင်္ဂလိပ်စကားကို အစားထိုးရန်လိုအပ်သည်ဟု ခံယူသူအများအပြား ရှိသည်။

မွန် နှင့် အခြားလူမျိုး ဖြေဆိုသူအများအပြားသည်လည်း တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားအသုံးပြုမှု၊ တိုင်းရင်းသား လက္ခဏာဖြစ်သည်ဟု နှင့် ဂုဏ်ယူဝင့်ကြားမှုတို့သည် ဆက်စပ်လျက်ရှိကြောင်း ပြောဆိုသည်။ မြန်မာနိုင်ငံနှင့် စစ်တပ်သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများကို ပြည်မသို့ အတင်းအဓမ္မသွတ်သွင်းလိုသည့် မူဝါဒများကို ကိုယ်တိုင်ကြုံတွေ့နေကြောင်း၊ အထင်အရှားရှိနေဆဲဖြစ်ကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြော သူများလည်းရှိသည်။ EAGs များ၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် (အခြား ကိစ္စရပ်များကြား) အတွက် လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ခြင်းကို တိုင်းရင်းသားလူထု၏ ဖြစ်တည်မှု လက္ခဏာများနှင့် ဘာသာစကားများကို ထိန်းသိမ်းကာကွယ်ရန် အဖြစ်ရံဖန်ရံခါ တင်ပြလေ့ရှိသည်။

၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၇ ရက်နေ့တွင် ဩဇာရှိ မွန်လူမျိုးနိုင်ငံရေးသမားတစ်ဦးက “မြန်မာနိုင်ငံရဲ့ ဘာသာစကားဆိုင်ရာမူဝါဒနဲ့ လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်မှုတွေဟာဆိုရင် ကိုလိုနီခေတ်မှာ အကျဘက်ကို ရောက်သွားတယ်။ လွတ်လပ်ရေးရပြီးတော့ ပိုတောင် ဆိုးသွားသေးတယ်။ ဦးနေဝင်း အာဏာရပြီးနောက်မှာ ပိုပြီး ပုံပျက်ပန်းပျက်ဖြစ်လာပြီး မွန်တွေဟာ ကိုလိုနီကျွန်ပြန်ရသလို ဖြစ်သွားတယ်” ဟုပြောသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ် ဇူလိုင် ၆ ရက်နေ့တွင် မွန်နိုင်ငံရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူ တစ်ဦးက “တိုင်းရင်းသားလူထု အားလုံးဟာဆိုရင် ကျောင်းတွေမှာ MTB သင်ကြားရေး နဲ့ သင်ကြားနိုင်အောင် ကြိုးစားနေကြပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူတို့ရဲ့ ဗဟိုဦးစီးရေး၊ ဗမာဇာတ်သွင်းရေးမူဝါဒတွေကြောင့် အစိုးရအနေနဲ့ ဒါတွေကိုခွင့်မပြုနိုင်သေးပါဘူး။ အားလုံးကို သူတို့က ဗမာစကား ပြောစေချင်နေတာ။ ဗမာခေါင်းဆောင်တွေအနေနဲ့ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို ပစ်ပယ်မယ်ဆိုရင် ပြည်တွင်းစစ်ကြီးဟာ ဘယ်တော့မှ အဆုံးသတ်နိုင်မှာမဟုတ်ဘူး” ဟုပြောသည်။ ပြဿနာများ ရှိနေသည့်တိုင် သက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှု၊ လူ့အခွင့်အရေးများနှင့်

²⁹ ကရင်ပြည်နယ်မှ လက်နက်ကိုင်နှင့် နိုင်ငံတော်ကြားမှ ပဋိပက္ခနှင့် ပညာရေးကြားမှဆက်နွယ်မှု အကြောင်းကို Lall နှင့် South တို့၏ မြန်မာနိုင်ငံမှ အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်း မရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များ နှိုင်းယှဉ်ချက် (မွန်နှင့် ကရင် အမျိုးသား ပညာရေး စနစ်များ) (၂၀၁၃ Journal of Contemporary Asia) *Comparing Models of Non-state Ethnic Education in Myanmar: the Mon and Karen national education regimes* (‘Journal of Contemporary Asia’ 2013).

ပတ်သက်ပြီး ရွာသားများက NMSP အပစ်အခတ်ရပ်စဲချိန်မှစပြီး နှစ် ၂၀ အတွင်း ပညာရေးကဏ္ဍအကြီးအကျယ် တိုးတက်လာသည် ဟု ပြောသည်။

မြေဆိုသူများ (ဥပမာ - ကချင် NGO ခေါင်းဆောင်၊ ၇.၄.၂၀၁၅) ကချင်စစ်ပွဲများပြန်လည်ဖြစ်ပွားပြီးနောက်တွင် အထူးသဖြင့် ကချင်အောက်ခြေအဆင့်တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများက KIO ပညာရေးစနစ်ကို အစိုးရနှင့် သီးခြားရပ်တည်ရန် ဖိအားပေးလျက်ရှိသည်။ ကချင်ပညာရေးလှုပ်ရှားသူတစ်ဦးက (၂၂.၄.၂၀၁၅) "ဗမာတွေကို ယုံကြည်ဖို့မဖြစ်နိုင်တဲ့အတွက် သီးခြားကချင်ကျောင်းစနစ် တစ်ခု ထူထောင်ဖို့လိုပါတယ်" ဟုပြောသည်။ ကေအိုင်အေ ဒုတိယစစ်ဦးစီးချုပ် ဆွန်လွတ်ဝွန်မော်က "ဗမာအစိုးရက ရာစုဝက်လောက် ကြာအောင် ဖျက်ဆီးခဲ့တဲ့ ကချင်ပညာရေးကို ပြန်လည်ပြုပြင်ရပါအုံးမယ်" ဟုပြောသည်။

၂၀၁၁ ခုနှစ်မတိုင်မှီထိ KIO ကျောင်းများမှ ကျောင်းသားများသည် အစိုးရအထက်တန်းကျောင်း ၁၀ တန်းစာမေးပွဲတွင် ဝင်ရောက်ဖြေဆိုခွင့်ရှိသည်။³⁰ အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီး နောက်ပိုင်းတွင် နိုင်ငံအာဏာပိုင်များက KIO နယ်မြေများမှ ကျောင်းသားများကို အစိုးရစာမေးပွဲများတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုခွင့်ပေးရန် ငြင်းပယ်လိုသည်။ ကချင်လူထုနှင့် နိုင်ငံကြားမှ ဆက်ဆံရေးကို အကြီးအကျယ် ပျက်ဆီးသွားစေခဲ့သည်။ ကချင်ပညာရေးဝန်ထမ်း (၃.၆.၂၀၁၅) တစ်ဦးက ကချင်လူထုအကြားတွင် ဖြစ်ပေါ်နေသည့် စိုးရိမ်မှုကို ပြောပြခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ၂၀၁၁ ခုနှစ်နောက်ပိုင်း တွင် KIO ထိန်းချုပ်မှု သို့မဟုတ် ဩဇာအောက်ရှိ ဒေသများမှ ကျောင်းသားများ အနေဖြင့် အခြေခံပညာရေး လက်လွှတ်ရမည်ကို စိုးရိမ်နေကြသည်။ ပညာရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဒေသအလိုက် မတူညီသည့် ရပ်တည်ချက်များရှိနေကြသည်။ "တချို့နေရာတွေမှာ ဗမာဘာသာစကား ဒါမှမဟုတ် ယဉ်ကျေးမှုကို အလိုမရှိကြပါဘူး။ သမိုင်းနောက်ခံတွေက အလွန်ပဲ ကွာခြားနေကြတာကိုး" ဟုပြောသည်။³¹

ကေအိုင်အိုနှင့် အစိုးရတပ်ဖွဲ့များကြား ပဋိပက္ခများပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းသည် ထောင်၊ သောင်းနှင့်ချီသည့် ကျောင်းသားများ၏ ပညာရေးပေါ်တွင် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုများရှိခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ခြမ်းတွင် ဆယ်စုနှစ်များစွာ ဖြစ်ခဲ့သည့် နည်းတူဖြစ်သည်။ KIO ထိန်းချုပ်နေရာတွင်ပင် အပြောင်းအရွှေ့များရှိသည်။ KIO ပညာရေးဌာနလက်အောက်ခံ လိုင်စာအနီးမှ အထက်တန်းကျောင်းကိုလည်း ရွှေ့ပေးလိုက်ရသည်။ အထက်တန်းကျောင်းအသစ်ကို လိုင်စာအပြင်ဘက် IDP စခန်းများအနီးတွင် ပြန်လည်တည်ဆောက်ပေးရသည်။ ကျောင်းသားငယ်များ အပါအဝင် အသစ်ဝင်ရောက်လာသည့်လူထုကို နေရာချပေးရန် ရွှေ့ပေးရ သည်။³² IDP စခန်းမှ ကျောင်းများတွင် KIO သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုကြသည်။ (အစိုးရသင်ရိုးတွင် ကေအိုင်အိုမှ ထပ်ဆောင်းပြဌာန်းသည့် ဖတ်စာများ)

ကချင်ဒေသတွင် ခရစ်ယာန်ဘုရားကျောင်းများ (အထူးသဖြင့် ကက်သလစ်နှင့် နှစ်ခြင်း) သည် ဝေးလံ ခေါင်ဖျားသည့်ဒေသများသို့ စေတနာ လုပ်အားပေးဆရာများကို လွန်ခဲ့သည့် နှစ်ပေါင်းများစွာကပင် စေလွှတ်ခဲ့ကြသည်။ (ဘွဲ့ရခါစ၊ ဆရာဖြစ်သင်တန်း အနည်းငယ်ပေးပြီး)³³ ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည် ပေါ်ပေါက်လာသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခသည် နယ်စွန့်နယ်ဖျားဒေသများမှ ကျောင်းများ၏ အရည်အသွေးပေါ်တွင် များစွာထိခိုက်မှုရှိသည်။ မြေဆိုသူအများစုမှာ ကချင်ဒေသတွင် "စစ်တပ်များ ဝင်ရောက် နေရာယူမှု" သည် ကလေးငယ်များအဖို့ တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားဖြင့် သင်ယူနိုင်သည့် အခွင့်အရေးကို ယုတ်လျော့စေသည်ဟု ပြောသည် (အောက်တွင်ရှုပါ)။ ရွာပျက်၊ ရွာပြောင်းရသည့် လူထုများသည် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အခက်အခဲများနှင့် ရင်ဆိုင်ရပြီး မိသားစုအများအပြားမှာ ကလေးငယ်များ ကျောင်းပို့ရန် ခက်ခဲသည် အထိ ဖြစ်သွားစေသည်။

ပညာရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ရပ်တည်ချက်များ၊ အမြင်သဘောထား အများအပြားကို ကချင်မှ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများက ထုတ်ဖော် ပြောခဲ့ကြသည်။ ကချင်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအဖွဲ့မှ ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက ၎င်းတို့အဖွဲ့အနေနှင့် ယခင်ကအရေးမလုပ်သည့် လူထုများအတွက် ကျောင်းများဆောက်ရန်၊ ပညာရေးဆောင်ရွက်ရန်အတွက် အစိုးရကအမြောက်အများ ပံ့ပိုးမှုများရှိသည်ဟု ပြောခဲ့သည်။ (၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ မေ) ၎င်းတပ်ဖွဲ့များသည် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်းလျက် ကေအိုင်အေ/ကေအိုင်အိုကို တိုက်ခိုက်သည့် လတ်တလောတိုက်ပွဲများကြောင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားသည့်ဒေသအချို့မှ သင်ကြားမှုများကို ထိခိုက်စေခဲ့သည်ဟု ၎င်းက ဆိုသည်။

ကရင်ဒေသပညာရေးသည် ဆယ်စုနှစ်နှင့် ချီကာဖြစ်နေသည့် ပဋိပက္ခများကြောင့် အလွန်တရာ နှစ်နာခဲ့ရပြီး ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင်မှ (အနည်းနှင့် အများဆိုသလို) ရပ်တန့်နိုင်ခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံ လူထုများသည် KNU နှင့် အစိုးရစေလွှတ်သည့် ဆရာများ ရောထွေးနေလေ့ ရှိတတ်သော ဒေသစီမံသည့်ကျောင်းများကို များစွာအားပေးပံ့ပိုးခဲ့ကြသည်။ ၁၉၄၉ ခုနှစ် KNU တောခိုပြီး ၁၀ နှစ်ကျော်အကြာတွင် နိုင်ငံအစိုးရစနစ်နှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ကျောင်းများပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ဗမာအစိုးရသင်ရိုးများကို လိုအပ်သလို အသုံးပြုပြီး သာသနာပြုများ နှင့် အခြားမှ ပံ့ပိုးသည့် သင်ရိုးများကိုလည်း အသုံးပြုသည်။ (ဗြိတိန်၊ အိန္ဒိယ ပုံစံပေါ်တွင်

³⁰ KIO နှင့် အင်တာဗျူး ၂.၆.၂၀၁၅။

³¹ အင်တာဗျူး (၃.၆.၂၀၁၅)။

³² အခြားသော ကေအိုင်အို ဌာနများကိုလည်း နေရာရွှေ့လိုက်ရသည်။ ဥပမာ စိုက်ပျိုးရေးကောလိပ်ကို မြောက်ဘက်အရပ် ခပ်လှမ်းလှမ်းတွင် ဖွင့်လှစ်ထားရာမှ လိုင်စာအနီးသို့ ရွှေ့ပြောင်းခဲ့သည်။ (ကေအိုင်အို စီးပွားရေးဌာန အပိုင်ဝင်းတွင် နေရာချထားလျက်ရှိသည်။)

³³ ကချင် ဘုရားကျောင်းများ၏ နိုင်ငံရေး၊ ပညာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုတွင် ပါဝင်ခြင်းများနှင့် ပတ်သက်ပြီး (2015: 24-35) ကိုကြည့်ပါ။

အခြေခံသည့် အခါလည်းရှိသည်။) ၁၉၉၀ နှစ်များရောက်မှသာ နိုင်ငံတကာ NGO များသည် ထိုင်းနယ်စပ်မှ ကရင်ဒုက္ခသည်စခန်းရှိ ကျောင်းများပံ့ပိုးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအချိန်မှစပြီး KNU/KED သင်ရိုးများသည် အစိုးရသင်ရိုးနှင့် သိသိသာသာ ခြားနားသွားခြင်း ဖြစ်သည်။

ပဋိပက္ခဖြစ်နေသည့် မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့တောင်ခြမ်းမှ ကျောင်းနေအရွယ် ကရင်ကလေးငယ်များသည် နယ်စပ်ကိုဖြတ်၊ ဒုက္ခသည်စခန်းများသို့ လာရောက်ပညာသင်ကြားရသည်။ လွန်ခဲ့သည့် ၁၀ နှစ်မတိုင်မီအထိ ပြည်တွင်းရှိ KNU လက်အောက်ခံ ပညာရေးစနစ်နှင့် ဒုက္ခသည် စခန်းများမှ ပညာရေးစနစ် ခြားနားမှု အနည်းငယ်သာရှိသည်။ ကျောင်းသားများနှင့် ဆရာများမှာ စနစ် နှစ်ခုကြားတွင် လည်ပတ်နေရသည်။ သင်ရိုး၊ အသုံးပြုသည့်ပစ္စည်းများ၊ ဝန်ထမ်းများ အတူတူပင်ဖြစ်သည်။ ၁၉၉၀ နှစ် နောက်ပိုင်းမှစပြီး ပြင်ပပံ့ပိုးမှု အများအပြားရရှိလာသဖြင့် ဒုက္ခသည်စခန်းမှ သင်ကြားမှု သတ်မှတ်ချက်များ၊ အသုံးပြုသည့် ပစ္စည်းအရည်အသွေးမှာ သိသိသာသာ တိုးတက်လာသည်။ စနစ်နှစ်ခု အပြိုင်တိုးတက်လာသည်နှင့်အညီ မြန်မာနိုင်ငံ အရှေ့တောင်ခြမ်း ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသမှ ဌာနေကျောင်းစနစ်မှာ ဒုက္ခသည်စခန်းမှ စနစ်၏ ‘ဆင်းရဲလုစွာသော ညီငယ်’ သဖွယ်ဖြစ်လာသည်။ ကရင်ပညာရေး ကဏ္ဍတွင် ‘ဦးနှောက်ယိုစီးမှု’(brain drain) ဖြစ်ပွားသည့် ကာလလည်း ဖြစ်သည်။ KNU နှင့် လူထု (အစိုးရမဟုတ်သည့်) စနစ်တွင် လုပ်ကိုင်နေရာမှ INGOs များသို့ပြောင်းရွှေ့ လုပ်ကိုင် ကြသည်။ ထိုကဲ့သို့သော ဖြစ်ရပ်များကြောင့် ကရင်ကျောင်းသားများသည် အစိုးရထိန်းချုပ်နေရာမှ ပညာရေးစနစ် (အရည်အသွေး အလွန်နိမ့်) သို့ ချိတ်ဆက်ရခြင်းများရှိလာသည်။ အလှူရှင်များ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ထိုကဲ့သို့မဟုတ်သည့်တိုင် ဒုက္ခသည် စခန်းအခြေစိုက် သီးခြားကရင်ပညာရေးစနစ် ဖြစ်ပေါ်လာမှုသည် အကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အတိုက်အခံအဖွဲ့များတွင် ဝင်ရောက်လုပ်ကိုင်နိုင်ရန် အရည်အသွေးပြည့်ဝသည့် ကျောင်းဆင်းများ သို့မဟုတ် တတိယနိုင်ငံများသို့ သွားရောက်မည့်သူများကို မွေးထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း အများစုမှာ အစိုးရအဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ်တွင် တက်ရောက်နိုင်ရန်အတွက် တက္ကသိုလ်ဝင်တန်း စာမေးပွဲဖြေဆိုရန် အဆင်မပြေဖြစ်နေသည်။ ယင်းဖြစ်စဉ်သည် ကျောင်းဆင်းများ၏ ဗမာစကား တတ်ကျွမ်းမှု အားနည်းခြင်းကြောင့် ဟုဆိုနိုင်သည်။ ကရင်ကျောင်းစနစ်သည် အင်္ဂလိပ် နှင့် စကော ကရင်ဘာသာကို အဓိကထားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဗမာစကားကို အရေးမပါလှသည့် နိုင်ငံခြားဘာသာစကားတစ်ခု အနေအထားသို့ရောက်သွားစေသည်။ ကရင် အထက်တန်းကျောင်းဆင်းများ၏ ဗမာစကား ကျွမ်းကျင်မှုအားနည်းခြင်းသည် ၎င်းတို့အား အနာဂတ်တွင် မြန်မာအစိုးရ အဆင့်မြင့် ပညာရေး သို့မဟုတ်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ပေါင်းစပ်ရာတွင် အခက်အခဲတွေ့စေမည်ဖြစ်သည်။ (ကရင်ပညာရေး အာဏာပိုင်များ၏ ရည်ရွယ်ချက် မဟုတ်သည့်တိုင်) ကရင်ပညာရေးစနစ်သည် ခွဲထွက်ရေး လက္ခဏာများကို ၎င်း၏ကျောင်းသားများကြားတွင် ပြန့်လည်ပြန့်ပွားစေခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ဆောင်ရွက်နေသည့် အခြေအနေတွင် ကရင်နိုင်ငံရေး ပညာရေး ခေါင်းဆောင်များ အနေနှင့် ကြုံတွေ့နေရသည့် အခက်အခဲများ အနက်တခုမှာ ပြည်ထောင်စုတွင်း (ဒီမိုကရေစီ၊ ဖက်ဒရယ်) KED စနစ်၏ အနာဂတ် မျှော်မှန်းချက်များနှင့် လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်မှုများ ဖော်ထုတ်နေရခြင်းနှင့် MTB ပညာရေးနယ်ပယ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကောင်းများပါဝင်လျက် ကျောင်းစနစ်များကို အားကောင်း လာစေရန်မည်သို့ တည်ဆောက်မည်ဆိုသည့် မေးခွန်းဖြစ်သည်။³⁴

၃.၃ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု စနစ်များ၏ ပုံစံများ

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိတိုင်းရင်းသားပညာရေး ပုံစံမျိုးမျိုးကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားပါသည်။ အစိုးရနှင့် အနီးစပ်ဆုံးမှ သီးခြားဖြစ်သည်အထိ စဉ်ထားပါသည်။ ဇယား ၁ ကိုကြည့်ပါ။ အမျိုးအစားများအားလုံးတွင် ဒေသခံလူထုများက ဆရာများ၊ ကျောင်းများကို³⁵ အားသွန်ခွန်စိုက် ပံ့ပိုးလေ့ရှိသည်။

ဇယား ၁။ ။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားပညာရေးအမျိုးအစား (အစိုးရ စနစ်နှင့် နီးစပ်မှုပေါ် မူတည်ကာနေရာချထားပါသည်။)

အမျိုးအစား	လက္ခဏာများ	ဥပမာများ
၁ - တိုင်းရင်းသားများထည့်ဝင်မှု ရှိသည့် အစိုးရကျောင်းများ	အစိုးရစရိတ်ဖြင့်လည်ပတ်သည့်ကျောင်းတွင် အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့ အစည်းက ပံ့ပိုးသည်။	• အစိုးရစရိတ်ဖြင့်ပွင့်သည့် ကျောင်း ဖြစ်သည်။ ဆရာအချို့ (နှင့် အချို့သင်ရိုးများ) ကို ဒေသခံရပ်ရွာ သို့မဟုတ် အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့အစည်းမှ ပံ့ပိုးသည်။
၂ - ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ (Mixed schools)	EAGs ထိန်းချုပ်နေရာ၊ အစိုးရနှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည့် နေရာများတွင် ဖွင့်ထားသည့် အစိုးရကျောင်းများဖြစ်သည်။ အရပ်ဘက် လူအဖွဲ့အစည်း သို့မဟုတ် EAGs များ ပံ့ပိုးအချို့ရရှိသည်။	• လုပ်အားပေး ဆရာများ လက်ခံသော ဝေးလံသည့် ဒေသမှကျောင်းများလည်း ပါဝင်သည်။

³⁴ အသစ်ပြန်လည်ရေးဆွဲထားသည့် KRCEE သင်ရိုးသည် ယင်းပြဿနာအချို့ကိုဖြေလည်စေမည်ဖြစ်သည်။

³⁵ Lall and South (2012).

၃ - အသွင်စုံပေါင်းထားသည့် ကျောင်းများ (Hybrid schools)	အစိုးရတစ်ပိုင်း၊ EAG တစ်ပိုင်း ရံဖန်ရံခါ အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းက ပံ့ပိုးမှုများ ပြုလုပ်သည်။	• ကချင်အပစ်အခတ်ရပ်ပေးသော NDAK ကျောင်းများ • ကချင်ဒေသမှ IDPs များ အတွက်ကျောင်းများ • ယခင်က EAG ပညာရေးဌာနများ၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိသော်လည်း အစိုးရ၏ ပညာရေး ဝန်ကြီးဌာနက သိမ်းလိုက်သည့် သို့မဟုတ် ပုံပြောင်းသွားသည့် ကျောင်းများ
၄ - EAG (အစိုးရသင်ရိုး အသုံးပြုသည့်) ကျောင်းများ	EAG လက်အောက်တွင် စီမံသည့် ကျောင်း များ။ အစိုးရဆရာများ မရှိသော်လည်း အစိုးရ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုသည်။ (ရံဖန်ရံခါ ဘာသာပြန်ကာ အသုံးပြုသည်။) အချို့သော အခြေအနေများတွင် ယင်းကျောင်းများမှ စာမေးပွဲအောင်မြင်ပါက နိုင်ငံတော်၏ပညာရေး စနစ်သို့ ပေါင်းကူး တက်ရောက်နိုင်သည်။ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု အခြေအနေနှင့် လိုက်ဖက်အောင် ထပ်မံ ထည့်သွင်းထားသည်များရှိသည်။ အထူးသဖြင့် သမိုင်း နှင့် လူမှုရေး ဘာသာရပ်များဖြစ်သည်။ အခြားဘာသာရပ်များ ထည့်သွင်းခြင်းများလည်း ရံဖန်ရံခါရှိသည်။	• NMSP/MNEC တို့၏ မွန်အမျိုးသား ကျောင်းများ • KIO ကျောင်းများ (အစိုးရ သင်ရိုးကို ကချင်ဘာသာဖြင့်သင်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် ဗမာ ဘာသာဖြင့် ပြောင်းလဲ သင်ကြားပေးသည်။) • ကရင်ကျောင်း အချို့။ အတိအကျ ဆိုရလျှင် KNU/KED မှ အကန့်အသတ် ပံ့ပိုးထားသည့် ကျောင်းများ။
၅ - EAG ကျောင်းများ	EAGs သို့မဟုတ် ၎င်းတို့နှင့်ဆက်သွယ်မှု ရှိသည့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကတည်ဆောက် ဖွင့်လှစ်သည့် ကျောင်းများဖြစ်သည်။ မိခင် ဘာသာစကား အသုံးပြုပြီး သီးခြားသင်ရိုး ညွှန်းတမ်း အသုံးပြုသည်။ ကျောင်းသားများ အနေနှင့် ပေါင်းကူး တက်ရောက်နိုင်ရန် အသိအမှတ်ပြု ခံရခြင်းမရှိ၊ သတ်မှတ်ထားခြင်း မရှိ။ ဖြစ်နိုင်ချေ လည်းမရှိ။	• KED ကျောင်းများ၊ KNU ဩဇာ သို့မဟုတ် အာဏာ သက်ရောက်သည့် ဒေသများမှ ရပ်ရွာကျောင်းများ။ • စစ်ပြေး ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ကျောင်းများ
၆ - အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့ အစည်းမှ ဖွင့်သည့်ကျောင်းများ	မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုသည့် သီးခြား သင်ရိုးညွှန်းတမ်း၊ သီးခြားသင်ကြားပုံနည်းလမ်း ကို အသုံးပြုသည်။ ကျောင်းသားများအနေဖြင့် ပေါင်းကူး တက်ရောက်နိုင်ရန် အသိအမှတ်ပြု ခံရခြင်းမရှိ၊ ဖြစ်နိုင်ချေလည်းမရှိ။	• ရှမ်းမြောက်နှင့် ကချင်တို့မှ ရပ်ရွာ၏ အစီအစဉ်ဖြင့်ဖွင့်သည့် ကျောင်းများ • KNU ထိန်းချုပ်နယ်မြေမှ ကျောင်းအချို့ (ရံဖန်ရံခါ ဘုရားကျောင်းများမှ စီမံမှု၊ ရန်ပုံငွေမတည်မှု ပြုလုပ်သည်။)
၇ - နိုင်ငံခြားသင်ရိုး ညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုသည့် ကျောင်းများ	အခြားနိုင်ငံတွင် ပြုစုသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း အသုံးပြုသည်။ ထိုနိုင်ငံများသို့ ကျောင်းသား (အချို့) ပြောင်းရွှေ့တက်ရောက်နိုင်သည်။	• ကချင်မှ အိန္ဒိယသင်ရိုးညွှန်းတမ်း ကို အသုံးပြုသည့် ကျောင်းများ။ • ကရင်မှ သာသနာပြု ကျောင်းအချို့။
၈ - နွေရာသီကျောင်းများ (Supplementary schools)	တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေးကို အဓိကထား သင်ကြားသည့် ကျောင်းများဖြစ်သည်။ အစိုးရကျောင်းချိန်အပြီး နွေရာသီကျောင်း သို့မဟုတ် မနက်ပိုင်း/ ညနေပိုင်း ကျောင်းများ။	• အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများမှ အများစု ပံ့ပိုးသည့် ကျောင်းများ၊ သံဃာများ၊ ဘုရားကျောင်းများ နှင့် ချိတ်ဆက်သည်။

သုတေသနပြုလုပ်စဉ် ထပ်မံတွေ့ရှိရသည့် ကျောင်းအမျိုးအစားသစ်များအကြောင်းအသေးစိတ်ကို နောက်အခန်းတွင် ဖော်ပြထားပါသည်။³⁶

³⁶ မွန် နှင့် ကရင်ပြည်နယ်မှ EAG ပညာရေးလုပ်ငန်းစဉ်ပြ အသေးစိတ် ဖော်ထုတ်ခြင်းကို Lall and South 2013 တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။ အောက်တွင်ဖော်ပြထားသည့် ကျောင်းများနှင့် စနစ်များသည် ယခင် သုတေသနတွင် ပါဝင်ခြင်းမရှိသေးသည့်များဖြစ်သည်။

အမျိုးအစား

အမျိုးအစား ၁ - တိုင်းရင်းသားများထည့်ဝင်သည့် အစိုးရကျောင်းများ(အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ ပံ့ပိုးသည့် အစိုးရကျောင်းများ)

အထူးသဖြင့် ကချင်ပြည်နယ် (အခြားနေရာများလည်းပါဝင်) အစိုးရလက်အောက်ခံကျောင်းအများစုမှာ ကိုလိုနီခေတ်တွင် စတင်ခဲ့သည့် ကျောင်းများဖြစ်ပြီး ခရစ်ယာန် သာသနာပြုများက ဦးစီးခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ နှစ်များတွင် ယင်းကျောင်းများကို အစိုးရကသိမ်းယူ သို့မဟုတ် ပိတ်လိုက်သည်။ သို့သော်လည်း ကချင် အများစုကတော့ ထိုကျောင်းများကို နမူနာကောင်းအဖြစ် လက်ခံခဲ့ကြသည်။ “သာသနာပြုကျောင်း တွေမှာ ၁၉၆၂ မတိုင်ခင်ထိ MTB သင်ကြားမှုတွေရှိပါတယ်။ ဦးနေဝင်းအစိုးရက တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားသင်ကြားမှုကို မပိတ်ခင်ထိပေါ့။ ခုတော့ ဒီမိုကရေစီလမ်းပေါ်ရောက်နေပြီ ဒါကြောင့်ဒါတွေကို တစ်ခါ ပြန်စချင်ပါတယ်ဟု ပြောသည်။”

ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး စကောကရင်များနေထိုင်သည့်ဒေသများတွင် အစိုးရကျောင်းပေါင်း ၃၃၀ ကျော်ရှိပြီး ကျောင်းသား ၄၀,၀၀၀ ကျော် ရှိသည်။ (ဇန်နဝါရီ ၂၀၁၅) ထိုကျောင်းအများစုကို ဒေသခံလူထုများနှင့် ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများက စေတနာလုပ်အား ပေး MTB ဆရာများ၊ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား သင်ရိုးထောက်ကူပြုများ အပါအဝင် ဆရာများသို့ ထောက်ပံ့မှုအများအပြား ပြုလုပ်သည်။ ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်နေသည်နှင့်အမျှ အစိုးရက တရားဝင်ပံ့ပိုးမှုများမှာလည်း တိုးတက်လာလျက် ရှိသည်။ (အောက်တွင် ကြည့်ပါ)³⁷

အမျိုးအစား ၂ - ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ (EAGs ထိန်းချုပ်နေရာ၊ အစိုးရနှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည့်နေရာများတွင် ဖွင့်ထားသည့် အစိုးရကျောင်းများ၊ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း နှင့်/သို့မဟုတ် EAGs များ ပံ့ပိုးသည်)

မွန်ဘာသာနှင့် သမိုင်းကို ကျောင်းချိန်တွင်း အပိုဘာသာရပ်အနေဖြင့်သင်သည့် မွန် ပေါင်းစပ်ကျောင်းများရှိသည်။ အစိုးရ ကျောင်းများဖြစ်ပြီး အစိုးရကျောင်းအုပ်ကြီးများနှင့် ညှိနှိုင်းရရှိမှုပေါ် မူတည်ကာ ပေါင်းစပ်မှုများပြုလုပ်သည်။ အလားတူ ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ ကရင်ပြည်နယ်နေရာ အတော်များများ တွင်လည်းရှိသည်။³⁸

အမျိုးအစား ၃ - အသွင်စုံပေါင်းထားသည့်ကျောင်းများ (အစိုးရ တပိုင်း၊ EAG တပိုင်း)

ငွေကြေးထောက်ပံ့မှုရရှိရန်အတွက် အစိုးရစနစ်နှင့် ချိတ်ဆက်ထားသည့် သို့မဟုတ် ပေါင်းစပ်ထားသည့် EAG ပညာရေးဌာနများ လက်အောက်ခံကျောင်းများကို ဆိုလိုသည်။ MNEC ကျောင်းအချို့သည် ထိုကဲ့သို့ လည်ပတ်သည်။ ဆရာများလစာကို အစိုးရက ပေးသည်။ အစိုးရဆရာရော စေတနာလုပ်အားပေးဆရာများပါရှိသည့် IDP ကျောင်းအများစုသည် ယခုအမျိုးအစား ကျောင်းများ ဖြစ်သည်။ စာသင်ကြားရာတွင် အသုံးပြုသည့် ဘာသာစကားသည် ဒေသခံတိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားဖြစ်သည့်တိုင် အစိုးရ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ EAG (ဥပမာ ကေအိုင်အို) ပညာရေးဌာနက သင်ရိုးအပိုများ ထည့်သွင်းခြင်းမျိုးလည်း ရှိနိုင်သည်။ New Democratic Army-Kachin (NDAK) ဒီမိုကရေစီသစ်တပ်မတော် - ကချင် လက်အောက်ခံကျောင်းများသည် ယခုအမျိုးအစားတွင် ပါဝင်သည်။ လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့များက တည်ဆောက်၊ အုပ်ချုပ် (၁၉၈၉ အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲချိန်တွင် သဘောတူ) သော်လည်း ဗမာဘာသာဖြင့်သင်ကြားသည်။ အစိုးရ သင်ရိုးအသုံးပြုသည်။ ဒေသခံ ဆရာများရှိသကဲ့သို့ အစိုးရက ခန့်ထားသူများလည်းရှိသည်။

အမျိုးအစား ၄ - EAG (အစိုးရသင်ရိုးအသုံးပြုသည့်) ကျောင်းများ (EAG တည်ဆောက်၊ စီမံသည့် ကျောင်းများ ဖြစ်သော်လည်း အစိုးရ သင်ရိုးကို အသုံးပြုပြီး MTB ဦးစားပေး သင်ခန်းစာများ ထပ်မံပေါင်းစပ်သည်။)

၃.၃.၁ ကချင်

၂၀၁၁ မတိုင်မီထိ ကေအိုင်အို ကျောင်းအများစုသည် ယခုအမျိုးအစားတွင် အကျုံးဝင်သည်။³⁹ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန်လည်ဖြစ်သွားသည့် အချိန်တွင် KIO ကျောင်းစနစ်၊ ကချင်ပညာရေးစနစ်တခုလုံးသည် မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ၊ အစိုးရ သင်ရိုးများနှင့် ပညာရေးအရ ချိတ်ဆက်ထားမှုများမှ ဝေးရာသို့ ဦးတည်သွားသည်။ ဂျင်းဖောဖတ်စာအုပ်များ အထူးသဖြင့် မူလတန်း အဆင့် အတွက် လိုအပ်လျက်ရှိသော်လည်း ကချင်ပညာရေးဦးဆောင်များ (အခြား တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများအပါအဝင်) သည် ဗမာဘာသာမှ ဘာသာပြန်ဆိုအသုံးပြုမည့်အစား မိမိကိုယ်ပိုင် သင်ရိုးပြုစုရန် ပို၍အလေးထားကြသည်။ ကချင်ပညာရေး ဦးဆောင်များအနေနှင့် အလယ်တန်းအဆင့်တွင် ဗမာဘာသာဖြင့်သင်ကြားခြင်းသို့ ကူးပြောင်းသွားလိုသော်လည်း ဂျင်းဖော သင်ကြားမှုကို အထက်တန်းထိ ဆောင်ရွက်သွားလိုကြသည်။ ကချင်အများစု (ဂျင်းဖောမဟုတ်သူများ အပါအဝင်) အနေဖြင့်

³⁷ အလွတ်သဘောစုံစမ်းမှုများအရ ရွာအားလုံးသည် ၎င်းတို့ကျောင်းများတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား သင်ကြားမည်ကိုလိုလားခြင်း မရှိပါ။ အချို့က အင်္ဂလိပ်နှင့် သိပ္ပံတွင် အားစိုက်ရန် လိုလားကြသည်။

³⁸ အသေးစိတ်ကို Lall and South (2013) တွင်ကြည့်ပါ။

³⁹ ၂၀၁၁ ခုနှစ် နှစ်လယ်ပိုင်း ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်မှီ ကေအိုင်အို ထိန်းချုပ်နေရာများမှ ကျောင်းအချို့ကို နှစ်ခြင်းနှင့် ကက်သလစ် ဘုရားကျောင်းများ အနေဖြင့် တာဝန်ယူပေးရန် တင်ပြခဲ့ဖူးသည်။

ကျောင်းသားများသည် လူ့ပြောများသည့် ဘာသာစကား (ဂျင်းဖောကို တရားဝင် ဘုံစကားအဖြစ်) ကိုသင်ကြားသင့်သည်ဟု ယူဆသည်။ သာမန်အားဖြင့် ဗမာနိုင်ငံတွင် ပါဝင်နေခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဗမာစကားကို ကျောင်းတွင်သင်ကြားရမည်။ သို့သော်လည်း ကလေးများသည် သတ္တဝါများ၊ အပင်များ နာမည်များကို အထူးသဖြင့် ဂျင်းဖောစကားဖြင့် သိရန်လိုသည်ဟူသော ခံယူချက်မျိုးရှိကြသည်။ ဗမာဘာသာကို စာသင်ကြားမှုအစောပိုင်းနှစ်များတွင် သင်ကြားလေ့ရှိသော်လည်း ဖိစီးစီးသင်ကြားခြင်း မရှိပါ။ အင်္ဂလိပ်ကို မူလတန်းနှောင်းပိုင်းနှစ်များတွင် သင်ကြားသည်။ သို့သော်လည်း ကျောင်းတစ်ကျောင်းနှင့်တစ်ကျောင်း ကွာခြားသည်။ ဂျင်းဖောမဟုတ်သည့် မျိုးနွယ်စု (လချိတ် နှင့် မာရ) တို့သည် ဗမာစကား ပို၍သင်ကြားရန် လိုအပ်နိုင်သည်။ ကချင် IDP ဆရာများ၏ နားလည်ထားမှုအရ KIO ပေါ်လစီမှာ - ကလေးများ ကျောင်းပညာရေးပြီးဆုံးသွားသည့်အခါတွင် ကချင်ဘာသာစကားကို အမျိုးသားလက္ခဏာ တစ်ရပ်အနေဖြင့် တတ်မြောက်ရမည်။ သို့သော်လည်း ဗမာစကားလည်း ပြောဆိုနိုင်ရ မည် ဟူ၍ဖြစ်သည်။

KIO ပညာရေးဌာန တာဝန်ခံ ဆွမ်လွတ်ကမ် (KIC အတိုင်ပင်ခံ၊ KIO ဗဟိုအလုပ်အမှုဆောင် ကော်မတီဝင်၊ KIO ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးမှု အဖွဲ့ခေါင်းဆောင်) က “KIO သည် စစ်ဘုရင်(warlords) သက်သက်မဟုတ်၊ နိုင်ငံရေး သဘောဆောင်သည်။ ကချင်လူထုနှင့် အစိုးရကြား ယုံကြည်မှုပျက်ပြား သွားပြီဖြစ်သောကြောင့် မိမိကိုယ်ပိုင် အရင်းအမြစ်များ၊ စွမ်းဆောင်ရည်များကို ပြုစုဖော်ထုတ်ရတော့ မည်ဖြစ်သည်။ ယခင်ကဲ့သို့ အစိုးရကျောင်းများသို့ ကျောင်းသားများ စေလွှတ်ခြင်း မဟုတ်တော့ပဲ ကိုယ်ပိုင် စာမေးပွဲစနစ်များပြင်ဆင်ရမည် ဆရာအတတ်သင်ကောလိပ်များ နှင့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်း စာရွက်စာတမ်းများ ပြင်ဆင်ရတော့မည်ဟု” ဆိုခဲ့သည်။ ကေအိုင်အို ပညာရေးဌာန သုံးဦးမြောက်တာဝန်ခံ ထောင်ကရာဇာက “KIO ပညာရေးဌာန သည် ကချင်တော်လှန်ရေးနှင့်အတူ ပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဌာန၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ လမ်းရိုးအတိုင်း သင်ကြားမည့်အစား ကချင်မျိုးဆက်သစ်များ လေ့ကျင့်မွေးထုတ်ရန်၊ ကျောင်းသားအခြေပြု သင်ကြားရေးကို မြှင့်တင်ရန်” ဖြစ်သည်။

ကချင် IDP ရွာသားများအပြောအရ (၂၀ -၂၂၊ ၄၊ ၂၀၁၅) “အစိုးရကျောင်းများတွင် တက်သည့် ကလေးငယ်များသည် ကချင်ဘာသာကို နေအိမ် သို့မဟုတ် ဘုရားကျောင်းတွင်သာ သင်ခွင့်ရတယ်။ အကောင်းဆုံးကတော့ အစိုးရကျောင်းပညာရေး စနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု လုပ်ဖို့ပါပဲ။ တိုင်းရင်းသားတွေရဲ့ အမှတ်လက္ခဏာကို လေးစားရမယ် လိုက်ဖက်ညီရမယ် ဒါမှ မဟုတ်ရင်တော့ သီးခြားကျောင်းစနစ်က ကောင်းပါတယ်” ဟုဆိုသည်။ ကျောင်းဆရာတစ်ဦးက “ဗမာ ပညာရေးစနစ် အောက်မှာ မနေချင်ပါဘူး။ အရင်တုန်းက ကြုံတွေ့ခဲ့ရတဲ့ သတ်ဖြတ်မှုတွေ၊ မယုံကြည်မှုတွေကြောင့် အစိုးရကို တစ်ရာခိုင်နှုန်း တောင်မှ မယုံပါဘူး။ လတ်တလောမှာ အစိုးရဟာ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားတွေကို ကျင်ကျောင်းတွေမှာသင်ဖို့ ခွင့်ပြုခဲ့ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ သူတို့လေသံကို (သင်ရိုး) ကိုမကြိုက်ဘူး။ အစိုးရဟာ ဒီကိုလာပြီး ကျောင်းဆောက်မှာကို ကျွန်မတို့ဘယ်တော့မှ လက်ခံမှာ မဟုတ်ပါဘူး” ဟု ပြောသည်။

၃.၃.၂ မွန်

နောက်ခံသမိုင်း အခန်းတွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်းပင် MNEC ပညာရေးစနစ်သည် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား ပညာရေးကို မူလတန်း အဆင့်တွင် သင်ကြားပေးနိုင်သည့် အားသာချက်ရှိသည်။ မွန် အမျိုးသားကျောင်းဆင်းများသည် အစိုးရ တက္ကသိုလ်ဝင်တန်းများတွင် ဝင်ရောက်ဖြေဆိုနိုင်ရန်၊ တစ်နိုင်ငံလုံး အဆင့်ပညာရေးစနစ်သို့ ပူးပေါင်းနိုင်ရန် ပြင်ဆင်လျက်ရှိသည်။ အစိုးရနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်း မရှိသည့် စနစ်မှ ကျောင်းသားများသည် အစိုးရပညာရေးစနစ်နှင့် ပူးပေါင်းလိုပါက (မိဘများ) ဆန္ဒရှိပါက ပူးပေါင်းနိုင်စေရန် ပြင်ဆင်နေသည်။ ဘဏ္ဍာရေးထောက်ပံ့မှု အလုံအလောက်မရှိသဖြင့် MNEC သည် လုပ်ငန်းခွင်မဝင်မှီ ဆရာများကို သင်တန်းပေးခြင်းအတွက် ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့နိုင်ခြင်း မရှိတော့ပါ။ သို့သော်လည်း ၎င်း၏ ဆရာများကို လုပ်ငန်းခွင် ဝင်နေသူများအတွက် ရည်ရွယ်သည့် သင်တန်းများပေးနေဆဲဖြစ်သည်။ ဆရာအတတ်သင် အဖွဲ့သုံးဖွဲ့ဖြင့် လုပ်ရားသင်ကြား ပေးနေသည်။ MNEC ဆရာများသည် အစိုးရဆရာများအတွက် UNICEF က ဦးစီးဖွင့်သည့် လုပ်ငန်းခွင်ဝင် သင်တန်းများတွင် တစ တစ တိုးတက် လေ့လာခွင့်ရလာသည်။

၂၀၁၅၊ ဇူလိုင်လအတွင်း ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုအရ ကျောင်းသားများ နှင့် မိဘများက ၎င်းတို့၏ ကလေးများကို မွန်အမျိုးသားကျောင်း များသို့ပေးပို့သွားရန် ဆန္ဒရှိကြသည်။ အမျိုးသားလက္ခဏာ ထိန်းသိမ်းရန် အတွက်သော်လည်းကောင်း၊ မွန်အမျိုးသားကျောင်း များသည် အစိုးရကျောင်းများထက် ကုန်ကျစရိတ်နည်းပါး၍သော်လည်းကောင်း ဖြစ်သည်။ ဆရာများသည်လည်း စေတနာထား တာဝန်ကျေသူများ ဖြစ်ကြသည်။ သို့မဟုတ် မွန်စနစ်မှ ကျောင်းဆင်းများဖြစ်သည့်အလျောက် ရပ်ရွာလူထုအား အကျိုးပြုလို ကြသူများဖြစ်သည်။ “ကျွန်တော်က မွန်အမျိုးသားကျောင်းဆင်းဖြစ်ပါတယ် ဒါကြောင့် မွန်အမျိုးသားကျောင်းကိုပြန်ပြီး ပံ့ပိုးချင်ပါတယ်။ ဆရာ လုံလုံလောက်လောက်မရှိတဲ့ အတွက် အဲသည်ကွက်လပ်ကိုဖြည့်ချင်ပါတယ်။ မွန် စာပေနဲ့ ဘာသာစကား၊ မွန် အမျိုးသားလက္ခဏာတွေကို မွန်အမျိုးသားကျောင်းတွေက တဆင့် ထိန်းသိမ်းသွားချင်ပါတယ်။ အမျိုးသားကျောင်းမရှိဘူးဆိုရင် မွန်စာရေးတတ်၊ ဖတ်တတ်တဲ့လူဦးရေ ပျောက်သွားမယ်။ မွန်ဘာသာစကား၊ နိုင်ငံနဲ့ရပ်ရွာအကျိုးဆောင်ချင်လို့ ဆရာအဖြစ် ရွေးချယ်လုပ်ကိုင်ခဲ့တာဖြစ်ပါတယ်။ အစိုးရစနစ်နှင့် သီးခြားနေပြီး လွတ်လပ်စွာ ရှင်သန်သည့်စနစ်ကို လိုလားသူများလည်းရှိသည်။

အစိုးရကျောင်းတွေနဲ့ သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိပဲ လွတ်လွတ်လပ်လပ်ဖွင့်ချင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အခက်အခဲအများကြီးရှိပါတယ်။ အစိုးရကျောင်းများဟာ လူတွေအများကြီးကို သင်ကြားနိုင်တယ် ကျနော်တို့လည်း ဒါမျိုးလုပ်နိုင်တယ် ဆိုတာ ပြချင်ပါတယ်”

၂၀၁၅ မေလအတွင်း ကွင်းဆင်းခဲ့သည့် မွန်အမျိုးသားကျောင်း၊ အစိုးရကျောင်းပါရှိသည့် ရွာမှမိဘများက “မိဘအတော်များများဟာ သူတို့ သားသမီးတွေကို အစိုးရကျောင်းကို ပို့ပါတယ်။ ဗမာစကားကောင်းကောင်းတတ်ဖို့ အသိအမှတ်ပြုလက်မှတ်ရဖို့ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အစိုးရကျောင်းတွေမှာ ကလေးတွေကို ခြိမ်းခြောက်တာတွေ ရှိတတ်ပါတယ်။ မွန် ကျောင်းတွေဟာ သက်သာတယ် ဒါကြောင့် ဆင်းရဲသား ကလေးတွေကို ပို့ကြတယ်” ဟုပြောသည်။

အမျိုးအစား ၅ - EAG ကျောင်းများ (EAGs နှင့်/သို့မဟုတ် ဆက်နွယ်မှုရှိသည့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများက တည်ဆောက်ဖွင့်လှစ်သည့် ကျောင်းများ - သီးခြား သင်ရိုးညွှန်းတမ်း အသုံးပြုသည်။)

ကရင်ပညာရေးဌာန (KED) မှ ကျောင်းအများစုမှာ ယခုအမျိုးအစားတွင် အကျုံးဝင်သည်။⁴⁰ ကရင်ဒုက္ခသည်များ အတွက် ဖွင့်လှစ်ထားသည့် ထိုင်းနိုင်ငံဒုက္ခသည်စခန်းများမှ ကျောင်းများလည်း အကျုံးဝင်သည်။ နောက်ခံ သမိုင်းအခန်းတွင် ဖော်ပြထားသည့် အတိုင်း KED လက်အောက်တွင် ကျောင်းပေါင်း ၁,၀၀၀ ကျော်ရှိသည်။ တဝက်ခန့်မှာ အစိုးရ KNU နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေး ရောက်ရှိသည့် စပ်ကြားနေရာများတွင်ဖြစ်သည်။ ထိုနေရာများသို့ အစိုးရက ဆရာများပေးပို့သည်။ အခြားကျောင်းများမှာ KNU နေရာတွင်ဖြစ်သည်။ ယခုအမျိုးအစားတွင် KNU နေရာမှကျောင်းများ အကျုံးဝင်သည်။ သင်ခန်းစာအချို့တွင် ဗမာဘာသာ ပါဝင်သော်လည်း သင်ခန်းစာအများစုမှာ ကရင် (အများအားဖြင့်၊ စကော ဘာသာစကား သို့သော် တစ်ခုတည်းဖြင့်တော့မဟုတ်) နှင့် အင်္ဂလိပ်ဖြစ်သောကြောင့် အစိုးရစနစ်နှင့် ပူးပေါင်းရန် ခက်ခဲသည်။⁴¹ KNU အဆင့်မြင့်အရာရှိတစ်ဦးက - KNU ပညာရေးမူဝါဒသည် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ အခြေအနေပေါ်တွင်မူတည်ခြင်း ဖြစ်သောကြောင့် အလွန်မပင် လွတ်လပ်သည့်သဘောရှိသည်။ KNU ပညာရေးစနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် အခင်းအကျင်းတွင် ရှေ့ဆက်သွားရန်မှာ အခက်အခဲတစ်ခုဖြစ်သည်။ KNU ပညာရေးမူဝါဒသည် အမျိုးသားရေးကို ထောက်ခံသည်။ ဖက်ဒရယ်အခြေခံမူပေါ်တွင် အခြေခံသည်။ KED သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကို NGOs များ အကူအညီနှင့် ပြုလုပ်ချက်ရှိသည်။

ထို့ပြင် ကလေးပေါင်း ၃၀,၀၀၀ ကျော်သည် ထိုင်းနိုင်ငံတွင်းရှိ ကရင်ဒုက္ခသည် ၇ ခု၊ ကရင်နီ ဒုက္ခသည် ၂ ခုတို့ရှိ ကျောင်းပေါင်း ၈၀ တွင် ပညာသင်ကြားနေကြသည်။⁴² ယင်းကျောင်းများသည် နိုင်ငံတကာ NGOs အသီးသီးမှ အကူအညီများရရှိကြသည်။ ကရင်ဒုက္ခသည် ကော်မတီ (KRC) နှင့် ကရင်ဒုက္ခသည် ကော်မတီ ပညာရေးဌာန Education Entity (KRCEE)၊ ကရင်နီ ပညာရေးဌာနတို့ လက်အောက်ခံဖြစ်သည်။ အထက်ပါ ဌာန ၂ ခုလုံးသည် သက်ဆိုင်ရာ EAGs ဖြစ်သော KNU နှင့် KNPP တို့ လက်အောက်တွင် လည်ပတ်နေကြသည်။ ဒေသခံ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအတွက် နယ်စပ်ဖြတ်ကျော် ဒုက္ခသည်စခန်းမှ ကရင် (ကရင်နီ) ပညာရေးစနစ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ (သင်ရိုး၊ စီမံအုပ်ချုပ်မှု အစရှိသဖြင့်) ကျောင်းများနှင့် ထပ်တူနီးပါးဖြစ်သည်။ အတွင်းမှ ကျောင်းများသည် ရပ်ငွေရရှိမှု နည်းပါးသည်မှအပ အတူတူနီးပါးဖြစ်သည်။ အတွင်းမှ ကရင်ကျောင်းများကို ရံဖန်ရံခါတွင် ရပ်ရွာကျောင်းများ ဟုခေါ်သည်။ မတူညီသည့် အင်စတီကျူးရှင်းအများအပြားပါဝင်လေ့ရှိသည်။ နှစ်မျိုးလုံးကို KED က တိုက်ရိုက်စီမံသည်။ ရပ်ရွာက ထောက်ပံ့သည့်ကျောင်းများမှာ KED မှ ဆရာ နှင့် သင်ရိုးထောက်ပံ့မှု အနည်းငယ်သာရသည်။ ကေအိုင်အို ပညာရေးဌာနမှ ကျောင်းများအနေဖြင့် အစိုးရသင်ရိုးများကို ပစ်ပယ်ရန်ဆုံးဖြတ်မည်ဆိုပါက ယခုအမျိုးအစားတွင် ပါဝင်လာမည် ဖြစ်သည်။

အမျိုးအစား ၆ - မိခင် ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ရိုးသီးခြားရှိသည့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၏ ကိုယ်ပိုင်ကျောင်းများ

ကချင်နှင့် ရှမ်းမြောက်တို့တွင် ကချင် CSOများက နိုင်ငံတကာအထောက်အပံ့နှင့် ပံ့ပိုးစီမံပြီး ရပ်ရွာဦးစီးသည့် ကျောင်းများပါဝင်သည်။ ဒေသခံ ကချင်ပညာရေးဦးဆောင်များသည် မတူညီသည့်ပုံစံကို လိုလားနေကြပြီး ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် ပုံစံပြုလုပ်ချက်ရှိသည်။ “နိုင်ငံအဆင့်စနစ် အကြီးအကျယ်ပြောင်းလဲခြင်းမရှိသည့် ကာလပတ်လုံး (အချိန်တိုကာလအတွင်း ပေါ်ပေါက်နိုင်ရန် အလားအလာမရှိ) အစိုးရစနစ်နှင့် ခွဲထွက်နေရန်ဖြစ်သည်။” ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များသည် ရပ်ရွာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးပုံစံများဖြင့် ပေါ်ပေါက်လာသည်။ စီမံကိန်းချ ဆောင်ရွက်ခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ ဒေသခံများဦးစီးပြီး နိုင်ငံစနစ်မှ သိသိသာသာခွဲထွက်နေသည်။ KIO ပညာရေးဌာနနှင့်လည်း ချိတ်ဆက်နေခြင်းမရှိပါ။ ကျောင်းများသည် မိမိရန်ပုံငွေ မိမိရှာသည်။ မိဘများကလည်း အစိုးရစာမေးပွဲများတွင် ကျောင်းသားများ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုနိုင်ရန် ပြင်ဆင်ပေးခြင်းမျိုးကိုစိတ်ကူးမရှိကြောင်း သိရသည်။ ယင်းစနစ်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အသိအမှတ်ပြုမှုတွင် ပြဿနာရှိနေသည်။ (အထက်တန်းအတွက် အရည်အချင်းပြည့်မှီကြောင်း မည်ကဲ့သို့ အသိအမှတ်ပြုမည်နည်း) စိတ်ကျေနပ်ဖွယ်အဖြေကို ယနေ့ချိန်ထိ ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်းမရှိသေးပါ။ (ကျောင်းဆင်းများအနေနှင့် MIT BARS သို့မဟုတ် KTCS သို့

⁴⁰ KED သည် KNU ၏ ဌာနခွဲတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဗဟို အဆင့်တွင် ဝန်ထမ်း ၁၇ ဦးရှိသည်။ KNU ခရိုင် ၇ ခုတွင် နယ်မြေအလိုက် ဆရာဖြစ်သင်တန်းပေးနိုင်သည့် ဆရာ ၃၀ ဦး ကိုလည်းခန့်ထားသည်။
⁴¹ ကရင် ဘာသာစကားအုပ်စု၊ နိုင်ငံရေး နှင့် အခြား ကိစ္စများ အသေးစိတ် လေ့လာလိုပါက South (2011) ကိုကြည့်ပါ။
⁴² The Border Consortium (2015).

ဆက်လက်တက်ရောက်နိုင်မည် သို့မဟုတ် နောင်မှအခြေသိရမည်) ယင်းကျောင်းများမှ ကလေးများသည် ဗမာစာကို ကောင်းစွာသင်ကြားနိုင်ကြသည်။ ဂျင်းဖောမဟုတ်သည့် မိသားစုမှ ကလေးငယ် အနည်းစုလည်း တက်ရောက်သည်။ (ဥပမာ ရှမ်း)

အမျိုးအစား ၇ - နိုင်ငံခြားသင်ရိုး အသုံးပြုသည့်ကျောင်းများ (နိုင်ငံခြား ကျောင်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့တက်ရောက်ခွင့်ရှိသည်)

ယင်းအမျိုးအစားကျောင်းများသည် အနည်းငယ်သာရှိပြီး တစ်ကျောင်းနှင့်တစ်ကျောင်း အလှမ်းကွာလှသည်။ သို့သော်လည်း လိုင်ဇာ (ကေအိုင်အို ဌာနချုပ်နေရာ) တွင် နောင်ဇူး (ဆမားရုံ) သာသနာပြု အထက်တန်းကျောင်းရှိသည်။ (၂၀၁၄-၂၀၁၄ တွင်ကွင်းဆင်း) အိန္ဒိယစတိုင် အင်္ဂလိပ်ဘာသာစကား အသုံးပြုသည့် ပုံစံဖြစ်သည်။ ၁၉၉၂ (၁၉၉၄ ကေအိုင်အို အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး လက်မှတ်မထိုးမှီ) တွင် စတင်ခဲ့ပြီး ကေအိုင်အို/အစိုးရ သင်ရိုးကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားတွင် ဆက်လက်ပညာ လေ့လာနိုင်ရန် ရည်ရွယ်ပြီး ၂၀၁၀ ခုနှစ်တွင် အိန္ဒိယ (နာဂလန်း) မှ “အောက်စ်ဖို့ဒ်သတ်မှတ်ချက်”အတိုင်း အခြေခံထားသည့် အင်္ဂလိပ်ဘာသာ သင်ရိုးကို အသုံးပြုခဲ့သည်။ ဆမားရုံ ကျောင်းမှ အစိုးရတက္ကသိုလ်များသို့ အခါအားလျော်စွာ ကျောင်းသားများပေးပို့လေ့ရှိသည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ် စစ်ပွဲများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားပြီး နောက်တွင် ရပ်တန့်သွားသည်။ ဗမာသမိုင်းကို သင်ကြားခြင်းမရှိသော်လည်း ဗမာစာကို ဘာသာစကား တစ်ခု အနေနှင့်သင်ကြားသည်။ တရုတ်ဘာသာကို လည်းသင်ကြားသည်။ ဂျင်းဖောဘာသာ စကားကိုလည်း သင်ပေးသည်။ ကျောင်းဆင်းများသည် တရားဟောဆရာ သို့မဟုတ် ကေအိုင်အို အရာရှိများ ဖြစ်လာကြသည်။ ကျောင်းဆင်း အများစုမှာ အိန္ဒိယတွင် အဆင့်မြင့်ပညာရေး ဆည်းပူးရန်အတွက် အခွင့်အလမ်းများ ရှိကြသည်။ (သာသနာပြု ရန်ပုံငွေ၊ မိသားစု အဆက်အသွယ်၊ ငွေကြေးဖြင့် ပညာဆက်သင်နိုင်သည်။ အထက်တန်းလွှာမဟုတ်သည့် ကလေးငယ်များအဖို့ နိုင်ငံခြားတွင် ပညာဆက်သင်ရန် အခက်အခဲရှိသည်) အိန္ဒိယ အဆင့်မြင့်ပညာရေးသည် မြန်မာအဆင့်မြင့်ပညာရေး စနစ်ထက် အရည်အသွေးပိုင်း သာလွန်သည်ကို မြင်တွေ့နိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအနှောက်မြောက်မှ ကျောင်းသားများသည် အိန္ဒိယ အရှေ့မြောက်သို့သွားကာ ပညာသင်ကြားကြသည့် ရာဇဝင်များလည်းရှိသည်။⁴³ ဆမားရုံကျောင်း၏ အရည်အသွေးကို အသိအမှတ်ပြုပေးသည့် အစိုးရ (သို့မဟုတ် တရားဝင်နိုင်ငံတကာ) မရှိသေးပါ။ သို့သော်လည်း ပြဿနာမရှိပါ။ အိန္ဒိယ သို့မဟုတ် အခြားမှ အသိအမှတ်ပြုမှု ရရှိရန်အားထုတ်လျက် ရှိသည်။ KNU ထိန်းချုပ်မှုအောက် နယ်မြေများတွင် နိုင်ငံခြားသင်ရိုး အသုံးပြုသည့် (သာသနာပြု ကျောင်းအများစု) ကျောင်းအချို့ရှိသည်။

အမျိုးအစား ၈ - နွေရာသီကျောင်းများ (နွေရာသီကျောင်း သို့မဟုတ် ညနေ/မနက် ကျောင်းများ)

ဘာသာရေးအဖွဲ့အစည်းများ (ဥပမာ သံဃာ သို့မဟုတ် ဘုရားကျောင်းများ) က ထူထောင်စီမံလေ့ရှိသည်။ မွန် သံဃာတော်များ ဦးဆောင်သည့် မွန်ဘာသာစကားနှင့် စာပေသင်တန်း နွေရာသီ နှင့် ကချင်ပြည်နယ်မှ ဘုရားကျောင်းများ ဖွင့်လှစ်သည့် နွေရာသီကျောင်းများသည် ယခုစာရင်းတွင် အကျုံးဝင်သည်။⁴⁴ ကချင်ပြည်နယ်တွင် ဘုရားကျောင်းများသည် ကျမ်းစာပို့ချခြင်း၊ ကချင်ဘာသာစကား မျိုးကွဲအမျိုးမျိုးကို အားလပ်ရက်များနှင့် စနေ၊ တနင်္ဂနွေများတွင် သင်ကြားပေးခြင်းတွင် တက်ကြွစွာ ဆောင်ရွက်နေကြသည်။

၃.၄ မူဝါဒဆိုင်ရာ ပြဿနာများ

တိုင်းရင်းသား ပညာရေးဦးဆောင်သူများနှင့် ကျောင်းများ၊ သင်ရိုးညွှန်းတမ်း၊ ဘာသာစကားဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များဆွေးနွေးသည့် အခါတွင် မူဝါဒရေးရာပြဿနာများသည် ရှုပ်ထွေး၊ အပြောင်းအလဲများသည့် အခင်းအကျင်းများအသွင်ဖြင့် မကြာခဏ ပေါ်ထွက်လာလေ့ရှိသည်။ EAG ပညာရေးဌာနများ၊ ပုဂ္ဂလိက စာသင်ကျောင်းများသည် အစိုးရပညာရေး အာဏာပိုင်များနှင့် မည်ကဲ့သို့သော ဆက်ဆံရေး ရှိသင့်သနည်း ဟူသော မေးခွန်းမျိုးပေါ်ထွက်လာတတ်သည်။ ပြည်ထောင်စုအဆင့် ဘာသာစကား မူဝါဒမှာ ရွေ့လျားတိုးတက်လျက်ရှိသည်။ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား အရေးပါပုံကို တစတစ လက်ခံအသိအမှတ်ပြုလာကြသည်။ အထူးသဖြင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ အသိအမှတ်ပြုလာသည်။ သို့သော်လည်း အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် စာရင်းအတိုင်း အစိုးရ နှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့်ကျောင်းများ၊ ဆရာများ၏ အနာဂတ်နှင့် အနေအထားမှာ ရှင်းလင်းစွာ ပြဌာန်းထားခြင်းမရှိသေးပါ။

၃.၄.၁ မွန်

MNEC (NMSP) ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများသည် လွတ်လပ်သော ကျောင်းများအဖြစ် ဆက်လက် ရှိနေသင့်သလား သို့မဟုတ် အစိုးရ အသိအမှတ်ပြုခံသင့်သလား နှင့်ပတ်သက်ပြီး မွန်မှ ပါဝင်ဖြေဆိုသူများနှင့် ဆွေးနွေးမှုပေါင်းများစွာပြုလုပ်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံအနေဖြင့် ပုဂ္ဂလိကကျောင်းများ (ဥပဒေအရ အသိအမှတ်ပြုထား) ဖွင့်ခွင့်ပြုထားပြီဖြစ်သော်လည်း ယင်းကျောင်းများသည်

⁴³ အိန္ဒိယ အရှေ့မြောက်ဘက်တွင် ကချင်နှင့် ချင်း ကျောင်းသားများ တရားမဝင်နယ်စပ်ဖြတ်ကျော်ကာ တက္ကသိုလ်များတွင် ဒေသခံများအဖြစ် စာရင်းသွင်းတက်ရောက်ကြသည့် သက်သေအထောက်အထားများရှိသည်။ အိန္ဒိယ အဆင့်မြင့် ပညာရေး သည် အခမဲ့ဖြစ်ပြီး နေထိုင်စရိတ်မှာလည်း သက်သာလှသည်။ နိုင်ငံခြားသားများသည် အိန္ဒိယနိုင်ငံသားကဲ့သို့ ဝင်ရောက် ပညာသင်ယူနေခြင်းကိစ္စမျိုးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ပြည်နယ်အစိုးရများအနေဖြင့် လိုက်လံစုံစမ်းခြင်းမျိုးမတွေ့ရပါ။ (မဟာလာယာ မှ NEHU၊ မဏိပူမှ အင်စတီကျုသိုလ် နှင့် ကိုဟီမာ နာဂလန်းမှ နာဂလန်း တက္ကသိုလ်များသို့ Marie lall ကွင်းဆင်းလေ့လာမှု သတင်းအချက်အလက် ပေါ်အခြေခံသည်)

⁴⁴ မွန် နွေရာသီ ဘာသာစကား၊ စာပေနှင့် သမိုင်းသင်ကြားမှုများကို Lall and South (2012) တွင်ကြည့်ပါ။

မိမိရန်ပုံငွေ မိမိရှာဖွေရသည်။ အစိုးရအနေဖြင့် အသိအမှတ်ပြုမှု တစ်စုံတစ်ရာအဆင့်ထိပေးအပ်မည်။ ဆရာများ၏ လစာများကို ထောက်ပံ့မှုအချို့ပြုလုပ်မည် ဆိုပါက မွန်အမျိုးသားကျောင်းများ၏ ဘာသာစကားနှင့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းဆိုင်ရာ လွတ်လပ်စွာ လုပ်ပိုင်ခွင့်များကို ဆုံးရှုံးရမည်ဖြစ်သည်။ အစိုးရစနစ်ဖြင့် လေ့ကျင့်သင်ကြားထားခြင်းမရှိသည့် ဆရာများပေါ်တွင်လည်း ထိခိုက်မှုများရှိမည်ဖြစ်သည်။ MNEC သည် ကိုယ်ပိုင်လုပ်ပိုင်ခွင့်များ ဆုံးရှုံးမှုမရှိပဲ တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုမှုနှင့် ထောက်ပံ့မှုကို ရယူလိုခြင်းသည် လက်ရှိပညာရေးစနစ်တွင် အကောင်အထည်မြင်တွေ့ရန် ခက်ခဲသည့်အကြောင်းအရာဖြစ်သည်။ မွန်ပညာရေး စနစ်ကို လွှမ်းမိုးရန်အတွက် ထိုကိစ္စများကို အသုံးပြုသွားမည်ကို စိုးရိမ်လျက်ရှိကြောင်း ပြောဆိုကြသည်။ အစိုးရကျောင်းများ အဖြစ်သို့ ပြောင်းသွားသည့် မွန်အမျိုးသားကျောင်းများလည်း အချို့ရှိနေပြီဖြစ်သည်။ ကျောင်းများနှင့် ဆရာများကို လစာများ၊ ရင်းမြစ်များ သာလွန်အောင်ပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့် မြို့နယ်အဆင့် ပညာရေး အာဏာပိုင်များက သွေးဆောင် ပြောင်းလဲခြင်းဖြစ်သည်။⁴⁵ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများအနီးတွင် အစိုးရကျောင်းများ လာရောက်တည်ဆောက်နေမှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး စိုးရိမ်မှုများရှိကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောဆိုကြသည်။ ယင်းသို့ လုပ်ဆောင်ခြင်းကြောင့် ပြိုင်ဆိုင်မှုများ၊ စိတ်ဓာတ်ကျမှုများဖြစ်ပေါ်စေသည်။ MNEC အနေဖြင့် ၎င်း၏ ကျောင်းများကို အစိုးရကျောင်းများ မရှိသည့်နေရာများတွင် ဇောက်ချဖွင့်လှစ်သင့်သည်ဟူသော သဘောကို ဖြေဆိုသူ အများအပြားက ဖော်ထုတ်ပြောဆိုခဲ့သည်။

တိုင်းရင်းသားဘာသာစကား ပညာရေးလိုအပ်ချက်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အစိုးရတွင်းဆွေးနွေးမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် အပြုသဘော ဆောင်သည့် တိုးတက်မှုဖြစ်သည်။ အမျိုးသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကား ထိန်းသိမ်းရာတွင် မွန်ကျောင်းများ၏ ထူးခြားသည့် အခန်းကဏ္ဍကြောင့် NMS များ ဆက်လက်ရှိနေရန်လိုအပ်သည်ဟု လူအများက သတ်မှတ်ထားသည်။ ဩဇာကြီးမားသည့် မွန် အမျိုးသားရေးဝါဒီ နိုင်ငံရေးသမားတစ်ဦးက “မွန်ပြည်နယ်တွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကား သင်ကြားရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် အစိုးရ မူဝါဒသစ်ကို ကြိုဆိုပါသည်။ သို့သော်လည်း လက်ရှိအချိန်တွင် ကျောင်းစာအုပ်အားလုံးမှာ ဗမာဘာသာ၊ ယဉ်ကျေးမှုကို အဓိကထားလျက်ရှိပြီး တိုင်းရင်းသားဗေဒစာများမှာ အစိုးရဗေဒစာမှ ဘာသာပြန်ထားခြင်းဖြစ်သည်။ အစိုးရမှ ကူးယူခြင်းမျိုးမဟုတ်ပဲ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများပြုစုသည့် ဗေဒစာအုပ်များရှိရန် လိုအပ်သည်” ဟုဆိုသည်။ “ကျောင်းချိန်ပြင်ပတွင် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြု သင်ကြားခြင်းသည် ကောင်းကျိုးတစ်ခုတရားမရှိ။ ကလေးများသည် တနေကုန် စာသင်နေရသဖြင့် မောပန်းဝန်ပိနေပြီ ဖြစ်သည်။ မိခင်ဘာသာ စကားသင်ကြားခြင်းကို သင်ခန်းစာတစ်ခုအနေဖြင့် သတ်မှတ်ပြီး ကျောင်းချိန်အတွင်း သင်ကြားသင့်သည်” ဟုဆက်ပြောသည်။ မွန်မှ ပါဝင်မြေကြားသူအများစုသည် (လက်ခံရန် တွေ့ဝေစွာဖြင့်) မွန်ပြည်နယ်အစိုးရနှင့် နိုင်ငံရေးပါတီများသည် အစိုးရကျောင်းများတွင် မွန်ဘာသာစကားသင်ကြားရန် (အချို့နယ်မြေများတွင် ပုံမှန် ကျောင်းချိန်တွင်) အားထုတ်ပေးမှုအတွက် နာမည်ကောင်းပေးရန် ထိုက်တန်သည် ကို အသိအမှတ်ပြုကြသည်။ မိခင်ဘာသာစကားကို ဘာသာရပ် တစ်ခုအနေဖြင့် (နိုင်ငံအစိုးရ သွားလိုသည့်ပုံစံ) သင်ကြားနိုင်လျှင် လုံလောက်သည်။ EAGs များ အမြဲတောင်းဆိုခဲ့သည့် စာသင်ခန်းတွင်းသင်ကြားသည့်အခါတွင် မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုရန် (medium of instruction) (UNICEF အကြံပြုထားပြီး မွန်အမျိုးသား ကျောင်းများတွင် အသုံးပြုနေသည့်ပုံစံ) အထူးသဖြင့် မူလတန်းအဆင့်တွင် မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားရန်နှင့် ပတ်သက်ပြီး အငြင်းအခန်များ လည်း ဆက်လက်ဖြစ်ပေါ်နေသည်။ ဆိုလိုသည်မှာ အစိုးရ ကျောင်းများတွင် မွန်ကို ဘာသာရပ်တစ်ခုအနေဖြင့် သင်ကြားသည့်တိုင် မွန်အမျိုးသားကျောင်းများသည် ဆက်လက် လိုအပ်နေသည်။ ရှိနေရအံ့မည်ဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် မွန် စကားပြော နေရာများတွင် ဖြစ်သည်။⁴⁶ မွန်မှမြေဆိုသူအများအပြားကလည်း အနည်းဆုံးလွန်ခဲ့သည် နှစ် ၁,၅၀၀ ကျော်မှ ဘာသာစကား၊ ပေစာ နှင့် ယဉ်ကျေးမှုပေါ်တွင် အခြေပြုသည့် ၎င်းတို့၏ အမျိုးသားရေးလက္ခဏာ တည်တံ့ခိုင်မာမှုကို ထောက်ပြကြသည် (South 2003: ch.13)။ ထို့ကြောင့်မွန်များတွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ အခြားသော အုပ်စုများနှင့် ယှဉ်လျှင် မည်သည့် ဘာသာစကားကို ဘုံဘာသာ စကားအဖြစ် ဦးစားပေးသင့်သည်ဟု ဘာသာ စကားခွဲများကြားတွင် ရွေးရခက်သည့် ပြဿနာမျိုး မရှိချေ။ (ကချင်နှင့် ကရင် ဖြစ်စဉ်များကို နောက်တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။)

NMSP ခေါင်းဆောင်ပိုင်းသည် ပုံမှန်အားဖြင့် အိန္ဒိယ၏ “ဘာသာစကားသုံးမျိုး” ကဲ့သို့ပုံစံကို ပြည်သူ့ရေးရာစီမံခန့်ခွဲရေး၊ တရားစီရင်မှု⁴⁷ နှင့် ပညာရေးတွင် အသုံးပြုရန် ဆန္ဒရှိကြသည်။ သို့သော်လူနည်းစုထဲမှ လူနည်းစုများရှိသော မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြေအနေကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည်ဖြစ်သည်။ (ဥပမာ သထုံမြို့နယ်မှ ပအိုဝ်) မွန် ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းကျော်သည့်နေရာများတွင် မိခင်ဘာသာစကား ပညာရေးကို အသုံးပြုသင့်သည်ဟု မွန်နိုင်ငံရေးသမားတစ်ဦးက ဆိုသည်။ မြေဆိုသူအများအပြားက “မူလတန်းအဆင့်တွင် မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားပြီး အလယ်တန်း အဆင့်တွင် ဗမာဘာသာကို ပြောင်းလဲသွားရန်၊

⁴⁵ လွန်ခဲ့သည့်နှစ်အနည်းငယ်အတွင်း MNEC အနေဖြင့် ဘဏ္ဍာရေးဆိုင်ရာ အခက်အခဲအကြီးအကျယ်ရင်ဆိုင်နေရသဖြင့် လစာ လုံလောက်အောင်မရသည့် ဆရာများသည် အစိုးရကျောင်းများသို့ ဘက်ပြောင်းရန် စဉ်းစားနေသည်။
⁴⁶ ယခုစာတမ်းအတွက် ပြုလုပ်ခဲ့သော ဦးတည်အုပ်စုနှင့် အင်တာဗျူးမေးမြန်းမှုများအပေါ် အခြေခံထားပါသည်။
⁴⁷ အိန္ဒိယတွင် ‘ဘာသာစကားသုံးမျိုး’ စနစ်ကို အသုံးပြုရာ၌ ကလေးငယ်များသည် မိမိဒေသဘာသာစကား၊ ဟင်ဒီဘာသာစကားနှင့် အင်္ဂလိပ်စာတို့ကို သင်ယူရသည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံတွင် ဘာသာစကားပေါင်းမြောက်များစွာ ရှိသည့်အတွက် ဒေသခံကလေးငယ်တိုင်းအဖို့ ၎င်းတို့၏မိခင်ဘာသာစကားကို သင်ယူနိုင်ခြင်းမရှိပါ။ သို့သော်လည်း ဤစနစ်ကြောင့် ကလေးငယ်အများစုကျောင်းစတင်နေချိန်တွင် မိမိနှင့် ကျွမ်းဝင်ပြီးသားဖြစ်သော ဘာသာစကားဖြင့် သင်ယူနိုင်ကြသည်။ ပြည်သူများအနေဖြင့် အုပ်ချုပ်စီမံရေးကိစ္စရပ်များနှင့် ပတ်သက်လျှင် နိုင်ငံသုံးဘုံဘာသာစကားကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ ပါလီမန်တွင် တရားဝင်သုံးစွဲခွင့်ရှိသော အိန္ဒိယဘာသာစကားပေါင်း ၂၂ မျိုးရှိသကဲ့သို့ အင်္ဂလိပ်ကိုလည်း အသုံးပြုနိုင်သည်။

အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းတွင် မိခင်ဘာသာစကားကို သင်ခန်းစာအဖြစ် ဆက်လက် ထည့်သွင်းသွားရန် တင်ပြကြသည်။ “မွန်ဘာသာစကားဟာ မွန်ပြည်နယ်မှာ တရားဝင်အသုံးပြုတဲ့ ဘာသာစကား ဖြစ်သင့်ပါတယ် (အင်္ဂလိပ်၊ ဗမာဘာသာနှင့်အတူ) ဒါကိုလည်း အခြေခံဥပဒေမှာ ပြဌာန်းထားသင့်ပါတယ် ပြည်သူများအနေနဲ့ အစိုးရ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေး၊ တရားရုံးစနစ် (ဥပဒေပြုရေး) တွေမှာ လူနည်းစုဘာသာစကားကို ရွေးချယ်အသုံးပြုနိုင်တဲ့ အခွင့်အရေးရှိရမယ်၊ ဒါဟာ ဘာသာစကား မူဝါဒမှာ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် ကျင့်သုံးတာဖြစ်ပါတယ်။ အစိုးရဝန်ထမ်းတွေအပါအဝင် ကျွန်တော်တို့အတွက်လည်း အရင်းအမြစ်တွေ၊ သင်တန်းတွေတော့လိုမှာပေါ့” ဟုပြောသည်။ မွန်မြေဆိုသူအများစုမှာ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်နှင့် ဖက်ဒရယ်၏ အနှစ်သာရအနေဖြင့် မွန်အမျိုးသားကျောင်းများကို MNEC အောက်တွင်ဆက်လက်ရှိနေရန် လိုလားကြသည်။ “အသင့်အတင့် ညီညွတ်တဲ့ လူထုကြောင့် မွန်အနေဖြင့် ဘာသာစကားမူဝါဒ ချမှတ်ရန် ပို၍လွယ်ကူစေပါတယ်။” (၂၀၁၅ ဇူလိုင်)

မွန် နှင့် ဗမာစကား ပြောင်းလဲသင်ကြားခြင်း၊ မွန်မန်ကန်ကန် ချိတ်ဆက်နိုင်ရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး မတူညီသည့် အမြင်အမျိုးမျိုးကို ဖြေဆိုထားသည်။ အထက်တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အများသဘောတူသည့် နည်းလမ်းမှာ မူလတန်းအဆင့်တွင် မွန်စကားကို ဘာသာရပ်သင်ကြားရာတွင် အဓိက အသုံးပြုပြီး အလယ်တန်းအဆင့်တွင် ဗမာကို အားထည့်သွင်းရန်ဖြစ်သည်။ ကျောင်းသားအနေဖြင့် ပညာရပ်ဆိုင်ရာများကို ၎င်းတို့၏ ဒုတိယဘာသာစကားဖြင့် ခံယူနိုင်သည်အထိ ဗမာစကားကို ရေရေလည်လည် တတ်မြောက်သည့် ဂုဏ်ထူးဆောင် ပညာရပ်ဆိုင်ရာဘာသာရပ်များကို မွန် ဘာသာဖြင့် (သို့မဟုတ် ကရင် နှင့် ပအိုဝ် သင့်တော်သလို) သင်ကြားရန်ကိုလည်း ဖြေဆိုသူ တစ်ဦးထက်မက အကြံပြုကြသည်။ မွန်စကားမပြောသည့် အခြားလူနည်းစုများ သို့မဟုတ် မိခင်ဘာသာစကားအဖြစ် ဗမာစကား အသုံးပြုသည့် ဗမာကျောင်းသားများအတွက် ကျောင်းတက်သည့်အခါတွင် နိုင်ငံခြားဘာသာဖြင့် သင်ယူရမည်လားဟု မေးခွန်းများ ထွက်စေသည်။ “မွန် အရပ်ဘက်အခြေပြုအဖွဲ့အစည်းရှိ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူတစ်ဦးက ဗမာစကားဟာ ဖက်ဒရယ်/ ပြည်ထောင်စုစကားဖြစ်သင့်ပါတယ်.... ဗမာစာဟာလည်း ‘မိခင်ဘာသာ စကား’ပါပဲ” ဟုပြောသည်။ (၂၇.၅.၂၀၁၅)

၃.၄.၂ ကချင်

ကချင်ပညာရေးအတွက် သင့်တော်သည့် ဘာသာစကား/များ နှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးမှုများ အကြီးအကျယ်ပြုလုပ်လျက်ရှိသည်။ ဂျင်းဖောသည် KIO အတွင်းတွင် တွင်ကျယ်စွာအသုံးပြုသည့် စကားဖြစ်သည်။ အခြားအဓိက အင်စတီကျူးရှင်းများ (ဘုရားကျောင်းများ) တွင်လည်း တွင်ကျယ်စွာ အသုံးပြုသည်။ မြန်မာနိုင်ငံမှ အခြားသောတိုင်းရင်းသားများနှင့်ယှဉ်လျှင် (ဥပမာ ကရင်အုပ်စုများ⁴⁸) ကချင်ဘုံစကားအဖြစ် ဂျင်းဖောကို သတ်မှတ်အသုံးပြုရန် အခက်အခဲနည်းမည်ဟု ခန့်မှန်းရသည်။⁴⁹ အခြားသော မျိုးနွယ်စုများ (လီဆူ၊ ရဝမ်) အနေဖြင့် ယင်းလမ်းစဉ်ကို ဆန့်ကျင်မှုအချို့ရှိသည်။ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးဖြစ်စဉ်အတွင်းမှ သိမ်မွေ့သည့် ပြဿနာဖြစ်သည့်အလျောက် ဖြေဆိုသူအချို့မှာ အကန့်အသတ်နှင့် ရရှိလာသည့် ရင်းမြစ်များကို တိုင်းရင်းသား ပညာရေးနှင့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေးတွင် စုပုံသုံးစွဲနိုင်ရန်အတွက် အဓိကဘာသာစကားတစ်ခုဖော်ထုတ်ရန် လိုအပ်သည် ဟုပြောသည်။ KIO ဒုတိယ စစ်ဦးစီးချုပ် ဆွမ်လွတ်ဝွန်မော် (စိုင်းဝါးမျိုးနွယ်စု) “ကချင်ဟာ အမျိုးသားနိုင်ငံ တစ်ခု မဖြစ်သေးပါဘူး။ ဘုံ စကားတခု လိုအပ်ပါတယ်။ ကချင်မျိုးနွယ်စုများအားလုံးကို အသိအမှတ်ပြုတယ်ဆိုပေမယ့် ဘာသာစကားအားလုံးနဲ့ သင်ရိုးတွေ ပြုစုဖို့အတွက် လုပ်နိုင်စွမ်း မရှိသေးပါဘူး။ ဘယ်ဘာသာစကားကို မြှင့်တင်မယ်၊ ပြန်လည်ပြန်ပွားအောင်လုပ်မယ် ဆိုတာနဲ့ ပတ်သက်ပြီး လက်တွေ့ဆန့်ကျင်နေပါတယ်။ တရုတ်မှာ ဂျင်းဖောဘာသာစကားနဲ့ အမျိုးသားလက္ခဏာတွေကို အသိအမှတ် ပြုထားတာ ကို မမေ့ဖို့လိုပါတယ် (တရုတ်ပြည်တွင် ဂျင်းဖိုး)” ဟုပြောသည်။ KIO ပညာရေးဌာနမှ မူလတန်းအဆင့် ဂျင်းဖောဖတ်စာကို ပြန်လည်ပြင်ဆင်နေသည်။ အခြားအဆင့်များကိုလည်း ပြင်ဆင်မှုများပြုလုပ်နေသည်။ မူရင်း ကချင်ဖတ်စာမှာ အင်္ဂလိပ်ခေတ်တွင် ပြုစုထားခြင်းဖြစ်ပြီး (မြို့ပြနေရာများတွင် တွေ့ရလေ့ရှိသည့်) ‘စမတ်ဖုန်း မျိုးဆက် (smart-phone generation)’ အတွက် မွမ်းမံမှုများပြုလုပ်ရန် လိုသည်။

ကချင်ပညာရေးမူဝါဒသည် ကချင်တို့သီးခြားနိုင်ငံရေးအသွင်ယူမည်လား၊ အစိုးရနှင့် စင်ပြိုင် (တင်းကြပ်သည့် အာဏာ ခွဲဝေပေးရေး/ ဖက်ဒရယ်ဝါဒ) ဆက်လက်သွားမည်လား သို့မဟုတ် အစိုးရစနစ်နှင့် ညှိနှိုင်းပေါင်းစပ်ခြင်းမျိုး ရွေးချယ်မည်လားပေါ်တွင် အဓိက မူတည်နေသည်။ ကချင်ပြည်ဒီမိုကရက်တစ်ပါတီမှ ဖြေဆိုသူတစ်ဦးက “ပြည်နယ်အတွင်းမှာ လုပ်ပိုင်ခွင့်၊ အာဏာရခွဲမယ်ဆိုရင် ကချင်ပြည်နယ်ရဲ့ ပညာရေးမြှင့်တင်မှုတွေ ဆောင်ရွက်သွားမှာဖြစ်ပါတယ်။ ပုဂ္ဂလိကကျောင်းဖွင့်တာကို ခွင့်ပြုသွားပါတယ်။ ကျောင်းသင်ရိုး၊ ဖတ်စာအုပ် အဆင့်မြင့်သွားပါမယ်။ အရည်အသွေးရှိတဲ့ ဆရာမတွေ ပေါ်ပေါက်လာရေးအတွက် လေ့ကျင့်သင်တန်း ပေးမှုတွေပြုလုပ်သွားပါမယ်။ လက်ရှိဆရာများရနေတဲ့ လစာကအရမ်းနည်းပါတယ်။ ကျူရှင်ကိစ္စ၊ လာဘ်ယူတဲ့ကိစ္စများကို ဖြေရှင်းဖို့အတွက် လစာတိုးပေး ဖို့လိုပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ အဓိကမူဝါဒကတော့ ဖက်ဒရယ်ဒီမိုကရေစီ ပြည်နယ်ဖြစ်ဖို့ပါပဲ” ဟုဖြေသည်။

⁴⁸ Ashley South ၏ ဗမာအကြာဆုံးစစ်ပွဲ - ကရင်ပဋိပက္ခ ၁၉၆၆-၁၉၉၀ *Burma's Longest War: anatomy of the Karen conflict* (Transnational Institute/Burma Centre Netherlands 2011) ကိုကြည့်ပါ။
⁴⁹ ကချင်မျိုးနွယ်စုများကို အသစ်ဖြစ်ပေါ်လာသည့် ပဋိပက္ခများက စုစည်းပေးလိုက်ခြင်းကြောင့်လည်းဖြစ်နိုင်သည်။

ကချင်၏ ပညာရေးစနစ်ကို မည်သည့်ပုံစံပြုစုလိုသည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး အစိုးရသို့ ကေအိုင်အိုမှ အကြောင်းကြားထားချက်ရှိသည်။ ကချင်ဒေသတွင်း လက်ရှိဖြစ်ပေါ်နေသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ၊ NCA အလားအလာများကို ထောက်ရှုလျှင် ယင်းတင်ပြ အကြောင်းကြားချက်မှာ ကာလတိုအတွင်း ဖြစ်ပေါ်တိုးတက်လာရန်မှာ သံသယဖြစ်ဖွယ်ဖြစ်သည်။

ကချင်ဒေသတွင် ဗမာစကားကို ပြည်ထောင်စုစကားအနေဖြင့် သိထားရန်လိုအပ်သည်ဟူသော အယူအဆကို ထောက်ခံသူမှာ မွန်ဒေသများထက်စာလျှင် အလွန်တရာနည်းပါးသည်။ ဖြေဆိုသူများစု (အားလုံးမဟုတ်သည့်တိုင်) မှာ ဂျင်းဖောနှင့် အင်္ဂလိပ်ကို အားစိုက်ရန် လိုအပ်သည်ဟူသော အတွေးရှိကြသည်။ လက်ရှိဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပဋိပက္ခများ၏သက်ရောက်မှု၊ အမျိုးသားရေး ပြန်လည်ပေါ်ထွက်လာမှုတို့ကြောင့် ကချင်ကို ပြည်ထောင်စု၏ အစိတ်အပိုင်းအဖြစ် ရှုမြင်နိုင်ခြင်းမရှိတော့သည့်ကြောင်း ယင်းကဲ့သို့ ယူဆချက်များ ပေါ်ထွက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ အမျိုးသားရေးခံယူချက်များ အလွန်ပြင်းထန်နေသည့်တိုင် ကချင်ပြည်နယ်အတွက် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ကို ပို၍ လိုလားသူများလည်းရှိသည်။ (ကချင် မဟုတ်သည့်လူမျိုးများ အပါအဝင်) အနာဂတ်ကချင်ပြည်နယ်ကို ပြည်ထောင်စု၏ အစိတ်အပိုင်း အဖြစ်ရှုမြင်ပြီး ကလေးများကို ဗမာစာသင်ရန် အားပေးသူများဖြစ်သည်။

ထင်ရှားသည့် ကချင်ဖွံ့ဖြိုးရေးတက်ကြွလှုပ်ရှားသူ တစ်ဦးက (၁၁.၆.၂၀၁၅) တွင် “ဗမာ ဘာသာဟာ ပြည်ထောင်စု ဘာသာစကား ဖြစ်ပါတယ်။ တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားကနေ ဗမာဘာသာကို ကူးပြောင်းခြင်းကို အလယ်တန်းအဆင့်မှာ လုပ်သင့်ပါတယ်။ အလယ်တန်းအဆင့်မှ စပြီး သင်ကြားတာ အများစုကို ဗမာစာနဲ့သင်ပြီး တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားနဲ့ ယဉ်ကျေးမှုသင်တာကိုလည်း ဆက်လက် လုပ်ဆောင်သွား သင့်ပါတယ်။” (မွန် ပုံစံ) ဆက်လက်ပြီး သူမက “မိဘနဲ့ ကျောင်းသားများဟာဆိုရင် မတူညီတဲ့ကျောင်းတွေရွေးချယ်ခွင့်ရှိသင့်ပါတယ်။ မိမိကလေးကို ဘယ်ကျောင်းပို့မလဲဆိုတာ မိဘတွေနဲ့သာ အပြည့်အဝ သက်ဆိုင်ပါတယ်။ ဒီလိုအခြေအနေမျိုးမှာ ကျောင်းတွေအနေနဲ့ ထောက်ခံစာ၊ အသိအမှတ်ပြုလက်မှတ်တွေထုတ်ပေးမယ်ဆိုရင် မိဘများအနေနဲ့ တွက်ချက်မှုတွေပြုလုပ်နိုင်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဥပမာ အစိုးရကျောင်းနဲ့ ကေအိုင်အိုကျောင်းတွေကြားမှာ ရွေးချယ်တာ မျိုး လုပ်နိုင်မှာဖြစ်ပါတယ်။ အစိုးရ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းအသုံးပြုဘူးဆိုရင် ကျောင်းတွေအနေနဲ့ နိုင်ငံတကာ တက္ကသိုလ်ဝင်ခွင့်အတွက် ပြင်ဆင်ပေးသင့်ပါတယ်။ မိဘတိုင်းက သူတို့သားသမီးတွေကို နိုင်ငံခြားပို့ဖို့ မတတ်နိုင်တဲ့အတွက် အစိုးရစာမေးပွဲတွေမှာ ဝင်ရောက်နိုင်အောင် စီစဉ်မှုတွေပြုလုပ်သင့်ပါတယ်” ဟုပြောသည်။

၃.၄.၃ ကရင်

ကရင်ဦးရေများသည့် ဒေသများတွင် ဘာသာစကားနှင့် သင်ရိုးမူဝါဒ၊ လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်မှုများ၏ ရလဒ်အနေဖြင့် အစိုးရကျောင်းတက်ရောက်သူများမှာ ဗမာစကားပြောပြီး KED နှင့် ဒုက္ခသည်စခန်းတွင် ပညာသင်ကြားသူများမှာ မြန်မာ၏ ဘုံစကား ဗမာ စကားကျွမ်းကျင်မှု အားနည်းသည်။ KED အနေဖြင့် MTB ပညာရေးမူဝါဒကို ဆက်လက်ထိန်းသိမ်းထားလိုသော်လည်း အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီး နောက်ပိုင်းတွင် ဒုက္ခသည်စခန်းမှ မိသားစုများ နေအိမ်သို့ပြန်မည်ဖြစ်သည့်အလျောက် စခန်းမှလူငယ်များ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ သွားရောက်ပညာသင်ကြားခြင်း၊ အလုပ်လုပ်ရာတွင် အခက်အခဲတွေ့မည်ကို တစတစတိုး၍ သတိထားမိ လာကြသည်။ ဗမာစကားတတ်ကျွမ်းခြင်း မရှိသည့် ဒုက္ခသည်စခန်းများမှ ကလေးများကို အစိုးရကျောင်းများတွင် လက်ခံရန်ခက်ခဲ သည်။ ကျောင်းတက်ခွင့်ရရေးမှာ ကျောင်းအုပ်ဆရာကြီး၏ နားလည်မှု၊ ကြင်နာမှုပေါ်တွင် ရံဖန်ရံခါ မူတည်နေသည်။ (သို့မဟုတ် လာဘ်ငွေ ပေးနိုင်မှုပေါ်တွင်လည်း မူတည်နေသည်)⁵⁰

၃.၅ ပေါင်းစပ်ခြင်း

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှ ထွက်ပေါ်လာသည့် အဓိကပြဿနာကြီးမှာ EAGs များ၏ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်မှုနှင့် ဝန်ဆောင်မှု ပေးခြင်းစနစ်များ (ရံဖန်ရံခါတွင် ဆက်စပ်မှုရှိသည့် သို့မဟုတ်/နှင့် ကျောထောက် နောက်ခံပြုထားသည့် အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ နှင့် ပူးပေါင်းပြီး အကောင်အထည်ဖော်လေ့ရှိသည်) ၏အနေအထားနှင့် အနာဂတ်အလားအလာဖြစ်သည်။ EAGs များ စီမံမှုအောက်တွင် ရှိသည့် ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှု ဖြန့်ဝေသည့်စနစ်များ (ကျန်းမာရေး၊ တရားရေး၊ သဘာဝ သယံဇာတစီမံမှု အစရှိသဖြင့်) ကို နိုင်ငံစနစ်က တဖြည်းဖြည်း (သို့မဟုတ် အလျင်အမြန်) နေရာယူ သွားမည်လား၊ အစိုးရစနစ်နှင့် အပြိုင်ဆက်လက်ရှိနေမည်လား သို့မဟုတ် ပေါင်းစပ်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များ ပြုလုပ်သွားမည်လား။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုအတွက် အဓိကပြဿနာဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ လက်နက်ကိုင်နှင့် နိုင်ငံတော်ကြားမှ ဆယ်စုနှစ်ချီသည့် ပဋိပက္ခများအတွက် နိုင်ငံရေးအဖြေညှိနှိုင်းအဖြေရှာရာတွင်လည်း အဓိက ဆွေးနွေးရမည့်ကိစ္စဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ကြားကာလ အစီအမံများနှင့် ပတ်သက်ပြီး အသေးစိတ်ဆွေးနွေးမှုများ ပြင်ဆင်ထားခြင်းမရှိပါ။ နှစ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကြားတွင် တရားဝင် ဆွေးနွေးမှု၊ စီစဉ်မှုများမှာ အနည်းငယ်သာရှိသဖြင့် မြေပြင်တွင် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်နေသည့် လုပ်ငန်းများကို အဆင်ပြေရုံ မီးစင်ကြည့်က ဆောင်ရွက်နေသည်။

⁵⁰ Save the Children အစီရင်ခံစာ

၃.၅.၁ မွန်

၁၉၉၅ ခုနှစ် NMSF အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီးနောက် အထူးသဖြင့် လွန်ခဲ့သည့် ၃ နှစ်တာ (အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးကို ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် ပြန်လည် အတည်ပြုခဲ့သည်) အတွင်း ပညာရေးနယ်ပယ်တွင် အစိုးရစနစ်နှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် စနစ်များကြားမှ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှုများ တိုးတက်လာသည်။ လက်ရှိ (၂၀၁၅ ဇွန်) တွင် MNEC ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများမှ ကျောင်းသားများသည် ၅ တန်း နှင့် ၉ တန်း အစိုးရစစ် စာမေးပွဲများတွင် ဝင်ရောက်ဖြေဆိုနေကြသည်။ တွဲဖက်ကျောင်းများသည် အနီးအနားမှ အစိုးရကျောင်းများနှင့် တရားဝင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ (အထူးသဖြင့် MNEC အထက်တန်း ကျောင်း ၃ ခုတွင် နောက်ဆုံးနှစ် ၂ နှစ် တက်ရောက်နေသည့် ကျောင်းသားများ)⁵¹

မွန် နှင့် အစိုးရ ပညာရေးစနစ် ပေါင်းစပ်ရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး မတူညီသည့်အမြင်အမျိုးမျိုးရှိသည်။ ပေါင်းစပ်ရန်မှာ စောသေးသည်ဟု အားလုံးသဘောတူညီကြသည်။ သို့သော်လည်း မွန်ပညာရေး အသိုင်းအဝိုင်းအတွင်း ပေါင်းစပ်ရန်မှာ ရေရှည်ရည်ရွယ်ချက် ဖြစ်ရမည်ဟူသော အမြင်ပေါ်တွင် အဖွဲ့များကွဲပြားလျက်ရှိသည်။ ပေါင်းစပ်မှုများဖြစ်ပေါ်လာရန်မှာ အခြေအနေများပေါ်တွင် မူတည်နေသည်။ EAGs များ၏ ရပ်တည်ချက်များပြောင်းလဲပြီဆိုလျှင် ၎င်းတို့၏ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးမှာလည်း ပြောင်းလဲရမည် ဖြစ်သည်။ ဒေသခံပညာရေးဦးဆောင်များအနေနှင့် ၎င်းအပြောင်းအလဲများကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ရန် အရေးကြီးသည်။ သို့မှသာ မွန်လူထုအနေနှင့် ပညာရေးကို ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

အတွေ့အကြုံရင့် မွန်ပညာရေးဦးဆောင်တစ်ဦးက “အစိုးရစနစ်နဲ့ ကောင်းမွန်တဲ့ ဆက်ဆံရေးတွေရှိဖို့ တကယ်လိုလားပါတယ်။ အစိုးရကျောင်းများဟာလည်း ကျွန်တော်တို့ကျောင်းသားတွေပြောင်းလာတဲ့အခါ လက်ခံဖို့လည်းလိုလားပါတယ်။ အစိုးရကျောင်းများ က အသိအမှတ်ပြုတာကိုလည်း လိုလားပါတယ်။ အစိုးရနဲ့ ပူးပေါင်းတာမျိုးတော့မလုပ်ချင်ပေမဲ့ သူတို့ကအသိအမှတ်ပြုပြီး အလုပ်အတူလုပ်နိုင်ဖို့ ဆန္ဒရှိပါတယ်။ ပညာရေးစနစ်တခုတည်းရဲ့အောက်မှာ အစိုးရနဲ့တန်းတူအခွင့်အရေးရချင်ပါတယ်။ ရေရှည်မှာတော့ အစိုးရနဲ့ ပူးပေါင်းသွားဖို့ စဉ်းစားသွားမှာဖြစ်ပေမဲ့ လတ်တလောမှာတော့မရှိသေးပါဘူး” ဟုပြောသည်။

ပေါင်းစပ်ရေးနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆရာများမပါသည့် အဖွဲ့တစ်ခုက “မလိုပါဘူး။ မွန်အမျိုးသားကျောင်းတွေကို MNEC ကပဲ ဆက်လက်စီမံသင့်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် အစိုးရကထောက်ပံ့တာ၊ လစာ စိုက်ထုတ်ပေးတာမျိုးဆိုရင်တော့ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ လက်ခံပါမယ်” ဟုပြောသည်။ လက်တွေ့အခြေအနေတွင်တော့ နိုင်ငံတော်မှ ပေးအပ်သည့်ထောက်ပံ့မှုများသည် ထိန်းချုပ်မှု၊ သတ်မှတ်ချက် အများအပြားနှင့် ရောက်လာနိုင်ချေများသည်။ မူလတန်းအဆင့်တွင် မွန်ဘာသာနှင့် သင်ကြားရန်၊ အလယ်တန်းတွင် ဘာသာစကား နှစ်မျိုးအသုံးပြုပြီး အထက်တန်းတွင် ဗမာဘာသာအသားပေးသွားရန် အရေးကြီးပုံကို မွန်ဆရာအများအပြားက ထောက်ပြသည်။ သို့မှသာ ကျောင်းသားများအနေဖြင့် တက္ကသိုလ်ဝင်တန်းစာမေးပွဲများ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုနိုင်ကြမည်ဖြစ်သည်။ ထိုပုံစံသည် မွန်အမျိုးသားကျောင်းများမှသာလျှင် ပေးနိုင်သည့် ပုံစံတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော ကျောင်းများကို ထိန်းထား နိုင်ရန်မှာ ဒေသခံမွန်စကားပြောလူထုအတွက် အလွန်ပင်အရေးပါသည်။

NMSF သည် မူလတန်းကျောင်းများတွင် “ဗမာစကားအနည်းငယ်”ပါဝင်ပြီး တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားဖြင့် အဓိကထား သင်ကြားသည်။ အလယ်တန်းအဆင့်တွင် ၅၀ - ၅၀ ရာခိုင်နှုန်း၊ အထက်တန်း အဆင့်တွင် ဗမာစာ အဓိကထားပြီး “မွန်စာအနည်းငယ်” ထပ်ပေါင်းခြင်းမျိုးကို အပြည့်အဝ ထောက်ခံသည်။ “အစိုးရအနေနဲ့ ဒီပုံစံကို လက်ခံမယ်ဆိုရင် ဒါဟာ မြန်မာနိုင်ငံရဲ့အမျိုးသား ရင်ကြားစေ့ရေးအတွက် အလွန် ကောင်းပါတယ်။ မွန်ကို ဘာသာရပ်တခုလို သင်ကြားပေးခြင်းမျိုးကတော့ လုံလောက်ခြင်းမရှိပါဘူး”။

အစိုးရ၏ (ပညာရေးဥပဒေသစ်တွင်) ကျောင်းအမျိုးအစား ခွဲခြားထားမှုများရှိသည်။ MNEC ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများသည် မည်သည့် အမျိုးအစားတွင်အကျုံးဝင်ပြီး၊ ထိုကဲ့သို့သော ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ရန်ပုံငွေကိစ္စကို မည်သို့ထိခိုက်မှုရှိမည်နည်းဆိုသည့် မေးခွန်းများ ရှိနေသေးသည်။

လွန်ခဲ့သည့် ၂ နှစ် သို့မဟုတ် ၃ နှစ် မတိုင်မှီထိ UNICEF နှင့် MNEC ကဲ့သို့ အစိုးရမဟုတ်သည့် ပညာရေးပံ့ပိုးသူများ ကြားမှ ဆက်ဆံရေးမှာ ခပ်တန်းတန်းဖြစ်သည်။ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် ၎င်းတို့သည် ဒေသခံပညာရေးဦးဆောင်သူများထက် ပို၍တတ်သည်။ ပို၍အကျိုးပြုနိုင်သည်ဟု ယူဆထားခဲ့သောကြောင့်ဖြစ်သည်။ MNEC နှင့်အခြား မွန်ပညာရေးဦးဆောင်များသည် အစိုးရပညာရေး အရာရှိများနှင့် ဆက်ဆံရေးကိုဖော်ဆောင်ပေးသည့်၊ ပေါင်းကူးပေးသည့် UNICEF အခန်းကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့်အတူ အပြုသဘောဆောင်သည့် ဆက်ဆံရေးများပေါ်ပေါက်လာသည်မှာ လောလောလတ်လတ်သာ

⁵¹ လွန်ခဲ့သည့် နှစ်များတွင် ယင်းကျောင်းသားများသည် စာမေးပွဲများတွင် ရလဒ်ကောင်းလေ့ရှိသည်။ သို့သော်လည်း ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ၂၂ ရာခိုင်နှုန်းသာ အောင်မြင်သည်။ (အစိုးရ ကျောင်းမှ ကျောင်းသားများ အနီးစပ်ဆုံး ၄၀ ရာခိုင်နှုန်းအောင်မြင်သည်) ကျောင်းသားအချို့ ပြန်လည်ကုစားခြေဆိုရန်အတွက် MNEC မှ စီစဉ်ပေးခဲ့သည်။

ရှိသေးသည်။⁵² 'ပေါင်းကူးလုပ်ငန်းစဉ်' အရ UNICEF သည် ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ မြို့နယ်ပညာရေးရုံးမှတစ်ဆင့် MNEC ကျောင်းပေါင်း ၉၄ ကျောင်းသို့ အသေးစား ရန်ပုံငွေများ ချထားပေးခဲ့သည်။ ဒေသခံများအတွက် ယုံကြည်မှု တည်ဆောက်ခြင်း/ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ခြင်းအတွက် အသုံးဝင်သည့်နည်းလမ်းဖြစ်သော်လည်း MNEC ကျောင်းများကို အစိုးရကျောင်းအဖြစ်အသွင်ပြောင်းရန် ဖိအားကျရောက်စေသည့် အန္တရာယ်ရှိလာနိုင်သည်ဟု ယူဆသည့်ဒေသခံအချို့ရှိသည် (မွန်အမျိုးသားကျောင်းကို အစိုးရ၏ 'ကိုလိုနီပြုခြင်း' ဥပမာ)။ UNICEF အနေဖြင့် အစိုးရဖတ်စာ (မြန်မာဘာသာဖြင့်) ၁၀,၀၀၀ ကို MNEC ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများမှ ကျောင်းသားများ (၁ တန်းမှ ၅ တန်းထိ) ကိုပံ့ပိုးခဲ့သည်။ UNICEF ၏ လုပ်ငန်းခွင်တွင်းမှ ဆရာများ သင်တန်းပေးခြင်းတွင် MNEC မှ ဆရာများလည်း ပါဝင်သည်။ (UNICEF ၏ ပြည်နယ်အဆင့်၊ ပြည်ထောင်စု အဆင့် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား မူဝါဒ မြှင့်တင်ရေး ဆောင်ရွက်မှုများကို အောက်တွင်ဖော်ပြထားပါသည်။)

၃.၅.၂ ကချင်

မွန်စနစ်ကဲ့သို့ပင် KIO လက်အောက်ခံကျောင်းမှ ကျောင်းသားများသည် ၅ တန်းနှင့် ၉ တန်း အစိုးရစာမေးပွဲများတွင် ဝင်ရောက် ဖြေဆိုခွင့်ရှိသည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွား ခဲ့သည့် ၂၀၁၁ နှစ်လည်မှစပြီး အခြေအနေများမှာ သိသိသာသာ ပြောင်းလဲသွားသည်။ ဩဇာရှိ ကချင်ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက "ကျေးလက်ဒေသမှ ကျောင်းသားတွင် ကျောင်းပြောင်းလက်မှတ် မရှိပါက မြို့ပေါ်မှကျောင်းသို့ ပြောင်းရွှေ့တက်ရောက်ရန် ဖြစ်နိုင်ချေမရှိ" ဟုပြောသည်။ ဒီပညာရေးနှစ်အတွင်း ကျေးလက်ကျောင်း များမှ မြို့ပေါ်ကျောင်းသို့ ပြောင်းရွှေ့ဖို့ ကြိုးစားကြပေမယ့် မအောင်မြင်ကြပါဘူး။ ၅ တန်း၊ ၉ တန်း ကျောင်းသားအားလုံး အစိုးရစာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုထားဖို့လိုအပ်ပါတယ်။ ဒါမှ ကျောင်းပြောင်းလို့ရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမယ့် ကချင်ပြည်နယ်အစိုးရက စာရင်းမပါသူ များအနေနဲ့ စာမေးပွဲဖြေဆိုခွင့်မရှိလို့ ထုတ်ပြန်ခဲ့ပါတယ်။⁵³ EAG နှင့်အစိုးရပညာရေးစနစ် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ခွင့်ပြုခဲ့သည့် စနစ်တစ်ခု ပျက်သုန်းသွားခဲ့ပြီး ပေါင်းစပ်မှု ခေါင်းစဉ်ကိုလည်း အခက်အခဲ တွေ့စေခဲ့သည်။⁵⁴

ကချင်မှဖြေဆိုသူ တစ်ဦးတစ်ယောက်မျှပင်ပေါင်းစပ်ရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး တွေးတောမည့် အလားအလာ မြင်တွေ့ရခြင်းမရှိပါ။ အစိုးရနှင့် ကချင်ပညာရေးစနစ်ကြား ခွဲခြားရေးကိုသာ ဆွေးနွေးလျက်ရှိသည်။ ကချင် ပညာရေးဦးဆောင်တစ်ဦးက "အနာဂတ်မှာ ဖက်ဒရယ်မူဝါဒ ကျင့်သုံးတဲ့အခါ ကိုယ့်သင်ရိုးကိုယ် ရေးဆွဲနိုင်ဖို့ မျှော်လင့်ပါတယ်" ဟုပြောသည်။

၃.၅.၃ ကရင်

၂၀၁၂ ခုနှစ် KNU အပစ်အခတ်ရပ်စဲမှုအပြီးတွင် ကရင်ပြည်နယ်မှ ဝန်ဆောင်မှုပိုင်းပေါင်းစပ်ရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး မူဝါဒပိုင်း၊ လက်တွေ့အပိုင်း ဆွေးနွေးမှုများ ရှိလာသည်။ ၂၀၁၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာ ၁၅ တွင် NCA လက်မှတ်ရေးထိုးမှုကြောင့် ယင်းကဲ့သို့ဆွေးနွေးမှုများကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်အားကောင်းစေမည်ဖြစ်သည်။ KNU မှ ဖြေဆိုသူတစ်ဦး (၂၀၁၅ ဩဂုတ်) အဖြေအရ ပညာရေးထက် ကျန်းမာရေးပိုင်း ပေါင်းစပ်မှုများသည် ပို၍အောင်မြင်လျက်ရှိသည်။ KNU၊ ဆက်စပ်မှုရှိသည့် အရပ်ဘက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ ကရင်ပြည်နယ်အစိုးရအရာရှိများကြားတွင် စည်းဝေးကျင်းပမှုများရှိပြီး နေပြည်တော်တွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့် တွေ့ဆုံမှု အနည်းဆုံး တစ်ကြိမ်ခန့်ရှိသည်။ ကျန်းမာရေးသည် ပညာရေးကဲ့သို့ နိုင်ငံရေးဆန်ခြင်းမရှိသဖြင့် ကျန်းမာရေးကဏ္ဍ ပေါင်းစပ်မှုများသည် ပြဿနာမရှိ ချောမွေ့သည်။ ဆေးဝါးဒဏ်ခံ ဌာနများနှင့် တီဘီ ရောဂါများကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ကျန်းမာရေးကို ခြိမ်းခြောက်လျက်ရှိသည့် အရာများအဖြစ် သတ်မှတ်ထားသဖြင့် ကျန်းမာရေးကဏ္ဍ ပေါင်းစပ်မှုနှင့် ပတ်သက်ပြီး ကုသရေးအပိုင်း၊ လူသားချင်း စာနာမှုအပိုင်းတွင် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများရှိသည်။

KNU မှ ဖြေဆိုသူများက KNU/KED နှင့် အစိုးရပညာရေးစနစ်များ ပေါင်းစည်းရာတွင် ကြုံတွေ့ရသည့် အခက်အခဲများအကြောင်း ပြောပြသည်။ သို့သော်လည်း KED နှင့် ကရင်ပြည်နယ် ပညာရေးဌာနတို့၏ မကြာသေးမှီက တွေ့ဆုံမှုများတွင် တိုးတက်မှုများ ရှိလာခဲ့သည်။ ကျောင်းသားများ (အထူးသဖြင့် ဒုက္ခသည်စခန်းများမှ ပြန်လာမည့် ကလေးငယ်များ) ကို အစိုးရကျောင်းများတွင် ပြန်လည်တက်ရောက်ခွင့်ရရန် အလွတ်သဘော သဘောတူနိုင်ခဲ့သည်။ အောင်မြင်သည့် အစီအစဉ်ဖြစ်ရန်အတွက် စနစ်တစ်ခုမှ တစ်ခုသို့ပြောင်းသည့် ကျောင်းသားများကို ပံ့ပိုးရန်လိုအပ်သကဲ့သို့ လက်ခံမည့်ကျောင်းများကိုလည်း ပံ့ပိုးပေးရန်လိုအပ်သည်။ ဗမာစကား မကျွမ်းကျင်မှုကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ သင်ရိုးညွှန်းတမ်း မတူသောကြောင့်သော်လည်းကောင်း အစိုးရကျောင်းများ သည် ကလေးငယ်များပြောင်းရွှေ့တက်ရောက်မှုကို ငြင်းပယ်ရန်အတွက် ဝင်ခွင့်စာမေးပွဲများကို အသုံးပြုလေ့ရှိသည်။ ယင်းသို့

⁵² ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ဖွယ်ရှိသည့် ဗဟိုဦးစီးမှုလျော့ချရေးတွင် အကျပ်အတည်းတွေ နိုင်သည့် ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးဝန်ဆောင်မှု အကျပ်အတည်းများကို သုတေသနပြုခြင်း၏ အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော ၂၀၁၃၊ ၂၀၁၄ ခုနှစ်တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် UNICEF ၏ Mon Situational Analysis (SITAN) ကလည်း တစ်စိတ်အပိုင်း အထောက်အပံ့ဖြစ်စေခဲ့သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲတွင် ပြည်နယ်၊ မြို့နယ် ပညာရေးအရာရှိများနှင့် MNEC အဆင့်မြင့် ဝန်ထမ်းများ တွေ့ဆုံပေးပြီး ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိသည့် ပူးပေါင်းရေး ကိစ္စများ ဆွေးနွေးဖော်ထုတ်စေခဲ့သည်။

⁵³ အစိုးရ၏ တရားဝင်ထုတ်ပြန်ချက် မိတ္တူကို စာတမ်းရှင်းများမှ လက်ခံရရှိ ခဲ့သည်။

⁵⁴ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် ကေအိုင်အိုအနေဖြင့် လာမည့် ဆယ်စုနှစ်အတွင်း ပညာရေးကဏ္ဍ အပါအဝင် နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေး နှင့် ဝန်ဆောင်မှု ပေးခြင်းလုပ်ငန်းများကို အစိုးရနှင့် ပေါင်းစပ်သွားလို့ကြောင်းတင်ပြခဲ့သည်။ အစောပိုင်းတွင် အပြုသဘောဆောင် လက်ခံခဲ့သော်လည်း ၂၀၀၉ - ၂၀၁၀ နယ်ခြားစောင့်တပ် အရေးကိစ္စများပေါ်လာသည့်အခါတွင်တော့ တင်ပြမှုကို ငြင်းပယ်ခဲ့သည်။

ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် အငြင်းပယ်ခံမှု အကြိမ်ကြိမ်ခံစားရသည့် ကလေးငယ်များအတွက် တစ်စုံတစ်ရာ အထောက်အကူမပြုပါ။ အစိုးရကျောင်းများတွင် ဘာသာစကား အခက်အခဲ ရှိသည့် ကလေးများကို အကူအညီဖြစ်စေသည့် အရင်းအမြစ်ပံ့ပိုးမှုများမရှိပဲ ကျောင်းသားများ ပြည့်သိပ်နေသည့် စာသင်ခန်းများသာ ရှိသည်။ ဒေသခံ အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့အစည်း ခေါင်းဆောင်များမှ အစိုးရ မြို့နယ် ပညာရေး အရာရှိသို့ အကြံပြုချက်များတွင် ကျောင်းသားများနှင့် လက်ခံသည့်ကျောင်းများ အထောက်အကူ ဖြစ်စေရန်အတွက်နှင့် ဗမာ ဘာသာစကားကို အထောက်အကူဖြစ်စေရန် အင်္ဂလိပ်ကို ဒုတိယဘာသာ စကား ဖတ်စာများ အဖြစ်ပြုစုရန် အကြံပြုချက်ပါဝင်သည်။ KNU နှင့် KNU/KNLA ငြိမ်းချမ်းရေး ကောင်စီသည် ကရင်စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ နှင့်ပူးပေါင်းပြီး (ရန်ပုံငွေ ရှာဖွေရေး အပါအဝင်) ပညာရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန် စီစဉ်လျက် ရှိသည်။

၃.၆ လိုအပ်ချက်များ နှင့် စိန်ခေါ်မှုများ

မြန်မာတိုင်းရင်းသား ပညာရေးကဏ္ဍတွင် နှစ်ရှည်များစွာရင်ဆိုင်လာရသည့် လိုအပ်ချက်များကို ဆရာများက ထောက်ပြထားသည်။ ပညာရေးဦးဆောင်သူအများစုကလည်း ၎င်းတို့၏ အဓိကလိုအပ်ချက်မှာ ဆရာများသင်တန်းပေးခြင်းအပါအဝင် စွမ်းဆောင်ရည် မြှင့်တင်ရန် ဖြစ်ကြောင်းပြောသည်။⁵⁵ အခြားသောအခက်အခဲများတွင် ကျောင်းအဆောက်အအုံများနှင့် ပရိဘောဂများ၊ ဘာသာရပ်သင်သည့် ဆရာများ၊ (အထူးသဖြင့် အထက်တန်းအဆင့်) နှင့် ပြင်ဆင်ရန် အချိန်မလုံလောက်မှုတို့ ပါဝင်သည်။

ဆရာများ (အထူးသဖြင့် မွန်) က လစာပုံမှန်ပေးရန်၊ ပိုမိုလောက်အံ့စွာပေးရန် လိုအပ်ကြောင်း ပြောသည်။ “MNEC ကျောင်းတွေဟာ လစာ ကိစ္စနဲ့ ပတ်သက်ပြီး အခက်အခဲတွေ တွေ့နေရပါတယ်” (၇.၇.၂၀၁၅) ဆရာလစာ၊ ဆရာများသင်တန်းပေးခြင်း နှင့်ဖတ်စာအုပ်ပြုစုရေး (ပြုစုပုံ) နှင့်ပတ်သက်ပြီး မည်သူက ပေးသင့်သည်နှင့်ပတ်သက်ပြီး မရှင်းမလင်း ဖြစ်နေဆဲ၊ ပြိုင်ဆိုင်မှုများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အစိုးရ၊ နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များ၊ မိသားစုများ နှင့် ရပ်ရွာများ၊ သက်ဆိုင်ရာ EAG သို့မဟုတ် အထက်ဖော်ပြပါများ ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်ခြင်းပြုမည်လား။

၃.၆.၁ IDP စခန်းများမှ ကျောင်းများ

ထိုင်းနယ်စပ်တလျှောက်ရှိ ကရင် နှင့် ရှမ်း EAGs များ ထိန်းချုပ်နယ်မြေများတွင် အထိုင်ကျနေပြီဖြစ်သည့် ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာ တိမ်းရှောင်သူများ (IDPs) ၏ ရပ်ရွာများ ဆက်တိုက်တည်ရှိသည် (TBC 2015, Jolliffe 2015)။ ထိုင်းနိုင်ငံအတွင်းမှ ဒုက္ခသည်စခန်းများကဲ့သို့ ထောက်ပံ့မှုကောင်းစွာ မရရှိသော်လည်း ယင်းရပ်ရွာများတွင် ပညာရေးလိုအပ်ချက်မှာမူ အတူတူပင် ဖြစ်သည်။ အစိုးရနှင့် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များ ပေါင်းစပ်ရေးနှင့်ဆိုင်သည့် အခက်အခဲများလည်း ရှိနေသည်။

ကေအိုင်အို ထိန်းချုပ်နေရာမှ IDP စခန်းများတွင် ကျောင်းပေါင်း ၆၀ နီးပါးရှိသည် (၇.၁၂.၂၀၁၃)။ နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များ၏ ပံ့ပိုးမှုများမှာ ရပ်တန့်လုဆဲဖြစ်ပြီး ရန်ပုံငွေအရေးတကြီး လိုအပ်လျက်ရှိသည်။ လိုင်ဇာ အနီးပတ်ဝန်းကျင်မှ IDP စခန်းများတွင် ဂျင်းဖောစကား ပြောနိုင်သည့် ရှမ်းနှင့် ဗမာ မိသားစုများ အနည်းငယ်ရှိသည်။ (ဖွမ်လွမ် နှင့် ဂျီယန် IDP စခန်းများ၊ ၂၁.၄.၂၀၁၅ တွင် ကွင်းဆင်း) အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်းပင် သင်ကြားမှုအများစုမှာ ဂျင်းဖောဘာသာစကားဖြစ်သော်လည်း ဖတ်စာအုပ်များမှာ ဗမာဘာသာ ဖြစ်သည်။ IDPs များက “နေရင်းရပ်ရွာ (နှင့် ကျောင်းများ) ကို ထားခဲ့ရပါတယ်။ တချို့မှာ မြန်မာစစ်တပ် စခန်းတွေဖြစ်ပြီး စစ်သားတွေက သူတို့မိသားစုတွေကို ခေါ်ထားပါတယ်” ဟုပြောသည်။ KIO ၏ တိုက်ခိုက်မှုမှ အကာအကွယ်တချို့ရမည်ဟု မျှော်လင့်လျက် မြန်မာစစ်သားများသည် ကျောင်းများနှင့် ဘုရားကျောင်းများတွင်စခန်းချလေ့ရှိသည်။ ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခ၏ ပညာရေးပေါ်သက်ရောက်မှုများမှာ လိုင်ဇာမြို့ပြင်မှ “ရှေ့တန်း”စခန်း လဝါယန် သို့ကွင်းဆင်းရာတွင် အထင်အရှားတွေ့ရှိရသည် (၂၁.၄.၂၀၁၅)။ မူရင်း ရွာသားအားလုံးမှာ စွန့်ခွာထွက်ပြေးသွားရပြီး မူလတန်းကျောင်းမှာ KIO ရှေ့တန်းစခန်း ဖြစ်နေသည်။ ရှေ့သို့ ကီလိုမီတာ အနည်းငယ်ဆက်သွားလျှင် သို့မဟုတ် ပထမဆုံးတွေ့ရသည့် တောင်စောင်းများပေါ်တွင် မြန်မာစစ်တပ်များ တပ်စွဲသည်မှာ တစ်နှစ်ကျော်နေပြီဖြစ်သည်။

မူရင်းရပ်ရွာများသို့ ပြန်လည်နေထိုင်ရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး အမျိုးသမီးတစ်ဦးက “ ဘယ်သူမှနှစ်ခါ သေချင်မှာ မဟုတ်ဘူး။ ၁၉၉၄ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး နောက်ပိုင်းမှာ ကျွန်မတို့ရွာကို ပြန်လည်တည်ထောင်မှုတွေလုပ်ခဲ့တယ်။ ၂၀၁၁ မှာပြန်ထွက်ပြေးရတယ်။ အိမ်ပြန်ခင် အာမခံချက်ရှိတဲ့ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်လိုတယ်။ ခုတော့ အိမ်ပြန်ဖို့ဟာ စောလွန်းသေးတယ်။ အစိုးရကို အလိုမရှိသလို ယုံလည်း မယုံကြည်ပါဘူး။ ကေအိုင်အိုကိုပဲ ကျွန်မတို့ရဲ့ အစိုးရအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုထားပါတယ်” ဟုပြောသည်။

⁵⁵ EAG အများစုတွင် အလုပ်ခွင်မဝင်မီသင်တန်းပေးသည့် စနစ်များပြင်ဆင်ထားသည်။ ဒေသခံ NGOs က(ငြိမ်းဖောင်အေးရှင်း ကဲ့သို့သော) ပံ့ပိုးလေ့ရှိသည်။ သင်တန်းမှာ ရက်သတ္တပတ်အနည်းငယ် သို့မဟုတ် လပိုင်းမျှကြာမြင့်သည်။ ဆရာများ စာသင်ကြားမှုမစမီ သို့မဟုတ် စာသင်ကြားမှု စတင်ပြီး နောက်တွင်သင်တန်းပေးသည်။ ယင်းသင်တန်းများသည် အစိုးရစနစ်မှ ဆရာများ အနေဖြင့် ပညာရေး ကောလိပ်များတွင် နှစ်နှစ်ကြာသင်ကြားခဲ့မှုများနှင့် ယှဉ်၍မရပါ။ EAG နှင့် အစိုးရနှင့် မဆိုင်သည့် ကျောင်းများ၏ လုပ်ငန်းခွင်အတွင်း သင်တန်းများမှာ တစ်ခုနှင့်တစ်ခု အတော်ပင်ကွဲပြားသည်။ MNEC ဆရာများကို အစိုးရဆရာများနှင့်အတူ UNICEF က ဦးဆောင်သည့် လုပ်ငန်းခွင်ဝင် သင်တန်းများတွင် ပါဝင်ရန် ဖိတ်ခေါ်မှုများ ရရှိနေရပါရှိလာသည်။ ချွင်းချက်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဖွန်ပြည်နယ်မှ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်သည့်စနစ်၏ အစ ဖြစ်သည်။

အစိုးရ ထိန်းချုပ်နေရာများမှ IDPs များသည်လည်း အသစ်နေရာချထားသည့်နေရာမှ ပညာရေးအဆင့်အတန်းမြင့်မားမှုကြောင့် ၎င်းတို့ မူရင်းရပ်ရွာများသို့ပြန်ရန် ဆန္ဒမရှိကြကြောင်း အစီရင်ခံစာများအရသိရသည်(ပြည်တွင်း NGO ၂၀၁၅ မေ)။

လိုင်ဇာ အနီးအနား ဒုက္ခသည်စခန်းမှ IDP များအတွက် အထက်တန်းကျောင်းအသစ်ကို အလန်ဘွမ် (လိုင်ဇာအနီးမှ ကေအိုင်အို ဌာနချုပ်နေရာဟောင်း) တွင် ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ကေအိုင်အိုက တည်ဆောက်ပေးခဲ့သည်။ (၂၀၁၄.၂၀၁၅ ကွင်းဆင်း) ၂၀၁၅ - ၂၀၁၆ စာသင်နှစ်တွင် ကျောင်းသားပေါင်း ၂၀၀၀ ခန့်တက်ရောက်မည်ဟု ကချင်ပညာရေးဦးဆောင်များမှ မျှော်လင့်ထားသည်။ အများစုမှာ အနီးအနားစခန်းများရှိ မူလတန်းကျောင်းများမှ ပြောင်းရွှေ့တက်ရောက်ကြမည်ဖြစ်သည်။ ဆရာပေါင်း ၁၀၀ ကျော်ရှိသည့်အနက် ၆၀ မှာ လစာမရသည့် စေတနာ့ဝန်ထမ်းများဖြစ်ကြသည်။ (ကချင် မျိုးချစ်ပုဂ္ဂိုလ်များ) ကျန်ဆရာများမှာ ကေအိုင်အို ပညာရေးဌာနမှ လစာ အချို့ရရှိကြသည်။

၃.၆.၂ အသိအမှတ်ပြုမှု (Accreditation)

အစိုးရနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ကျောင်းများအတွက် အသိအမှတ်ပြုခြင်းမှာ အလွန်အင်မတန်မှ အရေးကြီးသည် (အငြင်းပွား ဆွေးနွေးရမည့်ကိစ္စလည်း ဖြစ်သည်)။ ရှင်းရှင်းပြောရလျှင် မည်သည့်အာဏာပိုင်သည် ကျောင်းဆင်းများကို အသိအမှတ်ပြု လက်မှတ် ထုတ်ပေးမည်နည်း။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း နှင့် နိုင်ငံပြင်ပတွင် ဆက်လက်ပညာသင်ကြားရန် သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းခွင်ဝင်ရန် ယင်းအသိအမှတ်ပြု လက်မှတ်များကို လက်ခံမှုမရှိနှင့် ဆိုသည့် ပြဿနာများဖြစ်သည်။

MNEC ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများ၏ လက်ရှိအနေအထား၊ အနာဂတ်နှင့် ပတ်သက်၍ ဆွေးနွေးမှုများတွင် ပေါင်းစပ်ရေးကိစ္စသည် အဓိကဖြစ်နေပြီး မွန်ပုံစံမှာ မွန်အမျိုးသားကျောင်းသားများ အစိုးရစာမေးပွဲများဝင်ရောက်ပြီး (တက္ကသိုလ်ဝင်တန်း/ အတန်းပြီးဆုံးခြင်း) အစိုးရ/ပြည်ထောင်စု အဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ်သို့ ဝင်ရောက်ရန် ပုံစံတည်ထားခြင်းဖြစ်သောကြောင့် အသိအမှတ်ပြုမှုအား ပြဿနာတစ်ရပ်ကဲ့သို့ ယူဆခြင်းမရှိပါ။ ဖြစ်နိုင်ဖွယ်ရှိသည့် (အနာဂတ်) ကချင်အသိအမှတ်ပြုပုံစံများမှာ အစိုးရကျောင်းများနှင့် ချိတ်ဆက်ခြင်း (MNEC ၏ မွန်ပုံစံ)၊ ကချင် မေ့ကောလိပ်မှ အသိအမှတ်ပြုခြင်း၊ သို့မဟုတ် အခြားသော အစိုးရမဟုတ်သည့် မြန်မာအင်စတီကျူးရှင်းများ (KTCS ကို နိုင်ငံတကာ အသိအမှတ်ပြုသည်။ အထက်တန်းပညာရေးအတွက် အသိအမှတ်ပြုမှု ရရှိနိုင်သည်) မှတဆင့် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ပုဂ္ဂလိကကျောင်းများဖွင့်လှစ်ပြီး နိုင်ငံတကာ စာမေးပွဲများအတွက် ပြင်ဆင်ခြင်းကို အားစိုက်ဆောင်ရွက်ပြီး နိုင်ငံရပ်ခြားတွင် ပညာသင်ကြားခြင်း (အနည်းဆုံးအနေဖြင့် အထက်တန်းလွှာများ အတွက်) ကိုဆောင်ရွက်သွားရန်ပုံစံများဖြစ်နိုင်သည်။⁵⁶ ကေအိုင်အို အထက်တန်းကျောင်းဆင်းများအနေဖြင့် အိန္ဒိယနှင့် တရုတ်မှ အဆင့်မြင့်ပညာရေး အင်စတီကျူးရှင်းများသို့ ချိတ်ဆက်နိုင်သည်။ တရားဝင်အစိုးရ အသိအမှတ်ပြုမှုမရှိပဲ တက်ရောက်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် ဖြေဆိုသူအချို့သည် အသိအမှတ်ပြုမှုကိစ္စကို ပူပန်စရာ ကိစ္စတစ်ခုဟု သတ်မှတ်ထားခြင်းမရှိပါ။

ကရင်နှင့် ကရင်နီ ဒုက္ခသည် စခန်းမှ ကျောင်းသားများ၊ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းပိုင်း KNU (KNPP) ထိန်းချုပ်နေရာ သို့မဟုတ် ဩဇာသက်ရောက်မှုရှိသည့်နေရာမှ ရပ်ရွာကျောင်း/KED ကျောင်းများတွင် တက်ရောက်နေသူများအဖို့ အသိအမှတ်ပြုခံရရေးသည် ပြဿနာကြီးဖြစ်သည်။ ကရင် CBO များ၊ နိုင်ငံတကာ NGO များ (ထုတ်ပြန်ချက်များ ထွက်လာရန်ရှိ) သည် ဒုက္ခသည်စခန်းများမှ ကျောင်းသားများ နှင့် ဆရာများ၏ အရည်အသွေးများကို အသိအမှတ်ပြုရန်အတွက် အစိုးရပေါ် တိုက်တွန်းမှုများ ပြုလုပ်နေသည်။ အစိုးရနှင့် KED ပညာရေးစနစ်များ လိုက်ဖက်ညီရေး (သို့မဟုတ် ပေါင်းစပ်) နိုင်ရန်အတွက် ပေါင်းကူးအစီအစဉ်များ ပြုစုရန်လည်း တိုက်တွန်းလျက် ရှိသည်။

ဗမာရွှေ့ပြောင်းလုပ်သား ပညာရေးကော်မတီ (BMWEC) သည် ထိုင်းနယ်စပ် တလျောက်မှ မြန်မာနှင့် ထိုင်းအစိုးရ သင်ရိုးအသုံးပြုသည့် ကျောင်းများ (မဲဆောက်ဝန်းကျင်) ကို ပံ့ပိုးလျက်ရှိသည်။ အထက်တန်း ကျောင်းဆင်းများအတွက် မြန်မာဘာသာ သင်ခန်းစာများ ထည့်သွင်းပြီး အစိုးရစာမေးပွဲများ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုနိုင်ရန်အတွက် ပြင်ဆင်မှုများ ပြုလုပ်ပေးနေသည်။ အချို့သော ကျောင်းသားများမှာ အောင်မြင်ပေါက်မြောက်ကြပြီး ယခုအခါတွင် ကရင်ပြည်နယ် ဘားအံ ကောလိပ်/တက္ကသိုလ်များ တွင် ပညာသင်ကြားနေသူများရှိသည်။ ယခုရေးသားသည့် သုတေသနစာတမ်း၏ အဓိကလေ့လာသည့် နယ်ပယ်မဟုတ်သည့်တိုင် မြန်မာနှင့် ထိုင်းပညာရေးစနစ်များကို ပေါင်းကူးသည့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှု၊ ကျောင်းသားများ အထောက်အကူဖြစ်စေရန် အပိုသင်ခန်းစာများဖြင့် ကူညီခြင်းဖြစ်သော ရှုပ်ထွေးသည့် ပညာရေးရပ်ဝန်းမှ ဆောင်ရွက်ပုံများသည် ရှေ့လမ်းစဉ်များအတွက် အသုံးဝင်သည်။

၃.၇ နိုင်ငံရေးနှင့် ပညာရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ

ပညာရေးကဏ္ဍဘက်စုံပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်းမှ ပညာရေးတွင် အားလုံးပါဝင်ရေး သာတူညီမျှရေးစသည့် အကြောင်းအရာများ ဖြစ်ပေါ် လာစေရန် ရည်ရွယ်သည့် အမျိုးသားပညာရေးကဏ္ဍလုပ်ငန်းစဉ် (၂၀၁၆ - ၂၀၂၁) ကို ထွက်ပေါ်လာစေခဲ့သည်။⁵⁷ လုပ်ငန်းစဉ်အရ

⁵⁶ KTCS အခန်းကဏ္ဍနှင့် ပတ်သက်လျှင် Sadan (2013: 381-82) ကိုကြည့်ပါ။

⁵⁷ စာတမ်းရေးသားနေစဉ်အချိန်တွင် အမျိုးသားပညာရေးကဏ္ဍလုပ်ငန်းစဉ်ကို အစိုးရ အနေဖြင့် အတည်ပြုခြင်း မရှိသေးပါ။

အစိုးရ အနေဖြင့် ဒေသတွင်း၊ နိုင်ငံတကာ စံချိန်များနှင့်အညီ အခြေခံပညာကို မူလတန်းကြိုမှ ၁၂ နှစ်အထိ ပြောင်းလဲရန် လုပ်ဆောင် ရတော့မည်ဖြစ်သည်။

ပညာရေးဥပဒေသစ်နှင့် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံမှ MTB သင်ကြားမှု နှင့် တိုင်းရင်းသား ပညာရေးပေါ်တွင် အပြုသဘောပေါ် အပြုသဘောပေါ် ထိခိုက်မှုများရှိစေသည်။ နေရာအတော်များများ (အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခ ဒဏ်ခံရသည့် ဒေသများ) တွင် အစိုးရ၏ ပညာရေးကဏ္ဍ ဥပဒေသစ် နှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်မှုများပေါ်တွင် သိန်းလည်း အနည်းငယ်သာရှိပြီး ထောက်ခံအားပေးမှုမှာ ပို၍ပင် နည်းပါသည်။ တိုင်းရင်းသားအများစုအတွက် အစိုးရဆိုသည်မှာ စစ်တပ်ပင်ဖြစ်နေသေးသည်ဟု ခံယူထားမှုမှာ ထင်ရှားသည်။ ထိုကဲ့သို့သော အမြင်ခိုင်နေသည့် မယုံကြည်မှုများ၊ စိုးရိမ်မှုများကို ကုစားရန်မှာ မျိုးဆက်နှင့်ချီ ကြာသွားနိုင်သည်။ တိုင်းရင်းသား အနည်းငယ်ကသာ (အထူးသဖြင့် ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများတွင် ပို၍နည်းသည်) အစိုးရဦးဆောင်သည့် ပညာရေး၊ ကဏ္ဍစုံပြုပြင် ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကို ယုံကြည်မှုရှိကြသည်။

၂၀၁၅ ဖေဖော်ဝါရီတွင် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်သည် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများနှင့် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ ဥပဒေကို အတည်ပြု ခဲ့သည်။⁵⁸ ယင်းဥပဒေသည် တိုင်းရင်းသားပညာရေးပေါ်တွင် ထိရောက်သည့် အကျိုးရှိမည်လားဆိုသည်မှာ စောင့်ကြည့်ရဦးမည် ဖြစ်သည်။

၃.၇.၁ ကချင်

ကချင်လူထုကြားတွင် ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု၊ အခြားပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ထွန်းနေသည်ကို အသိအမှတ်ပြုသူမှာ အနည်းငယ် သာရှိသည်။ KIO ဆက်ဆံရေးရုံးများ၏ တာဝန်ခံက "အစိုးရရဲ့ ပညာရေးစနစ်ဟာ ပျက်စီးပြိုလဲနေပြီ။ ကျွန်တော်တို့ဟာ ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံ၊ ဖွံ့ဖြိုးပြီးနိုင်ငံတွေရဲ့ဟိုးအနောက်မှာ ကျန်နေခဲ့ပြီ။ KIO ရဲ့အမြင်ကတော့ ကျွန်တော်တို့ ဒီစနစ်အတိုင်းဆက်ပြီး လိုက်နေမယ်ဆိုရင် ပိုပြီးအဆင်မပြေမယ် ပိုပြီးအဝေးမှာကျန်ခဲ့မယ်။ ကျွန်တော်တို့မှာ ပဋိပက္ခတွေရှိနေပေမယ့် ငွေကြေးလုံလောက် အောင် မရှိပေမယ့် ကျွန်တော်တို့ရဲ့ လူငယ်တွေကို ပညာသင်ပေးဖို့ ကြိုးစားနေပါတယ်" ဟုပြောသည်။

CESR အစီအစဉ်ဖြင့် အချို့ဖတ်စာများကို ဘာသာပြန်ပြီးဖြစ်သော်လည်း ကချင်ဒေသမှ ကျောင်းများအားလုံးသို့ ကချင်ဘာသာ စကားဖတ်စာများ မရောက်ရှိသေးပါ။ ကချင် ခရစ်ယာန်ပညာရေး ဦးဆောင်တစ်ဦးက "ဝေးလံခေါင်ဖျားတဲ့ဒေသမှာ အစိုးရကျောင်းတွေ ရှိပါတယ်။ သို့သော်လည်း ကလေးတွေအနေနဲ့ ဗမာစကားနားမလည်ကြလို့ ဘာသာရပ်အများစု (ဥပမာ သင်္ချာ၊ ပထဝီ၊ သမိုင်း) ကို ကချင်ဘာသာဖြင့် ဘာသာပြန်ဖို့ လိုပါတယ်။ ဒါကြောင့် ဒီလိုဝေးတဲ့ဒေသတွေကို စေတနာဖြစ်ဆရာတွေကို စေလွှတ်တာဖြစ်ပါတယ်။ လွန်ခဲ့တဲ့နှစ်မှာတော့ စေတနာလုပ်အားပေး ဆရာမလေး ၂ ယောက် ရှမ်းပြည်မြောက်ပိုင်းမှာ အဓမ္မကျင့် ခံခဲ့ရတာ။⁵⁹ စေတနာဖြစ်ဆရာများဟာ အစိုးရဖတ်စာမှ ဗမာလိုရေးထားတာကို အသုံးပြုပေမဲ့ စာရှင်းပြတဲ့အခါ ကချင်လို ရှင်းပြပါတယ်" ဟု ပြောပြသည်။

ကချင် IDP များက (၂၀၁၄-၂၀၁၅) တွင် " အစိုးရပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွေဟာ ရိုးသားမှု မရှိပါဘူး။ သူတို့ကျောင်းတွေ ဒီမှာလာဖွင့်မှာ မလိုလားပါဘူး။ ကျောင်းဆိုတာ သူတို့ဩဇာလွှမ်းမိုးဖို့ အသုံးပြုတဲ့နည်းဖြစ်ပါတယ်။ ဒီမှာ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ အစိုးရအစစ်က ကေအိုင်အိုပါ" ဟုပြောသည်။ ဩဇာကြီးသည့် ကချင်ဖွံ့ဖြိုးရေး နှင့် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူတစ်ဦးက (၁၁၆၊ ၂၀၁၅) တွင် "တိုင်းရင်းသားပညာရေးဆိုတာ အမျိုးသားရေးဝါဒီ နိုင်ငံရေးသက်သက်မဟုတ်ပါဘူး။ သင်ကြားမှုအရည်အသွေးနဲ့ ဆိုင်တဲ့ကိစ္စ ဖြစ်ပါတယ်။ အစိုးရကျောင်းများဟာဆိုရင် အလွန်ပုံအခြေအနေဆိုးလို့ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုတွေလုပ်ဖို့ လိုပါတယ်။ ဆရာဖြစ် သင်တန်းတွေအပါအဝင်ပေါ့။ မြို့ပြနဲ့ ကျေးလက်ဒေသတွေမှာ ပညာရေးရယူသင်ကြားခွင့်၊ အရည်အသွေးအစရှိတဲ့ နေရာမှာ ကွာဟချက်တွေရှိနေပါတယ်" ဟုပြောသည်။

၃.၇.၂ မွန်

ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကာလအတွင်း မွန်ပြည်နယ်တွင် ပြည်နယ်အဆင့် ဘာသာစကားနှင့် သင်ကြားရေးမူဝါဒများ ကောင်းစွာ တိုးတက် လာခဲ့သည်။ ၂၀၁၀ ရွေးကောက်ပွဲတွင် မွန်နိုင်ငံရေးပါတီဖြစ်သော မွန်ဒေသလုံးဆိုင်ရာ ဒီမိုကရေစီပါတီ All Mon Regions Democracy Party (AMDP) ကိုယ်စားလှယ်များ၏ တိုက်တွန်းမှုများ၊ တောင်းဆိုမှုများကြောင့်ဖြစ်သည်။ မွန်ပြည်နယ် လွှတ်တော်တွင် ဘာသာစကားမူဝါဒ ဆိုင်ရာကော်မတီရှိသည်။ AMDP (အထူးသဖြင့် ဒေါက်တာ ဗညားအောင်မိုး၊ လွှတ်တော်အမတ်) သည် ပြည်ထောင်စုအဆင့် (နေပြည်တော်အဆင့်)/ နိုင်ငံအဆင့် အစိုးရကျောင်းများတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားအသုံးပြုရန်

⁵⁸ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများဆိုင်ရာအခွင့်အရေးကာကွယ်ရေးဥပဒေတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများဆိုင်ရာအခွင့်အရေးကာကွယ်ရေး ဥပဒေ ထုတ်ပြန်ခြင်း (၂၀၁၅ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေအမှတ် ၈၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၄၊ ၂၀၁၅)
⁵⁹ ၂၀၁၅ ဇန်နဝါရီ ၁၉ - ၂၀ အတွင်းဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် ဖြစ်ရပ်ဆိုးကိုရည်ညွှန်းသည်။ ကချင်နယ်ခြားအသင်းချုပ်မှ စေတနာ လုပ်အားပေး ဆရာမ ၂ ဦးသည် ကောင်းခါး - ကျူဘုတ်၌ အဓမ္မကျင့် သတ်ခံရသည်။ မြန်မာ့တပ်မတော် စစ်သားများ ကျူးလွန်သည်ဟု ယူဆ စွပ်စွဲလျက်ရှိသည်။

တိုက်တွန်းမှုများပြုလုပ်လျက် ရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အခြားနိုင်ငံရေး အစုအဖွဲ့များနည်းတူ မွန်နိုင်ငံရေးပါတီများ (AMDP နှင့် မွန်အမျိုးသားပါတီ) တွင် ပညာရေး သို့မဟုတ် ဘာသာစကားနှင့်ဆိုင်သည့် အသေးစိတ် မူဝါဒများမရှိပါ။

UNICEF ၏ ထောက်ပံ့မှုများနှင့်အတူ MNEC နှင့်မွန်စာပေနှင့်ယဉ်ကျေးမှုကော်မတီ (MLCC ကာလရှည်ကြာရပ်တည်ခဲ့သည့် ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့အစည်း)သည် အစိုးရနှင့် လက်တွဲပြီး အစိုးရကျောင်းမှ ကျောင်းသားများအတွက် မွန်ဖတ်စာကို ၄ တန်းထိ ပြုစုလျက်ရှိသည်။ (၁ တန်းမှ ၃ တန်းထိ ဖတ်စာများ ပြီးစီးသွားပြီဖြစ်သည်။)⁶⁰ ယင်းဖတ်စာများသည် ကျောင်းချိန်တွင်း သင်ကြားရန် ရည်ရွယ်သည့် သင်ရိုးများဖြစ်သည်။ (၂၀၁၅ ဩဂုတ်၊စက်တင်ဘာ) လွန်ခဲ့သည့်နှစ်တွင် မွန်ဘာသာကို ရေး၊ မှတ်အပါအဝင် ၅ မြို့နယ် သို့မဟုတ် ခြောက်မြို့နယ်ခန့်တွင်သင်ကြားခဲ့သည်။ ယခုနှစ်တွင် ရှစ်မြို့နယ်ရှိ အစိုးရကျောင်းများတွင် သင်ကြားသွားရန် စီစဉ်လျက်ရှိသည်။ မွန်ပြည်နယ်အတွင်းမှ အချို့သော နေရာများရှိ အစိုးရကျောင်းများတွင် ကရင် နှင့် ပအိုဝ်းဘာသာများကို ကျောင်းချိန်အတွင်းသင်ကြားရန် စီစဉ်လျက်ရှိသည် (သူငယ်တန်းနှင့် ၁ - ၄ တန်းထိ)။⁶¹

ဂျူဗလီ စံလု (ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး ကရင်ရေးရာဝန်ကြီး) သည် အစိုးရကျောင်းချိန်ပြင်ပ တွင် စကောကရင်ဘာသာ သင်ကြားရန် ကရင်ဖတ်စာများနှင့် ပြဌာန်းစာအုပ်များ မွမ်းမံပြုစုခြင်းကို ဦးစီးလျက်ရှိသည်။ (၂၀၁၅ ဇွန်) ပထမတန်း၊ ဒုတိယတန်းအတွက် ပြုစုပြီးဖြစ်သည်။ တတိယတန်းနှင့် စတုတ္ထတန်းအတွက် ဆက်လက် ပြုစုလျက်ရှိသည်။

ခြေပြင်အခြေအနေတွင်တော့ စိုးရိမ်ဖွယ်ရာဖြစ်ရပ်များ ဖြစ်ပေါ်လျက်ရှိသည်။ အစိုးရသည် ကျေးရွာတွင်းရှိ မွန်အမျိုးသား ကျောင်းများနှင့် အနီးကပ်နေရာများတွင် ကျောင်းများလိုက်လံတည်ဆောက်လျက်ရှိသည်။ ကျောင်းသားများကို ဆွဲဆောင်ရန်၊ MNEC ကို မှေးမှိန်စေရန် ရည်ရွယ်ပြီး ဆောက်လုပ်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ဥပမာ ရေဖြူမြို့နယ် (တန့်သာရီ တိုင်းဒေသကြီး) နှင့် ကြာအင်းဆိပ်ကြီး (ကရင်ပြည်နယ်) များတွင် မြင်တွေ့နိုင်သည်။ အစိုးရကျောင်းများမှ ဆရာများသည် ဒေသခံ ဘာသာစကား/များကို နားလည်ပြောဆိုနိုင်ခြင်းမရှိသဖြင့် နောက်ဆက်တွဲပြဿနာများဖြစ်ပွားစေသည်။ အခြားသောအဆင်မပြေမှုများမှာ အစိုးရကျောင်းမှ MTB သင်ကြားရေးသည် ဗမာဖတ်စာများ ကို ဘာသာပြန်ကာ သင်ကြားခြင်းဖြစ် သည်။ (၂၀၁၅ ဇူလိုင်) ဒေသနှင့်ကိုက်ညီသည့် ဖတ်စာများပြုစုရန် လိုအပ်နေသည်။

နောက်ထပ် အဓိက ပြဿနာကြီးအဖြစ် EAG ပညာရေး (အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့် အမျိုးအစားအမျိုးမျိုး) နှင့် နိုင်ငံအဆင့် ပညာရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုနှင့် ချိတ်ဆက်ရေးလည်း ပါဝင်သည်။ ငြိမ်းဖောင်းဒေရှင်း (The Shalom Foundation) (၂၀၁၅ ဧပြီ) သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအတော်များများနှင့် ပူးပေါင်းပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်းမှ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများတွင် ဆွေးနွေးဖွယ်ရှိသည့်ကိစ္စများဖြစ်သည်သော ပြည်နယ်ပညာရေး သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများနှင့်ဆိုင်သည့် ပြဿနာများ၊ အမျိုးသား လက္ခဏာများနှင့် ပါဝင်သင့်သည့် အကြောင်းအရာများကို ဖော်ထုတ်ရန် လုပ်ဆောင်လျက်ရှိသည်။

အခြေခံအားဖြင့် နိုင်ငံအဆင့်/ပြည်ထောင်စုအဆင့်တွင် ဘာသာစကားနှစ်မျိုးအသုံးပြုသည့် ပညာရေးစနစ်ကို အသိအမှတ်ပြုရန် လိုအပ်သည်။ ယင်းကိစ္စသည် ပညာရေးဥပဒေသစ်နှင့် အတိုင်းအတာတခုထိ သက်ဆိုင်သည့်ကိစ္စဖြစ်သော်လည်း လက်တွေ့ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်း၊ လက်တွေ့ အသုံးချခြင်း များတွင် အခက်အခဲများတွေ့လေ့ရှိသည်။

UNICEF နှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပညာရေးဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု

၂၀၁၂ ခုနှစ်မှ စတင်ပြီး UNICEF သည် ဘာသာစကားမူဝါဒနှင့် စီမံကိန်းရေးရာတွင် ကမ္ဘာ့အဆင့် ကျွမ်းကျင်သူ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဘာသာစကားများကြား ဆက်နွှယ်မှုကို နက်နက်နဲနဲသိမြင်သူ မဲလ်ဘုန်းတက္ကသိုလ်မှ ပါမောက္ခ Joe Lo Bianco နှင့် ချိတ်ဆက် ဆောင်ရွက်မှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ Professor Lo Bianco နှင့် UNICEF တို့ ပူးပေါင်းပြီး သုတေသနအစီအစဉ်များဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဘာသာစကားမူဝါဒဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများကို နယ်ပယ်စုံ (အစိုးရအပါအဝင်) မှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ နှင့် ဆွေးနွေးမှုများ အစဉ်လိုက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း ဘာသာစကားဆိုင်ရာမူဝါဒများ ပေါ်ထွက်လာရေးကို ဦးစားပေးသည့် ဆွေးနွေးပွဲများဖြစ်သည်။ ယင်းအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲများမှ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဘာသာစကားဆိုင်ရာ မူဝါဒအတွက် အခြေခံမူများကို (နေပြည်တော်အခြေခံမူများ) ပညာရေးဌာနအရာရှိများ၊ တိုင်းရင်းသားပညာရေး အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ (ထိုင်းနယ်စပ် အခြေစိုက် မြန်မာဌာနေပညာရေးကွန်ရက် Myanmar Indigenous Network for Education, MINE) ၏ အကြံပေးချက်များနှင့်အညီ ချမှတ်နိုင်ခဲ့သည်။ မွန်ပြည်နယ် (နှင့် အခြားဒေသများတွင်) ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များ ကြောင့် နည်းပညာအကြံပေးအဖွဲ့နှင့် လမ်းညွှန်ကော်မတီများ ပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ ကရင် ပြည်နယ်တွင်လည်း အလားတူအဖွဲ့ဖွဲ့ရန်၊ MTB ပညာရေးညီလာခံ တည်ထောင်ရန် မျှော်လင့်လျက် ရှိသည်။ မွန်ပြည်နယ်နှင့် အခြားဒေသများ၏ ဘာသာစကားတည်ရှိမှု များကို ရေးဆွဲဖော်ထုတ်ခြင်း၊ ဘာသာစကားသင်ကြားမှု လိုအပ်ချက်များ ဆန်းစစ်မှုတွင်လည်း UNICEF ပါဝင်သည် (၁၈၊ ၈၊ ၂၀၁၅)။ (အစိုးရပညာရေးဌာနနှင့် MNEC ကြား ဆက်စပ်မှုများဖြစ်လာစေရန် UNICEF ၏ဆောင်ရွက်မှုကို အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်)

⁶⁰ ဖတ်စာကော်မတီအဖွဲ့ဝင်၊ မော်လမြိုင် တက္ကသိုလ်၊ အစိုးရ ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန အရာရှိများ Jaopha၊ အခြား ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် MNEC.

⁶¹ မွန်ပြည်နယ်အစိုးရ အရာရှိအဆိုအရ မွန်ဘာသာသင်ကြားနိုင်သည့် ဆရာ ၃၈၂ ဦးရှိသည်ဟု သိရသည်။

ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုအဖြစ် UNICEF၊ MNEC အစိုးရအရာရှိများနှင့် အချို့သော ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများသည် လေးလပတ် မွန်ပြည်နယ်ပညာရေးတွေ့ဆုံပွဲတွင် ဆွေးနွေးညှိနှိုင်းကြသည်။

၃.၈ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် အချိတ်အဆက်

တိုင်းရင်းသား ပညာရေးနှင့် MTB သင်ကြားရေးပေါ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် အပြုသဘော၊ အပျက်သဘော ဆောင်သည့် သက်ရောက်မှုများရှိသည်။ ခြုံငုံသုံးသပ်လျှင် ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ဆောင်ရွက်မှုကြားတွင် ချိတ်ဆက်မှုမှာ လုံးဝပြတ်တောက်နေရုံသာမက အစိုးရအနေဖြင့် ယခင်က ၎င်းအာဏာမရှိသည့်နေရာများ၊ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ နေထိုင်ရာ ဒေသများသို့ ပညာရေး၊ ကျောင်းဆောက်ပေးခြင်းတို့ဖြင့် ဩဇာတိုးချဲ့မှုများသာရှိသည်။

တနိုင်ငံလုံးပစ်ခတ်တိုက်ခိုက်မှုရပ်စဲရေးစာချုပ် အခန်း ၆ တွင် (KNU လက်မှတ်ထိုးပြီး ကေအိုင်အိုနှင့် NMSP တို့ လက်မှတ်ထိုးခြင်းမရှိသည့် NCA) လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် EAGs များ၏ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ သဘာဝသယံဇာတ စီမံရေး၊ လုံခြုံရေး နှင့် အခြားကိစ္စဆောင်ရွက်ထားမှုများကို အသိအမှတ် ပြုထားသည်။ ယင်းကဏ္ဍများတွင် နိုင်ငံတကာ အကူအညီများပေးရန်အတွက် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်း၊ မိတ်ဖက်အဖြစ်ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။⁶² အစိုးရက လက်ခံအသိအမှတ်ပြု ခဲ့သည့် NCA ပါဝင်လက်မှတ်ထိုးခဲ့သော အဖွဲ့များသည် သောင်းကျန်းသူအဖွဲ့အစည်းများ မဟုတ်တော့သဖြင့် ၎င်းတို့၏ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဝန်ဆောင်မှုပေးခြင်းများကို ပြန်လည် ပြုပြင်မှုများပြုလုပ်ရန် ဖိအားပေးလျက်ရှိသည်။ NCA တွင်ပါဝင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည့် EAGs များကို မတရားအသင်းစာရင်း (၁၇/၁) မှ ပယ်ဖျက်ပေးခဲ့သဖြင့် နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့များနှင့် ချိတ်ဆက်ရာတွင် များစွာလွယ်ကူသွားစေခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြု သင်ကြားရေး နှင့်သက်ဆိုင်သည့် အဓိကကိစ္စရပ်များကို နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ကဏ္ဍစုံအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်လျက် ပုံစံချဆွေးနွေးရန် လိုအပ်သည်။ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်မှ ထုတ်နှုတ်ပြီး (NCA တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း) သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့်အပြိုင် ဆွေးနွေးအဖြေရှာရန်လိုသည်။ ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှုများ ပံ့ပိုးနေသည့် EAG နှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို ထောက်ခံအားပေးရန် အရေးတကြီးလိုအပ်နေသည်။ NCA (နှင့် ပြည်နယ်အဆင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများ) နှင့် ပြီးပြည့်စုံသည့် နိုင်ငံရေးသဘောတူညီချက်မရသေးမှီ အချိန်ကာလအားဖြင့်လည်းရှည်ကြာနိုင် ပြိုင်ဆိုင်မှုလည်း ပြင်းထန်နိုင်သည့် ကြားကာလအတွင်း ၎င်းတို့ကို ပံ့ပိုးမှုများပြုလုပ်ရန် အရေးတကြီးလိုအပ်နေသည်။ ကျန်းမာရေး ဆိုင်ရာ ကိစ္စများထက် ပို၍နိုင်ငံရေးဆန်၊ ပို၍သိမ်မွေ့သော်လည်း ပညာရေး၊ ဘာသာစကားမူဝါဒနှင့်ဆိုင်ရာ အခက်အခဲများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အလွယ်တကူဖြေရှင်းနိုင်သည့် ကိစ္စအဖြစ် သတ်မှတ်ထားနိုင်သည်။ ပဋိပက္ခ ဒဏ်ခံရသည့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းသို့ (ငြိမ်းချမ်းရေး အသီးအပွင့်များ) လက်ဆုပ်လက်ကိုင် ပြနိုင်သည့် ကောင်းကျိုးများအဖြစ် NCA အလွန်ကာလများတွင် အထူးအမြန်ဆောင်ရွက်ရမည့်ကိစ္စအဖြစ် အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ပြောင်းလဲမှုများ ပြုလုပ်ရန်မလိုပဲ ဆောင်ရွက် နိုင်သည်။ (အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ နိုင်ငံရေးဆန္ဒသာ ပို၍လိုအပ်သည်)

စစ်မှန်ခိုင်မာသည့် နိုင်ငံရေးတိုးတက်မှုများမရှိသောကြောင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ ပညာရေးပိုင်း ဆောင်ရွက်မှုများကို တိုင်းရင်းသား အများအပြားက စိုးရိမ်လာကြသည်။ အထူးသဖြင့် အစိုးရ၏ဩဇာ နယ်ပယ်ချဲ့ထွင်မှုဖြစ်သည်။ ယခင်က ၎င်းမရောက်ရှိနိုင်သည့်နေရာများ၊ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာနေရာများတွင် ဝန်ဆောင်မှုအကြောင်းပြချဲ့ထွင်ခြင်းကို စိုးရိမ်ကြသည်။ ဥပမာအားဖြင့် အစိုးရကျောင်းအသစ်များကို ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများတွင် တည်ဆောက်ခြင်းဖြစ်သည်။ (၂၀၁၄၊ စက်တင်ဘာ) တွင် နတလ ကျောင်း (နယ်စပ်ရေးရာဝန်ကြီးဌာန) အသစ်သုံးကျောင်းကို NMSP ၏ထားဝယ်ခရိုင်တွင် လာရောက်တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ မွန်လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ထိန်းချုပ်သည့် နယ်မြေ အစပ်တွင်လာရောက်တည်ဆောက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ အခြားနေရာများတွင် လည်း ပညာရေးဝန်ကြီးဌာနသည် MNEC ကျောင်းများအနီးတွင် ကျောင်းအသစ်များကို ဆောက်လုပ်လျက်ရှိသည်။ ပဋိပက္ခ ဖြစ်ပွားရာ ဒေသများတွင် ဆောင်ရွက်နေဆဲလုပ်ငန်းများ၊ ဝန်ဆောင်မှုများ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေများ

⁶² အပိုဒ် ၂၅၊ ကြားကာလ အတွင်းဆောင်ရွက်ရမည့်အစီအစဉ်များ

က) ဤသဘောတူစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးကြသော တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများသည် မိမိတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့် အပစ်ရပ်နယ်မြေများအတွင်း ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် မိမိတို့အဖွဲ့အစည်း၏ အတိုင်းအတာအရ တာဝန်ယူနေကြသော အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်ကြသည့် အားလျော်စွာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပ အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် ကာလအတွင်း ၎င်းနယ်မြေများတွင် နှစ်ဘက်ညှိနှိုင်းပြီး အောက်ပါကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက် သွားရန် သဘောတူသည်။ (၁) ပြည်သူလူထု၏ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ လူမှုရေး နှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခြေခံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး လုပ်ငန်းများ (၂) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၃) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကား၊ စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ထိန်းသိမ်းခြင်းတင်ရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ (၄) ဒေသဆိုင်ရာ တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၅) ဒေသဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေး လုပ်ငန်းများအတွက် ပြည်တွင်းပြည်ပ အလှူရှင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အကူအညီ ရယူခြင်း ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၆) ဒေသဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေး လုပ်ငန်းများအတွက် ပြည်တွင်းပြည်ပ အလှူရှင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အကူအညီရယူခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၇) ဒေသတွင်းဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ရေး (၈) မူယစ်ဆေးဝါးတိုက်ဖျက်ရေးလုပ်ငန်းများ

ပေါ်တွင် ထောက်ရှုခြင်းမရှိပဲ အစိုးရအာဏာဖြန့်ကျက်ရန် လုပ်ဆောင်နေမှုများ မဟာဗျူဟာများကို နိုင်ငံတကာ အကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အလှူရှင်များသည် အားပေးလျက်သားဖြစ်သွားမည်ကို တိုင်းရင်းသား အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက စိုးရိမ်သည်။ မွန်ပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ် အနေဖြင့် ဂျပန်အလှူရှင်များက လှူဒါန်း ထားသည့်ကျောင်းများတွင် အစိုးရဆရာများကို ထည့်သွင်းမှုများ ပြုလုပ်လိုသော်လည်း NMSF က တားမြစ်ထားသည်။

၁၉၉၅ ခုနှစ် NMSF အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး၏ ပညာရေးပေါ်သက်ရောက်မှု အကောင်း (မွန် အမျိုးသား ကျောင်းဆင်းများ တက္ကသိုလ်များသို့ တက်ရောက်နိုင်သည်၊ လွတ်လပ်ခွင့်ပိုမိုရရှိလာသည် တစ်နေရာနှင့် တစ်နေရာ လွယ်ကူစွာ သွားလာနိုင်သည်) အဆိုးနှင့်ပတ်သက်ပြီး အကျိုးသက်ဆိုင်သူများသည် လေ့လာမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ (၂၀၁၅၊ မေ) အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီး နောက်ပိုင်းတွင် မွန်အမျိုးသားကျောင်းများ တိုးချဲ့မှုများရှိခဲ့သော်လည်း အချို့သောကျောင်းများကို အင်အားသုံးပိတ်သိမ်းစေခဲ့မှုများ ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် ၂၀၁၂ မတိုင်မှီ ဆယ်စုနှစ်များအတွင်းဖြစ်သည်။ (ဥပမာ ရေးမြို့နယ်) ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကြောင့် နိုင်ငံတကာဖွံ့ဖြိုးရေး လုပ်ငန်းဖော်များသည် မြန်မာအစိုးရကိုပံ့ပိုးမှုများ ပြုလုပ်လာသဖြင့် ထိုင်းနယ်စပ်တွင် ရန်ပုံငွေဖြတ်တောက်မှုများ ကြုံတွေ့လာရခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ပညာရေးပေါ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး၏ သက်ရောက်မှုများ ဆန်းစစ်သည့်အခါတွင် ပုံမှန်အားဖြင့် အပြုသဘောဆောင်သည့် ရလဒ် ထွက်ပေါ်သည်။ မွန် ပညာရေးဦးဆောင်တစ်ဦးက (၃၀.၅.၂၀၁၅) တွင် "အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး မတိုင်ခင် ကျွန်တော်တို့ရဲ့ပညာရေးအစီအစဉ်တွေကို လျှို့ဝှက်ထားရပေမယ့် ခုဆိုရင်ပွင့်လင်းလင်း ဖြစ်လာပါပြီ" ဟုပြောသည်။ မွန် ရွာသားတစ်ဦးက (၂၀၁၅ ဇူလိုင်) "၁၉၉၅ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးမတိုင်ခင် ဒီဒေသတဝိုက်မှာ တိုက်ပွဲတွေအများကြီး၊ ပေါ်တာ ဆွဲတာအများကြီး မြေသိမ်း၊ အမွေလုပ်အားပေး၊ အမွေ ပြောင်းရွှေ့ခိုင်းတာတွေ အများကြီးရှိခဲ့တယ်။ ခုတော့ဒါတွေ တော်တော်နည်းသွားခဲ့ပါပြီ။ အရင်တုန်းက မွန် ကျောင်းတွေဟာ လျှို့ဝှက်တယ်၊ မြေအောက် သဘောဆောင်တယ်။ ဒါပေမဲ့ခုတော့ ပွင့်ပွင့်လင်းလင်း သင်လို့ရပါပြီ။ NMSF နဲ့ အစိုးရ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး ပြန်လည်အတည်ပြုပြီး (ဖေဖော်ဝါရီ ၂၀၁၂) နောက်ပိုင်း ခရီးသွားလာရာမှာ ပိုအဆင်ပြေ ပွင့်လင်းလာပါတယ်။ အဖမ်းခံရမှာ ကြောက်စရာ မလိုတော့ပါဘူး။ မြန်မာစစ်တပ်က တခါတရံ ဒီကိုလာတယ် (ဘုန်းကြီးကျောင်းတွင် အခြေချ) ဒါပေမဲ့ အမွေ လုပ်တာမျိုးနည်းသွားပါပြီ။ ၁၉၉၅ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးနောက်ပိုင်းမှာ တော်တော်အဆင်ပြေလာတယ်။ ၂၀၁၂ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး ပြန်လည်အတည်ပြုပြီး နောက်ပိုင်းခရီးသွားလာရာမှာ လွယ်ကူလာတယ်။ စစ်ဆေးရေးဂိတ် (checkpoint) တွေနည်းသွားတယ်" ဟု ပြောသည်။

NMSF အဆင့်မြင့်ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက (၂၈.၆.၂၀၁၅) "နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲတွေမှာ တိုင်းရင်းသား/ မိခင် ဘာသာစကား အခြေပြု ပညာရေးဟာ EAGs များရဲ့ ဦးစားပေးဖြစ်သင့်ပါတယ်။ NMSF အနေနဲ့ လူနည်းစုကလေးများဟာ မည်သည့်ကျောင်းမှာမဆို အနည်းဆုံးအဖြစ် မူလတန်းအဆင့်မှာ မိခင်ဘာသာစကားနဲ့ သင်ကြားခြင်းကို ရရှိသင့်ပါတယ်။ တွေးနိုင်ဆန်းစစ်နိုင်တဲ့ အရည်အချင်း တွေ ရှိလာစေမဲ့ သင်ကြားရေးကိုလည်း တောင်းဆိုသင့်ပါတယ် ဟုပြောသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် အနေအထားအရ ကြီးမားထင်ရှားသည့် ပညာရေးပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်ချေကို ဖြေဆိုသူအများစုမှာ သံသယရှိကြသည်။ မွန် ရပ်ရွာအခြေပြု တက်ကြွလှုပ်ရှားသူတစ်ဦးက "ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ ပေးခဲ့တဲ့ ကတိတွေဟာ တန်ဖိုးမတန် သို့မဟုတ် အရာမရောက်ပါဘူး။ ဥပဒေပေါ်အခြေခံတာမဟုတ်တဲ့ ကတိတွေဖြစ်ပါတယ်" (၆.၇.၂၀၁၅) ဟုပြောသည်။ အစိုးရနှင့် အခြား ဖြေဆိုသူများက (၇.၇.၂၀၁၅) NMSF ("မိခင်အဖွဲ့အစည်း") သည် ၁၇/၁ အရ မတရားသင်းဖြစ်သောကြောင့် MNEC နှင့် လက်တွဲဆောင်ရွက်ရန် ခက်ခဲပုံကိုမှတ်ချက်ချသည်။ "NCA နှင့် ပိုမိုပြည့်စုံသည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးရှိထားရင် အလုပ်လုပ်ရတာ ပိုလွယ်ပါမယ်" ဟုဆိုသည်။ တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးသဘောတူညီချက်ကို အတည်ပြုနိုင်ခဲ့လျှင် ပူးတွဲစောင့်ကြည့်ရေးကော်မတီ၊ ပူးတွဲနိုင်ငံရေးဆွေးနွေးရေး ကော်မတီများ ပေါ်ထွက်လာသင့်သည်။ နိုင်ငံအဆင့် ကဏ္ဍစုံ ဆွေးနွေးမှုများစတင်သည်နှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ ဆွေးနွေးမှုများ ပါဝင်သင့်သည်ဟု ဖြေဆိုသူများက မှတ်ချက်ချသည်။

ကရင်ပြည်နယ်တွင် နိုင်ငံတကာ အလှူရှင်များ အကူအညီ (အဓိကအားဖြင့် ဂျပန်) ဖြင့် အစိုးရမြို့နယ်ခွဲကိုးခု ဖွဲ့စည်းရန်အတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်မှုများ အတော်ခရီးရောက်နေပြီ ဟုသိရသည်။ ယင်း မြို့နယ်ခွဲအသစ်များသည် ဒုက္ခသည်များနေရပ်ပြန်လာသည့် အခါတွင် အသင့်ဖြစ်စေရန် ရည်ရွယ်ထားပြီး ကျောင်းဆောင်သစ်များနှင့် အခြား အဆောက်အအုံအသစ်များ ပါဝင်သည်ဟု သိရသည်။ (၂၀၁၅ စက်တင်ဘာ)⁶³ ကရင်ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ် (နတ်ထွက်) သည် ထင်ရှားသည့်ကြီးသည့် ဥရောပအလှူရှင်နိုင်ငံတစ်ခုကို အစိုးရခွင့်ပြုသည့် ကျောင်းများကိုသာ ဆောက်လုပ်ရန်ပြောသည်။ (ဩဂုတ် ၂၀၁၅) လက်တွေ့အခြေအနေတွင် ကျောင်းဆောင်သစ်တွင် တာဝန်ထမ်းဆောင် နေသည့် ဆရာများမှာ KNU ၏ KED မှဖြစ်သည်။ တောင်ငူခရိုင်၊ KNU တပ်မဟာ ၂ ဒေသသည် အစိုးရထိန်းချုပ်/နှစ်ဖက် ဩဇာသက်ရောက်မှုရှိရာ ဒေသတွင် (အစိုးရ ၏ နားလည်မှုနှင့်) ကျောင်းဖွင့်ထားသည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး မတိုင်မှီကာလတိုက်ပွဲများ ပြည့်နှက်နေသည့်နေရာတွင် ဖွင့်လှစ်ထားခြင်းဖြစ်သည်။

အပြောင်းအလဲများကို ဒေသခံများထိန်းချုပ်နိုင်ရန်အတွက် ကချင်တွင် လာရောက်လုပ်ကိုင်သည့် နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်းများ အနေဖြင့် ကချင် ရပ်ရွာအခြေပြုအဖွဲ့ ၉ ခု စုစည်းထားသည့် Joint Strategic Team နှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ကေအိုင်အိုက ကြေညာ ထားသည်။ (၁၉.၄.၂၀၁၅) ဩဇာကြီးသည့် ကချင်နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက NCCT မူဝါဒပိုင်းတွင်

⁶³ South and Jolliffe (2015) ကိုကြည့်ပါ။

ပညာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများတင်ရန် ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း အပြုသဘောဆောင်သည့် တုန့်ပြန်မှုအနည်းငယ်သာ ရရှိခဲ့ကြောင်း ပြောသည်။ လာမည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများ အတွက် ပညာရေးမူဝါဒများနှင့် ဆိုင်သည့်ကိစ္စများကို EAGs များအနေဖြင့် ပြင်ဆင်ထားရန်လိုအပ်သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ် ပဋိပက္ခများပြန်လည်မဖြစ်ပွားမှီ ကေအိုင်အိုသည် အစိုးရသို့ တိကျသည့်အစီအစဉ်များ တင်ပြခဲ့သော်လည်း အပြုသဘောဆောင်သည့် တုန့်ပြန်မှုမရခဲ့ပါ။

ကချင် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်တစ်ဦးက "ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်မှာ ပညာရေးက အလွန်အရေးကြီးပါတယ်။ ကေအိုင်အိုကလည်း ဒါကိုသိပါတယ်။ ကေအိုင်အိုဟာ နိုင်ငံရေးနဲ့ဆက်နေတာဖြစ်ပါတယ် (မြန်မာစစ်တပ်လို ငွေကြေးနဲ့ဆက်စပ်နေတာမဟုတ်ပဲ) လူထုအသံကို နားထောင်လိုတဲ့ ဆန္ဒရှိတယ်ဆိုတာကို လက်တွေ့ပြနေကြပါတယ်" ဟုဆိုသည်။ နောက်ထပ် ကချင် ခရစ်ယာန် ပညာရေးဦးဆောင်တစ်ဦးက ၎င်း၏မျှော်လင့်ချက်ကို "ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲတွေ အရှိန်ရလာရင် ပညာရေးနဲ့ ပတ်သက်ပြီး နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှုမှာ ပါဝင်လာမှာ ဖြစ်ပါတယ်" ဟုပြောသည်။ ကချင်အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း (နှင့် နိုင်ငံရေး ပါတီများ) ကလည်း အလားတူ မျှော်လင့်ချက်ရှိကြောင်းပြောသည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ကချင်အကျိုးသက်ဆိုင်သူများတွင် ပညာရေးအခင်းအကျင်းနှင့်ဆိုင်ပြီး လမ်းကြောင်းအမျိုးမျိုး ရှိကြသည်။ NDAK ကချင်အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအဖွဲ့ (နယ်ခြားစောင့်အဖွဲ့) က ၁၉၈၉ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးအပြီးတွင် အစိုးရသည် နိုင်ငံတော်ပုံမှန်နှင့် ကျောင်းအများအပြား ဆောက်လုပ်ခဲ့သည်ဟု ပြောခဲ့သည်။

အခန်း လေး - တွေ့ရှိချက်များနှင့် မူဝါဒလမ်းစဉ်များ

၄.၁ အဓိက တွေ့ရှိချက်များ

မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားရေး၏ အရေးပါပုံ

မြန်မာနိုင်ငံတော်သို့ လူမျိုးစုစုံသည် နိုင်ငံမျိုးတွင် တိုင်းရင်းသားမိခင်ဘာသာစကားဖြင့် စာသင်ကြားခွင့်သည် နိုင်ငံရေးအရ သော်လည်းကောင်း၊ ပညာရေးအရသော်လည်းကောင်း အလေးပေးသင့်သည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ အင်တာယူဗေဒဆိုင်ရာအများစုက တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများ အသုံးပြုခြင်းနှင့် တိုင်းရင်းသားဖြစ်တည်မှု ထိန်းသိမ်းခြင်းတို့သည် နက်နက်နဲနဲဆက်နွယ်မှု ရှိသည်ဟု ဖြေဆိုကြသည်။ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် နိုင်ငံတော်တို့ဖက်မှ အဓမ္မသွတ်သွင်းသည့် မူဝါဒများအပေါ် လက်ခံထားမှုနှင့် လက်တွေ့ကျတွေ့မှုများကိုလည်း တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများက ထုတ်ဖော်ပြောခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားအကျိုးသက်ဆိုင်သူ အများစုအနေဖြင့် အစိုးရကို စစ်တပ်အဖြစ် လက်ခံထားကြဆဲဖြစ်သည်။ ထိုကဲ့သို့သော စိုးရိမ်မှု၊ အယုံအကြည်ကင်းမဲ့မှုများကစားရန် မျိုးဆက်ပေါင်းများစွာ အချိန်ယူရအုံးမည်ဖြစ်သည်။

မကြာသေးမီက မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းပညာရေးကဏ္ဍတိုးတက်ပြုပြင်မှုများနှင့် နိုင်ငံရေးအရ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ အနေဖြင့် အစိုးရ ကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားမှုများ စတင်ခဲ့သည်။ အချို့သော ဒေသများ (ဥပမာ မွန်ပြည်နယ်ဒေသအချို့) တွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို ကျောင်းချိန်အတွင်း သင်ကြားမှုများလည်း အစီအစဉ်တွင်ပါဝင်လာခဲ့သည်။ ယင်းကိစ္စသည် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ၏ အဓိကတောင်းဆိုချက်များတွင် တစ်ခုအပါအဝင်ဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသား အကျိုးသက်ဆိုင်သူ အများအပြားအတွက် ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်မှုများသည် လမ်းကြောင်းမှန်ပေါ်ရောက်စေဆောင်သွားသည်ဟု ယူဆစရာ ဖြစ်သော်လည်း အလွန်တရာမှပင် အပြုသဘောဆောင်သည့် တိုးတက်မှုတစ်ခုအဖြစ် သတ်မှတ်နိုင်သည်။ သို့သော်လည်း အစိုးရကျောင်းများ၌ ဘာသာရပ်များသင်ကြားရာတွင် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများဖြင့် သင်ကြားသည့် အစီအစဉ်များ ဖော်ဆောင် နေသည်ကိုတွေ့မြင်ရခြင်းမရှိသေးပါ။

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလူမျိုး ကျောင်းနေကလေးများအနေဖြင့် ဗမာစကား သင်ကြားသင့်ကြောင်း၊ ဖြစ်နိုင်လျှင် အင်္ဂလိပ်စာကို ဘာသာစကား အနေဖြင့် ပို၍အာရုံစိုက် သင်ကြားသင့်ကြောင်းကို အကျိုးသက်ဆိုင်သူအများစုက သဘောတူကြသည်။ သင်ကြားမှုများ ထိရောက်စေရန် အခြားဘာသာရပ်များကိုလည်း မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားသင့်သည်။ အနည်းဆုံးအနေဖြင့် မူလတန်းအဆင့်တွင် ပြဌာန်းထားသည့် ဘာသာရပ်သင်ခန်းစာများကို မိခင်ဘာသာစကား (L1) ဖြင့်သင်ကြားသင့်သည်။ အစိုးရကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာ စကားအခြေပြုသင်ကြားခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်းပြီး ထင်မြင်ယူဆချက် များစွာရှိကြသည်။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူ အများစုအနေဖြင့် မူလတန်းအဆင့်တွင် မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားခြင်းကို မြင်တွေ့လိုကြသည်။ ဗမာစာကိုလည်း မူလတန်းအဆင့်တွင် အနည်းအကျဉ်း သင်ကြားပြီး အလယ်တန်းအဆင့်တွင် တစတစ တိုး၍တည့်သွင်းသင်ကြားသွားရန်၊ တချိန်တည်းတွင် တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုဘာသာစကား၊ ရိုးရာဓလေ့နှင့် သမိုင်းသင်ခန်းစာများကို အထက်တန်းပြီးသည့်အဆင့်ထိ သင်ကြားနိုင်ရန် ပြင်ဆင်ထားလိုကြသည်။ (ဥပမာ - အောက်တွင်ဖော်ပြထားသော ကချင်ကဲ့သို့) ဗမာစကားနှင့် သင်ကြားခြင်း၊ သင်ယူခြင်းကို လုံးဝပယ်ဖျက်ပြီး ဗမာစာကို အင်္ဂလိပ်စာနှင့် အစားထိုးလိုသည့် ဆန္ဒရှိကြောင်း ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသူများလည်း ရှိသည်။

ကျောင်းများတွင်မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားရေးကို ဇောင်းပေးပြောဆိုသည့်အခါများတွင် ဆရာများစရိတ်နှင့် သင်ထောက်ကူ ပစ္စည်းများအတွက် ကုန်ကျငွေကိုမည်သို့ပေးမည်နည်း၊ အရည်အချင်း အတွေ့အကြုံပြည့်ဝသည့်ဆရာများ မည်သို့ရှာဖွေမည်နည်း ဟူသော မေးခွန်းများပေါ်ထွက်လာသည်။ ကျောင်းများတွင် လက်ရှိအသုံးပြုနေသည့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု သင်ရိုးများနှင့် ပတ်သက်ပြီး ထောက်ပြသည့် အကျိုးသက်ဆိုင်သူအများအပြားရှိသည်။ အချို့သောစာအုပ်များမှာ ဗမာဘာသာဖြင့် ရေးသားထားသည့် စာအုပ်များမှ တိုက်ရိုက်ဘာသာပြန်ယူခြင်းဖြစ်ပြီး လူနည်းစုများ၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်သမိုင်းများကို တိကျစွာထင်ဟပ် နိုင်ခြင်းမရှိပဲဖြစ်နေသည်။

တက္ကသိုလ်များဖြစ်နေသည့် မူဝါဒရပ်ဝန်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားပညာရေးဆိုင်ရာတွင် အဓိကကျသောအကျိုးသက်ဆိုင်သူများသည် ၎င်းတို့နှင့် နိုင်ငံရေးချဉ်းကပ်ပုံ တူသည့်၊ ခံယူချက်တူသည့် အဖွဲ့များနှင့်သာ ဆက်သွယ်ဆောင်ရွက်လေ့ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ပညာရေးနှင့် ပတ်သက်လာလျှင် တစ်ဖက်ပိတ်၊ အငြင်းပွားဖွယ်၊ နိုင်ငံရေးအရ ကွဲပြားလျက်ရှိသည့် ချဉ်းကပ်ပုံများ ပေါ်ပေါက်လာရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံရေးယဉ်ကျေးမှု အနှစ်သာရများနှင့် ခပ်ဆင်ဆင်ဖြစ်သည်။ ပညာရေးနှင့် ပတ်သက်ပြီး ရပ်တည်ချက်ချက်များမှာ အလွန်တရာခြားနားလှသည့် အလျောက်နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှုတွင်ထည့်သွင်းဆွေးနွေးရမည့် ကိစ္စရပ်ဖြစ်သည်။

ဘာသာစကားမူဝါဒ နှင့် လက်တွေ့လုပ်ငန်းစဉ်၊ ပဋိပက္ခများ

မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပဋိပက္ခများတွင် ဘာသာစကား၊ ပညာရေးမူဝါဒ၊ လက်တွေ့ဆောင်ရွက်ပုံများသည် နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်း အမြစ်တွယ်လျက်ရှိသည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ် စစ်တပ်အုပ်ချုပ်ရေး အစပြုသည့်အချိန်မှစပြီး နိုင်ငံတော်သည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု ရပ်ရွာများနေရာကို အဓမ္မသိမ်းသွင်းရန် စီမံကိန်းချ ဆောင်ရွက်သည်များရှိခဲ့ပြီး သတ်မှတ်ခြင်းခံခဲ့ရသည်။ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစု အထက်တန်းလွှာ အစုအဖွဲ့များ (EAGs နှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ)ကလည်း ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်းကို လက်နက်ကိုင်၍ သော်လည်းကောင်း၊ ကိုယ်ပိုင်ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ဘာသာစကားများကို ထိန်းသိမ်းရန်၊ အခွန်ရှည်စေရန် အတွက် ပညာရေး အစီအစဉ်များကို အလွန်ခက်ခဲသည့်အခြေအနေများကြားမှ အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကိုလည်းကောင်းမဟာဗျူဟာ အမျိုးမျိုးဖြင့် ရုခံခဲ့ကြသည်။ ဇယား ၁ တွင်ဖော်ပြထားသည်နှင့်အညီ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အစိုးရမဟုတ်သည့် တိုင်းရင်းသားပညာရေးဌာန အများအပြားရှိနေသည်။ ဒေသခံများ ထူထောင်ထားသည့် ပညာရေး၊ အစိုးရအစီအစဉ်ဖြင့်ရောက်လာသည့် ပညာရေး၊ EAGs များ၏ ပညာရေးများကြား ဆက်နွယ်မှုများမှာ ကိစ္စရပ်များ၊ အဖွဲ့အလိုက် အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေကြသည်။ အစိုးရ ထိန်းချုပ် နယ်မြေမဟုတ်သည့် ဒေသများတွင် နိုင်ငံရေးထိပ်သီးများ၏ ဦးဆောင်မှုအပြင် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ပညာရေးဌာနများသည်လည်း လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင်း အရေးပါသည့် အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သည်ကိုလက်ခံထားရမည်။

မိမိတို့ရင်သွေးငယ်များကို သင်ကြားပေးသည့် ဘာသာစကား၊ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းပေါ် ထားရှိသည့် သဘောထား နှင့် ပဋိပက္ခသည် တိုက်ရိုက်ဆက်နွယ်နေသည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကြောင့် ရပ်ရွာများနှင့်မိဘများသည် အစိုးရကျောင်းများ၊ ဗမာဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားရေးကို လက်ခံလိုသည့် ဆန္ဒနည်းသွားစေသည်။ ယင်းအစား ဘာသာစကားရေး၊ အကြောင်းအရာပါမတူသည့် သီးခြားစနစ်များ (သို့မဟုတ် စင်ပြိုင်စနစ်) ထူထောင်ရန် ပို၍ဆန္ဒဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခများပြင်းထန်သည့် အခြေအနေမျိုးတွင် တိုင်းရင်းသားပညာရေး စနစ်များသည် ပို၍သီးခြားဆန်သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး အခြေအနေတွင်တော့ သီးခြားဆန်မှု လျော့နည်းသွားသည်။ (ပူးပေါင်းလိုသည့် သဘော၊ အစိုးရစနစ်များနှင့်ပေါင်းစပ်လိုသည့် သဘောရှိလာသည်) ထို့ကြောင့် ပဋိပက္ခနှင့်ငြိမ်းချမ်းရေး အခြေအနေများသည် တိုင်းရင်းသားဒေသ ပညာရေးမူဝါဒနှင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်မှုများကို ပုံဖော်လျက် ရှိသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပညာရေးသည်လည်း အရေးကြီးသည့် အကြောင်းအရာတစ်ခုဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသား ပညာရေးစနစ်၏ သီးခြားဆန်မှု သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု လိုလားသည့် သဘောထားများသည် ကလေးငယ်များ၏ နားလည်မှုများ၊ သဘောထားများပေါ်တွင် သက်ရောက်မှု ရှိသည်။

ကချင်အနေအထားကို လေ့လာမည်ဆိုလျှင် ၂၀၁၁ ခုနှစ် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန်ဖြစ်လာပြီးနောက်တွင် ကချင်လူမျိုးများ၏ စုစည်းမှုကို ပို၍အားကောင်းစေခဲ့ပြီး ဘာသာစကားတစ်ခုပေါ်တွင် စုစည်းမှုများပေါ်ပေါက်စေခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် ဂျင်းဖောဖြစ်တည်မှု ကိုဖော်ထုတ်လာခဲ့သည်။ (တွေ့ရှိချက်ကို ၂၀၁၅ ဇူလိုင်လ၊ မေလ နှင့် အောက်တိုဘာလများအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည့်အင်တာဗျူးများ၊ ဦးတည် အုပ်စုများနှင့် ဆွေးနွေးမှုများတွင် အတည်ပြုပြီးဖြစ်သည်။) ကျိန်းဖောမဟုတ်သည့် အသိုင်းအဝိုင်းအများစုတွင် ဂျင်းဖောစကားကို ကချင်တို့၏ ဘုံစကားအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်းကို ဆန့်ကျင်ခြင်းမရှိသော်လည်း ဂျင်းဖောတို့လွှမ်းမိုးလာမှုကို ပြဿနာအဖြစ်ရှုမြင်သည့် အချို့သော မျိုးနွယ်စုများလည်းရှိသည်။ မြန်မာစစ်တပ်၏ ကြမ်းကြုတ်သည့် သောင်းကျန်းသူနိမ့်နင်းရေးသည် ကချင်မျိုးနွယ်စုများကို အကြီးအကျယ် ဒေါသထွက်စေ၊ အထိနာစေခဲ့သည်။ ဆိုးဝါးသည့် လူ့အခွင့် အရေးချိုးဖောက်မှုများ အကြီးအကျယ်ဖြစ်ပေါ်ခဲ့သည့် တကျော့ပြန်စစ်ပွဲကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ပါဝင်ရန်ဆန္ဒရှိသည့် ကချင်မျိုးနွယ်စုများကို တသီးတခြား ခွဲထုတ်လိုက်သည်။ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ တကျော့ပြန် ဖြစ်လာသည့်ချိန်မှစပြီး ကေအိုင်အိုလက်အောက်ခံ ကျောင်းများမှာ ဗမာဘာသာ သင်ကြားမှုလျော့ပြီး ကချင်နှင့် အင်္ဂလိပ်ကို ပို၍အလေးပေးလာတော့သည်။ အစိုးရပညာရေးနှင့် ခွဲထွက်မည့်အစီအစဉ်ဖြစ်ပြီး ကချင်ကျောင်းစနစ်များ တသီးတသန့် ပါထွက်လာရေးအတွက် ခြေလှမ်းဖြစ်သည်။

၂၀၁၂ ဇန်နဝါရီတွင် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး (KNU)သည် အစိုးရနှင့် ပဏာမအပစ်အခတ် ရပ်စဲရေးပြုလုပ်ခဲ့ပြီး နှစ်ခြောက်ဆယ်ကျော်ကြာသည့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခကို အဆုံးသတ်နိုင်ရန် ခြေလှမ်းခဲ့သည်။ ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာကပင် KNU လက်အောက်ခံ ကရင်ပညာရေးဌာန Karen Education Department (KED) သည် ကရင်အသိုင်းအဝိုင်းများ၊ နိုင်ငံတကာအလှူရှင်များနှင့် NGOs (အိမ်နီးချင်း တိုင်းနိုင်ငံမှ စစ်ပြေးဒုက္ခသည်များကို နှစ်ပေါင်းများစွာ ကူညီသည့်အဖွဲ့အစည်းများအပါအဝင်) တို့၏ အထောက်အပံ့ပေးမှု အပေါ်အားယူပြီး စံချိန်မှီပညာရေးစနစ်တစ်ခုကို တည်ထောင်ထားနိုင်ခဲ့သည်။ ဒေသလိုအပ်ချက်နှင့်အညီ လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်မှုပိုင်းတွင်လည်း အားကောင်းသည့် ယင်းစနစ်သည် အစိုးရပညာရေးစနစ်ထက် သိသိသာသာခြားနားသည်။ ကရင် (စကော) စကား အသုံးပြုမှုကို တိုးတက်စေသည်။ ဗမာစာ အနည်းအကျဉ်းသာသင်ကြားသည်။ KED ကျောင်းဆင်းများအစို့ အသိအမှတ်ပြု အထောက်အထားများမရှိသဖြင့် အစိုးရပညာရေးစနစ် သို့မဟုတ် နိုင်ငံတွင်း၊ နိုင်ငံခြား အခြားအခွင့်အလမ်းများ နှင့်ချိတ်ဆက်ရန် ခက်ခဲလျက်ရှိသည်။ KNU အပစ်အခတ်ရပ်စဲပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် ပေါ်ပေါက်လာသည့် အခါတွင် ရွှေ့ပြောင်းသွားသည့် ရပ်ရွာလူထုများ နေရပ်ပြန်ခြင်း၊

ပြန်လည်ပေါင်းစည်းခြင်းများ ပါဝင်လာမည်ဖြစ်သောကြောင့် ကရင်ပညာရေး တာဝန်ရှိသူများအနေဖြင့် KED ၏ အနာဂတ်နှင့် ၎င်းနှင့်အစိုးရကြား ဆက်ဆံရေးကို သုံးသပ်စဉ်းစားလျက်ရှိနေသည်။

အထက်ပါအခြေအနေများနှင့်ကွဲပြားလျက် NMSP သည် ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် အစိုးရနှင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ဆယ်စုနှစ်နှစ်ခုခန့် တင်းမာမှုများ မပြတ်ရှိခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့သောအခြေအနေမျိုးတွင် NMSP ၏ မွန်အမျိုးသား ပညာရေးကော်မတီ (Mon National Education Committee (MNEC) သည် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေးစနစ်ကို အကောင် အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ မူလတန်းအဆင့်တွင် မွန်ဘာသာဖြင့်သင်ကြားပြီး အလယ်တန်းအဆင့်တွင် ဗမာဘာသာဖြင့် သင်ကြားခြင်းသို့ ကူးပြောင်းသည့် စနစ်ဖြစ်သည်။ အစိုးရသင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အနည်းနှင့်အများ အသုံးပြုသည်။ MNEC ၏ မွန်အမျိုးသားကျောင်းများမှ ကျောင်းဆင်းများသည် မွန်ဘာသာစကား ကျွမ်းကျင်သကဲ့သို့ ဗမာဘာသာဖြင့်မေးမြန်းသည့် အစိုးရတက္ကသိုလ်ဝင်တန်းစာမေးပွဲများတွင်လည်း ဝင်ရောက် ဖြေဆိုခွင့်ရှိကြသည်။ အစိုးရကျောင်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့သည့် ကျောင်းသားများသည် ရံဖန်ရံခါ အခက်အခဲများနှင့် ကြုံရတတ်သည်။ ဘာသာစကားပြဿနာမှာ အနည်းငယ်သာရှိပြီး အစိုးရကျောင်းများ၏ ကျောင်းအပ်လက်ခံမှုပုံစံနှင့် ဆရာများကြောင့် ဖြစ်လေ့ရှိသော ပြဿနာများက ပိုများပါသည်။ (နိုင်ငံရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု ပြဿနာ)

အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး၊ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ကြားရေး၊ အောက်ခြေမှ ဆန်သည့် ဖက်ဒရယ်

ရှေ့တွင်ထုတ်ဝေခဲ့သည့် သုတေသန (Lall and South 2013) တွင် NMSP အပစ်အခတ်ရပ်စဲခြင်းကြောင့် အစိုးရထိန်းချုပ်နေရာများသို့ မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြုသင်ကြားသည့် ပညာရေးစနစ်တိုးချဲ့နိုင်မှုကို ဖော်ပြ၊ သုံးသပ်မှုများ ပြုလုပ်ထားသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများသည် အစိုးရစနစ်နှင့် အစိုးရမဟုတ်သောစနစ်များ ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်ရေးကို ဖြစ်ထွန်းစေသည်။ သို့တိုင်အောင် အစိုးရကျောင်းများတွင် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေးမှာ မရှိသလောက်ဖြစ်နေခြင်းကြောင့် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အကျိုးသက်ဆိုင်သူများမှာ စိုးရိမ်နေကြဆဲဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် အစိုးရသည် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကို အသုံးပြုပြီး ၎င်းအနေဖြင့်ယခင်က ဝင်ရောက်နိုင်ခြင်းမရှိသည့်နေရာများ၊ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားသည့်ဒေသ များတွင် ကျောင်းဆောက်ခြင်း၊ ဝေးလံခေါင်များသည့် အရပ်များတွင် ဆရာများ ခန့်ထားပေးခြင်း နည်းလမ်းအပါအဝင် နည်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ၎င်း၏ အာဏာချဲ့ထွင်နေမှုကိုလည်း စိုးရိမ်မှုများ ရှိနေကြဆဲဖြစ်သည်။

၁၉၉၄၊ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် အသီးသီးရေးထိုးခဲ့သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးကြောင့် KIO နှင့် NMSP တို့သည် ၎င်းတို့ပညာရေးစနစ်များကို အလွန်ခက်ခဲသည့်အခြေအနေ၊ အလွန်ချို့တဲ့သည့် ဘဏ္ဍာရေးအခြေအနေများကြားမှ ချဲ့ထွင်နိုင်ခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်ပေါ်ရှိသည့် အမြင်အမျိုးမျိုးရှိနေသည့်တိုင် အစိုးရပညာရေးစနစ်နှင့် မွန်ပညာရေးစနစ်များ၊ တိုင်းရင်းသားပညာရေး နှင့် မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြု သင်ကြားရေး ပူးပေါင်းမှုမှာ တိုးတက်လာလျက်ရှိသည်။ MNEC ၏ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းမှာ အစိုးရကျောင်းများတွင်အသုံးပြုသည့် သင်ရိုးများနှင့် ထပ်တူနီးပါးဖြစ်ပြီး မွန်သမိုင်းနှင့် ဘာသာစကားကို သာထပ်တိုးထည့်သွင်းထားခြင်းဖြစ်သည်။ ကရင်၊ အထူးသဖြင့် ကချင်တွင် ဒေသခံများဦးဆောင်သည့် ပညာရေး၊ စနစ်ချဖော်ဆောင်သည့် ပညာရေး နှင့် အစိုးရပညာရေးကြား ခြားနားချက်များမှာ အလွန်ကြီးမားသည်။

ငွေရေးကြေးရေး၊ လူစွမ်းအားအရင်းအမြစ် အခက်အခဲများ ရှိသည့်တိုင် KIO ၊ NMSP ၊ KNU စာသင်ကျောင်းစနစ်များသည် ဒေသခံများဦးစီး၊ ပို့ချပြီး မိခင်ဘာသာစကားဖြင့်သင်ကြားရေး အထူးသဖြင့် မူလတန်းအဆင့်သင်ကြားရေးကို အထောက်အကူ ပြုသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဆက်စပ်ဖြစ်ပေါ်လာမည့် အဆင့်မြင့်နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများ အစပြုချိန်၊ အကောင်အထည် ဖော်ရန်အတွက် အချိန်ကာလ တစ်ခုယူရဦးမည့် အခြေအနေမျိုးတွင် အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်း မရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များသည် မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားတို့၏ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကိုပြသသော ဥပမာကောင်းများဖြစ်လာသည်။ အနာဂတ် မြန်မာနိုင်ငံမှ ဖက်ဒရယ် နိုင်ငံရေးနှင့် စီမံရေးပိုင်း မည်သည့်ပုံစံဖြင့်ပေါ်ပေါက်လာမည်၊ မည်သည့်ပုံစံ သွားမည်နှင့်ပတ်သက်လာလျှင် တိုင်းရင်းသားပညာရေးစနစ်များသည် ဥပမာကောင်းများ၊ လက်တွေ့ ဆောင်ရွက်ပြနေသည့် ကိစ္စရပ်များဖြစ်သောကြောင့် ပညာရေးဆောင်ရွက်မှုများ (တိုင်းရင်းသားများတောင်းဆိုသည့် အဓိက ကိစ္စရပ်များအနက်တစ်ခုအပါအဝင်) ကို အောက်ခြေမှဆန်သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒအဖြစ် သတ်မှတ်ရမည်ဖြစ်သည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုနှင့် နိုင်ငံတော်ကြား ဆယ်စုနှစ်ချီပဋိပက္ခများကို ဖက်ဒရယ်နည်းဖြင့် ဖြေရှင်းမည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲများတွင် ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးမူဝါဒများကို အစိတ်အပိုင်းတခုအနေဖြင့် သီးသန့်ဖြေရှင်းရန်လိုသည်။ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို နိုင်ငံရေးသိပ္ပံတွင်လည်းကောင်း၊ အခြေခံဥပဒေဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင်လည်းကောင်း အသုံးပြုသည်မှာ သမိုင်းအစဉ်အဆက် ဖြစ်သည်။ ပြည်နယ်အသီးသီး၏ ဖွဲ့စည်းပုံများနှင့် ပတ်သက်သည့် ဖော်ပြထားချက်များ အပါအဝင် စာအုပ်စာတမ်းများမှာလည်း အများအပြားပင်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ပညာရေးစနစ်များကို အကောင်အထည် ဖော်စဉ်တွင် ထိုကဲ့သို့သော အစီအစဉ်များကိုတွေးမိခြင်းမရှိသည့်တိုင် ယင်းတို့သည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်၏ အင်အားကောင်းသည့် အနှစ်သာရဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်း ဆယ်စုနှစ်ချီ ဖြစ်ပေါ်နေသည့် ပဋိပက္ခတွင်း တိုင်းရင်းသားများ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်များနှင့်

အားထုတ်မှုများကို ဖော်ပြသည့် ကိစ္စရပ်များဖြစ်သည်။ ဘာသာစကားမူဝါဒ (ကျောင်းများနှင့် အခြား စီမံအုပ်ချုပ်မှုပိုင်း) နှင့်ပတ်သက်ပြီး အကျိုးသက်ဆိုင်သူအမျိုးမျိုး၏ ရပ်တည်ချက်များသည် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဆက်စပ်သည့် ကိစ္စရပ်များပေါ်တွင် ရပ်တည်ချက်မတူညီကြောင်းကို အထင်ရှားဆုံးပြသနိုင်သည့်အညွှန်း ဖြစ်သည်။ (အောက်တွင် ဆက်လက် ဖတ်ရှုပါ)

မြန်မာနိုင်ငံမှ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် တိုင်းရင်းသားပညာရေးနှင့် မိခင်ဘာသာစကားအခြေပြု သင်ကြားရေးပေါ်တွင် သက်ရောက်မှု အကောင်းရောအဆိုးပါ ရှိသည်။ ခြုံငုံပြောရလျှင် ပညာရေးဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ နိုင်ငံရေးကြားချိတ်ဆက်မှု ကင်းမဲ့နေသည်။ ထို့ထက်ပိုပြောရလျှင် ယခင်ကကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည့်ဒေသများ၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု များ နေထိုင်ရာဒေသများသို့ ပညာရေးထောက်ပံ့ခြင်း၊ ကျောင်းဆောက်ခြင်းအပါအဝင် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးသုံးပြီး အစိုးရအာဏာ ဖြန့်ကျက်လာမည်ကို ဒေသခံများက အကြီးအကျယ်ဆန့်ကျင်လျက်ရှိသည်။ ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများတွင် ဆောင်ရွက်နေဆဲ လုပ်ငန်းများ၊ ဝန်ဆောင်မှုများ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေများပေါ်တွင် ထောက်ရှုခြင်းမရှိပဲ အစိုးရအာဏာ ဖြန့်ကျက်ရန်လုပ်ဆောင်နေမှုများ မဟာဗျူဟာများကို နိုင်ငံတကာအကူအညီပေးရေး အဖွဲ့အစည်းများနှင့် အလှူရှင်များသည် အားပေးမိလျက်သားဖြစ်သွားမည်ကို တိုင်းရင်းသား အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက စိုးရိမ်သည်။

KNU လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး KIO နှင့် NMSP တို့ ပါဝင်လက်မှတ်ထိုးခြင်းမရှိသေးသည့် တစ်နိုင်ငံလုံး ဆိုင်ရာအပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက် (Nationwide Ceasefire Agreement (NCA)) (အောက်တွင်ကြည့်ပါ) အခန်း ၆ တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ထိုးသည့် EAGs များ၏ ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေး၊ သဘာဝသယံဇာတ စီမံရေး၊ လုံခြုံရေး ဆောင်ရွက်မှုများကို အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ ထိုကဏ္ဍများတွင် နိုင်ငံတကာ အကူအညီများ ပံ့ပိုးရန် အစိုးရနှင့် ပူးပေါင်း၊ မိတ်ဖက်ပြုဆောင်ရွက်ရမည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။⁶⁴ NCA လက်မှတ်ရေးထိုးသည့်အဖွဲ့များ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း၊ ဝန်ဆောင်မှုပိုင်းကို အစိုးရအနေဖြင့် လက်မှတ်မထိုးမှီက အသိအမှတ်ပြု ခဲ့သော်လည်း ယခုအခါတွင် သောင်းကျန်းသူအဖွဲ့အစည်း မဟုတ်တော့သည့်အတွက် ပြန်လည်ပြုပြင်ရန် ဖိအားပေးလျက်ရှိသည်။ NCA တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည့် EAGs များကို မတရားအသင်းစာရင်း (၁၇/၁) မှ ပယ်ဖျက်ပေးခဲ့သဖြင့် နိုင်ငံတကာ ဖွံ့ဖြိုးရေးအဖွဲ့များနှင့် ချိတ်ဆက်ရာတွင် များစွာလွယ်ကူသွားစေခဲ့သည်။

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေး နှင့်သက်ဆိုင်သည့် အဓိကကိစ္စရပ်များကို နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးပွဲ၏ အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအနေဖြင့် ကဏ္ဍစုံအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်လျက် ပုံစံချဆွေးနွေးရန် လိုအပ်သည်။ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်မှ ထုတ်နှုတ်ပြီး (NCA တွင်ဖော်ပြထားသည့် အတိုင်း) သို့မဟုတ် နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့်အပြိုင် ဆွေးနွေးအဖြေရှာရန်လိုသည်။ ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှုများ ပံ့ပိုးနေသည့် EAG နှင့် အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို ထောက်ခံအားပေးရန် အရေးတကြီး လိုအပ်နေသည်။ NCA (နှင့် ပြည်နယ်အဆင့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများ) နှင့် ပြီးပြည့်စုံသည့် နိုင်ငံရေး သဘောတူညီချက်မရသေးမှီ အချိန်ကာလအားဖြင့်လည်းရှည်ကြာနိုင်၊ ပြိုင်ဆိုင်မှုလည်းပြင်းထန်နိုင်သည့် ကြားကာလအတွင်း ၎င်းတို့ကို ပံ့ပိုးမှုများပြုလုပ်ရန် အရေးတကြီးလိုအပ်နေသည်။ ကျန်းမာရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စများထက် ပို၍နိုင်ငံရေးဆန့်၊ ပို၍သိမ်မွေ့သော်လည်း ပညာရေး၊ ဘာသာစကားမူဝါဒနှင့်ဆိုင်ရာ အခက်အခဲများနှင့် လိုအပ်ချက်များကို ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အလွယ်တကူဖြေရှင်းနိုင်သည့် ကိစ္စအဖြစ်သတ်မှတ်ထားနိုင်သည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသည့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းသို့ (ငြိမ်းချမ်းရေး အသီးအပွင့်များ) လက်ဆုပ်လက်ကိုင်ပြန်သည့် ကောင်းကျိုးများအဖြစ် NCA အလွန်ကာလများတွင် အထူးအမြန် ဆောင်ရွက်ရမည့် ကိစ္စအဖြစ်သတ်မှတ်ဖြေရှင်းနိုင်သည်။

ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒများ - နိုင်ငံရေးရပ်တည်ချက်များ၏ ပြောင်းတံခါး

သင်ကြားမှုဘာသာစကား ရွေးချယ်ခြင်းအပါအဝင် ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးမူဝါဒနှင့် ပတ်သက်သည့် ရပ်တည်ချက်များသည် အမျိုးမျိုးသော အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ဖြစ်တည်မှု၊ ဖြစ်လိုမှုများကိုညွှန်ပြလျက် သို့မဟုတ် ထင်ဟပ်လျက်ရှိသည်။ ၎င်းတို့စိတ်ကူးထဲမှ မြန်မာနိုင်ငံ၊ ငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်များနှင့် ပတ်သက်သည်များကို ယင်းရပ်တည်ချက်များတွင် တွေ့ရှိနိုင်သည်။

⁶⁴ အပိုဒ် ၂၅၊ ကြားကာလ အတွင်းဆောင်ရွက်ရမည့်အစီအစဉ်များ

က) ဤသဘောတူစာချုပ်တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးကြသော တိုင်းရင်းသား လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများသည် မိမိတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများအတွင်း ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးနှင့် လုံခြုံရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များတွင် မိမိတို့အဖွဲ့အစည်း၏ အတိုင်းအတာအရ တာဝန်ယူနေကြသော အဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်ကြသည့် အားလျော်စွာ အပစ်အခတ်ရပ်စဲထားပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးဆွေးနွေးပွဲများ ကျင်းပ အကောင်အထည်ဖော်နေသည့် ကာလအတွင်း ၎င်းနယ်မြေများတွင် နှစ်ဘက်ညှိနှိုင်းပြီး အောက်ပါကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက် သွားရန် သဘောတူသည်။ (၁) ပြည်သူလူထု၏ ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေး၊ လူမှုရေး နှင့် စီးပွားရေးဆိုင်ရာ အခြေခံဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး လုပ်ငန်းများ (၂) သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ထိန်းသိမ်းရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၃) တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ ဘာသာစကား၊ စာပေနှင့် ယဉ်ကျေးမှု ထိန်းသိမ်းခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ (၄) ဒေသဆိုင်ရာ တည်ငြိမ်အေးချမ်းရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၅) ဒေသဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေး လုပ်ငန်းများအတွက် ပြည်တွင်းပြည်ပ အလှူရှင်အဖွဲ့အစည်းများ၏ အကူအညီ ရယူခြင်း ဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၆) ဒေသဆိုင်ရာ ဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စွမ်းရည်မြှင့်တင်ရေး လုပ်ငန်းများအတွက် ပြည်တွင်းပြည်ပ အလှူရှင် အဖွဲ့အစည်းများ၏ အကူအညီရယူခြင်းဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များ (၆) ဒေသတွင်းဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ရေး (၇) မူယစ်ဆေးဝါးတိုက်ဖျက်ရေးလုပ်ငန်းများ။”

တိုင်းရင်းသား ပညာရေးအခြေအနေ၊ အနာဂတ်နှင့်ပတ်သက်သည့် ဆွေးနွေးမှုများသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု၊ ပြည်ထောင်စု အစိုးရများ၊ နှင့် နိုင်ငံတော်တို့၏ ရပ်တည်ချက်များကို ထင်ဟပ်နေသည်။ အောက်ဖော်ပြပါ ဇယားတွင် ရပ်တည်ချက်များကို ပုံဖော်ထားသည်။နမူနာပုံစံများ ဖြစ်ပြီး အမှန်တကယ်ရပ်တည်ချက်မှာ ကိစ္စရပ်အလိုက် ကွဲပြားနိုင်ပါသည်။

ဇယား ၂။ ဘာသာစကား၊ သင်ကြားရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ရပ်တည်ချက်များ၊ နိုင်ငံရေး တောင်းဆိုမှုများ

နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာတောင်းဆိုမှု	ကျောင်းများ	အုပ်ချုပ်စီမံမှုတွင် အသုံးပြုမည့် ဘာသာစကား
တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့များအတွက် လွတ်လပ်ရေး (ခွဲထွက်ရေး၊ ခွဲထွက်ရေး ဝါဒ)	- လွတ်လပ်စွာဖွင့်လှစ်၊ စီမံ၊ ငွေကြေး ထောက်ပံ့ သည့်ကျောင်းများ (EAG လက်အောက်ခံဖြစ်နိုင်) - တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားကို အဓိက ထား (နှင့်တရုတ်၊ အင်္ဂလိပ်?) ဗမာစာ အနည်းငယ် သင်ကြားသည်။ - အစိုးရ၏ သင်ရိုးနှင့် သိသိသာသာ ကွဲပြား သည်။	- အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများ အသုံးပြုရန် (တရားရေး စနစ် စသည်ဖြင့်) - ဗမာစာကို အကန့်အသတ်ဖြင့် အသုံးပြုမည်။ တရုတ် နှင့် အင်္ဂလိပ် ဘာသာ?
‘အားကောင်းသည့်ဖက်ဒရယ်ဝါဒ’ (ပိုမိုအစွန်းကျသည့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်)	- ကျောင်းများကို လွတ်လပ်စွာစီမံကာ ငွေကြေးချပေးသည်။ (ပြည်ထောင်စု အစိုးရမှထောက်ပံ့ငွေ ရယူကောင်းယူမည်) - တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား (အင်္ဂလိပ်) နှင့် ဗမာစာ အဓိက ထားသည်။ - ပြည်ထောင်စုအစိုးရ၏ သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသည်။ သို့သော် ဒေသအနေ အထားနှင့် ကိုက်ညီအောင် အများအပြား ပြုပြင်ထား ရှိသည်။	ဗမာစကား(ဘုံစကား၊ ပြည်ထောင်စုသုံးစကား) နှင့် တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားကို အစိုးရ အုပ်ချုပ်ရေး (တရားရေး စနစ် စသည်ဖြင့်) တွင် အသုံးပြုသည်။
‘အားပျော့သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ’ (ဗဟိုဦးစီးမှု လျော့ချခြင်း) - ‘ပြည်ထောင်စု တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများ’	- ကျောင်းများကို အစိုးရသော်လည်းကောင်း (တစ်နိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ ပညာရေးပြုပြင် ပြောင်းလဲမှု) ဒေသအဆင့်ကသော် လည်းကောင်း ဖွင့်နိုင်သည်။ နိုင်ငံတော် သို့မဟုတ် ပြည်ထောင်စု အစိုးရက ငွေကြေး ထောက်ပံ့မှု ပြုသည်။ - ဗမာဘာသာနှင့် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများ (အင်္ဂလိပ် ဘာသာ?) တို့ကို သင်ကြားမှုတွင် အသုံးပြုမည့် အစား ဘာသာရပ် အဖြစ်သင်သည်။ - ပြည်ထောင်စုအစိုးရ ပြဌာန်းသည့် သင်ရိုးပေါ်တွင်ဒေသ အခြေအနေနှင့် လိုက်ရန် အနည်းအကျဉ်း ပြုပြင် အသုံးပြု သည်။	ဗမာစကားကို အခြေခံနိုင်ငံသုံး ဘာသာစကား အဖြစ် သတ်မှတ်ပြီး အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးတွင် တိုင်းရင်း သားဘာသာစကား အချို့ထည့်သွင်း အသုံးပြု သည်။

တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစုများ (EAG၊ အရပ်ဘက်လူအဖွဲ့အစည်း၊ ရပ်ရွာဦးဆောင် အကောင်အထည်ဖော်သည့်) ၏ ပညာရေးကဏ္ဍ အတွင်း လှုပ်ရှားမှုများသည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်အတွက် နယ်မြေရယူအားထုတ်မှုများကို ကိုယ်စားပြုသည်။ ‘ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်း’ နှင့် ဗဟိုဦးစီးစနစ်အားတိုင်းရင်းသားတို့ တုန့်ပြန်မှုများသည်အမျိုးမျိုးကွဲပြားကောင်းကွဲပြားနိုင်ပါသည်။ တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုများ ထောက်ခံမှု အနည်းငယ်သာရှိသည့် ပြည်ထောင်စုမှ လွတ်လပ်ရေးတောင်းဆိုခြင်း (ခွဲထွက်ခြင်း သို့မဟုတ် ခွဲထွက်ရေး) မှသည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်၊ အာဏာခွဲဝေမှု ပုံစံအမျိုးမျိုး (ဖက်ဒရယ်ပုံစံအမျိုးမျိုး) ထိကွဲပြားသည်။ အဆုံးစွန်ဆုံးထိ ပြောရလျှင် ကရင်ပြည်ထောင်စု(Thawngghmung 2008, South 2008) နှင့် အခြားသောတိုင်းရင်းသား အစုအဖွဲ့များ အဖြစ်လည်းကောင်း ကွဲပြားနိုင်သည့်အပြင် ပြည်ထောင်စုနှင့်ညီမျှသော အစုအဖွဲ့တစ်ခုအဖြစ် ဖော်ပြတာမျိုးလည်း ဖြစ်နိုင်သေးသည်။

ပညာရေးနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် ကျောင်းများ၌ ဗမာစကား လုံးဝမသင်၊ သို့မဟုတ် အနည်းငယ်သာသင်ပြီး၊ အစိုးရနှင့်လုံးဝ ကွဲပြားသည့် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းများကိုအသုံးပြုခြင်း၊ ဒေသဘာသာ စကားဖြင့်သာသင်ကြားခြင်းများသည် ခွဲထွက်ရေးလိုလားမှုကို

ကိုယ်စားပြုပြီး၊ MTB ကိုဦးစားပေးသော်လည်း ဗမာဘာသာကိုလည်း သင်ကြားခြင်း၊ အစိုးရသင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို များသောအားဖြင့် အသုံးပြုသော ကျောင်းများသည် (ဒေသအခြေအနေ အခင်းအကျင်းနှင့် ကိုက်ညီရန် ပြင်ဆင်ပြီး) ဖက်ဒရယ်စနစ် လိုလားခြင်းကို ကိုယ်စားပြုသည်။ ခွဲထွက်ရေး ရပ်တည်ချက်ကိုကိုင်ခွဲသူများသည် တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးအာဏာပိုင်များ (EAGs သို့မဟုတ် အခြား)၊ စီမံခန့်ခွဲသည့် ဒေသခံကျောင်းများမှ ကျောင်းစီမံရေး၊ ဦးစီးပိုင်ခွင့်ရှိရေးကို တောင်းဆိုသည်အစိုးရနှင့်မသက်ဆိုင်သူများမှ ကျောင်းကို ပိုင်ဆိုင်ပြီး သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် စီမံမှုသည် အစိုးရစနစ်နှင့်ချိတ်ဆက်နေခြင်း သို့မဟုတ် MTB သင်ကြားရေးကိုပိုမိုအားစိုက်ခြင်း (ဒေသယဉ်ကျေးမှု၊ သမိုင်းနှင့် ကိုက်ညီသည့် သင်ကြားမှုများပါဝင်သည့်) တို့အပေါ်တွင် ဖက်ဒရယ်လိုလားသူများမှ ပို၍အားစိုက် ဆောင်ရွက်သည်။ ထိုသို့ရပ်တည်ချက်များအပြင် လက်တွေ့အရေးပါသည့် ကိစ္စများလည်း ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လိုသည်။ ဥပမာ အသိအမှတ်ပြုခြင်းနှင့် ရန်ပုံငွေကိစ္စများ။

ပညာရေးရပ်တည်ချက်နှင့်စပ်လျဉ်းသည့် ပါဝင်သက်ဆိုင်သူများ၏ ကွဲပြားသော အမြင်အမျိုးမျိုးသည် နိုင်ငံတော်နှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်း ကြားရှိ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော အရေးကိစ္စရပ်များဖြစ်သည်ဟုမှတ်ယူနိုင်ခြင်း၊ ဗဟိုအစိုးရနှင့်တိုင်းရင်းသားအစုအဖွဲ့ကြား အာဏာနှင့် အရင်းအမြစ် ခွဲဝေမှုများအကြောင်း ကျွန်တော်တို့ဆွေးနွေးတင်ပြလိုက်ပါသည်။ ထိုသဘောတရားအရဆိုလျှင် NMSP (MNEC) ပုံစံပညာရေးသည် ပြည်ထောင်စု (အနာဂတ်တွင် ဖက်ဒရယ်ပေါ်လာရန် မျှော်မှန်းလျက်) နှင့် အကွက်မီမီ ချိတ်ဆက်ထား နိုင်သကဲ့သို့၊ ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့် အတော်မြင့်မြင့်မားမား ရရှိထားသည်ကိုတွေ့နိုင်သည်။ ယခင်က ကေအိုင်အိုစနစ်သည်လည်း မွန်ကဲ့သို့ပင်ဖြစ်သည်။ ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ပေါ်ပေါက်လာသောကြောင့် သမိုင်းအစဉ်အဆက် KNU အသုံးပြုခဲ့သည့်ပုံစံ (ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကြီးများ လုပ်ဆောင်နေသည်) ခွဲထွက်ရေးပုံစံသို့ ဦးတည်သွားခြင်းဖြစ်သည်။

ကျောင်းများ၏ ဘာသာစကား အသုံးပြုမှုနှင့် မူဝါဒ၊ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်ရေးများတွင်လည်း ယင်းပုံသေနည်းကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ အကျိုးသက်ဆိုင်သူအများစုမှာ ကလေးငယ်များကို ဘုံစကား/ ပြည်ထောင်စုစကား သို့မဟုတ် နိုင်ငံသုံးစကား (အချို့က နိုင်ငံတကာ စံနိရန်အတွက် အင်္ဂလိပ်စကားနှင့်တွဲရန်) အဖြစ် ဗမာစကား သင်ကြားရန်လိုအပ်သည် (သို့မဟုတ် ဆန္ဒရှိသည်) ကိုလက်ခံကြသည်။ ပြည်သူ့ရေးရာ အုပ်ချုပ်စီမံခန့်ခွဲရေး၊ အစိုးရလုပ်ငန်းစဉ် တရားရေးလုပ်ငန်းစဉ်များတွင် ဗမာ နှင့်/သို့မဟုတ် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကား အသုံးပြုမှုအဆင့် သို့မဟုတ် ပုံစံများသည်လည်း ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများဆောင်ရွက်နေသည့် ဗမာ (ဗဟို) နှင့် တိုင်းရင်းသားဒေသ အာဏာခွဲဝေခြင်းအပေါ် မတူညီသည့် အစုအဖွဲ့များ၏ အမြင်များကိုဖော်ပြနေသည့် ကိစ္စများဖြစ်သည်။ ယင်းရပ်တည်ချက်များကို ထောက်ရှုပြီး အခြားကဏ္ဍများအတွက် လည်းမှန်းဆမှုများပြုလုပ်နိုင်သည်။ ဥပမာပြည်ထောင်စု အစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များကြား သဘာဝသယံဇာတစီမံရေး၊ ဘဏ္ဍာငွေခွဲဝေပေးရေး၊ ဖြန့်ဖြူးခြင်းကိစ္စများ။ ဥပမာအားဖြင့် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများကို တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များ၏ နယ်ဘက် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီမံရေးရာကိစ္စများတွင် အခြေခံဘာသာ စကားအဖြစ် အသုံးပြုလိုသူများသည် သဘာဝသယံဇာတနှင့် အခြားသောဘဏ္ဍာရေး၊ နိုင်ငံရေးကိစ္စများကို ဒေသအဆင့်/ ပြည်နယ်အဆင့် တွင် ထိန်းသိမ်းလို နှင့်/သို့မဟုတ် ရယူလိုသည့် သဘောရှိကြသည်။ အတင်းမာဆုံးအနေဖြင့် ပြည်ထောင်စုအတွင်းမှ တိုင်းရင်းသားနိုင်ငံရေးကို အပြည့်အဝခွဲထုတ်လိုသည်အထိရှိနိုင်သည်။ သဘောထား ပျော့ပျောင်းသူ များကတော့ ဖက်ဒရယ် ပုံစံအမျိုးမျိုးအပါအဝင် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် သို့မဟုတ် ဗဟိုဦးစီးမှု လျော့ချသည့် အတိုင်းအတာကိုလိုက်ပြီး တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားများကို ဗမာဘာသာနှင့် တွဲလျက်အသုံးပြုမည် သို့မဟုတ် ပြည်နယ်အဆင့်တွင် ထပ်တိုး အသုံးပြုနိုင်ချေရှိသည်။ တိုင်းရင်းသားပညာရေး ဦးဆောင်များ သို့မဟုတ် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများကြား ထိုကဲ့သို့သော ယူဆချက်များကို ထုတ်ဖော်ပြောခြင်းမှာ ရှားပါးလှသော်လည်း ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေး ပေါ်ထားရှိသည့် ရပ်တည်ချက်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်းဖြင့် နိုင်ငံသားများ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် နှင့် နိုင်ငံရေး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ နှင့်စပ်လျဉ်းပြီး နိုင်ငံပေါ်ထားရှိသည့် ဆန္ဒ၊ မျှော်လင့်ချက်များ (နှင့် စိုးရိမ်မှုများ) ကို သိရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ယခုဆွေးနွေးချက်များအရ တိုင်းရင်းသားလူထုထဲမှ အမျိုးလက္ခဏာကွဲပြားသည့် လူနည်းစုထဲမှ လူနည်းစု (ဘာသာစကား အသုံးပြုမှုကွဲပြားလေ့ရှိ) ပေါ် ဒေသခံအင်အားကြီးလူနည်းစု (ဥပမာ ကချင်မျိုးနွယ်စုများ၊ ကရင် ဘာသာစကားမျိုးကွဲ ရပ်ရွာများ) ၏ သဘောထားကိုလည်း သိရှိရန်လိုအပ်သည်။ ဒေသတွင်းလွှမ်းမိုးမှုရှိသည့် တိုင်းရင်းသား/အမျိုးသားလက္ခဏာများ စုစည်းလိုက်သည့် အနေအထားတွင် ၎င်းတို့တွင် ကြုံတွေ့လာနိုင်သည့် နစ်နာမှုများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်သည်။

ပညာရေးဆိုင်ရာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ၊ ရွေးကောက်ပွဲများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်း အပေါင်းစည်းခြင်း'

ဒေသခံများဦးစီးသည့် ပညာရေးစနစ် တည်ရှိနေမှု (သို့မဟုတ် ဖွံ့ဖြိုးရန် ပံ့ပိုးပေးခြင်း) ကို စိတ်ပါဝင်စားမှုမရှိသည့် အစိုးရ၏ သဘောထားများမှာ ပြောင်းလဲလာပြီဖြစ်သည်။ ဦးသိန်းစိန်းအစိုးရသည် ဗဟိုဦးစီးမှုလျော့ချခြင်း အပါအဝင် မြင်သာထင်သာ ရှိသော ပညာရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပညာရေးမူဝါဒ နှင့် ဗဟိုဦးစီးမှုလျော့ချရေးတို့နှင့် ပတ်သက်သည့် ဆွေးနွေးမှုများ၊ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများသည် တိုင်းရင်းသား ပညာရေးဦးဆောင်သူများ တောင်းဆိုသည့်အဆင့်သို့ မရောက်ရှိ သည့်တိုင် အစိုးရကျောင်းများတွင် MTB ပညာရေးနေရာရလာစေရန် လမ်းကြောင်းဖွင့်ပေးခဲ့သည်။ အစိုးရကျောင်းများတွင် တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများကို သင်ကြားရန်ဖြစ်နိုင်ချေမှာ မြင့်တက်လာသော်လည်း ဘာသာရပ်များကို မိမင်ဘာသာစကားဖြင့် လက်တွေ့သင်ကြားမှုမှာ အလွန်နည်း နေသေးသည်။

ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာဒေသများမှ အစိုးရ နှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် ပညာရေးစနစ်များ၏ ဆက်ဆံရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ဆက်နွှယ်နေပုံတို့သည် တစ်ကြိမ်တစ်ခါမျှ ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမပြုရသေးသည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် အတိုင်း၊ NCA အခန်း ၆ တွင် ပါဝင်လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် EAG များ၏ ပညာရေးအပါအဝင် ကဏ္ဍအသီးသီးတွင် ဆောင်ရွက် နေမှုများကို အသိအမှတ်ပြုထားသည်။ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများ စတင်သည့်အခါတွင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ရလဒ်အရ သော်လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် လွှတ်တော်နိုင်ငံရေး အသွားအလာကြောင့်သော်လည်းကောင်း ပညာရေးကိစ္စများသည် ဆွေးနွေးပွဲများတွင် အဓိကအကြောင်းအရာများ ဖြစ်မည်ဟု မျှော်လင့်ထားသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားမှုများတွင် ပါဝင်သူများသည် ပညာရေး နှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ရေးကို သီးခြားကိစ္စများအဖြစ် သတ်မှတ်ဖြေရှင်း နေကြသည်။ ထို့အတူပင် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပါဝင်သည့် နိုင်ငံတော်၊ နိုင်ငံတကာ (အလှူရှင်)၊ အခြားအစုအဖွဲ့များ သည်လည်း ဘာသာစကားနှင့် ပညာရေးပြဿနာကို အများအားဖြင့် လျစ်လျူရှုထားသည်။

၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာ ရွေးကောက်ပွဲသည် အမျိုးသားနိုင်ငံရေးစင်မြင့်တွင် ယင်းကိစ္စများ ဆွေးနွေးနိုင်ရန် လမ်းစဉ်ပေးခဲ့သည်။ လာမည့်အစိုးရ ဖြေရှင်းရမည့်ကိစ္စများ (များပြားပြတ်သိပ်လျက်ရှိသော ၊ အပြိုင်အဆိုင်ဖြစ်သော) သို့ ရောက်ရှိစေခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသား နိုင်ငံရေးပါတီများ အနေနှင့် ယင်းကိစ္စတွင် နေရာတစ်ခုယူဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း တိုင်းရင်းသား ပညာရေး၊ မိခင်ဘာသာစကား အခြေပြုသင်ကြားရေး ကိစ္စများသည် ရွေးကောက်ပွဲကာလအတွင်း မူဝါဒရေးရာဆွေးနွေးမှုများတွင် မပါသလောက်ဖြစ်သည်။ ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားမူဝါဒများသည် တိုင်းရင်းသားလူထု၏ အဓိကအလေးထားသည့် ကိစ္စဖြစ်သော်လည်း EAG အများစုမှာ ယင်းကိစ္စများနှင့် ပတ်သက်သည့် အသေးစိတ် သဘောထားရပ်တည်ချက်များ မရှိသေးပဲဖြစ်နေသည်။

ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပြဿနာတစ်ရပ်အဖြစ်ပေါ်ထွက်လာနိုင်သည့် အဓိက ကိစ္စကြီးတစ်ခုမှာ EAGs များ၏ အုပ်ချုပ်စီမံမှု နှင့် ဝန်ဆောင်မှု ပေးသည့်စနစ်များ၏ အခြေအနေနှင့် အနာဂတ်ဖြစ်သည်။ လက်ရှိ အချိန်တွင်တော့ နီးစပ်ရာ အရပ်ဘက်လူ့အဖွဲ့အစည်း အစုအဖွဲ့များနှင့် ပူးတွဲအကောင်အထည်ဖော်လျက် ရှိသည်။ EAGs များလက်အောက်ခံ ပညာရေးနှင့် အခြားဝန်ဆောင်မှု ပေးအပ်သည့် စနစ်များသည် အစိုးရ စနစ်ကြောင့် ပယ်ပျောက်သွားမည်လား။ အစိုးရစနစ်နှင့် အပြိုင် ဆက်သွားမည်လား သို့မဟုတ် ပူးပေါင်းခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်တွင်ပါဝင်မည်လား ဆိုသည့်မေးခွန်းများ ပေါ်ထွက်လာသည်။ လက်နက်ကိုင်များ နှင့် နိုင်ငံအသိုင်းအဝိုင်း ကြား ဖြစ်ပွားခဲ့သည့်ပဋိပက္ခများ ဖြေရှင်းရန်အတွက် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးများ (NCA) နှင့် နောက်ဆုံးအဆင့် နိုင်ငံရေး ဆွေးနွေးမှုအခြေမရစေ စပ်ကြား ကြားကာလအစီအစဉ်များတွင် ယင်းကိစ္စနှင့်ပတ်သက်ပြီး ဆွေးနွေးမှုများ မရှိသေးပါ။

လိုအပ်ချက်များ

သုတေသနပြုစဉ်တလျောက် မေးမြန်းခဲ့သည့် ဆရာများနှင့် အခြားအကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ဖြေကြားချက်အရ အဓိက လိုအပ်ချက်များတွင် ပုံမှန်လစာ၊ အရည်အသွေးကောင်းသည့် ဆရာအတတ်သင်သင်တန်း၊ ကျောင်းအဆောက်အအုံ နှင့် ပရိဘောဂများ၊ ပိုမိုသင့်တော်သည့် သင်ထောက်ကူပစ္စည်းများ ပါဝင်သည်။ အစိုးရစနစ်နှင့် ကွဲပြားသည့် သင်ရိုး၊ ဘာသာစကား မူဝါဒများကျင့်သုံးသည့် ကျောင်းများအတွက် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုမှုမှာ အဓိကလိုအပ်ချက်တစ်ခုဖြစ်သည်။ (KNU/KED ကျောင်းများ၊ ကချင်ကျောင်းများလည်း တိုး၍လိုအပ်နေသည်)

အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများမှ ဒုက္ခသည် IDPs များအပါအဝင် ရပ်ရွာစွန့်ခွာပြီးရသည့် လူထုအတွက် လိုအပ်ချက်များမှာပို၍ ကြီးမားသည်။ အစိုးရတပ်ဖွဲ့များနှင့် ကေအိုင်အိုကြား ပဋိပက္ခများပြန်လည်ဖြစ် ပေါ်လာခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအရှေ့တောင်ပိုင်း ဆယ်စုနှစ်ပေါင်းများစွာ ဖြစ်ခဲ့သည့်နည်းတူ ကလေးငယ်ပေါင်းများစွာ၏ ပညာရေးပေါ်တွင် တိုက်ရိုက်သက်ရောက်မှုရှိသည်။ အဓမ္မ ရွှေ့ပြောင်းခံရခြင်း အနေအထားကြောင့် ပေါ်ပေါက်လာသည့် ထိခိုက်လွယ်မှုအခြေအနေများကြောင့် ဒုက္ခသည်နှင့် IDPs ကျောင်းများ၊ ကလေးငယ်များသည် နိုင်ငံတကာဒုက္ခသည် ဥပဒေ (၁၉၅၂ - ၁၉၆၇) ၁၉၉၉ ခုနှစ် ကုလသမဂ္ဂ၏ ပြည်တွင်းရွှေ့ပြောင်းမှုအတွက် အခြေခံလမ်းညွှန်ချက်များ (UN Guiding Principles on Internal Displacement) တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း အထူးထောက်ပံ့မှု၊ အကာကွယ်ပေးမှုများ လိုအပ်နေသည်။

၄.၂ မူဝါဒလမ်းစဉ်များ/အကြံပေးတိုက်တွန်းချက်များ

- ပညာရေးနှင့် ဘာသာစကားမူဝါဒများတွင် သိသာထင်ရှားသည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများမရှိခဲ့လျှင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကာလကြာရှည် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် နိုင်ငံတော်-အသိုင်းအဝိုင်း နှင့် လူမျိုးစုကြားမှ ပဋိပက္ခကို ပြေလည်စေမည့် နည်းလမ်းရရှိရန်မှာ ခက်ခဲနေမည် ဖြစ်သည်။ နိုင်ငံရေး ခေါင်းဆောင်များအနေဖြင့် အစိုးရ နှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် ပညာရေးစနစ်ကြား ဆက်ဆံရေးကို ညှိနှိုင်းသင့်သည်။ ဖြစ်နိုင်ပါက ဗဟိုအစိုးရနှင့် တိုင်းရင်းသား ပြည်နယ်များကြားမှ ဖက်ဒရယ်သဘော ဆက်ဆံရေးကို ဦးတည်စေမည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများပြုလုပ်နေသော အစိုးရစနစ်အတွင်း တစတစ ပေါင်းစပ်မှုများကို စောင့်ကြည့်သင့်သည်။ နောက်ထပ်လိုအပ်ချက်တစ်ခုမှာ ကျောင်းများ အထူးသဖြင့် အစိုးရကျောင်းများတွင် MTB ပညာရေးကို ထည့်သွင်းရန် ဖြစ်သည်။ သို့မှသာ ဗမာ စကားပြောဆိုခြင်းမရှိသည့်

ကလေးငယ်များအဖို့ အနည်းဆုံး မူလတန်းအဆင့်တွင် ဘာသာရပ်အများစုကို ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင် ဘာသာစကားများ (L1) ဖြင့် သင်ကြားနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

- EAG ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုအောက်ရှိ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားရာ ဒေသများသည် အစိုးရကျောင်းများမှ ကွဲပြားသည့် သင်ရိုးများ အသုံးပြုပြီး ဗမာဘာသာကို ဘာသာရပ်တခုအနေနှင့်သာ ထည့်သွင်းသင်ကြားလေ့ရှိသော သီးခြားပညာရေးစနစ်များကို နားလည်လက်ခံပေးနိုင်စရာ သမိုင်းဝင် အကြောင်းပြချက်များရှိသည်။ MTB ပညာရေး ပံ့ပိုးပေးရန် အတွက်ရည်ရွယ်သည့် ထိုကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်မှုမျိုးသည် ခက်ခဲသည့်အခြေအနေများကြားမှ လူထုနှင့် အခြား အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ၏ ပညာရေး ပံ့ပိုးလိုသည့် ဆန္ဒများကို ဖော်ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ယင်းကဲ့သို့ သီးခြားစနစ်များတွင် ကြီးမားသည့် အားနည်းချက်များ ရှိတတ်သည်။ ဗမာစကားမပြောတတ်ပါက ကျောင်းဆင်းများအဖို့ ရွေးချယ်ရန်နည်းသည်။ အရည်အသွေးအသိအမှတ်ပြုထားခြင်း မရှိ (မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပညာသင်ရန် သို့မဟုတ် အလုပ်လုပ်ရန်ခက်ခဲသည်)၊ ယင်းကျောင်းဆင်းများအဖို့ ဗမာ နှင့် ပေါင်းစပ်ရန် အခက်အခဲများရှိသည်။ ပြည်ထောင်စုသားများ ဖြစ်သည်ဟုခံယူရန် အခက်အခဲရှိသည်။ သာတူညီမျှပိုင်းတွင်လည်း ပြဿနာရှိသည်။ သီးခြားစနစ်များသည် ဆင်းရဲ၊ အလွယ်တကူနှင့် ဒုက္ခတွေ့နိုင်သည့် လူထုကိုထပ်ပြီး အစွန်းသို့ပို့သည်။ အစိုးရ ကျောင်းတက်လိုသူများ အတွက် ဗမာဘာသာစကား သင်တန်းစီစဉ်ပေးခြင်း ပါဝင်လျက် အသိအမှတ်ပြုရေး နှင့် ကျောင်းပြောင်းတက်နိုင်ရေးအတွက် စနစ်တစ်ခုကို ညှိနှိုင်းရန်လိုအပ်သည်။ ယင်းကဲ့သို့အပြောင်းအရွှေ့ (သို့မဟုတ် ပေါင်းကူး) အစီအစဉ် ဆောင်ရွက်မှုသည် တတ်နိုင်သမျှ ရိုးရှင်းရန်လိုအပ်သည်။ သင့်တော်သည့် ပံ့ပိုးမှုများမရှိပဲနှင့် ဘာသာစကားရှိတဲ့သူ ကို ပေါင်းကူးပေးနိုင်ရန် အစိုးရဆရာများထံမှ မျှော်လင့်မထားသင့်ပါ။

“တိုင်းရင်းသားကျောင်းများ၊ IDP ကျောင်းများ၊ ဘုန်းတော်ကြီး နှင့် အခြားကျောင်းများကို အစိုးရမှ အသိအမှတ်ပြု ပေးဖို့လိုပီတယ်။ သို့မှသာ ကျောင်းသားများဟာ ဘာသာရပ်အထူး မွမ်းမံသင်တန်း တက်ရောက်ပြီး တူညီတဲ့အတန်းသို့ ကူးပြောင်းတက်ရောက်နိုင်မှာ ဖြစ်ပါတယ်။ အစိုးရအနေနဲ့ စည်းမျဉ်း သတ်မှတ်ထားဖို့လိုပီတယ်။ ဒါမှတစ်နိုင်ငံလုံးမှာ တန်းတူဖြစ်သွားမှာဖြစ်ပါတယ်။ လက်ရှိအချိန်မှာ ဒီလိုသတ်မှတ်ချက်တွေမရှိသလို၊ အသိအမှတ်ပြုမှုလည်းမရှိပါဘူး။”⁶⁵

- မြန်မာနိုင်ငံ၏ တိုင်းရင်းသားပညာရေး၊ MTB ပညာရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် အယူအဆအမျိုးမျိုးကို အကျိုးသက်ဆိုင်သူများက ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ အစိုးရနှင့် အများပိုင်းတူညီသည့် သင်ရိုးကိုအသုံးပြုမည်၊ တိုင်းရင်းသားသမိုင်းနှင့် ယဉ်ကျေးမှုကို အပိုသင်ခန်းစာအနေနှင့် ထည့်သွင်းမည်၊ မူလတန်းအဆင့်တွင် ဒေသဘာသာစကားဖြင့် အများစု သင်ကြားပြီး အလယ်တန်းအဆင့်တွင် တစ်စတစ်စ ဗမာဘာသာဖြင့် တိုးမြှင့်သင်ကြားပြီး အထက်တန်းအဆင့်တွင် ဗမာဘာသာဖြင့်အများစု (မိခင်ဘာသာစကားကို ဘာသာရပ် တစ်ခုအဖြစ်ထည့်သွင်း) သင်ကြားသွားမည် MNEC ၏ မွန်ပုံစံမျိုးကို အများစုမှ လိုလားကြသည်။ အဓိက အားသာချက်အနေဖြင့် ကျောင်းဆင်းများသည် အစိုးရကျောင်းနှင့် အစိုးရနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ကျောင်းများတွင် ပြောင်းလဲတက်ရောက်နိုင်သည်။ (အထူးသဖြင့် ၅ တန်း နှင့် ၉ တန်း) မိခင်ဘာသာစကားနှင့် ဗမာစကားနှစ်မျိုးလုံး ကျင်လည်စွာအသုံးပြုနိုင်ပြီး အသိအမှတ်ပြုနိုင်ဖွယ် အရည်အသွေးများလည်း ရှိလာကြသည်။⁶⁶
- ကေအိုင်အိုကျောင်းများသည် အစိုးရသင်ခန်းစာများကို အသုံးပြုသင်ကြားနေခဲ့သော်လည်း ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခများ ပြန်လည်ဖြစ်ပွားလာခဲ့၍ ကျောင်းရွှေ့ပြောင်းမှု လက်ခံခြင်းကို ပြည်နယ်အစိုးရက ပယ်ဖျက်လိုက်သည်။ ကေအိုင်အို ကျောင်းများမှ ကျောင်းသား များ အစိုးရကျောင်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့ခြင်း၊ ကေအိုင်အို အထက်တန်းကျောင်းဆင်းများကို အစိုးရအဆင့်မြင့် ပညာရေး အင်စတီကျူးရှင်းများသို့ ပြောင်းရွှေ့နိုင်မှုကို သီးသန့် ပိတ်ပင်ခဲ့သည့် လုပ်ရပ်ဖြစ်သည်။
- ဒေသခံများဦးစီးသည့် ကျောင်းများသည် ကိုယ်ပိုင်ပြဌာန်းခွင့်ကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးနိုင်မှု၏ ထင်ရှားသည့် ဥပမာများဖြစ်သည်။ (အထက်သို့ဆန်သည့် ဖက်ဒရယ်ဝါဒ) အစိုးရအနေနှင့် နိုင်ငံသားအားလုံးအတွက်

⁶⁵ စာတမ်းပြုစုပုံ ဖော်ပြထားသည့် အခန်းတွင် တင်ပြချက်အတိုင်းပင် တွေ့ရှိချက်များနှင့် အကြံပြုချက်များ နှင့် ပတ်သက်ပြီး တုန့်ပြန်မှုများရယူရန်၊ အမြင်အမျိုးမျိုးမှ သုံးသပ်နိုင်ရန်အတွက် အောက်တိုဘာ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် မော်လမြိုင်နှင့် မြစ်ကြီးနားတွင် တွေ့ရှိချက်များတင်ပြသည့် စည်းဝေးပွဲများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ မူဝါဒလမ်းစဉ်များတွင် ဖော်ပြထားသည့် ကိုးကားစကားများသည် ယင်းစည်းဝေးပွဲ ၂ ခုတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများ၏ ပြောစကားများဖြစ်သည်။

⁶⁶ သို့သော် ၂၀၁၁ ခုနှစ်တွင် ပဋိပက္ခများပြန်လည်ဖြစ်ပွားလာသည့်နောက်ပိုင်း အစိုးရသင်ရိုးညွှန်းတမ်းကို အသုံးပြုသင်ကြားနေသည့် KIO ကျောင်းမှ အစိုးရကျောင်းသို့ကူးပြောင်းခွင့်ကို သက်ဆိုင်ရာက ပယ်ဖျက်ခဲ့သည်။ ထိုအချင်းအရာက KIO ကျောင်းမှ ကလေးများ အစိုးရကျောင်းသို့ကူးပြောင်းမှုကို ပိတ်ပင်လိုက်သကဲ့သို့ KIO အထက်ကျောင်းမှ အောင်မြင်လာသော ကျောင်းသားများကိုလည်း အစိုးရ၏ တက္ကသိုလ်အဆင့် ပညာရေးသို့ ဝင်ရောက်ခွင့်ကိုလဲ ပိတ်သွားစေသည်။

ရည်ရွယ်သည့် ပညာရေးဆောင်ရွက်ချက် အစိတ်အပိုင်းအနေနှင့် ယင်းကျောင်းများကို အသိအမှတ်ပြုရန်လိုသည်။⁶⁷ ထိုကဲ့သို့ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိပါက အစိုးရသည် ယင်းဒေသများအတွက် ပညာရေးကို အခြားသောနည်းများဖြင့် ဆောင်ရွက်ရန် လိုအပ်သည်။ ယင်းကိစ္စသည် ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်ကို ထိခိုက်စေခြင်းမရှိပဲ ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ခက်ခဲသည့်ကိစ္စဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသ ပညာရေးအတွက် ရန်ပုံငွေလိုအပ်မှုကို သိသိသာသာ တိုးမြှင့်စေမည့် ကိစ္စဖြစ်သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်၏ အနှစ်သာရအနေဖြင့် လွတ်လပ်သော တိုင်းရင်းသားကျောင်းများ၏ အနေအထားများကို ညှိနှိုင်းမှုများပြုလုပ်ရန် လိုသည်။ ၎င်းတို့သည် ပုဂ္ဂလိကကျောင်း အမျိုးအစားတွင် အလွယ်တကူ အကျုံးဝင်နိုင်ခြင်း မရှိကြောင်းဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံတော်နှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းကြား ဆက်သွယ်မှုများ၏ အနာဂတ်နှင့် ပတ်သက်သည့် ဆောင်ရွက်ဆဲ နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုများ၊ ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချရေးလုပ်ငန်းစဉ်များသည် အစိုးရနှင့် သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ကျောင်းများမှ ဆရာများလစာ၊ ထိန်းသိမ်းစရိတ်များ ပံ့ပိုးနိုင်သည့် နည်းလမ်းများကို ဖော်ထုတ်သင့်သည်။

“ကမ္ဘာရွာခေတ်ဖြစ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ကလေးတွေကို မွန်စကားပြောတတ်စေချင်ပါတယ်။ တချိန်တည်းမှာပဲ သူတို့အနေနဲ့ ဗမာဘာသာစကား တတ်ကျွမ်းဖို့လိုလိုပါတယ်။ အစိုးရရဲ့ ဘာသာစကား ဖြစ်နေတာကြောင့်ဖြစ်ပါတယ်။ အနာဂတ်မှာ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်တဲ့ အခွင့်အရေးတွေအတွက် သူတို့ကို အင်္ဂလိပ်စာသင်ပေးဖို့လိုအပ်ပါတယ်။ မွန်ကိုချည်းပဲ အသားပေးလို့မရပါဘူး။ မူလတန်းအဆင့်မှာ ဘာသာစကား ၃ ခုလုံးပါ ဖို့လိုအပ်ပါတယ်”

- နိုင်ငံ၏ ပညာရေးကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို စတင်နေပြီဖြစ်ပြီး နောင်တွင်လည်း ဆက်လက် အကောင်အထည်ဖော်သွားနိုင်ချေ ရှိသည်။ ပြည်နယ်အများ (ဥပမာ မွန်) တွင် ဒေသဘာသာစကား များကို အစိုးရမူလတန်းကျောင်းများတွင် ဘာသာရပ်အနေနှင့် သင်ကြားနေပြီဖြစ်သည်။ MTB ပညာရေး (ဘာသာရပ်များကို တိုင်းရင်းသား ဘာသာစကားများဖြင့်သင်ကြားခြင်း၊ စာသင်ကြား သည့်အခါ မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုခြင်း) ကို ဦးတည်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများဖြစ်ရန် လိုသည်။ ပညာရေးကို ဒေသခံများ ဦးစီးနိုင်သည့် စီမံထိန်းချုပ်နိုင်သည့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးများ ဖြစ်ရန်လိုသည်။ (ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုလျော့ချခြင်း) ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ဟုဆိုရာတွင် EAG ကျောင်းများနှင့် အချိတ်အဆက်ရှိသည့် ဆရာများကိုအစိုးရကျောင်းစနစ်အတွင်းသို့ သိမ်းသွင်းခြင်းမျိုး မဟုတ်ပဲ သင်တန်းပေးခြင်း၊ နေရာခန့်ထားခြင်းတို့ ပြုလုပ်ရမည်။ အကောင်းဆုံး ရှေ့လမ်းစဉ် အနေဖြင့် ပေါင်းစပ်ကျောင်းများ ကို တိုင်းရင်းသားများ နေထိုင်ရာဒေသများတွင် ဖြန့်ကျက်သွားရန်၊ မူလတန်းကျောင်းတွင် မိခင်ဘာသာစကားဖြင့် သင်ကြားချိန် မည်မျှရှိသင့်သည်ကို ဒေသခံများ ဆုံးဖြတ် သဘောတူညီချက်နှင့် အညီကျင့်သုံးရန် ဖြစ်သည်။

“ အစိုးရအနေနဲ့ အမှန်တကယ်ပဲ ငြိမ်းချမ်းရေးကို လိုလားတယ်ဆိုရင် သူတို့အနေနဲ့ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို လက်ခံဖို့လိုပါတယ်။ ပညာရေး အပါအဝင်ပေါ့။ အမျိုးသားအဆင့်သင်ရိုးတွေဟာ တိုင်းရင်းသား ပညာရေးစနစ်များနဲ့ ချိတ်ဆက်ထားနိုင်မယ်ဆိုရင် အားလုံးအသုံးပြုနိုင်တဲ့ စံသတ်မှတ်ချက်တွေ၊ အရည်အသွေး ထိန်းချုပ်မှုတွေ ပေါ်ပေါက်လာနိုင်တဲ့ အခြေအနေရှိပါတယ်”

- ယင်းပြဿနာများကို မြန်မာနိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု၏ အစိတ်အပိုင်းအနေနှင့် လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်တွင် ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ သို့မဟုတ် ကဏ္ဍစုံမှ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများ ပါဝင်သည့် နိုင်ငံရေးဆွေးနွေးမှုတွင် ပုံစံချ၊ မူဝါဒရေးဆွဲ ဖြေရှင်းရန်လိုအပ်သည်။ ထိုကဲ့သို့ ဆွေးနွေးမှုများတွင် လိုအပ်သည့် လူသားအရင်းအမြစ်၊ ဘဏ္ဍာရေးအရင်းအမြစ်များထောက်ပံ့ခြင်း (နှင့် နိုင်ငံရေးဆန္ဒ) ကိစ္စရပ်များကို လည်း ဖြေရှင်း ဆွေးနွေးရန်လိုသည်။

“ ကျောင်းတွေမှာ မိခင်ဘာသာစကား အသုံးပြုခွင့်ရတယ်ဆိုရင် ဒါဟာ ဖက်ဒရယ်ဝါဒကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးနေခြင်း ဖြစ်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ဟာ အပြောင်းအလဲတွေကို လိုလား လုပ်ဆောင်နေတယ် ဆိုတာ အလှူရှင်များ အနေနဲ့ သိသင့်ပါတယ်။ ပညာရေးနယ်ပယ်ထဲက အစိုးရမဟုတ်တဲ့ အဖွဲ့တွေရဲ့ ဆောင်ရွက်မှုတွေကိုလည်း ပံ့ပိုးသင့်ပါတယ်။”

“ကျွန်တော်တို့လူထုဟာ အစိုးရပညာရေးပေါ် အယုံအကြည်မရှိပါဘူး။ ယနေ့ ကျွန်တော်တို့လိုလားတဲ့ ပညာရေးဟာ ခွဲထွက်ရေးကို ဦးတည်နေပါတယ်။ ဖက်ဒရယ်ဝါဒ ကိုဦးတည်နေတာ မဟုတ်ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့ကျောင်းတွေမှာ သူတို့သင်စေချင်တဲ့သင်ရိုးတွေ အသုံးပြုပေမဲ့ အစိုးရဟာ အသည်ကျောင်းတွေကို အသိအမှတ်ပြုမှာ မဟုတ်ပါဘူး။ ဆိုတော့ ကျွန်တော်တို့ အနာဂတ်မှာ ဘာလုပ်သင့်သလဲ။ ”

⁶⁷ <http://planipolis.iiep.unesco.org/upload/Myanmar/Myanmar%20EFA%20implementation%20and%20Tentative%20Follow%20up%20workplan.pdf>

- နိုင်ငံ၏ ပညာရေးစနစ်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်အတွက် ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုများနှင့် နိုင်ငံရေး အားထုတ်မှုများပြုနေစဉ် ကြားကာလအတွင်း အစိုးရနှင့်သက်ဆိုင်ခြင်းမရှိသည့် ပညာရေးစနစ်များကို ဆက်လက်ပံ့ပိုးရန်၊ တိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်ရန်မှာ အရေးပါသည်။ အစိုးရအနေဖြင့် အသိမှတ်ပြု ပံ့ပိုးမှုများပြုလုပ်သင့်သည်။ သို့မဟုတ် အဖျင်းဆုံးအနေဖြင့် အလှူရှင်များကို အသစ်များဦးစီးသည့် ပညာရေးစနစ်များကို သဘောတူသတ်မှတ်ထားသည့် အနိမ့်ဆုံးပညာရေး စံသတ်မှတ်ချက်များ ပြည့်မီအောင် ထောက်ပံ့ရန် တိုက်တွန်းသင့်သည်။ ရန်ကုန်၊ မန္တလေး မြို့များတွင် ပုဂ္ဂလိကကျောင်း အရေအတွက်မှာ အများအပြားဖြစ်လာခြင်းကြောင့် တစ်ချိန်မဟုတ် တစ်ချိန်တွင် အစိုးရအနေဖြင့် ယင်းပြဿနာကို ကိုင်တွယ် ရတော့မည်ဖြစ်သည်။ မည်သို့ဆိုစေကာမူ MTB ကိစ္စများသည် တိုင်းရင်းသားလူထုအတွက် အလွန်အင်မတန်မှ အရေးပါသည့် ကိစ္စများအဖြစ်ရှိနေဦးမည်ဖြစ်သည်။

“တိုင်းရင်းသားတွေရဲ့ စနစ်များဟာ အလုပ်ဖြစ်နေတယ်ဆိုရင် သူတို့ဘာကြောင့် ကောင်းကောင်း ထောက်ပံ့တာမျိုး မရှိတာလဲ ဆိုတာကို အလှူရှင်များကိုမေးရမှာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဟိုနည်းနည်း ဒီနည်းနည်း ခွဲခြားလှူဒါန်းတာမျိုးမဟုတ်ဘဲ၊ တိုင်းရင်းသား ကျောင်းစနစ်များကို တိုက်ရိုက်လှူဒါန်းသင့်ပါတယ်။ အလှူရှင်များအနေနဲ့အစိုးရကို ပေးမည့်ပမာဏ၊ ပြည်နယ်အဆင့်နဲ့ တိုင်းရင်းသားအဖွဲ့တွေရဲ့ ပညာရေးစနစ်များ ကိုပေးမည့် ပမာဏများကို တင်ပြသင့်ပါတယ်။ ဒါတွေကို ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိစွာ ခွဲခြားပြီး၊ လုပ်ငန်း အကောင်အထည်ဖော်တာလုပ်သင့်ပါတယ်။ အစိုးရဟာ အကူအညီတွေကို သူတို့ရဲ့အကျိုးအတွက် အသုံးပြုနေပါတယ်။ ဒါကို လုံးဝလက်မခံနိုင်ပါဘူး။”

“ပညာရေးစနစ်ကို ပြန်လည်ပြုပြင်နိုင်တဲ့ အာဏာရှိရင် ကျောင်းတွေမှာကျင့်သုံးနေတဲ့ ဘာသာရေး ဓလေ့တွေ အားလုံးကို ဖယ်ရှားပစ်ချင်ပါတယ်။ လက်ရှိအစိုးရဟာ သူတို့ရဲ့ ဘာသာရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနဲ့ ဘာသာစကားတွေကို သင်ရိုးတွေမှာ ထည့်သွင်းလျက်ရှိပါတယ်။ ဒါဟာ ‘ဗမာဇာတ်သွင်းခြင်း’ ဖြစ်ပါတယ်။ လိုအပ်ရင် ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ပညာရေးအတွက် သာသနာပြုကျောင်းတွေ ဖွင့်မှာဖြစ်ပါတယ်။”

- သက်ဆိုင်ရာပြည်နယ်၏ နယ်ဘက်အုပ်ချုပ်စီမံခြင်း၊ တရားရေး နှင့် ကျောင်းများတွင် အသုံးပြုသည့် တရားဝင်ဘာသာစကားများ အဖြစ် အဓိက တိုင်းရင်းသား လူမျိုးစုကြီး၏ ဘာသာစကားကို သတ်မှတ်သင့်သည်။ သင်ရိုးများပြုစုခြင်း၊ ယင်းဘာသာစကားများ ကျွမ်းကျင်လာစေရန် ပျိုးထောင်ခြင်းတို့အတွက် ရင်းမြစ်များ ပြင်ဆင်ချထားပေးရမည်။

“ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ ဗမာတွေကို မုန်းတီးတာမျိုးမဖြစ်သင့်ပါဘူး။ ပြည်ထောင်စုအတွက် ဗမာစကား ပြောရမယ်။ ဒါပေမယ့် မွန် ဘာသာစကားဟာ တရားဝင် ဘာသာစကားတစ်ခုဖြစ်ဖို့ ကျွန်တော်တို့လိုလား ပါတယ် ”

“ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းက တက္ကသိုလ်တိုင်းမှာ တိုင်းရင်းသားဘာသာစကား ဌာနတစ်ခု ရှိသင့်ပါတယ်။ သုတေသနတွေ မလုပ်ဘူးဆိုရင် ဘာသာစကားတစ်ခုဟာ ရေရှည် ရပ်တည်နိုင်မှာ မဟုတ်ပါဘူး။”

- လူမျိုးစုံလင်လှသော မြန်မာ့လူ့အဖွဲ့အစည်း။ လူနည်းစုတွင်းမှ လူနည်းစုများအတွက် ပညာရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အလမ်းများ၊ ၎င်းတို့ အခြေအနေများနှင့် ပတ်သက်ပြီး သုတေသနများ ဆွေးနွေးမှုများ ဆက်လက် ပြုလုပ်သွားရန်လိုသည်။

ကျမ်းကိုးများ

- Bormann, N, Cederman, L & Vogt, M (2015). *Language, Religion and Ethnic Civil War* (Journal of Conflict Resolution, 1-28)
- Houtman, G. (1999). *Mental Culture in Burmese Crisis Politics: Aung San Suu Kyi and the National League For Democracy* (Monograph 33, Institute for the Study of Languages and Cultures of Asia and Africa Tokyo University of Foreign Studies)
- Jaquet, C. (2015). *The Kachin Conflict: testing the limits of the political transition in Myanmar* (IRASEC Occasional Paper series, 2 2015)
- Jolliffe, K. (2015). *Ethnic Conflict and Social Services in Myanmar's Contested Regions* (Asia Foundation)
- Kyi, K.M., Findlay, R., Sundrum, R.M., Maung, M., Nyunt, M., & Oo, Z., et al. (2000). *Economic Development of Burma; a vision and a strategy* (Olof Palme International Centre: 147)
- Lall, M. & South, A. (2013). 'Comparing models of non-state ethnic education in Myanmar: the Mon and Karen national education regimes', *Journal of Contemporary Asia* (August 2013)
- Lall, M. et al. (2015). *Myanmar's ethnic parties and the 2015 elections* (EU and IMG, Yangon)
- Lall, M. (2016). *Understanding Reform in Myanmar, People and Society in the wake of Military Rule* (Hurst Publishers, London)
- Sadan, M. (2013). *Being and Becoming Kachin: Histories Beyond the State in the Borderworlds of Burma* (Oxford University Press, Oxford)
- Smith, M. (1999). *Burma: insurgency and the politics of ethnicity* (London, Zed Books; second edition)
- South, A. (2003). *Mon Nationalism and Civil War in Burma: The Golden Sheldrake* (London, Routledge Curzon; re-print edition 2005)
- South, A. (2008). *Ethnic Politics in Burma: States of Conflict* (London, Routledge; re-print edition 2010)
- South, A. (2011). *Burma's Longest War: anatomy of the Karen conflict* (Amsterdam, Transnational Institute/Burma Centre Netherlands)
- South, A. & Jolliffe, K (2015). 'Forced Migration in the Myanmar peace process' (UNHCR Policy Evaluation and Development Service, *New Issues in Refugee Research*, Research Paper No. 274)
- The Border Consortium (2015). *The Border Consortium Programme Report, January to June 2015* (Bangkok)
- Taylor, R (2015). *General Ne Win: a political biography* (Institute of Southeast Asian Studies, Singapore 2015)
- Thawngghmung, A (2013). *The "Other" Karen in Myanmar: Ethnic Minorities And The Struggle Without Arms* (Asiaworld)

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

The Asia Foundation